

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 46

1927

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν υπογραφήν τοῦ συλλογέως.

Ἀ. Γ. Παναγιώτης

Σημείωσις διὰ τοὺς διδάσκοντας. Τὰ τεμάχια παρατίθενται τεταγμένα κατὰ λογοτεχνικά εἶδη. Ὁ διδάσκων ὅμως ἄς ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν υποχρέωσιν ν' ἀκολουθῇ τὴν σειρὰν τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκλέγῃ ἐκάστοτε ὅποιονδήποτε τεμάχιον κρίνει αὐτὸς προσφορώτερον διὰ τοὺς μαθητάς, ἀναλόγως πρὸς τὰς γλωσσικὰς δυνάμεις αὐτῶν, τὴν πρόοδον τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἰδίᾳ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας, καὶ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας διὰ τὴν διδασκαλίαν ἀφορμὰς.

Σημείωσις διὰ τοὺς μαθητάς. Ὃπου ὑπάρχει ἄστε ρίσκος, ζήτηι τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος εἰς τὸ **Παράρτημα Β'** τοῦ βιβλίου.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Ἀδ. Ἀδαμαντίου.

Ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη τῷ 347 μ. Χ. εἰς τὴν μεγάλην τότε πόλιν τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους Ἀντιόχειαν, ἐκ πατρὸς Σεκούδου, ὅστις ἦτο στρατιωτικὸς, καὶ μητρὸς Ἀνθοῦσης.

Ὁ πατήρ του ἀπέθανε νέος, ἀφήσας τὴν σύζυγόν του μόλις εἰκοσαετῇ. Αὕτη δέ, μολονότι πλουσία, δὲν ἠθέλησε νὰ νυμφεῖται δευτέραν φοράν, ἀλλ' ἀπεφάσισε ν' ἀφοσιωθῇ ὁλόκληρος εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ μονογενοῦς τῆς υἱοῦ, τὸν ὅποτον ὑπερηγάπα.

Ἡ Ἀνθοῦσα δὲν ἦτο φιλόστοργος μόνον μητέρα, ἀλλὰ καὶ τοῦ πεπαιδευμένη. Ἡ ἰδία λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Ἰωάννου εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπροσπάθησεν ὥστε ὁ υἱὸς τῆς νὰ αὐξήσῃ εἰς παιδείαν καὶ ἀρετὴν. Παρατηρήσασα δὲ ὅτι οὗτος εἶχε φυσικὴν εὐφράδειαν, ἐφρόντισεν ὥστε νὰ καλλιεργήσῃ ὁ Ἰωάννης τὸ τάλαντον αὐτὸ καὶ νὰ δυνηθῇ μίαν ἡμέραν ν' ἀναδειχθῇ ὡς ῥήτωρ.

Δέκα τεσσαρῶν ἐτῶν ἦτο ὁ Ἰωάννης ὅτε ἡ μήτηρ του ἐνέγκρυσεν αὐτὸν εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Λιβανίου, ὅστις ἐφημίζετο

τότε ἐν Ἀντιοχείᾳ ὡς φιλόσοφος καὶ διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς. Ὁ Ἰωάννης ἐσπούδασε πλησίον τοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιμελείας, διεμορφώθη δὲ βαθμὴδὸν εἰς ἱκανώτατον ῥήτορα. Ὁ πρῶτος λόγος, τὸν ὅποτον ἀπήγγειλεν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν πάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου τοῦ. Τόση δὲ ἦτο ἡ ἐκτίμησις τοῦ Λιβανίου πρὸς αὐτόν, ὥστε, ὅτε ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἠρωτήθη, ποῖον σκέπτεται ν' ἀφήσῃ διάδοχόν του ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ῥητορικῆς, ἀπήντησε μελαγχολικῶς: «τὸν Ἰωάννην θὰ ἄφηνᾳ, ἀλλὰ δυστυχῶς μᾶς τὸν ἔχουν ἀρπάσει οἱ Χριστιανοί».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγίστην ὑπόληψιν εἶχον καὶ χρήματα πολλὰ ἐκέρδιζον οἱ ὑπερασπίζοντες διὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτῶν πρὸ τῶν δικαστηρίων τοὺς ἀδικουμένους, οἱ δικηγόροι, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Μεταξὺ τούτων τάχιστα τὴν πρώτην κατέλαβε θέσιν ὁ Ἰωάννης, πλήθῃ δὲ πελατῶν ἤρχισαν νὰ συρρέωσι καθ' ἡμέραν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης δὲν ἔμενεν εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος, εἰς τὸ ὅποτον εἶχε προορίσει αὐτὸν ἡ καλὴ του μήτηρ. Εἶδε μετ' ὀλίγον ὅτι τὸ στάδιον, τὸ ὅποτον ἠκολούθησε, δὲν συνεδιβάζετο μὲ τὸν χαρακτῆρά του. Πολλοὶ ἐκ τῶν δικηγόρων καὶ τότε, ὅπως καὶ πάντοτε, δὲν ἤρχοντο εἰς τὸ νὰ ὑπερασπίζωσι τὰς δικαίας μόνον ὑποθέσεις. Καταχρώμενοι τῆς εὐφραδείας αὐτῶν ἀνελάμβανον πολλάκις νὰ παριστῶσι τὸ ἀδίκον ὡς δίκαιον, τὸ ἀσεβὲς ὡς εὐσεβές, τὸ ἀνῆθικον ὡς ἠθικόν καὶ τὸ κατώρθωνον. Οἱ δὲ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας, δωροδοκοῦντες ἀδρότατα δικηγόρους καὶ δικαστάς, ἐπετύγχανον νὰ συγκαλύπτωσι τὰς ἀνομίας αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ ἀτμοσφαίρᾳ ψεύδους καὶ ἀνῆθικότητος ὁ Ἰωάννης, ὅστις εἶχεν ἀνατραφῇ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ εὐλαβεῖα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἔδλεπεν ὅτι τοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ ζήσῃ. Τὸ πνεῦμά του, ὅπως τὸν εἶχε μορφώσει ἡ μήτηρ του, ἐστρέφετο ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας πρὸς τὰ διδάγματα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ ψυχὴ του ἀνυφοῦτο πρὸς τὸ φῶς τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὅποιν ἔδλεπε διαχεόμενον ἀπὸ τὰ θεῖα ῥήματα τοῦ Ναζωραίου. Καὶ ἠσθάνθη τότε ὅτι εἶχε καθῆκον, τὸ ἄλαντον, τὸ ὅποτον εἶχε χάρισει εἰς αὐτόν ὁ Θεὸς καὶ τὸ ὅποτον διὰ τόσης ἐπιμελείας καὶ μόχθου εἶχεν ἀναπτύξει, ἠσθάνθη ὅτι εἶχε καθῆκον νὰ ἐκ

ἀφιέρωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· εἰς διαφωτισμὸν τῶν ἀνθρώπων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πλεῖστοι ἀκόμη ἦσαν ἐθνικοί· εἰς ἐπικράτησιν τῶν ὀρθῶν ἀρχῶν τῆς νέας θρησκείας· τὴν ὅποσαν εἶχον ἀρχίσει ἤδη νὰ κλονίζωσι κακαὶ ἐρμηνεῖαι, αἱ αἰρέσεις. Καὶ ἀπεφάσισε ν' ἀφήσῃ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, καὶ ν' ἀιερωθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἄλλ πρὸς τοῦτο ἐβλεπεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀπομακρυνθῇ πρῶτον αἱ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπὸ τὸ διεφθαρμένον περιβάλλον τῶν δικηγερῶν· νὰ καθάρισῃ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὸν ῥύπον τῶν κατὰ σκέψεων καὶ τῶν κακῶν ἀνθρώπων, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀσπίως σχετισθῇ· ν' ἀφοσιωθῇ μὲ πᾶσαν ἐπιμέλειαν ἐσθρησκειτικᾶς σπουδᾶς· οὕτω ὡς καλῶς ἐφωδιασμένος καὶ ὠπλισμένος νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀληθείας κατὰ τοῦ ψεύδους. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐβλεπεν ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποβάλλῃ πᾶσαν κηφιν περὶ γάμου καὶ κοσμικῆς ζωῆς, ἵνα, ἀπηλλαγμένος οἰκογενειακῶν φροντίδων καὶ ὑποχρεώσεων, ἡμπορέσῃ ἀποτελεσματικώτερον νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Καὶ ἔφασκε τότε ν' ἀποσυρθῇ εἰς μονὴν τινα παρὰ τὴν Ἀντιόχειν κί νὰ καρῇ μοναχός, ἵνα, ἀφοῦ διέλθῃ περίοδον μονώσεως καὶ πονηρῆς, χειροτονηθῇ ὑπηρέτης τῆς ἐκκλησίας.

Συνεπρὶν ἡ δυστυχὴς Ἀνθοῦσα ὕπαινε τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ υἱοῦ της. Ὡστε θλαστὰ ὥρατα σχέδια, τὰ ὅποια, ὅπως κίθημεν, ἐπλαττε δι' ἑαυτὴν καὶ τὸν υἱὸν της, κατεκρημνίσθη εἰς ἐρείπια! Χάριν ἐκεῖνου εἶχεν ἀρνηθῇ πᾶσαν χαρὴν καὶ ἀπόλαυσιν ἐν τῇ ζωῇ καὶ εἶχε διαγάγει βίον μονώσεως καὶ ἰσχυρῆς καὶ τῶρα, ὅτε ἐβλεπε νὰ ἐπιδραβεύωνται καὶ τριπτάθαια της διὰ τὴν ἀνατροφὴν του, καὶ ὁ υἱὸς της νὰ ἀτυχῇ ἐρίδλεπτον ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν, τῶρα, ὅτε ἤλπιζε ὅτι θὰ ἐνδύετο νυμφευόμενον καὶ πατέρα τέκνων καὶ ἐγγόνων ἰδιωτῆς τῶρα, ὅτε ἤλπιζεν ὅτι καὶ αὐτὴ θὰ ἀπέλαυε τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ν' ἀκούῃ ὅτι ὁ ἰσχυρὸς ἐλεῖ νὰ φύγῃ μακρὰν της εἰς τὴν ἐρημον, νὰ περιβληθῇ τὸ κύρον τοῦ μοναχοῦ ῥάσον, καὶ ν' ἀπαρνηθῇ πᾶσαν σφαιρὴν πρὸς τὴν οἰκογένειαν, πρὸς τὸν κόσμον, πρὸς αὐτήν! Καὶ δὲ ἐλπεῖ ἡ δυστυχὴς Ἀνθοῦσα διὰ τὸν ἑαυτὸν της τόσον ἐλπεῖ ὁ τὸν Ἰωάννην, ὅστις εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του κτερίζεν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν μόνωσιν.

Καὶ μίαν ἡμέραν, λαβοῦσα αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρός, τὸν ὠδή-
γησεν εἰς τὸ δωμάτιόν της· ἔβαλε αὐτὸν νὰ καθίσῃ πλησίον της
καί, διακοπτομένη ὑπὸ λυγμῶν, ἐπροσπάθησε νὰ τὸν μεταπείσῃ.
Ὑπενθύμισεν εἰς αὐτὸν τὰ βάσανα καὶ τὰς πικράς, ὅσας
εἶχεν ὑποστῆ κατὰ τὸν βίον της· τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ πα-
τρὸς του καὶ τὴν χηρείαν της· τὰς φροντίδας, τὰς ὁπίας κατέ-
βαλε διὰ νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν αὐτῆς καί τοῦ συζύ-
γου της καὶ οὕτω τὴν διασώζῃ χάριν τοῦ τέκνου τῆς ἀπὸ τὰς
ἀρπακτικὰς διαθέσεις κακῶν συγγενῶν· τὴν ἐπιμέλειαν, μὲ τὴν
ὁποίαν ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀνατροφὴν του καὶ τὴν ἀρκὴν ἐκπαί-
δευσίν του, μὲ μόνην ἐλπίδα της ὅτι μίαν ἡμέραν αἶψε τὸν
υἱὸν της χαρὰν καὶ καμάρι τῶν ὀφθαλμῶν της. «Ἰαδὶ μου»,
τῷ εἶπεν ἐν τέλει, «λυπήσου με καὶ μὴ μὲ ἐγκαταλεῖς μόνην·
μὴ με ἐμβόλης εἰς δευτέραν χηρείαν, χειροτέραν ἡσπρώτης.
Περίμενε ἕως ὅτου ἔλθῃ τὸ τέλος τοῦ βίου μου, ὑποπύω ὅτι
τοῦτο δὲν εἶναι μακρὰν· καὶ ἀφοῦ μὲ ὀδηγήσῃς εἰς τὴν τελευ-
ταίαν μου κατοικίαν, πλησίον εἰς τὰ ὅστα τοῦ πατρὸς σου, τότε
εἶσαι ἐλεύθερος νὰ διαθέσῃς ὅπως θέλεις τὸν ἑαυτό σοι. Ἀλλ’
ἐφ’ ὅσον ζῶ, μὴ θελήσῃς νὰ μὲ ποτίσῃς αὐτὸ τὸ ἱκρὸ ποτή-
ριον τοῦ χωρισμοῦ σου».

«Σοὺ ὑπόσχομαι ὅτι οὐδέποτε θέλω σὲ ἐνοχλεῖν εἰς τὰς
μελέτας σου. Καὶ ἂν ποτε λάβῃς ἀφορμὴν νὰ παραινέῃς ἐναν-
τίον μου ὅτι σὲ ἀναμιγνύω, ἔστω καὶ ἐπ’ ἐλάχιστον εἰς τὰς
φροντίδας τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας σου ἢ τῆς κατη-
σκευῆς τοῦ οἴκου μας, φύγε τότε, χωρὶς νὰ λάβῃς π’ ἑνὸς σου
οὔτε ὅτι εἰμὶ μητέρα σου, οὔτε τίποτε. Ἐὰν ὅως, ὅπως θὰ
ἴδῃς, πᾶσαν καταβάλλω προσπάθειαν, ὥστε νὰ σοὺ ἀρέξω ἀνε-
σιν διὰ νὰ ἀφοσιώσῃς, ἀπερίσπαστος ἀπὸ πᾶσα βιοτικὴ μέ-
ριμναν, εἰς τὰς σπουδὰς σου, τότε ἀνέχου νὰ ζῶλησοί σου.
Ἐγὼ εἰμὶ ἡ καλυτέρα σου φίλη καὶ οὐδεὶς ποῖ τόσο τὴν
πρόοδόν σου, ὅσον ἐγώ».

Πάλῃ δεινὴ συνήφθη τότε ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἰωάννου ἡ
ἀπόφασίς του ν’ ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον ἡτάμετάλτος.
Ἀλλὰ τὰ δάκρυα τῆς μητρὸς του καὶ ἡ ἀπελπισίς της τὴν οὐνε-
κλόνισαν βαθύτατα. Ἡσθάνθη ὅτι, ἐὰν ἐπέμενεν ἐπὶ τὴν ἔμψον
ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς του, θὰ συνέτριβε τὴν ἕρξιν αἰείας,
ἥτις εἶχε θυσιάσθῃ χάριν αὐτοῦ, ἥτις εἶχε καθυγίαι τὰ

ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἐλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. «Πές του τα ἐσύ, κερά κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰν τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας ποὺ θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερο στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ δυὸ τῆς τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὅπωςδὴποτε, ἰδρώσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε: — Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τῶχω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δὲν ἔχομε.

— Ἔχει πατέρα;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

— Ἔσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά;

— Ἔχομε δυὸ· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα τῆς, παρετήρησε γύρω τῆς (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πὼς ἐπρόσεχεν ἄλλου) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζῃς νὰ πῇ κάτι ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ:

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι' ἡύρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι' αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρο.... μὰ ἔπαθε ζημιὲς καὶ τοῦ τὰ πουλήκανε οὐλα. Τώρα καθόντουνε μὲ νοίκι· ἀκοῦς; μὲ νοίκι.

Μοῦ λέει ὁ ἄντρας μου, σὰν ἔμαθε τὴ συμφορὰ ποὺ τοὺς βρῆκε: «γυναῖκα, τί θ' ἀπογίνη ὁ γείτονας; δίχως σπίτι, ποῦχει καὶ παιδί καὶ τρία κορίτσια τῆς παντρεῖας;»

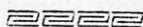
Ἦθελα νὰ τοῦ πῶ τὸ καλὸ ποὺ μοῦρθε 'στὸ νοῦ μου· ἤθελε νὰ μοῦ τὸ πῇ κι' αὐτός, μὰ φοβηθήκαμε μὴν ἀποπάρῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Ξεθαρρεύτηκα ἐγὼ καὶ τοῦ λέω: «Ἄντρα, σὰν πεθάνωμε, σὲ ποιὸν ἀπὸ τὰ παιδιά μας θ' ἀφήσωμε τὸ σπίτι ποῦχω κληρονομία;» — «Σ' ὅποιον ἀπὸ τοὺς δυὸ τ' ἀφήσωμε, θὰ βαρυγομάῃ ὁ ἄλλος», λέει ὁ γέρος μου. — «Νὰν τ' ἀφήσωμε καὶ στοὺς δυὸ, θὰ μαλώσουν», τοῦ λέω ἐγώ. — «Νὰν τὸ πουλήσωμε, τί θὰ πιάσωμε, καὶ τί νὰν τὰ κάνωμε τὰ λεφτά; Δόξα νᾶχη ὁ Μεγαλοδύναμος, ἔχομε νὰ φᾶμε», μοῦ λέει αὐτός. — «Ἐέρεις τί συλλογίστηκε; τοῦ λέω ἐγώ· νὰν τὸ δώσωμε γιὰ τὴ ψυχὴ μας στὸ παιδί τοῦ γείτονα». — «Καλὰ λές, γυναῖκα, μοῦ λέει. Ἔτσι νὰ κάμωμε· θὰ μαζώξῃ τὴ φαμελιά του μέσα, θάχη κι' αὐτὸς μιὰ μέρα δικό του

σπίτι καὶ θὰ μᾶς συχωρνᾷ». Αὐτὸ εἶναι, γκρ.... γκρ.... μὲ κά-
νατε καὶ τὸ εἶπα».

Ξεροκατάπιε πάλι, σφούγγισε τὸν ἰδρωτὰ της καὶ ξανακάθισε
στὴ θέσῃ της.

1913.

Σκλαδιά.

Παύλου Νιοβάνα.

Ἡ σκηνὴ σ' ἓνα μόνον* τοῦ λιμανιοῦ τοῦ Πειραιῶς.

— Φλώρια! Καρδερίνες! Φλώρια!...

Μαζὶ μὲ τοὺς πλανοδλοὺς διαλαλητὰς τοῦ ἐμπορίου τῆς κοιλίας
—μπουρεκάκια, σπανακόπηττα, λουκουμάδες, μουστοκούλουρα, ρὲ
παιδιά!—ὁ μορτάκος μὲ τὸ κλουδί ἐπουλοῦσε πρὸς τὸ πολύχρω-
μον καὶ πολύμορφον ἀνθρωπομάζωμα τοῦ λιμανιοῦ—καλέρροισαν
ἀνθρωπίνην ἀπὸ κάθε καρυδιάς καρύδι—ἐπουλοῦσε τὸ ἰδανικόν,
τὸ τραγοῦδι, τὴν ποίησιν. Ὁ μικρὸς πουολόγος ἤξευρε πολὺ
καλὰ, ὅτι «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος», καὶ πρέπει
νὰ τὸ ἤξευρεν, ἢ νὰ τὸ ἐμάντευε τοῦλάχιστον, διὰ νὰ ἐπιμένῃ νὰ
πουλῇ τὸ μελαγχολικὸν τραγοῦδι τῶν φτερωτῶν σκλάβων κοντὰ
στοὺς λουκουμάδες, τὰ μπουρεκάκια καὶ τίς σπανακόπηττες.

— Φλώρια! Καρδερίνες! Φλώρια!...

— Πόσο τίς δίνεις, βρὲ παιδί, τίς καρδερίνες;

— Τρεῖς δεκάρες, μπάρμπα, τρεῖς δεκάρες καὶ μ' ἐγγύγη. Πάρε,
ἀφέντη, νὰ σὲ ξυπνᾷ τὸ πρωί!...

— Δὲν κάνει δυὸ δεκάρες;

— Ἄν θὲς νὰ πάρῃς τὴ βραχνιασμένη;

— Βραχνιασμένη ξεβραχνιασμένη, δὲν μὲ πειράζει! Δόσε μου
μιά!...

Ὁ μισόκοπος ἄνθρωπος, μὲ τὰ ξενικὰ ρούχα καὶ τὰ κουρα-
σμένα χαρακτηριστικὰ—κάποιος ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας ποὺ πλημ-
μυρίζουν τὸ λιμάνι—ἐβγαλε τὸ κομπόδεμα ἀπ' τὸ ζουνάρι του
ἔδωκε δυὸ δεκάρες στὸ παιδί καὶ πῆρε στὰ χέρια του τὴν καρ-
δερίνα.

Τὴν ἐκράτησε λιγάκι ἐλαφρὰ-ἐλαφρὰ στὰ δάκτυλά του, τὴν
ἐχάιδεψε πονετικά, τὴν ἐκοίταξε καλὰ-καλὰ φέρνοντας τὸ ἀνή-

συχο κεφαλάκι της μπροστά στὰ μάτια του, σὰν νὰ τῆς εἶπε μυστικά ἓνα γλυκὸ λογάκι, καὶ ὕστερα, τινάζοντάς την ἐλευθέρη ἀπάνω στὴν παλάμη του, τὴν ἄφησε κι' ἐπέταξε, καμωνόμενος τάχα πὼς τοῦ εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὰ χέρια του.

— Βρὲ τὸ ἄτιμο τὸ πετούμενο!... τὸ εἶδες ἐκεῖ;...

Ἀπὸ μέσα του ὁμως ἐφαίνετο καταχαρούμενος ὁ παράξενος ἄνθρωπος, καὶ θὰ μπορούσε νὰ ὀρκισθῇ κανεὶς, πὼς αὐτὸ ποῦ ἐγινε δὲν ἦτο καθόλου τυχαῖον. Ὁ ξένος, χωρὶς ἄλλο, εἶχεν ἀγοράσει τὸ πουλὶ γιὰ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴ λευτεριά του. Ἄν ἐπροσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ τὸν σκοπὸν του, τὸ ἔκαμεν, ἴσως, γιὰτὶ ἦτο παραπολὺ εὐγενικός, ὥστε νὰ θεατρίσῃ τὸν ἑαυτὸν του μὲ μελοδραματικά κινήματα. Καὶ θὰ μπορούσε νὰ ὀρκισθῇ κανεὶς πὼς ἔτσι ἦτο τὸ πρᾶγμα, ἂν τὸν ἐβλεπε μὲ τί λαχτάρα ἀκολουθοῦσε τὸ φτερούγισμα τῆς καρδερίνας στὸν ἐλεύθερον ἀέρα, ἓνα φτερούγισμα τρελλό, μὲ μουδιασμένα φτερά, ποῦ τὴν ἔφερεν ὡς τὸ κατάρτι ἐνὸς καΐκιου, σαστισμένη ἀκόμη ἀπὸ τὴν ξαφνικὴ χαρὰ της.

— Βρὲ τὸ ἄτιμο τὸ πετούμενο, πὼς μοῦ ξέφυγε!

Ἀπὸ μέσα του ὁμως ἔλεγε, χωρὶς ἄλλο, ὁ πονηρὸς ὁ γεροντάκος:

— Κάνε τὴ δουλειά σου, πουλάκι μου, καὶ μὴ σὲ μέλει!

Δυὸ μορτάκια, ποῦ κάνανε τοὺς βαρκάρηδες δίπλα, ἐπήδησαν μέσα στὸ καΐκι, μ' ἓνα σάλτο.

— Νά το, ρέ, τὸ ἀφιλότιμο! Ἀπάνω στὸ πινό* ἀκούμπησε...

— Πέτα τὸ σακκάκι σου, ρέ, νὰ τὸ φέρῃς κάτω. Δὲ βλέπεις πὼς εἶναι μουδιασμένο;

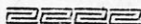
Ὁ ἐλευθερωτὴς δὲν ἠμπόρεσε νὰ κρυφθῇ πιά. Ὁρμησεν ἄγριος πρὸς τὴν ἄκρην τοῦ μόλου καὶ φώναξε, κουνώντας τὰ χέρια του κατὰ τὸ καΐκι.

— Κάτω, ρέ! Βρωμόπαιδα! Δικό σας εἶναι τὸ πουλί; Ἐγὼ τ' ἀγόρασα, ἐγὼ θέλω νὰ τ' ἀφήσω. Ὅρίστε μας! Κάτω γρήγορα, γιὰτὶ σὰς τσάκισα τὰ παῖδια!...

Καί, ἀφοῦ εἶδε τὸ πουλὶ νὰ τινάζῃ τὰ φτερά του καὶ νὰ σχίζῃ χαρούμενο τὸν ἀέρα, ἐπήρε πάλι τὸ δρόμο του, μουρμουρίζοντας:

— Βρωμόπαιδα! Ἀγκαλά, μέσα στὴ λευτεριά γεννηθήκανε. Δὲν ξέρουνε τί θὰ πῇ σκλαδιά...

1917.

Σκύλος σωτήρ.

Παύλου Νιοβάνα.

Ἐπὶ τοῦ τορπιλλισθέντος ἑλλητικοῦ ἀτμοπλοίου «Ἐρνέστ Σιμόν» ἐταξίδευσεν γηραιά κυρία ἐντελῶς τυφλή, ἔχουσα ὡς μόνον συνοδὸν τῆς ἑνα πιστὸν σκυλάκι, ἐκλεκτοῦ γένους, ἀλλ' ἰδίως ἐκλεκτῆς ψυχῆς.

Ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἀπόπλου τοῦ ἀτμοπλοίου οἱ ἐπιβάται τοῦ ὑπεβάλλοντο εἰς τακτικὰ ναυαγῶσσωστικά γυμνάσια. Ἐγυμνάζοντο δηλαδὴ πῶς ἐν στιγμῇ κινδύνου νὰ κανονίζῃ καθένας τὴν ἐνέργειάν του, ν' ἀνευρίσκη τὸ σωσίδιόν του, νὰ γνωρίζῃ πρὸς ποίαν λέμβον θὰ διευθυνθῇ κλπ., ὥστε ν' ἀποφεύγεται κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἡ ἐπακολουθοῦσα εἰς παρομοίας περιστάσεις καταστρεπτικὴ σύγχυσις.

Ἡ τυφλὴ κυρία παρηκολούθει, φυσικά, καὶ αὐτὴ ψηλαφητὶ τὰ σχετικὰ γυμνάσια, ἀκολουθουμένη πάντοτε ἀπὸ τὸ σκυλάκι τῆς. Καὶ βεβαίως μὲν δὲν ἐπερίμενε μεγάλα πράγματα ἀπὸ μίαν προπόνησιν εἰς τὰ τυφλά, παρηκολούθει ὅμως τὰ γυμνάσια μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι, εἰς ἐνδεχομένην στιγμὴν κινδύνου, κάποιος χριστιανὸς θὰ εὐρίσκετο νὰ τῆς δώσῃ χεῖρα βοηθείας.

Ἡ μοιραία ὅμως στιγμὴ ἐπῆλθεν, ἀλλ' ἡ χεῖρ τῆς βοηθείας δὲν παρουσιάσθη ἀπὸ πούθεν· πρὸς τὴν δυστυχησμένην γυναῖκα! Κατὰ τὴν πρόσκρουσιν τῆς τορπιλλῆς καὶ τὸν ἐκραγέντα πανικό, ἡ τυφλὴ εὐρέθη καὶ αὐτὴ ἑξαλλος εἰς ἕνα διάδρομον τοῦ κύτους. Μία ἀνθρωπίνη φωνὴ ἠκούσθη τότε πολὺ πλησίον τῆς. Ἀπετάθη πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς φωνῆς:

— Σῶστέ με, κύριε, εἶμαι ἡ τυφλή...

Ἡ ἰδίᾳ φωνὴ ἠκούσθη πάλιν, σθηνομένη τὴν ὥρην εἰς μίαν ταχεῖαν φυγὴν:

— Καθένας γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, κυρία μου. Ὁ Θεὸς γιὰ ὅλους!

Ἡ τυφλὴ, ἀπολιθωμένη εἰς τὴν θέσιν τῆς καὶ ματαίως ψηλαφῶσα μέσα εἰς τὸ σκότος, ἐνίωσεν ἑξαφνα τὸ σκυλάκι τῆς νὰ τὴν τραυᾷ ἀπὸ τὸ φουστάνι. Ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν πιστὸν τῆς

1. Κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον.

σύντροφον καὶ τὸν ἡκολούθησεν. Ἦτον, ἄλλως τε, καὶ τὸ μόνον ποῦ τῆς ἀπέμενε νὰ κάμῃ.

Συρομένη ἔτσι στὰ τυφλά, ἐπέρασε διαδρόμους, ἀνέβη κλίμακας, ἔφθασεν εἰς τὸ κατάστρωμα. Ἐξαφνα τὸ σκυλάκι ἔπαυσε νὰ τὴν σύρῃ πλέον καὶ ἄρχισε νὰ γαβγίζει χαροπὰ, ὡς νὰ τῆς ἔλεγεν:

— Ἐφθάσαμεν, ἀγαπητὴ μου κυρία. Σῶσε τώρα τὸν ἑαυτὸν σου!.. Πράγματι, ἡ τυφλὴ κυρία εὗρίσκατο ἐμπρὸς εἰς τὴν λέμβον, ὅπου ἦτο ὠρισμένη ἡ θέσις τῆς. Τὸ σοφὸν ζῶον δὲν εἶχε παρακολοῦθήσει ματαίως τὰ γυμνάσια! Καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν πεῖράν του, ἀντὶ τῆς κυρίας του. Ἐνα χέρι τότε ἄρπαξε τὴν τυφλὴν καὶ τὴν ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν λέμβον, ἐτοίμην νὰ καθελκυσθῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ τυφλὴ εἶχε σωθῇ!

Ὁ σωτὴρ τῆς ὅμως; Κατὰ τὴν τρομερὰν στιγμὴν τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης δὲν ἐλιποφύχῃσεν εἰς τὰ στήθη τῆς εὐγενοῦς δυστυχημένης. Ἀνεζήτησε, ψηλαφῶσα καὶ πάλιν τριγύρω τῆς, τὸν σωτῆρά τῆς, ἀλλὰ δὲν τὸν εὗρηκε.

— Τὸ σκυλί μου, τὸ σκυλάκι μου! ἐφώνησε μὲ λυγμούς.

— Δὲν εἶναι ὥρα γιὰ σκυλιά! τῆς ἀπήντησε μία ἀγρία φωνή. Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε τώρα!...

Ἡ τυφλὴ ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ σωθῇ χωρὶς τὸν σωτῆρά τῆς.

— Τότε ἀφήστε με καὶ μένα! ἐξηκολούθησεν ὀλολύζουσα σπαρρακτικῶς. Ρίχτε με στὴ θάλασσα! Δὲν θέλω νὰ σωθῶ!...

Κάποιος ὅμως ἀγαθὸς ἄνθρωπος τὴν εὐσπλαγχνίσθη, εἰς τὴν στιγμὴν ποῦ ἡ εὐσπλαγχνία εἶναι κενὴ λέξις. Εὗρηκε πρόχειρον τὸ σκυλάκι μέσα εἰς τὰ πόδια του, τὸ ἄρπαξεν ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ ἐπέταξεν εἰς τὴν σανίδα τῆς σωτηρίας. Καί, ἐνῶ ἐκεῖνο ἐπηδοῦσε τρισευτυχισμένον εἰς τὰ γόνατα τῆς κυρίας του, τρισευτυχισμένη κι' ἐκεῖνη ἔσκυψε, τὸ ἔσφιξεν εἰς τὰ στήθη τῆς, καὶ οἱ δύο ἀγαπημένοι—ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ σκύλος—ἐσώθησαν μαζί.

1917.

=====

22 22 22 22

7 22

Τὰ χαιρετίσματα.

Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου.

Μᾶς ἔφεραν μιὰ ὑπηρετρία Μιτυληνιά. Ἦταν Πλωμαρίτισσα, ἀπὸ τὸ Καμένο τὸ Χωριό.

Ὅταν ἔδλεπε ἀπὸ τὸ παράθυρο καράδια νὰ περνοῦν, πολλές φορές ἄφηνε τὴ δουλειὰ της κι' ἔτρεχε στὸ παράθυρο ποὺ ἔδλεπε τὴ θάλασσα καὶ κουνούσε τὸ μαντήλι της· πότε ἔκλαιε καὶ πότε γελοῦσε. Τότε ἡ θεία μου τὴν ἐμάλωνε κι' ἐκείνη τραγουδοῦσε δίστιχα παραπονετικά.

Ἐγὼ ἤμουν ὁ γραμματικός της. Τῆς ἔγραφα τὰ γράμματα καὶ διάβαζα ἐκεῖνα ποὺ ἤρχονταν: δύο τρεῖς δίστιχα βαμμένα μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ξενιτειᾶς καὶ κατόπι τὰ χαιρετίσματα δυὸ σελίδες ἀπὸ ὅλες καὶ ὅλους, μὲ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα.

Πολλές φορές μοῦ φαίνονταν αὐτὸ ἀνυπόφορο μαρτύριο κι' ἔγραφα τὰ μισά. Δὲν ἤξευρα ὅτι κι' αὐτὸ ἦταν ἀπάτη καὶ ὅτιμποῦσε νὰ ἔχῃ μιὰ τέτοια παράλειψις κανένα κακὸ ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ ἤλθε στιγμή νὰ καταλάβω τὸ σφάλμα μου καὶ πικρὰ νὰ μετανόησω.

Ὁ θεὸς μου, παραδοκῆρης γνωστὸς σ' ὅλα τὰ ὄρατα λιμάνια τῆς Μιτυλήνης, μὲ παρέλαβε τὸ καλοκαίρι νὰ θαυμάσω κι' ἐγὼ τὰ Μοσχονήσια ποὺ καθρεφτίζουν τίς ἐλιές στὴ θάλασσα, τίς Κυθωνιᾶς μὲ τὸν ὀλοζώντανο ἐλληνισμό τους καὶ τὰ μαγικά τῆς Μιτυλήνης περιγιάλια, μὲ τὸν ἐργατικὸ της λαό.

Ἡ Ἀμερσοῦδα (ἔτσι τὴν ἔλεγαν τὴν ὑπηρετρία) μὲ παρεκάλεσε νὰ τῆς κάμω μιὰ γραφή.

Μὰ ἡ εὐλογημένη, ἀράδιασε τόσα ὀνόματα, καὶ τόσο διαστικὴ ἤμουν ἐγὼ, ὥστε τώρα δὲν ἔγραφα κανένα ἀπ' τὰ χαιρετίσματα· καὶ μόνον ὅταν τὴν εἶδα νὰ φιλῇ τὸ γράμμα καὶ νὰ μοῦ λέγῃ: «νὰ πῆς τῆς μαννούλας μου πῶς ἐδῶ τὸ φίλησα· νά, σωστά ἀπάνω στὰ χαιρετίσματα», μετάνοιωσά' λιγάκι, ἀλλὰ ἔκρυφα τὸ γράμμα, ἐνῶ ἐκείνη μ' ἔλεγε: «Κωσταντέλα, νὰ πᾶς τὴν Κυριακὴ στὸν Πλάτανο τῆς Μέραινας, νὰ διῆς ποὺ κουνιούνται στὴν κούνια καὶ τραγουδοῦνε τὰ κορίτσια, νὰ πᾶς καὶ στὴν Παναγιά τὴν Ἀγιασώτισσα νὰ διῆς μορφιά».

*

Ἐκαμα τὸ πρῶτό μου ταξίδι μὲ θαυμάσιο καιρὸ κι' ἐγνώ-
ρισα τὰ μαγικά ἀκρογιάλια, μὰ δὲ θὰ περιγράψω τὸ ταξίδι μου·
παρὰ μόνον, ὅταν ἐφθάσαμε στὸ Πλωμάρι, ἐγὼ πῆρα ἄδεια ἀπὸ
τὸ θεϊτό μου κι' ἀνέδηκα μὲ μουλάρι στὸ Καμένο τὸ Χωριό. Ἐλὶές
καὶ πεῦκα γλυκοφιλοῦνταν κι' ἐσκίαζαν τὸν περιποιημένο δρόμο
ποῦ ἐνώνει τὸν Ποταμὸ μὲ τὸ Καμένο τὸ Χωριό. Βρύσες μαρμα-
ρένιες στὸ δρόμο, μὲ τὴν ἐπιγραφή—δὲν τὴν ἔχω τώρα πρόχειρη
—«δροσίσου, ξένε, καὶ προσευχήσου γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ δεῖνα, ποῦ
ἔκαμε τὴ βρύση».

Ὁ ἀγωγιάντης ἤξερε τὴν οἰκογένεια τῆς Ἀμερσοῦδας:

— Καλοὶ ἄνθρωποι, νοικοκυρέοι. Τὸ κορίτσι ξενιτεύθηκε γιὰ νὰ
ξεχρεωθοῦνε καὶ νὰ τελειώσῃ καὶ τὸ σπίτι της, γιατί ἐδῶ πρέ-
πει κάθε κορίτσι νὰ ἔχῃ τὸ σπίτι του καὶ ὅλο τὸ νοικοκυριό του,
ἀκόμα καὶ τὰ μαλλίτικα σκεπάσματα γιὰ τὰ μοσχάρια· χωρὶς
αὐτὰ δὲν παντρεύεται.

Ἐφθάσαμε στὸ σπίτι τῆς Ἀμερσοῦδας. Ἡ μητέρα της, ὡραία
ἀκόμα, μᾶς ἐδέχθη στὸ δῶμά της, μ' ἀγάπη καὶ συγκίνηση. Μᾶς
ἐπρόσφερεν ὑπωρικά καὶ ῥακή. Κατόπιν ἄρχισε τὰς ἐρωτήσεις
γιὰ τὴν Ἀμερσοῦδα:

— Τράνεφε; θυμᾶται; τὴν ἀγαποῦμε;

Ἐδεῖξα τὸ γράμμα καὶ μαζεύτηκαν γύρω στὸν ἀργαλειό, ποῦ
ὑφαίναν ἓνα ψηφωτὸ πολύχρωμο, ὅλοι οἱ συγγενεῖς. Ἦρθε κι' ἡ
γιαγιά μὲ τὸ δεκανίκι της.

Τότε ἡ Μαργέλα, συγγενικὸ κορίτσι, διάβασε τὸ γράμμα καὶ
τὰ στιχάκια. Μὰ ὅταν ἡ γριά, ποῦ τὴν κατάρτωγε μὲ τὰ θαμπά
της μάτια, δὲν ἄκουσε τὸνομά της στὰ χαιρετίσματα, ἔκρυψε τὸ
πρόσωπό της μέσα στὸ μαῦρο μαντίλι τοῦ κεφαλιοῦ της κι'
ἐκλάψε πικρά. Κι' ἡ νουνά της, μιὰ θεόρατη γυναῖκα, πικράθηκε
κι' ἐκέλην, καὶ δὲν τὸ κράτησε, μόνο εἶπε: «Ἔ, στὴν ξενιτεῖά
ξεχνοῦνε καὶ τὸ χωριὸ καὶ τὸ συγγενὴ καὶ τὸ φίλο». Δυὸ χοντρά
δάκρυα ἔδρεξαν τὸ χοντρὸ πρόσωπο τῆς νουνᾶς, καὶ γύρισα καὶ
εἶδα γύρω μου πικραμμένα πρόσωπα, καὶ μιὰ σιωπηλὴ κατάρρα
γιὰ τὴν ξενιτεῖα φτερούγιζε τριγύρω μου.

Ἡ γριά ἄρχισε τότε νὰ τραγουδῇ παραπονετικά· γιατί ἐδῶ
στὴν πατρίδα τῆς Σαπφούς* καὶ τοῦ Ἀλκαίου* τραγουδοῦν τὴ
χαρὰ καὶ τὴ λύπη τους.

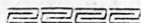
Ἡ συνειδήσις μ' ἔτυπτε. Ποῦ νὰ φαντασθῶ πὼς τὰ δυὸ ἐκεῖνα
φύλλα τὰ χαιρετίσματα ποῦ παράλειψα θὰ ζωντανέψουν ἐκεῖ
Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ—Νεοελληνικά β' ἑλλ. σχολείου.

ἀντίκρου μου σὲ δυὸ ἀνθρωποσειρές, νὰ μὲ βλέπουν παραπονετικά !
Ἐδάκρυσα, θυμήθηκα τὸ φίλημα ποὺ ἔδωκε ἡ Ἀμερσοῦδα στ'
ἄγραφα χαιρετίσματα ἐπάνω καὶ εἶπα :

— Τὸ καρδίι ἔφευγε, καὶ δὲν πρόφθασα νὰ γράψω τὰ χαιρετί-
σματα γιὰ ὅλους σας, ποὺ μὲ παρακαλοῦσε νὰ γράψω ἡ Ἀμερ-
σοῦδα. Μὰ δὲν ξεχνᾷ ἐκείνη κανένα· ὅλους σᾶς θυμᾶται πάντα.

Ἡ γριὰ ἀνοιξε τὸ κατάμαυρο μαντίλι τῆς καὶ φάνηκε γελα-
στό τώρα τὸ πρόσωπό τῆς.

1900.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

Α'. ΦΥΣΕΩΣ.

Βραδιὰ εἰς κοιλάδα.

Ἀναστασίου Πεζοπόρου.

Πόσον ἡρεμοὶ εἶναι αἱ φθινοπωριναὶ ἐσπέραι εἰς τὴν μακρυ-
νὴν ἀπὸ τὴν πόλιν ἐξοχὴν. Γρήγορα σὴνει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας
καὶ αἱ σκιαὶ τῆς νυκτὸς ἔρχονται μαλακαί, σὰν νὰ εἶναι ὑφα-
σμένοι ἀπὸ βαμβάκι. Μένει ὅμως πάντα ζωηρόν τὸ φῶς τοῦ λυ-
κόφωτος ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν εἰς τὴν γῆν, παρατεινομένη ἀσθενὴς
λάμψις χλωμῆς ἀστραπῆς.

Μοῦ ἀρέσει νὰ σταθμεύω τέτοιαν ἡσυχὴν ὥραν εἰς ἐξοχικὴν
καλύδην, εἰς πανδοχεῖον. Καθὼς εἶμαι κουρασμένος ἀπὸ ἡμε-
ρησίαν πορείαν εἰς βουνὰ καὶ λαγκάδια, τὸ φῶς, ποῦ βγαίνει
ἀπὸ τὴν θυρίτσαν καὶ τὰ παραθυράκια τοῦ χαμηλοῦ κτίσματος
καὶ ἀπλώνει εἰς τὸ χῶμα κόκκινα τετράγωνα, μοῦ εἶναι γλυ-
κειὰ παρηγοριά.

Εἰς τὸ βάθος τῆς χαμοκέλλας* βοῦζει ἡ φωτιά. Αἱ φλόγες
τῆς ἀγκαλιάζουν μὲ γοργάς, συνεχεῖς περιπτύξεις τὸ τσουχάλι.
Τὸ περιεχόμενόν του κοχλάζει. Κάποια μυρωδιὰ ἐδέσματος γε-
μίζει τὸν μαῦρον χῶρον τοῦ οἰκήματος. Γαλήνη. Ζωηρότερον
γεννᾶται τὴν ὥραν ἐκείνην τὸ αἶσθημα τῆς ἐστίας, τὸ ὅποιον
ἐγεννήθη μαζὶ μὲ τὸν ἄνθρωπον.

Κάθημαι πρὸ τῆς θυρίτσας τοῦ πανδοχείου. Ἀκόμη δὲν ἐμα-
ράνθησαν τὰ φύλλα τῆς περιπλοκάδος καὶ εὐγραμμοὶ κρέμονται
οἱ θύσανοί τῆς. Θροοῦν ἀκόμη τὰ κιτρινίζοντα βραδέως φύλλα

τῶν ὑψηλῶν λευκῶν καὶ ὁ πευκὼν ἐκτείνει τὴν σκιερὰν διαγραφὴν τοῦ εἰς τὴν κοιλάδα, εἰς τοὺς βουνούς, ποῦ τὴν κλείουν. Σιγὴ. Θαρρεῖ κανεὶς πῶς ἔχει ὕπνον καὶ ὁ φυτικὸς κόσμος. Θὰ τοῦ τὸν φέρνῃ ἀγάλη· ἀγάλια τὸ τραγουδάκι τῶν γρύλλων, ποῦ δὲν τὸ ἔσθῃσαν ἀκόμη αἱ ὀκτωβριαναὶ βροχαί.

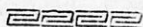
Ὑπόκωφοι ἀντηχοῦν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, μεμονωμένοι, ἄλλοτε διπλοὶ πυροβολισμοὶ πρὸς τὸ δάσος, τίς βεματιές. Κυνηγοὶ κάμνουν καρτέρι στίς μπεκάτσες ποῦ κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ βουνὸν εἰς τὴν κοιλάδα. Ὑλακαὶ σκύλων ἐπακολουθοῦν. Ὁ κώδων τοῦ γειτονικοῦ μοναστηριοῦ ἀκούεται. Βραχεῖα κωδωνοκρουσία. Τὸ πρῶτον σύνθημα τῆς ἐπανόδου τῶν μοναχῶν ἀπὸ τὰς παραπλανήσεις των εἰς τὴν περιοχὴν.

Τώρα δὲν ὑπάρχει πλέον τὸ ὄρος, οἱ βουνοὶ τοῦ, οἱ βεματιές τοῦ, οἱ δρυμοὶ τοῦ. Ἐσθῃσαν εἰς τὴν συμπτύκνωσιν τοῦ σκότους. Ἡ ἐρημία ἀπέκτησε μυστηριωδεστέραν ἀσάφειαν.

Ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς σκοτεινῆς μονῆς ἢ καμπάνα ἐπαναλαμβάνει ζωηρότεραν τὴν πρόσκλησιν τῆς μὲ ἐκτενεστέρους ἤχους. «Εἶπα, λοιπόν, ἐλάτε, ἀδελφοί, διότι ἔλαι αἱ ἄλλαι θύραι τοῦ μοναστηριοῦ ἔκλεισαν καὶ ἀνοικτὴ μένει ἀκόμη ἡ μεγαλυτέρα τῆς εἰσόδου. Σὲ λιγάκι θὰ κλείσῃ καὶ αὕτη. Ἐν εἰρήνῃ Κυρίου καθίσατε εἰς τὸ λιτὸν δεῖπνόν σας, μὲ τὴν προσευχὴν εἰς τὰ χεῖλη». Ἀκούεται μετ' ὀλίγον βραδὺ σύρσιμον, ἔπειτα τρίξιμον. Ἡ σιδηρὰ θύρα τῆς μονώσεως ἐσφάλισε. Οἱ εἰς αὐτὴν ἀφοσιωθέντες ἀπεχωρίσθησαν τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς.

Βόμβος γοργός εἰς τὸν ἀέρα. Πετοῦν αἱ νυκτερίδες. Τὰ παράθυρα τῆς χαμοκέλλας κλείουν. Ἀνοικτὴ μονάχα ἡ θυρίτσα. «Ἐ, λοιπόν, κύριέ μου, τί ἔχεις νὰ κάμῃς; Θὰ εἰσέλθῃς ἢ θὰ μείνῃς μὲ τὰ νυκτοπούλια; Ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι κοιμοῦνται μὲ τὸν Ἀποσπερίτην καὶ ξυπνοῦν μὲ τὸν Ἀστερα. Ῥεμβάζεις; Καληνύκτα σου καὶ ὁ Θεὸς μαζί σου».

Βαθυτέρα ἢ σιγὴ τώρα. Νομίζεις, πῶς ἀκούεις τὸν παλμόν τῆς γῆς. Καὶ εἶναι τὸς τὸ νεράκι τῆς βρύσης, ποῦ ῥέει εἰς τὸν κρουνὸν μὲ τὸν ἴδιον γοργὸν χρόνον, μὲ τὸν ἴδιον ἀναλλοίωτον ῥυθμόν, τόσον ἀθάνατον καθὼς ὁ ἀέρας, τὸ φῶς. Τί λέγει τὸ ἀτελείωτον μουρμούρισμα; Ὅτι καμμίαν δὲν ἡμπορεῖς νὰ κρατήσῃς, πτωχὲ θνητέ, ἀπὸ τὰς στιγμὰς ποῦ φεύγουν αἰωνίως;

Β'. ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ.

Μία κοιλάς ἐπὶ τοῦ Βερμίου ὄρους.

Σπύρου Μελά.

Εἰσαγωγή. Κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Τούρκους πόλεμον τοῦ 1912 ἡ τετάρτη μεραρχία, (εἰς ἣν ἀνήκε καὶ ὁ συγγραφεύς, ὑπηρετῶν ὡς λοχίας τοῦ πυροβολικοῦ) διετάχθη κατὰ τὴν 15ην Ὀκτωβρίου νὰ προχωρήσῃ ἀπὸ τὸ Ντορταλή πρὸς τὴν Βέρροϊαν κυκλωτικῶς διὰ τοῦ Ξερολειδάδου. Οἱ ἄνδρες λίαν πρῶι ἐξεκίνησαν καὶ δι' ἀνηφορικῆς καὶ δυσβάτου ἀτραποῦ, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ζῶα ἐσκαρφάλωναν μὲ δυσκολίαν, ἐφθασαν τέλος κατὰ τὴν δύσιν εἰς τὴν κορυφογραμμὴν τοῦ Βερμίου ὄρους, ἐν μέσῳ πυκνοτάτου δάσους ἀπὸ ἀγριοδελανιδιᾶς καὶ ὀξυῆς.

Διέδθημεν τὸ ἀπόκρημνον διάσελον*, τὸ ὑψηλότερον, δηλαδή, σημεῖον τοῦ νοτίου βραχίονος τοῦ Βερμίου ὄρους, (τοῦ ὁποῦ ἡ κορυφή, τὸ περίφημον Καρὰ Τάς, ὑφούται χίλια ἐνεακόσια μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης), κι' ἐπήραμε, πάντοτε ὑπὸ τὴν πυκνὴν σκιὰν πλουσίων φυλλωμάτων, τὴν κατηφορικὴν ἀτραπὸν πρὸς τὸ Ξερολειδάδον.

Ποῖα παράδοξος ἀντιστροφὴ τοῦ εὐρημισμού! Ἐπεριμέναμεν νὰ εὐρεθῶμεν ἀπέναντι τοῦ Κουασιμόδου* τῶν τοπείων, πρὸ φαλακροῦ καὶ ἀνύδρου ἐπιπέδου, ὅπου διὰ μέσου πετρῶν θὰ ἐφύετο ἀραιὸν χορταράκι, μόλις ὅσον θὰ ἤρκει νὰ δικαιολογηθῇ ἀπλῶς ἡ λέξις λειβάδιον, ὅποτε ὑπὸ τοῦς θόλους τῶν κεκλιμένων κλάδων διεκρίναμεν θαυμάσιον χειμαδιὸν προβάτων, ἐξαισίαν κοιλάδα μὲ τ' ἀπλᾶ, τὰ καθαρὰ, τὰ ζωντανὰ καὶ γλυκύτατα χρώματα τῶν θείων πινάκων ἑνὸς Σεγκαντίνι*. Ἡ κοιλάς αὕτη, ἀρκετὰ εὐρεῖα, στρωμένη μὲ παχύτατον τάπητα πυκνῆς χλόης, ὅπου δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη πετρίτσα, οὐδὲ ἡ παραμικροτέρα πτυχὴ, ὥς νὰ τὴν ἐσιδέρωσαν πρὸ πέντε λεπτῶν, κλείεται πανταχόθεν ἀπὸ δασώδεις κλιτύς, αἱ πυκναὶ σκιαὶ τῶν ὁποίων ἐδίδαν εἰς τὴν χλόην τὴν πλεον ἔντονον καὶ βαθεῖαν ἀπόχρωσιν τοῦ πρασίνου.

Τὸ ἄσπρο τῶν προβάτων, τὰ ὅποια ἔβοσκαν ἐκεῖ, ἀκτινοβολοῦσε καὶ τὸ ἀπαλὸν περίγραμμά τῶν ἀθῶων ζῶων ἀνεδεικνύετο κτυπητὸν ἐπὶ τοῦ θαυμασίου ἐκείνου βήθους. Εἰς τὸ μέσον περὶ-

που τῆς κοιλάδος ὑπῆρχεν ἀρκετὰ μεγάλη τεχνητὴ λίμνη, εἰς τὰ νερὰ τῆς ὅποιας ἐτρεμούλιαζεν, ἐλαφρὰ - ἐλαφρὰ, ὁ ἄδολος χρυσός, ποῦ ἔχυνεν ἐκεῖ μία ἐξαισία δύσις. Παρέκει ἔδλεπε κανεῖς μίαν παράταξιν ἀρχηγόνων πηγαδίων, ὡσάν ἐκεῖνο, πρὸ τοῦ ὅποιου ὁ Ἐλεάζαρ συνήντησε τὴν ὥραιαν Ῥεδέκκαν. Τὰ μεγάλα, τὰ πρωτογενῆ ξύλινα βαροῦλκά των ἐτριζαν ἀναδιβάζοντα εἰς τὰ πλατέα χεῖλη κουβάδες μὲ διαυγέστατον νερό, ἀπὸ τὸ ὅποῖον οἱ ἄνδρες ἔπιναν ἀπλήστως. Αὐτὸ τὸ τρίξιμον ἀπετέλει τὸν μόνον ἦχον ποῦ μποροῦσε ν' ἀκούσῃ κανεὶς εἰς τὴν σιωπηλὴν κοιλάδα, ὅπου οἱ κρότοι τῶν βημάτων ἔπινον καὶ ἀνδρῶν ἐπνίγοντο εἰς τὸ παχὺ στῤῥωμα τῆς πυκνῆς χλόης. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐνόμιζες ὅτι ἀπὸ τὸ δάσος θὰ ξεπροβάλλῃ κανένα ξανθὸ ἐλαφάκι νὰ τὸ ταῖσῃς ψωμί στὸ χέρι σου. Τὰ πάντα ἦσαν ἐκεῖ τόσον ἥρεμα καὶ τόσον ἄθῳα, ὥστε τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς γῆς καὶ αὐτὴ ἡ ὥρα σοῦ ἐφαίνοντο σάν πράγματα κλεμμένα αἰφνης ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς παραδεισιακῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ὅλοι ἐγίναμε πρόβατα· ἐσχιρτούσαμεν, ἐπηδούσαμεν, ἐπαίζαμεν εἰς τὴν χλόην, λησμονοῦντες καὶ τὸν ἐχθρὸν καὶ τὴν κόπωσιν, κατὰ τὸ μικρὸν διάστημα τῆς (ὥρας*) στάσεως τῆς φάλαγγος εἰς τὸ μαγευτικὸν τοπεῖον.

1913.

Γ' ΠΤΗΝΟΥ.

Αἱ χελιδόνες.

Γρ. Ξενοπούλου.

Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ χαιρετίζοντα τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦντα τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ἀπὸ τινος ζωηρότερα, πολυπληθέστερα... Ἡ συναυλία των μὲ εὐφραίνει κάθε αὐγὴν, ἔταν ἔξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἀπέναντι ἔχω ἓν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὅποιου οἱ κλάδοι τῶρα ἤρχισαν νὰ φουντώνουν καὶ νὰ πρασινίζουν, προσπίπτοντες γραφικῶς ἐπὶ τοῦ φωταυγοῦς καὶ κυανοχρύσου ὀρίζοντος τῆς Ἀνατολῆς. Ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωινόν των ὕμνον οἱ πτερωτοὶ ψάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ γύρω ἀναθάλλουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδρύλλια τῆς αὐλῆς, καὶ ἀναζωογονεῖται ὁ κισσός, ὁ ὅποτος καλύπτει ἔως

ἐπάνω τοὺς τοίχους, καὶ τὸ νωπὸν πράσινον, τὸ ἀνοικτόν, δίδει τὸν ζωηρότερον τόνον εἰς τὴν εἰκόνα.

Καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνολίξεως αὐτῇ ποὺ παρουσιάζεται ἐμπρὸς μου κάθε πρωί, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρον. Ἄν ἤμουν ζωγράφος, θὰ ἐξωγράφιζα αὐτὸ τὸ δένδρον, ὅπως τὸ ἔδλεπα πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν, γυμνόφυλλον, πένιμον, ἰσχνὸν ὡς σκελετός, ἐκτεῖνον τοὺς τεφρούς του κλάδους ἐπὶ οὐρανοῦ συννεφώδους, διὰ νὰ παραστήσω τὸν χειμῶνα· καὶ πάλιν θὰ τὸ ἐξωγράφιζα ὅπως τὸ βλέπω τώρα, φουντωμένον, πράσινον, ἐπὶ οὐρανοῦ ἀνεφέλου, διὰ νὰ παραστήσω τὴν ἀνοιξιν.

Ναί, ἡ ἀνοιξὶς ἦλθεν! Ὁ Πλούτων ἀφῆκε καὶ πάλιν τὴν Περσεφόνην ν' ἀναβῇ ἀπὸ τὸν Ἅδην εἰς τὴν Γῆν, καὶ νὰ συναντήσῃ τὴν μητέρα τῆς Δήμητραν, καὶ νὰ φέρῃ τὰ ἄνθη καὶ τὴν χαράν. Ἡ ἀνοιξὶς ἦλθε. Μᾶς τὸ λέγει τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν.

Ἦλθεν ἡ ἀνοιξὶς, καί, ὅπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἄρμα τῆς ἔσυραν αἱ χελιδόνες. Ὡ, τ' ἀγαπημένα, τὰ λατρευτὰ πτηνά, οἱ πρόδρομοι, οἱ προάγγελοι τῶν ὥραιων ἡμερῶν! Τὰς εἶδατε; τὰς εἶδατε πάλιν νὰ διασχίζουσιν μὲ τὴν χαριτωμένην των πτήσιν τὸν κυανοῦν ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἁρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐνεπλήσθη εὐφροσύνης ἡ ψυχὴ σας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν, τῶν πιστῶν φίλων, αἱ ὁποῖαι ἐπανερχονται εἰς τὰς παλαιάς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζί μας ὅσον θὰ μείνῃ καὶ ἡ Περσεφόνη, ὅσον θὰ διατηρηθῇ ἡ ὥραία ἐποχή;

Ναί· διότι δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα! Ἔρχεται μαζί μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ἀφυπνίσεως, τῆς ζωῆς. Εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατὰ προτίμησιν στήνει τὴν φωλεάν τῆς εἰς τὰς πόλεις, παρὰ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὰς κατοικίας των. Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι κατ' ἐξοχὴν φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία τῆς θεωρεῖται ὡς καλὸς οἶωνός καὶ γίνεται παντοῦ δεκτὴ ὡς εὐλογία Θεοῦ.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός· δὲν μᾶς τέρπει ἀπλῶς μὲ τὴν χάριν τῆς πτήσεώς τῆς καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἄσματός τῆς.

είναι καὶ εὐεργέτης· διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοῦς κώνωπας καὶ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

Ἐπειτα, χρησιμεύει κάποτε καὶ ὡς εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετᾷ χαμηλά, προμηνύει βροχήν· ὅταν πετᾷ ὕψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Ἰποθέτω ὅτι δὲν ὑπάρχουν χειρότερα παιδία εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια καταδιώκουν τὰς χελιδόνας καὶ δοκιμάζουν ἐπάνω των τὴν δύναμιν τῆς σαΐτας των, ἢ πετροβολοῦν τὰς φωλεάς των, ἢ συλλαμβάνουν καὶ βασανίζουν τοὺς νεοσσούς. Μαρτυροῦν σκληρότητα ψυχῆς ἀπαραδειγμάτιστον! Διότι πληγώνουν ἢ φονεύουν χωρὶς λόγον, ἀπὸ ἀπλὴν εὐχαρίστησιν, — τί ἀγρίαν εὐχαρίστησιν! — πτηνὰ ὅχι μόνον ἀδολοχῇ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα. καὶ εὐεργετικά.

1901.

Δ'. ΕΡΓΟΥ ΤΕΧΝΗΣ.

Ἡ θεὰ μὲ τὴν δᾶδα.

Ῥ. Δημητριάδου.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λιμένος τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπὶ μικρᾶς νησιδος, ἵσταται κρατοῦσα δᾶδα μία θεά. Κολοσσιαῖον εἶναι τὸ ἀνάστημά της, γλυκὺ καὶ ἐκφραστικὸν τὸ θεῖον πρόσωπόν της. Ἐπιδημητική εἶναι ἡ στάσις της, καὶ πάντες οἱ εἰσπλέοντες εἰς τὸν λιμένα ἀποτείνουν πρὸς αὐτὴν φόρον σεβασμοῦ.

Δὲν εἶναι θεὰ ἀρχαία ἀπὸ τὸ δωδεκάθεον τοῦ Ὀλύμπου· δὲν εἶναι ἡ Ἥρα, τῆς ὁποίας ἔχει τὴν ἐπιδημητικὴν στάσιν, οὔτε ἡ Ἀθηνα, τῆς ὁποίας ἔχει τὴν σεμνότητα· δὲν εἶναι οὔτε ἡ Ἀφροδίτη, τὴν ὁποίαν ἐνθυμίζει τὸ γλυκὺ πρόσωπόν της. Ἡ θεὰ αὕτη εἶναι νέα θεὰ καὶ ἦλθεν ἐκ Γαλλίας πρὸ ἐτῶν καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως εἰς τὸν Νέον Κόσμον. Εἶναι ἡ θεὰ Ἐλευθερία!

Διὰ νὰ λάβετε ἰδέαν τῶν κολοσσιαίων διαστάσεων τοῦ χαλκίνου αὐτοῦ ἀγάλματος, μάθετε ὅτι τὸ ἀνάστημά της εἶναι 250 ποδῶν, ὅτι τεσσαράκοντα ἄνθρωποι χωροῦν ἐντὸς τῆς κεφαλῆς της

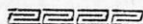
καὶ δώδεκα εἰς τὴν δᾶδα, τὴν ὅποιαν κρατεῖ. Βαρθόλδης λέγεται ὁ Γάλλος καλλιτέχνης, ὁ ὅποιος τὴν ἐδημιούργησεν. Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία τὴν ἐδῶρθε πρὸς τὴν Βορειοαμερικανικὴν Συμπολιτείαν κατὰ τὸ 1886, ἑκατοστὴν ἐπέτειον τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας.

Τὴν νύκτα ἡ αἰγλή ἰσχυροῦ ἡλεκτρικοῦ ἡλίου ἐκπέμπεται ἀπὸ τὴν δᾶδα τῆς θεᾶς, φωτίζουσα τὸν λιμένα καὶ τὰς ἀκτὰς.

ὦ Ἐλευθερία! Ἡ θεὰ σου μορφὴ προβάλλει ἐκ τῶν κυμάτων γλυκεῖα, καὶ τὸ παρήγορον φῶς τῆς λαμπάδος σου φωτίζει καὶ θερμαίνει τοὺς ἀφικνουμένους εἰς τὸν Νέον Κόσμον θαλασσοπόρους. Σὲ προσκυνούμεν καὶ σὲ προσδλέπομεν μετὰ χαρᾶς καὶ μετὰ σεβασμοῦ, ὦ Ἐλευθερία, διότι εἶσαι ἡ μήτηρ τῶν λαῶν, καὶ ψάλλομεν τὸν ἀθάνατον ὕμνον σου, ὁ ὅποιος εἶναι ἀκριδῶς ὁ ἰδικός μας ἔθνικὸς ὕμνος:

Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Λευτεριά!

1906.

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ

Α'. ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ἱστορία ἐνὸς χωρίου.

Δ. Π. Γρηγοριάδου.

Εὗρίσκετο εἰς τοὺς πρόποδας ἐνὸς βουνοῦ εἰς τὴν ἄκραν παλαιοῦ δάσους, τοῦ ὁποῖου τὰ δένδρα πυκνὰ πυκνὰ καὶ συμμαζευμένα ἐσκέπαζαν τοὺς βράχους, τὰ ρεύματα καὶ τὰς κοιλότητας τοῦ ὄρους καὶ ἀνήρχοντο ὑψηλὰ μέχρι τῆς κορυφῆς. Καὶ τὸ χωρίον ἐφαίνετο ὡς νὰ εὗρίσκετο περιμαζευμένον μέσα εἰς θωπευτικὴν καὶ φιλόστοργον ἀγκάλην, καὶ οἱ μικροὶ καὶ λευκοὶ οἰκίσκοι του, προβάλλοντες ἀνὰ μέσον τῶν παχυστέλων δένδρων, ἀπετέλουν ἀληθῶς μαγευτικὸν θέαμα.

Κατὰ τὸ θέρος τὸ φιλόστοργον δάσος ἐμετρίαζε τὴν καυστικὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων. Καὶ ἡ κατάξηρος γῆ τῶν πέριξ ἀγρῶν ἐδροσίζετο ἀπὸ τὰ ἄφθονα νερά τῶν πηγῶν, τὰ ὅποια ἀκούραστα ἔρρεαν ἀπὸ τὰς προεξοχὰς καὶ τοὺς βράχους τοῦ δεινροσκεπασμένου ὄρους.

Ἦσαν εὐτυχεῖς τότε οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου. Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐνόμιζες ὅτι ἐδασίλευεν ἐκεῖ· αἱ ἐσοδεῖαι τῶν ἦσαν ἄφθονοι, καὶ σπανίως ὑπέφεραν ἀπὸ καυστικῶν ἀνέμων, ἀκόμῃ δὲ σπανιώτερον ἀπὸ τὴν ξηρασίαν. Ἡ ὕγεια ἐδασίλευε παντοῦ. Τὰ παῖδιά, ζωηρὰ καὶ ῥοδοκόκκινα, ἔκαμναν εὐχάριστον ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἐπισκέπτῃν διὰ τὸ εὐχαρὶ ἦθος καὶ τὴν ζωηρότητα των, συγχρόνως δὲ καὶ διὰ τὴν ἡμερότητα τῶν τρόπων των.

Ἄν κατὰ τὸ θέρος, χάρις εἰς τὸ πολῦτιμον δάσος, γλυκεῖα ἐπεκράτει δρόσος, καὶ ἄφθονα παντοῦ ἔρρεαν τὰ νερά, κατὰ τὸν χειμῶνα τὸ ψῦχος ἐμετρίαζετο. Οἱ παγεροὶ ἀνεμοὶ ἔχαναν τὴν ὀρμητικότητά των, διότι εὗρισκαν ἐμπόδιον τοῖς κορμοῖς τῶν δένδρων, καὶ τὰ νερά τῶν βροχῶν διεσκορπίζοντο εἰς μυρίας λεπτὰς διακλαδώσεις καὶ ἀπερροφῶντο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἢ ὅποια, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἡμισαπημένους λεπτοὺς κλάδους καὶ ἀπὸ φύλλα, ἐνήργει ὡς ἀληθὴς σπόγγος.

Οἱ εὐτυχεῖς κάτοικοι τοῦ χωρίου διόλου δὲν ἐφοβοῦντο τὸν σκληρὸν χαιρετισμὸν τοῦ βορρᾶ· τὸ εὐεργετικὸν δάσος, χάρις εἰς τὰ ἄφθονα νερά, διὰ τῶν ὁποίων ἐποτίζοντο οἱ ἀγροὶ των, χάρις

εἰς τὴν προφύλαξιν τῶν ἐσοδείων των ἀπὸ βιαίους ἀνέμους καὶ ὀρμητικῶν χειμάρρους, τοὺς καθίστα καὶ ἀρχετὰ πλουσίους, ὥστε νὰ φοροῦν κατάλληλα χειμερινὰ ἐνδύματα. Χάρις δὲ εἰς τὰ ξηρὰ ξύλα καὶ τοὺς χονδροὺς καταπίπτοντας κλάδους ἐπέτρεπε νὰ διαθέτουν ἄφθονον ὕλικόν καύσεως καὶ νὰ θερμαίνωνται κατὰ τὴν ψυχράν τοῦ χειμῶνος ἐποχὴν.

Ἀποφράς ὅμως ἡμέρα ἀνέτειλε διὰ τὸ δυστυχὲς χωρίον. Ἦλθαν πρωῒαν τινὰ μερικοὶ ἀνθρακοποιοὶ καὶ ἐθάμνωσαν τοὺς χωρικοὺς μὲ τὰς χρηματικὰς των προσφορὰς καὶ τοὺς ἐδελέασαν μὲ τὰ κέρδη, τὰ ὅποια θὰ ἐπραγματοποιούν, ἐὰν τὸ δάσος ἐκεῖνο, τὸ κατὰ τὰ λόγια των ἄχρηστον, τὸ ἀδίκως καταλαμβάνον τόσους ἄγρους, ἐκόπτετο καὶ μετεμορφώνετο εἰς κάρβουνα.

Καὶ ἀφῆκαν οἱ χωρικοὶ νὰ σφαγιασθῇ ὁ προστάτης των. Ὁ μαγευτικὸς πράσινος πέπλος, ὁ ὅποτος ἐκάλυπτεν ὅλας τὰς ἀσχημίας τοῦ ὄρους, ἀνεσύρθη καὶ ἐξηφανίσθη. Καὶ τὴν ὥραιαν, τὴν συνεχῇ, τὴν καταπράσινον καὶ θάλλουσαν ἐπιφάνειαν διεδέχθη ἡ γεροντικὴ ὄψις τοῦ βουνοῦ μὲ τὰς ρυτίδας καὶ τὰς σχισμὰς τῆς, μὲ τὰς φάραγγας καὶ τοὺς βράχους τῆς.

Δυστυχῶς τὸ κακούργημα δὲν ἀφέθη ἡμιτελές. Ἐὰν τοῦλάχιστον ἀπηγόρευαν τὴν βοσκήν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κοπέντος δάσους, τὰ κολοβωθέντα δένδρα θὰ ἐπραγματοποιούν τὸν πόθον, ὁ ὅποτος ἐνεψύχωνε τὸ ὑπολειφθὲν λείψανον τοῦ κορμοῦ των καὶ ἐκυκλοφόρει εἰς τὰς ρίζας των· θὰ ἠῤῥαξαν καὶ πάλιν, θὰ ὕψωναν πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς κορμούς των καὶ πάλιν, θὰ ἐθωπεύοντο ἀπὸ τὸ γλυκὺ τοῦ ἡλίου φῶς καὶ τὸ ἀπαλὸν τῆς αὔρας φύσημα. Ἄλλ' ἡ βάρβαρος καταστροφὴ ἐπρεπε νὰ συντελεσθῇ: Ἀφῆθησαν αἶγες καὶ πρόβατα, καί, μόλις ἀνεφαίνετο ὁ τρυφερὸς βλαστός, ἀμέσως κατετρώγετο ἀπὸ τὰ ἀδηφάγα ζῷα. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε μὲ σφρίγος καὶ μὲ δύναμιν ἀνεπτύσσετο ζωὴ καὶ βλάστησις, μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἐδασίλευεν ἐρήμωσις καὶ καταστροφὴ.

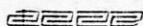
Τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν ὀρμητικῶς ἐκυλόντο ἐπάνω εἰς τὰς ράχεις τοῦ βουνοῦ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξέπλυναν τὸ λεπτὸν στρώμα τῆς φυτικῆς γῆς, τὸ ὅποιον ἐκάλυπτε τὴν πετρώδη ἐπιφάνειαν τοῦ ὄρους. Καὶ οὕτως ἐγυμνώθησαν ἐντελῶς οἱ βράχοι καὶ πᾶσα ἐλπίς βλαστήσεως ἐξέλειπε. Τὰ ὕδατα, τὰ ὅποια ἄλλοτε ἀπερροφῶντο ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δάσους, καὶ ἐσυνάζοντο εἰς ὑπογείους ῥωγμὰς καὶ δεξαμενάς, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὀλίγον κατ' ὀλί-

γον ἐξεχύνοντο διὰ μυρίων πηγῶν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, σήμερον τρέχουν ἐπάνω εἰς τὴν ἀδιαπέραστον ἐπιφάνειαν τοῦ βράχου, κατέρχονται ὀρμητικῶς καὶ σχηματίζουν χειμάρρους καὶ ξηροποτάμους, παρασύρουν λίθους χονδρούς, ἀνασκάπτουν τοὺς κάτω ἄγρους καὶ τοὺς σκεπάζουν μὲ τὰ χαλίκια, τὰ ὅποια κατὰ τὴν πορείαν των παρέσυραν.

Τὰς εὐεργετικὰς λοιπὸν πηγὰς διεδέχθησαν οἱ καταστρεπτικοὶ χεῖμαρροι. Τὴν εὐχάριστον καὶ δροσερὰν τοῦ ἔαρος αὖραν διεδέχθη καυστικός λίψ*. Τὸν χειμῶνα ὁ ὀρμητικὸς καὶ παγερὸς βορρᾶς δὲν μετριάζεται πλέον ἀπὸ τὸ ἀδιαπέραστον προτεῖχισμα χιλιάδων χονδρῶν κορμῶν. Καὶ τὰ πρὸς θέρμανσιν ξύλα λείπουν, καὶ ὁ κάτοικος τοῦ χωρίου μας πεινᾷ καὶ κρυώνει.)

Μετανόησαν οἱ δυστυχεῖς καὶ ἐκλαυσαν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά. Στερηθέντες τὰς ἀφθόνους πηγὰς των, καιόμενοι κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ τὴν τρομερὰν θερμότητα, τὴν ὅποιαν ἐξαπέστελλαν οἱ πυρακτωμένοι γυμνοὶ βράχοι τοῦ βουνοῦ, παγώνοντες κυριολεκτικῶς τὸν χειμῶνα καὶ πνιγόμενοι ἀπὸ τὰ νερὰ τῶν ὀρμητικῶν χειμάρρων, ἐνόησαν πολὺ ἄργά ὅτι τὸ δένδρον εἶναι ὁ φιλόστοργος οἰκονόμος, ὁ ἐναποθηκεύων ἐν πολυτιμώτατον διὰ τὸν ἄνθρωπον κεφάλαιον, τὸ ὕδωρ, καὶ ἀποδίδων αὐτὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ὅτι εἶναι ἐπίσης ὁ θαυμασιώτερος μετριαστής τῆς πνιγερᾶς θερμότητος καὶ τοῦ παγεροῦ ψύχους, καθὼς καὶ τὸ δραστηριώτερον ἀντιφάρμακον ἐναντίον τῶν μολυσμάτων.

1902.

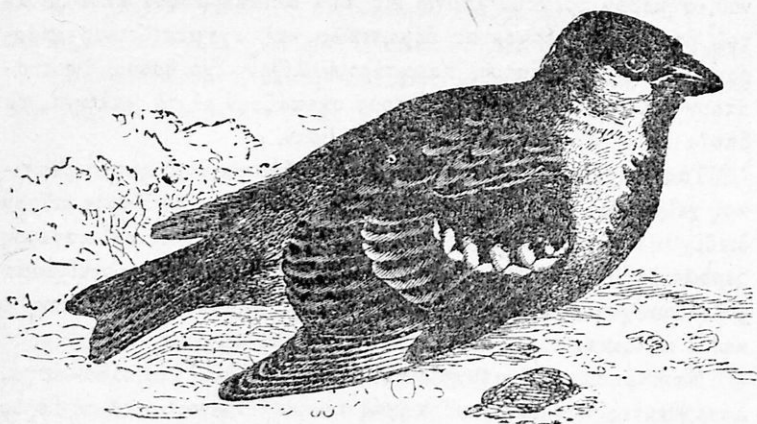

B'. BIOY ΖΩΩΝ.

Μία ἐπίσκεψις.

Ἱ. Κονδυλάκη.

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς χιονιάς ἤκουσα ἕνα μικρὸν θόρυβον, ὥς νὰ ἔρριπταν λιθάρια εἰς τὸ τζάμι τοῦ παραθύρου. Στρέφωμαι καὶ βλέπω ἕνα σπουργίτην καθήμενον εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ παραθύρου. Ἐγνώριζα ἀπὸ ἀναγνώσεις ὅτι τὰ πτηνὰ κάμνουν τοιαύτας ἐπισκέψεις ἐν καιρῷ χιονιάς, ἀλλὰ τὰς ἐθεώρουν ἀδυνάτους εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι τὰ πουλιὰ γνωρίζουν τὰ ἦθη καὶ τὸν χαρακτῆρά μας. Καὶ ἀντὶ ἀγάπης καὶ οἴκτου πρέπει νὰ περιμένουν, ἅμα πλησιάσουν ἄνθρωπον, ἐπίθεσιν μὲ ξύλον, μὲ ὄπλον, μὲ πέ-

τραν ἢ μὲ λάστιχον. Ἄλλ' ἀληθῶς αὐτὸς μοῦ ἐκτύπησε μὲ τὸ
ράμφος του τὸ τζάμι ;... Τὴν ἀμφιβολίαν μου διέλυσε νέον ράμφι-
σμα, τὸ ὅποτον εἶδα. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲ συνεκίνησε, καὶ μάλιστα,
ὰν θέλετε, μ' ἐκολάχουσεν. Ὁ καημένος ὁ σπουργίτης μοῦ ἔκαμνε
μίαν τιμητικὴν διάκρισιν, νὰ μὲ θεωρῇ ὡς ἀνίκανον νὰ τοῦ κάμω
κακὸν καὶ ἱκανὸν νὰ τὸν λυπηθῶ.

Ἐπλησίαζα σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ παράθυρον. Ὁ σπουργίτης, ἀφοῦ
ἐτίναξε τὰ πτερὰ του, ἔκαμε μικρὸν κίνημα ὀπισθοδρομήσεως.
Ἐπειτα ἐστάθη καὶ μὲ ἠτένισε μὲ τὴν ἔντονον περιέργειαν, τὴν
ὁποίαν ἔχει ἐνίοτε τὸ βλέμμα τῶν πτηνῶν. Ἀπειχα ἀπὸ τὸ πα-
ράθυρον δύο βήματα. Ὁ σπουργίτης ἐξηκολούθει νὰ μὲ παρα-
τηρῇ. Ἐπειτα ἔκαμε κίνημα τῆς κεφαλῆς, ὡς ὑπόκλισιν. Ἄλλ'
ἔταν ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἐξέτεινα τὸ χέρι πρὸς τὸν
σύρτην, ὁ σπουργίτης ἐπέταξεν. Ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν
ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα.

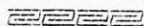
Ἐρριψα ψίχουλα εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, τὸ ὅποτον
εἶχεν ἤδη καθαρισθῇ ἀπὸ τὸ χιόνι, καὶ ἔκλεισα τὸ τζάμι καὶ τὸ
παραπέτασμα· μετ' ὀλίγον δὲ εἶδα τὸν σπουργίτην νὰ ἐπανέλθῃ
εἰς τὸ παράθυρον καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ τρώγῃ λαιμάργως τὰ ψιχία.
Ἀφοῦ δ' ἐτελειώσεν, ἔκαμε νέαν ὑπόκλισιν, ἔπειτα ἐρράμφισε τὸ
τζάμι καὶ ἐκίνει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν, ὡς νὰ ἐπροσ-
πάθει νὰ διακρίνῃ διὰ μέσου τοῦ τζαμιοῦ καὶ τοῦ παραπετά-

σματος. 'Αλλ' ὅταν ἐπλησίασα ν' ἀνοίξω, ἐπέταξε πάλιν φοβι-
σμένος.

Ἐρριψα νέα ψιχία εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, ἔρριψα
καὶ ἄλλα εἰς τὸ πάτωμα ὑπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ
βάθος τοῦ δωματίου, ἀφήσας ἀνοιχτὸν τὸ παράθυρον. Δὲν ἐπέρα-
σαν πολλὰ λεπτὰ καὶ ὁ σπουργίτης ἐπανήλθε. Μετὰ διαφόρους
δὲ δισταγμοὺς ἐπήδησε καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἐξηκολού-
θησε νὰ τρώγῃ τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ πάτωμα ψιχία, ἀνήσυχος
ὅμως πάντοτε καὶ ἔτοιμος νὰ πετάξῃ. Ἐπειτα μὲ ἓνα πτερύγισμα
ἀνέβη εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἐκεῖθεν ἐστράφη καὶ μὲ παρετή-
ρει, μὲ παρετήρει. Σχεδὸν πέντε λεπτά. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἰς
τὰ μάτια του ὑπῆρχε μία λάμψις μειδιάματος. Ἀλλὰ μόλις ἐκί-
νηθην, ἐπέταξε καὶ δὲν ἐπανήλθε πλέον. Οὕτε καὶ ἐγὼ ἡδυνάμην
νὰ ἔχω τὸ παράθυρον περισσότερον ἀνοιχτόν.

Ἐπερίμενα τὴν ἐπιούσαν, ἐπερίμενα καὶ τὴν μεθεπομένην ν'
ἀκούσω τὸ ράμφισμά του εἰς τὸ τζάμι. Ἐπεθύμουν νὰ συνεχίσω-
μεν τὰς σχέσεις μας, νὰ γίνωμεν φίλοι. Τὰ στρουθία, ἐκτὸς τοῦ
ὅτι ἔχουν τὴν χάριν ὅλων τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἐνθυμίζουσι καὶ
τὴν πραότητα καὶ ἀγαθότητα Ἐκεῖνου, ὅστις συχνὰ τὰ ἀνέφερεν
εἰς τὰς παραβολὰς του. Ἀλλὰ δὲν ἦλθε.

1916.

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ

Α'. ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Τὸ ἔαρ ἐπὶ τῶν θεσσαλικῶν ὁρέων.

Ῥ. Δημητριάδου.

Ἐκαστον ἔαρ, ὅταν ἡ χιὼν ἀρχίζῃ νὰ τήκεται ἐπὶ τῶν ὕψη-
λῶν κορυφῶν τῆς Πίνδου, ἑκτακτος ζωὴ καὶ κίνησις γίνεται εἰς
τὰς ὕψηλὰς ἐκείνας ὀρεινὰς τοποθεσίας.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἀραιῶς διεσπαρμένων ὀρεινῶν χωρίων ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταναστεύουσι τὸ φθινόπωρον καὶ διέρχονται
τὸν χειμῶνα ἐντὸς τῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος· μόνον ὀλίγοι οἰκο-
γένειαι μένουσιν ὡς φύλακες ἐντὸς τῶν ὀρεινῶν χωρίων, ἔπου ἡ
ἀφθόνως πίπτουσα χιὼν τοὺς παραχώνει ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας,
ἐνίοτε ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους, ἐντὸς τῶν μικρῶν, ἀλλὰ στερεῶν

οίκων των. Ἐκεῖ, μακρὰν τῶν ὁμοίων των, ἀπομεμονωμένοι πάσης συγχοινωνίας, διέρχονται τὸν χειμῶνα συσπειρώμενοι παρὰ τὴν ἐστίαν, ἐνῷ ἔξω βοᾷ ὁ βορρᾶς καὶ ἀναστενάζουσι καὶ βογκοῦσι τὰ πελώρια δένδρα τῶν δασῶν, σειόμενα καὶ καμπτόμενα ὑπὸ μανιῶδους ἀνέμου. Μετὰ χαρᾶς χαιρετῶσι τὸν αἰθριὸν οὐρανὸν καὶ τὸν θερμὸν ἥλιον τοῦ Ἀπριλίου, ὅστις τήκει τὸ πολλὼν πήχεων πάχους στῤῷμα τῆς χιόνος καὶ τοὺς ἀπελευθερώνει.

Ἐντὸς ὀλίγου φθάνουν ἐκ τῆς πεδιάδος καὶ οἱ κάτω διαχειμάσαντες συγχωρικοὶ των· αἱ οἰκίαι ἐπισκευάζονται καὶ καθαρίζονται, οἱ πέριξ αὐτῶν περίφρακτοι χώροι καλλιεργοῦνται καὶ μεταβάλλονται διὰ πολλῶν περιποιήσεων εἰς θαλεροὺς λαχανοκήπους. Ἄλλοι ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου, τῶν φασολίων καὶ κάπου κάπου καὶ τῶν γεωμήλων. Ἡ γεωργία τῶν ὀρέων ἔνεκα τῆς ψυχρότητος τοῦ κλίματος καὶ τῆς ὥς ἐκ τούτου βραδυτάτης ὠριμάνσεως τῶν προϊόντων δὲν εἶναι βεβαίως πολὺ ἐπικερδής, οὐχ ἤττον εἰς μερικοὺς προσηλίους ὀρεινοὺς ἐξώστας, εἰς τινὰς κοιλάδας ὅπου δὲν εἰσχωροῦσιν οἱ ψυχροὶ ἄνεμοι, οἱ ὀρεινοὶ καλλιεργοῦσιν ἐπιμόνως τοὺς μικροὺς ἀγρούς των, ἐπωφελοῦμενοι τῶν ἀφθόνων πηγῶν καὶ ρυάκων πρὸς ἄρδουσιν αὐτῶν.

Πολλοὶ ἐπιδίδονται εἰς ἐργασίας δασικὰς καὶ ἀντηχεῖ εἰς τὰ δάση ὁ πέλεκυς τῶν ὑλοτόμων. Ἄγριοι, ὀρμητικοὶ ρυάκες καθυποτάσσονται εἰς τοὺς ὑλοτόμους καὶ σχηματίζοντες ἀφρίζοντας καταρράκτας κινοῦσι τὸν νεροπρίονα, ὅστις τέμνει ἐκ τῶν κορμῶν τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατῶν τὰς χονδρὰς ἐκείνας σανίδας, αἵτινες φημίζονται ἂν οὐχὶ διὰ τὴν κομψότητα, τοῦλάχιστον διὰ τὴν στερεότητά των.

Ὁ Ἀσπρος ποταμὸς (ὁ Ἀχελῷος), ὅστις διαρρέει τὴν δασώδη ἐκείνην ὀρεινὴν Θεσσαλίαν, τὴν καλουμένην ἐξ αὐτοῦ Ἀσπροπόταμον, κυλίων κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τῶν δύο ὑψηλοτέρων σειρῶν τῆς Πίνδου, ἔπειτα διὰ μέσου τῆς Ἀκαρνανίας, τὰ ἄγρια ἀφρίζοντα ὕδατά του, μετακομίζει τοὺς ὀγκώδεις καὶ βαρεῖς ὄγκους τῆς παρὰ τὰς ὄχθας του φυομένης δασικῆς ξυλείας μέχρι τῶν ἐκβολῶν του.

Ἀρά γε τὰ οὐρανομήκη ἐκεῖνα δένδρα, τὰ ὅποια θάλλουσιν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ ρεμβάζουσι χιονοσκεπῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πάγων κατὰ τοὺς ἀτελευτήτους ὀριμεῖς χειμῶνας ἐντὸς τῶν

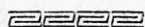
βουνῶν, φαντάζονται ὅτι οἱ κορμοὶ τῶν θὰ ταξιδεύσῃ ποτε ἐπὶ τῶν ἀφροέντων κυμάτων τοῦ Ἀχελφῶς μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὅπου μεταβαλλόμενοι εἰς κομψὰ καθαρῶτατα κιβώτια θὰ περιβάλλωσι τὴν γλυκεῖαν σταφίδα, τὸ τέκνον τῆς μεσημβρίας, καὶ θὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὡς σταφιδοκιβώτια ;

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὀρέων εἶναι οἱ βλαχοποιμένες κτηνοτρόφοι. Μόλις τὸ θάλλος τοῦ ἑαρινοῦ ἡλίου τήξῃ τὴν χιόνα, ἀναφαίνεται ἄφθονος χλόη καὶ πρασινίζουσιν αἱ κλιτύες καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν βουνῶν. Τότε οἱ νομάδες βλαχοποιμένες ἐγκαταλείπουσιν τὰς πεδιάδας, ὅπου εἶχον διαχειμάζει τὰ ποίμνιά των, καὶ ἀνέρχονται εἰς τὰ ὄρη.

Τὸ πρόβατον, τὸ νυσταλέον καὶ ἀποκοιμισμένον τοῦτο ζῷον, ἀλλάσσει καὶ αὐτὸ χαρακτηῖρα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀνόδου. Γίνεται ζωηρότερον, εὐκίνητότερον, ὑψώνει τὴν κεφαλὴν του, ἀνοίγει τοὺς ῥόθωνάς του καὶ μὲ λάμποντα βλέμματα στρέφεται πρὸς τὰ ὄρη, ὅθεν πνέει ἡ ζωογόνος ἑαρινὴ αὖρα. Τὸ ὑπομονητικὸν καὶ εὐκυδέρνητον τοῦτο ζῷον αἰφνης γίνεται ἰσχυρογνώμον καὶ ἀτίθασον· τὰ ποίμνια αὐθορμήτως προβαίνουσι πρὸς τὰ ὄρη. Ἐάν τις ἤθελεν ἐμποδίσαι τὴν πορείαν των, θὰ ἔδλεπεν ὅτι ταῦτα εἰς πείσμα τῶν ποιμένων καὶ τῶν κυνῶν θὰ ἐξηκολούθουν προχωροῦντα πρὸς τὰ ἄνω.

Ἐκ τῶν κτηνοτρόφων πολλοὶ δὲν ἔχουσι χωρία μὲ μονίμους κατοικίας, ἀλλὰ περιφέρονται μὲ τὰ ποίμνιά των ὡς σκηνῖται. Ἐνοικιάζουσιν ἀπὸ κοινοῦ μεγάλας ὀρεινὰς περιφερείας καὶ ἐκεῖ ἐμπηγνύουσιν ἕκαστον ἕαυτὰς σκηνάς των, ἢ κατασκευάζουσιν μικρὰς προχείρους καλύδας ἐκ κλάδων ἢ ἐξ ἀκροσανίδων. Εἰς τὰς μικρὰς καλύδας των δίδουσι τὸ λίαν πομπῶδες ὄνομα *κονάνια*·

Ὅσοι ἔχουσι ταξιδεύσει ποτὲ ἀνὰ τὰ ὄρη βεδαίως γνωρίζουσιν ἐκ πείρας τὴν φιλοξενίαν τῶν βλαχικῶν κονακίων. Οἱ ἄνθρωποι, μ' ὅλην τὴν ἔνδειάν των, θυσιάζουσι χάριν τοῦ *μουσαφίρη** τὸν καλύτερον ἀμνόν, τὸ ὠραιότερον γάλα, τὴν παχυτέραν γιανούρτην, τοῦ στρώνουν στιβάδα πυκνομάλλων θερμῶν βελεντζῶν* πρὸς ὕπνον. Τὰ ὠραῖα ταῦτα μάλ्लινα κλινოსκεπάσματα, τὰ χρᾶμα, κ.τ.λ. εἶναι προῖόν τῆς κατοικιδίου βιομηχανίας τῶν γυναικῶν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν.

Ἀνάστασις μεταξὺ τῶν βλάχων.

Ἀνδρέου Καρκαβίτσα.

— Παπποῦ! Ἔ, παπποῦ! ἐφώναξεν ὁ Νάσος, θίγων αὐτὸν διὰ τοῦ ποδός.

— Τί 'ναι;

— Ἀσήκου νὰ ἰδοῦμε τὴν Ἀνάστασι...

Ὅτε ἐξήλθον τῆς καλύδης, ἤκούοντο καθ' ἑλὴν τὴν κοιλάδα καὶ τὰς πέριξ ῥάχεις φωναὶ συγκεχυμένα. Οἱ βλάχοι ὅλοι τῆς περιφέρειας ἐκείνης ἦσαν ἐπὶ ποδός, στολισμένοι, μὲ τὰ κηρία εἰς χεῖρας, ἀναμένοντες τὴν Ἀνάστασιν.

Ὅλη ἐκείνη ἡ περιφέρεια ἐκ λοφίσκων κυματοειδῶν καὶ μικρῶν κοιλάδων, πλουσία εἰς βλάστησιν καὶ εἰς νερά, κατέχει τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ δήμου Βουπρασίων*. Οἱ βλάχοι ἔχουν κατασκηνώσει ἐκεῖ πολυάριθμοι, ἄλλοι εἰς μικροὺς συνοικισμοὺς, ἄλλοι μεμονωμένοι κατὰ οἰκογενείας, καὶ ἄλλοι ἀναμιξ μετ' ἐντοπίων κατοικοῦντες μικρὰ χωρίδια ἐκ δέκα ἕως εἴκοσιν οἰκίσκων ἕκαστον.

Οἱ βλάχοι ἔρχονται ἐκεῖ καὶ ξεχειμάζουν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου δὲ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου μὲ τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ ποιμνιά των ἀναχωροῦν διὰ τὰ βουνά, ὅπου ξεκαλοχαιριάζουν. Δὲν εἶναι δυνατόν διὰ τοῦτο ν' ἀπαντήσῃ τις καθ' ἑλὴν ἐκείνην τὴν ἔκτασιν ἐκκλησίας, παρὰ μικρὰς μόνον, ὡς κελλία, εἰς τὰ πέριξ χωρίδια.

Τὰ χωρίδια ὅμως αὐτά, ἂν ἔχουν ἐκκλησίας, δὲν ἔχουν ἱερεῖς· διότι οἱ χωρικοί, ἀνθρακεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὑλοτόμοι, εἶναι τόσοι πτωχοί, ὥστε μόλις νὰ ἐξαρκοῦν εἰς τὴν πενιχρὰν τροφήν των καὶ τὴν πενιχροτέραν ἐνδυμασίαν των. Ἵνα μὴ λησμονήσουν ὅμως καθόλου τὸν Θεόν, ἐσυμφώνησαν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐκάλεσαν ἓνα ἱερέα, ὁ ὅποτος ὑποχρεοῦται εἰς κάθε ἑορτὴν νὰ λειτουργῇ κατὰ σειρὰν καὶ εἰς ἓν χωρίδιον. Καὶ οἱ βλάχοι τῶν πέριξ ἀνοικισμῶν συνεισφέρουν ἐφ' ὅσον καιρὸν μένουν ἐκεῖ, καί, ὁπότεν ὁ ἱερεὺς λειτουργῇ εἰς τὸ πλησιέστερον χωρίδιον, πηγαίνουν ὅσοι θέλουν καὶ λειτουργοῦνται.

Ἄλλ' ἡ Ἀνάστασις πρέπει νὰ τελεθῇ εἰς ὅλους ταυτοχρόνως

καὶ νὰ μετέχουν ὅλοι τῆς ἱερωτέρας καὶ μεγαλυτέρας ἑορτῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ ἐγείρωνται παρά-
 πονα προτιμήσεως καὶ ἵνα μετέχουν ὅλοι, καὶ οἱ πλέον ἀπομεμα-
 κρυσμένοι, τῆς ἱερᾶς τελετῆς, τελουσιν αὐτὴν ἔξω, εἰς τὸ ὑπαι-
 θρον, ὑπὸ τὸν διάστερον οὐρανὸν καὶ τὸν εὐρὺν ὀρίζοντα.

Ἦδη εἶχε πλησιάσει ἡ ὥρα. Ὁ Αὐγερινὸς φεγγοβολῶν ἀνῆρ-
 χετο εἰς τὰ ὕψη ὥσπερ μέγας μυσταγωγὸς τοῦ χριστιανισμοῦ,
 φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν.

Οἱ βλάχοι μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παῖδιά των ἴσταντο ἐτοι-
 μοι, ἕκαστος ἔξω τῆς καλύβης του· οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ πέριξ χω-
 ρίδια εἶχον ἀνέλθει εἰς τὰ ὑψώματα, νέοι ἀκμάζοντες καὶ ζωη-
 ροί, γέροντες λευκόμαλλοι, παῖδια, γυναῖκες νέαι καὶ γραταί,
 ὅλοι προσηλωμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν
 μέρος τοῦ ὀρίζοντος, ὅπου ἐγνώριζον ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκό-
 τους ὑφ'οὗτο ὑψηλὴ ῥάχη, ἐπὶ τῆς ὁποίας θ' ἀνεφαίνετο ὁ ἱερεὺς
 μὲ τὴν λαμπάδα εἰς χεῖρας κηρύσσων εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνά-
 στασιν τοῦ Σωτῆρος. Αἱ μεγάλαι πυραὶ ἐλαμπάδιζον εἰς τὰ ὕψη
 ἐπιρρίπτουσαι ῥοδόχρουν χροιάν ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν κα-
 θαρῶν ἐνδυμάτων καὶ ποικίλλουσαι μὲ πολυχρώμους λάμψεις τὰ
 πολύτιμα γκιιορτάνια* καὶ τοὺς ἀργυροὺς παφτάδες* τῆς ζώνης
 τῶν γυναικῶν.

Ἡ καρδιά ὅλων ἐδροντοκτύπα ἀνυπόμονος εἰς τὴν ἐγγίζουσαν
 μεγάλην καὶ ἱερὰν δι' αὐτοὺς στιγμήν. Κάθε ἄστρον, τὸ ὅποιον
 προέκυπτεν ἀπὸ τὴν ῥάχην, ἐξελάμβανον ὡς τὴν λαμπάδα τοῦ
 ἱερέως καὶ ἀνεκραύγαζον καὶ ἀνεπήδων οἱ νεώτεροι μετὰ χαρᾶς.
 — Γιά το· ἐφάνηκε!

— Ἀμ ποῦ ἀκόμη!...

— Θ' ἀσπρίσῃ τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ἰδῇς...

Κι' ἐπειράζοντο μεταξύ των καὶ διηγούντο εὐάρεστα ἀνέκδοτα
 καὶ οἱ γεροντότεροι παραμύθια διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρὸς.

— Γιά το! Γιά το! Ἐκεῖ ἔνε! ἐφώνησέ τις αἰφνης περι-
 χαρῆς. Τῷ ὄντι πρὸς ἀνατολὰς ἐφάνη φῶς λαμπάδος, τρεμοσθῆ-
 νον εἰς τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν. Διέσχιζε τὴν σκοτίαν καὶ ἐπέρρι-
 πτε παρήγορον καὶ ἐλαφρὰν τὴν λάμψιν του πέριξ, ὡς ἡ ἰδέα τοῦ
 Χριστιανισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξεπροσώπει τὴν ὥραν ἐκείνην, διέ-
 λυσε τὰ ἄγρια σκότη τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος.

Ἄλεξ. Γ. Σαοῖ—Νεοελληνικὰ Β' ἑλλ. σχολείου.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη πέριξ συνεκέντρωσαν ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔτεινον τὴν ἀκοήν των.

—Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!

Ἡ φωνὴ ἤκούσθη ἀπὸ τὴν ῥάχην ἔντονος καὶ παρατεταμένη. Ἀναπαλλομένη ἔφθασεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀξέστων ἀκροατῶν ὧν καὶ ἐπέχυσεν ἐπ' αὐτῶν γλυκύτητα καὶ συγκίνησιν.

—Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά!

Ἡ φωνὴ ἤχησεν ἔντονωτέρα. Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἔκλινον τὴν κεφαλὴν καὶ ἔκαμον τὸν σταυρόν των. Ὅλη ἐκείνη ἢ ἐκτεταμένη περιφέρεια ἦτο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην εὐρύτατος ναὸς, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ.

—Χριστὸς ἀνέστη, ὦρὲ παιδιά!

Ἡ φωνὴ ἤχησεν ἐκ τρίτου. Συγχρόνως παρὰ τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐφάνη ἀναλαμπὴ πυρολίθου καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν διεχύθη ἀνὰ τὴν ἔκτασιν βαρὺς βρόμος πυροβόλου. Ὁ ἱερεὺς, ὀλίγον διαφέρων κατὰ τὴν παιδείαν τῶν πέριξ ἀκροατῶν του, ἀφελῆς ὅπως αὐτοί, δοξολογῶν τὸν Θεόν του ὅπως καὶ οἱ ποιμένες καὶ οἱ ὀλοτόμοι καὶ οἱ ἀνθρακεῖς, μὲ τοὺς ὁποίους ἔζησε καὶ ἀνετράφη, ἔδιδεν ἀπ' ἐκεῖ πρῶτος, μετὰ τὸ ἄγγελμα τῆς Ἀναστάσεως, τὸ σύνθημα τῶν πυροβολισμῶν καὶ τῆς χαρᾶς.

Εὐθύς, ὥσπερ ὅλη ἐκείνη ἢ ἔκτασις κατείχετο ὑπὸ πολυαριθμοῦ στρατοῦ, παραμονεύοντος καὶ ἐπιπίπτοντος αἰφνης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, πλείστοι ἐξήλθον πυροβολισμοί, φωτίσαντες δι' ἀστραπιαίας ταχύτητος χλοαζούσας ῥάχεις, λαγκάδια* καθαρὰ, δένδρα καὶ καλύδας, πρόδατα καὶ μανδριά. Οἱ βλάχοι ἐν ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ μετέδιδον πρὸς ἀλλήλους τὴν εὐχάριστον εἰδησιν τῆς Ἀναστάσεως.

—Χριστὸς ἀνέστη, ὦρὲ ἀδέρφια!..

—Ἀληθινῶς ἀνέστη!... ἀληθινῶς ἀνέστη!...

—Ζῇ καὶ βασιλεύει, ὦρὲ μπρατίμοι*!.. Ζῇ καὶ βασιλεύει!...

Ἦδη πολυάριθμα μικρὰ φῶτα ἐπλανῶντο κατὰ διαφόρους διευθύνσεις· τὰ βλαχόπουλα ἔσπευδον προθύμως νὰ μεταφέρουν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ ἅγιον φῶς, ὅπερ ἔλαβον ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως.

Μετ' ὀλίγον ὅλοι αἱ ῥάχεις, πεπληρωμένοι μικρῶν φώτων, ἐφεγγαζόλουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας, ὡς ἀδάμαντες πολυάριθμοι.

Ἀπὸ ἐκάστης καλύβης τὰ καριοφίλια* καὶ αἱ ἀσημοπιστόλαι ἤστραπτον καὶ ἐδρόντων καὶ αἱ σφαῖραι διεσταυροῦντο εἰς τὰ ὕψη συρίζουσαι. Τὰ ἐντὸς τῶν μανδριῶν πρόδατα ἐδέλαζον καὶ ἐπὶ ἄνω φοδισμένα ἐκ τῶν κρότων· οἱ σκύλοι ὀλάκτουν, οἱ ἵπποι ἐχρεμέτιζον καὶ ὄλη, ἢ ἔκτασις ἦτο πλήρης συμμιγοῦς καὶ ἀκαταλήπτου θορύβου.

Ἡ βράχη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἦτο ἤδη κατάφωτος. Εἶκοσιν ἕως εἰκοσιπέντε βλάχοι, ἀσκεπεῖς, μὲ τὴν λαμπάδα ἀνημμένην εἰς χεῖρας, ἐγονυπέτουν πέραξ τοῦ ἱερέως, ὁ ὅποτος ὀρθίος ἐκίνει τὴν λαμπάδα τοῦ ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ψάλλων τὸ «Χριστὸς ἀνέστη», καταλαμπόμενος ὑπὸ τοῦ φωτός, ὡς Θεὸς μέσῳ τῶν ἀστραπῶν τοῦ Σινᾶ.

1888.

Β'. ΕΡΓΟΥ ΤΕΧΝΗΣ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι
ἐπὶ Ἀδριανοῦ.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

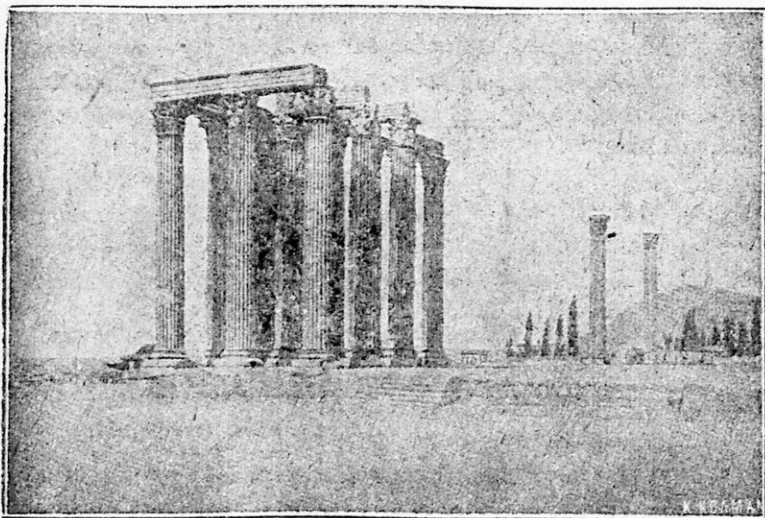
Εἰς τὸ Ζάππειον* μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἔξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμένοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμφῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα...

Τί θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἔξ κίονες, ἐνῷ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κἄμετε τώρα τὴν σύγκρισιν, καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἔξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὀρθοί. Ὁ δέκατος ἔκτος κατάκειται «μέγας μεγαλωσί», ὅπως

λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι τοῦ, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, εὑρίσκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειρὰν, ὥπως ἔστι κανεὶς στῆλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ

Τὰ εἱρεῖπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς.

ἐνδοξον ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλοίωσαν τὴν ὄψιν τοῦ! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον τῶν δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοϊδόδας* τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσθεστον ἓνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ πόσαι δὲν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παρμεγίστου ναοῦ!

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φηντασθῆτε ὅτι ἀπὸ

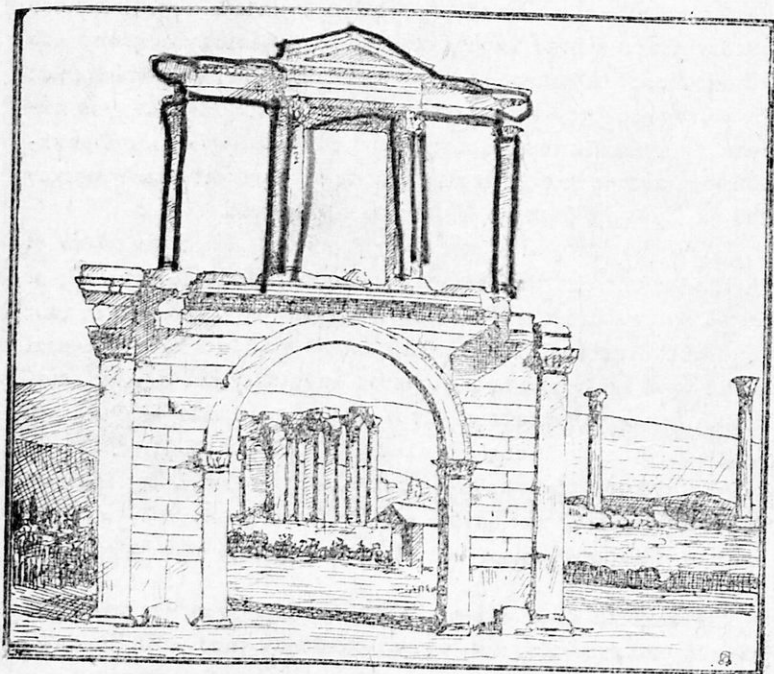
τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του—ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς—ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἔξ αἰῶνες ὁλόκληροι διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἢ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος* ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ῥωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ. Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ῥήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιοθὲν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίαις καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων!

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικο νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ῥωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπής, φιλόκαλος, γενναῖόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωσε νέαν αἵγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλιν, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας, ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως

καὶ μᾶλλον ἐξοχική, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δειδροφύτων περιπάτων, διὰ ῥωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ ἀδριανεῖον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμῃ, ἤρθευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν

Ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

μέρος διὰ τὴν ἐνωθῆ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος, καὶ ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις ἢ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπεῖου. Εἶναι μία μεγάλη ἄψις, χαλκίχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἑξ ἑπτὰ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοδοῖται φαίνονται ἀκόμῃ. Ἀνωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματι-

ζοντοί τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας—ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν,—καὶ τὸ ὕλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὀψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

Αἴδ' εἰς Ἀθῆναι, Θεσέως ἡ πρὶν πόλις·

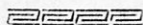
δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θεσέως· εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὀψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ :

Αἴδ' εἰς Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θεσέως πόλις·

δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι ὅχι τοῦ Θεσέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἱστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἐφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλύμπιεῖος, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσάν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῇ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὀραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον !

1899.

Γ'. ΠΟΛΕΩΣ.

Ἡ Πόλις.

Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου.

Τὴν εἶδον τόσας φορὰς, τὴν εἶδον ἀπὸ γῆς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Καὶ τὴν ἐκαμάρωσα, ὡς καμαρώνουν αἱ νυμφαγωγοὶ τὴν νύμφην εἰς τὰς νήσους.

Καὶ εἶναι νύμφη ἡ Πόλις, νύμφη τῆς Ἀνατολῆς, νύμφη τοῦ Γένους. Νύμφη τοῦ κόματος καὶ τῶν ἀφρῶν, καὶ νύμφη τῶν κήπων καὶ τῶν λειμῶνων· ἐπάνω εἰς τοὺς ἀφροὺς καὶ ἐπάνω εἰς τὰ ἄνθη. Ἐκεῖ ὅπου, ὅπισθεν πλατάνων καὶ κυπαρίσσων, εἰς τὰ χλοερὰ ἐκεῖνα τσαῖρια* ἀνελίσσεται ὅλη τῶν ἀνθέων τῆς ἡ ποικιλία, ἀπὸ τοῦ ναρκίσσου καὶ βακίνθου, μέχρι τοῦ γιασσεμιού

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καὶ τῶν ῥόδων· ἐκεῖ ὅπου ὁ «δινῆεις» Βόσπορος σχηματίζει τὰ παιγνιώδη ἐκεῖνα ἀναφόρια* του, ὅταν τὸ ρεῦμα τοῦ Εὐξείνου τὸ ὁλόδροσον ἔρχεται νὰ φιλήσῃ τοῦ Γένους τὴν νύμφην καὶ βασίλισσαν καὶ νὰ ἐπαναστραφῇ πάλιν μὲ ἐπτὰ ἐλιγμούς πρὸς τὰ Καδάκια*, ἵνα γυρίσῃ καὶ πάλιν εἰς τὰ παιγνίδια του.

Τὴν εἶδον καὶ ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ ξηρᾶς. Ἀπὸ θαλάσσης, ἀναπαυομένην ὑπὸ τὰς ἀμφιλαφεῖς* σκιᾶς αἰωνοδίων πλατάνων, μὲ ὑψηλοὺς μαύρους δορυφόρους κύκλῳ, τὴν μακρὰν παράταξιν τῶν σιωπηλῶν καὶ ἀκινήτων κυπαρίσσων. Καὶ ἀπὸ ξηρᾶς, ἀναδυομένην ἐκ τῶν κυμάτων, τὴν ὥραν τὴν γλυκεῖαν τῆς αὐγῆς, μὲ ἓνα βαθύχρουν τεφρὸν πέπλον σκεπασμένην, τὸν ὅποιον σιγᾷ σιγᾷ ὑπανεγείρει ἡ Ἀνατολὴ μὲ τὰς ῥοδίλους ἀδράς χεῖράς της· καὶ τότε ἀναφαίνεται εἰς τὸν κόσμον τὸ ὑπερφύεθ θέαμα ναῶν καὶ παλατίων καὶ μιναρέδων*, φωταγωγημένων, νομίζεις, ὡς ἐν ἑορτῇ, εἰς τὰ θελώματα καὶ τοὺς χρυσοὺς δρόφους τῶν ὁποίων προσήναψε πυρσοὺς χαρᾶς ὁ ἥλιος· καὶ πλέουν τότε μέσα εἰς πέλαγος φωτὸς ἐξαισιῶς πανηγυρικοῦ συνοικισμοὶ ἀπέραντοι, λόφοι κεκαλυμμένοι μὲ κατοικίας, καὶ ἀκταὶ μὲ παλάτια βασιλικά καὶ μέγαρα ἀρχόντων.

Ἀφορμὴ τῆς κτίσεώς της ὑπῆρξεν ἐν ὄνειρον, μία ὀπτασία. Κι' ἐν ὄνειρον καὶ μίαν ὀπτασίαν ἐκληροδότησε, κτισθεῖσα, εἰς τὸ Γένος. Ἀγγελοὶ τὴν ἐξωγράψισαν καὶ ἄγγελοι ἐχάραξαν τὸ σχέδιόν της, τὸ ὅποιον ἔκτοτε ὑπάρχει χαραγμένον μὲ χρυσαῖς γραμμὰς εἰς τὰ φυλλοκάρδια τοῦ Γένους.

Ἄλλ' ἀκούσωμεν τὸ ἀφελὲς συναξάριον* τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ οἰκιστοῦ καὶ κτίτορος τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς τόσον ὡραίας, ἀλλὰ καὶ τόσον πολυπαθοῦς.

«Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἤγουν εἰς τοὺς 316 χρόνους ἀπὸ Χριστοῦ, εἶδεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος θεῖαν ὄρασιν, ὅπου τὸν ἐπρόσταξε νὰ κτίσῃ πόλιν εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς, καὶ νὰ τὴν ἀφιερῶσιν εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου...

Λοιπὸν πρῶτον μὲν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, μελετῶν νὰ κτίσῃ ἐκεῖ τὴν πόλιν, ὅπου εἶδεν εἰς τὸ ὄραμα· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο θέλημα Θεοῦ νὰ γίνῃ ἐκεῖ, τὸν ἐμπόδισε.

Καὶ πηγαίνει εἰς τὴν Χαλκηδὸνα· τοῦ ἤρρεσεν ὁ τόπος καὶ ἤρχισε νὰ κτίζῃ. Ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ δὲν ἤρρεσεν· ὅθεν ἤρχοντο τινὲς αἰετοὶ καὶ ἐλάμβανον τὰ σύνεργα τῶν μαστόρων καὶ τὰ ἔρριπτον

εἰς τὸ Βυζάντιον. Λοιπὸν βλέπων τοιοῦτον θαυμάσιον, ἀπῆλθεν ἐκεῖ καὶ τοῦ ἤρесе πολλὰ ἢ θέσις τοῦ τόπου.

Ἄλλὰ δὲν ᾔξευρε πόσον μεγάλην νὰ τὴν κτίσῃ. Καὶ τὴν νύκτα πάλιν, εἶδεν ἄγγελον εἰς τὸ δράμα καὶ τὸν λέγει: «τὸ πρῶν, ὅταν ἐξημερώσῃ, νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ· καὶ ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ἐκεῖ νὰ σημαδεύσῃ· τὸν τόπον, νὰ βάλῃσι τὰ θεμέλια».

Τὸ ταχὺ* λοιπὸν ἐπῆρε τὸν πρωτομάστορα, προστάζων αὐτὸν νὰ ἀκολουθῇ, καὶ ὅπου πατήσῃ, νὰ βάνῃ σημάδι. Οὕτως ἐπήγγαινε ὁ ἄγγελος ἔμπροσθεν καὶ μόνος ὁ βασιλεὺς τὸν ἐβλεπεν· καὶ ἐπεριπάτει ταχέως ἀκολουθῶν αὐτόν, καὶ τοῦ βασιλέως κατόπιν ἠκολούθει ὁ τέκτων, ἕως οὗ ἐγύρισεν ὅλον τὸν τόπον, ὅπου ἦτο Θεοῦ θέλησις νὰ κτισθῇ ἡ πόλις. Καὶ τότε τὴν ἄρχισαν.

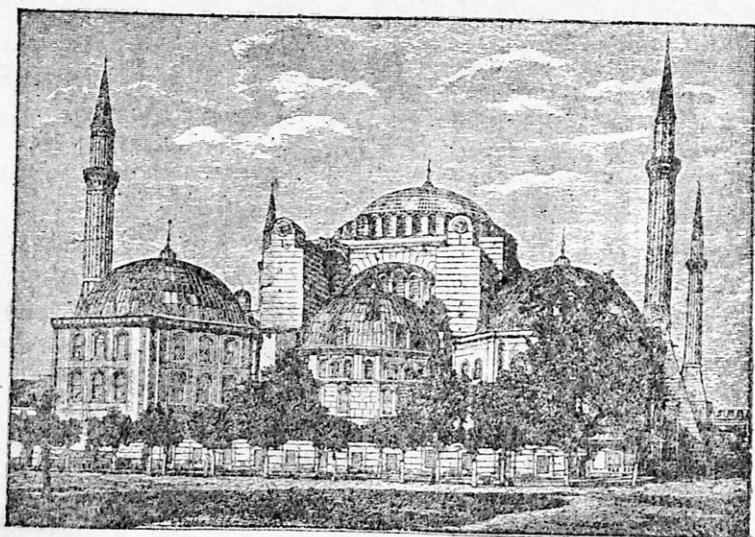

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

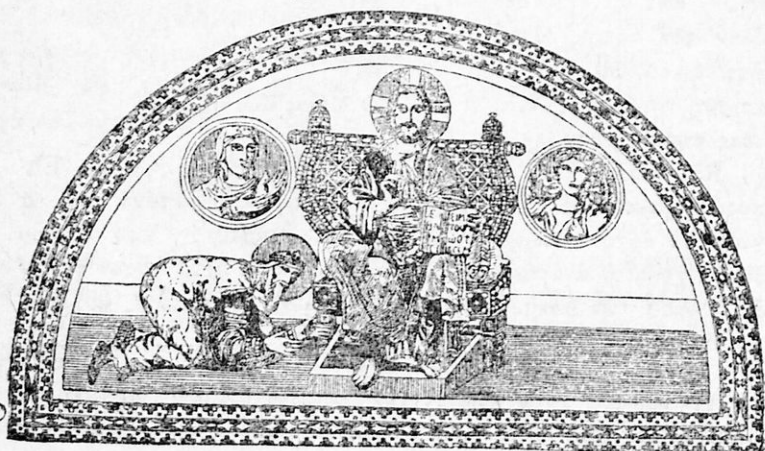
Καὶ ἔδωκεν ἕναν γνωστικὸν καὶ πρακτικὸν ἄνθρωπον, Εὐφρατὰ καλούμενον, νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν φροντίδα ἐπάνω του, νὰ γίνῃ τὸ ἔργον θαυμάσιον πολλὰ καὶ θεάρεστον, τοῦ ὁποίου ἔδωκε χρυσίον ἀναρίθμητον διὰ ἔξοδον· ὅστις ἦτο τόσο ἐπιδέξιος, ὅπου τὴν ἔκαμε κατὰ πολλὰ ὥραιαν, ὡς ἔπρεπε, καὶ ἐγένετο ὁμοία τῆς Ῥώμης εἰς ὅλα τὰ κτίρια...»

Ἐπάνω εἰς ἐπτὰ λόφους τὴν ἔκτισαν, διὸ καὶ Ἐπτάλοφος ὀνομάζεται. Καὶ μὲ διπλοῦν τεῖχος τὴν περιεχαράκωσαν, ὅπου 250 πύργοι μέχρι σήμερον ἵστανται, προκύπτοντες ὡς φάσματα

1. Ἴδε τὰς σχετικὰς εἰκόνας εἰς τὴν σελίδα 44.

Ἡ Ἀγία Σοφία.

Ψηφιδωτὸν τοῦ νάρθηκος τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς Παντοκράτωρ ἐπὶ θρόνου. Εἰς αὐτοκράτωρ προσ-
κυνεῖ αὐτόν. Ἐκατέρωθεν ἡ Παναγία καὶ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ.

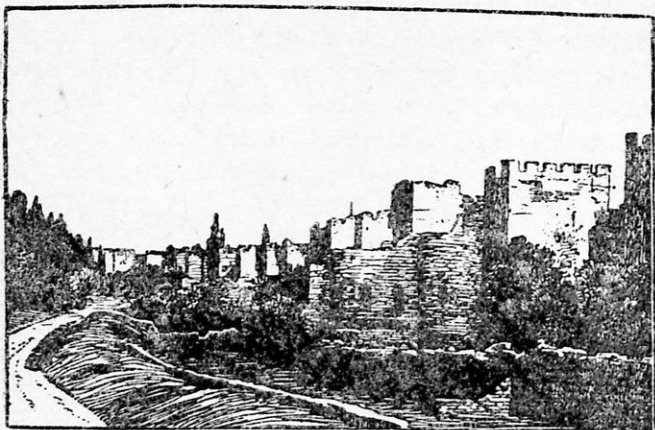
γεροντικά ἀπὸ μέσα ἀπὸ τοὺς κισσοὺς καὶ τὰς δάφνας καὶ τὰς ἀγριοσυκᾶς καὶ ἄλλα ἀειθαλῆ ἀγριοδενδρά, τὰ ὅποια ἔρποντα περιστέφουσι μετ' ἀγάπης τὴν αἰωνίαν δόξαν των.

Ἐντὸς τῆς εὐρυτάτης ταύτης περιοχῆς ἔζη καὶ ἐκινεῖτο καὶ ἀνέπνεεν ἡ βασιλεία* τῶν πόλεων, κυρίαρχος Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, εἰς διάστημα μακρότατον δώδεκα ὅλων αἰώνων, μὲ 450 σχεδὸν ῥύμας καὶ ἀγυιάς, μὲ τοὺς περιστύλους ἐκείνους Ἐμβόλους* καὶ μὲ τὴν μεγάλην λεωφόρον τοῦ Μιλίου*, ὅπου ἐτελοῦντο τόσον συχνὰ αἱ ἐορταὶ τῶν ἐορτῶν καὶ οἱ θρίαμβοι τοῦ Γένους, καὶ μὲ τόσας ἀγορὰς χαλκοπρατειῶν, ἀρτοποιωλείων, ἀργυροπωλείων, βλαττοπωλείων*, κλπ. Ὑδραγωγεῖα, λουτρά, κρήναι, ὀχετοί, μυλῶνες καὶ φοῦρνοι καὶ ἀποθήκαι σιτηρῶν καὶ 19 κινστέρναι* μεγαλοπρεπεῖς ὡς ὑπόγειοι ναοὶ μὲ τοὺς μαρμαρίνους τῶν κίονας, πανταχοῦ διευκόλυνον τὴν ζωὴν, ἐνῶ οἱ τρεῖς λιμένες καὶ αἱ σκάλαι τῆς ἐχρησίμευον διὰ τὸ παγκόσμιον αὐτῆς ἐμπόριον.

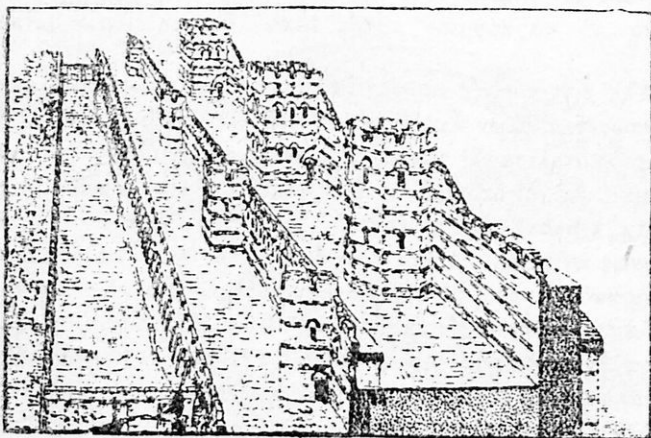

Ψηφιδωτόν.
(κεφαλὴ ἀγγέλου ἐκ ναοῦ
τοῦ Ε' αἰῶνος).

Ἄλλ' ὅ,τι κυρίως καθωράιζε τόσον τὴν Πόλιν, ἥτο ἡ πληθὺς τῶν ναῶν τῆς, ὅλων ἀπὸ πολυδαπάνου ὕλης ἐκτισμένων, μὲ τοὺς λαμπροὺς στολισμούς των ἐκ πολυχρῶμων μαρμάρων καὶ τὰ ἔξοχα ψηφιδωτά, οἱ ὅποιοι, ὡς περιδέραιον χρυσοῦν, κατὰ τινὰ συγγραφέα, κατεστόλιζον τὴν εὐσεβῆ τοῦ Γένους Μητρόπολιν, τόσον ἐντέχνως καὶ τόσον δεξιῶς ὅλοι ἐκτισμένοι, ὥστε νὰ κινῶσιν εἰς θάμβος καὶ ἔκστασιν τὸν ξένον, ἀπιστοῦντα, κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν*, ἂν δι' ἀνθρωπίνης τέχνης καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἐτεχνουργήθησαν. Καὶ ἂν ἡγάλλετο καὶ ἠὺφραίνετο, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον*, διὰ τόσα ἄλλα παμποικίλα κάλλη ἡ βασιλεία Πόλις, ἐξόχως ὅμως ἀπὸ ὅλα ἡγάλλετο διὰ τοὺς οὐρανίους ἐκείνους ναοὺς τῆς, ἐν οἷς ἀπηθανάτισθησαν αἱ δύο χρυσαῖ πτέρυγες τῆς Βυζαντινῆς Μούσης, ζωγραφικῆ καὶ μουσικῆ. Ἡμίσεια χιλιάς ναῶν καὶ μοναστηρίων ὑπέθαλπε τὴν θρησκευτικὴν εὐλάβειαν τῶν εὐσεβῶν κατοίκων, ἐν οἷς πλὴν τῶν βασιλικῶν καὶ πατριαρχικῶν μεγάλων, πλὴν τῶν ἱστορικῶν καὶ ἐνοριακῶν, πάμπολλοι ἄλλοι ναοὶ ὑπῆρχον κοσμοῦν-

Τὸ τεῖχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως σώζεται σήμερον.

Ἀναπαράστασις τοῦ χειρσαίου τεύχους.

(Ἀριστερὰ ἡ τάφρος, ἣτις ἐγέμιζε μὲ νερόν, δεξιὰ αἱ δύο σειραὶ τῶν τειχῶν μὲ τοὺς πύργους καὶ τὰς ἐπάλξεις των).

κακή, όπου ἐπάνω εἰς τὸ ξημέρωμα, ὅτε αἱ αὖραι τοῦ Βοσπόρου συνεκρινῶντο ἡδονικῶς μὲ τὰς ποικίλας τῆς ἀνοιξέως εὐωδίας καὶ ἔπαιζον ἤδη χαροπῶς αἱ πρῶται τῆς ἡμέρας αὐγαὶ μὲ τῆς ἀπερχομένης σκοτίας τὰς πτέρυγας, καὶ ἰδοὺ φωνὴ κλαυθμηρά, φωνὴ κατάρας καὶ φωνὴ ἐλέους καὶ θρήνου ἠκούσθη ἔξαφνα, μέσα εἰς τὴν νύκην τῶν τελευταίων τοῦ Γένους προμάχων, ὡς θανάτου κραυγὴ ἀντηχήσασα ὑστερον ἀπὸ τόσων μηνῶν πολιορκίαν :

— Πῆραν τὴν Πόλην, πῆραν τὴν !...

Οἱ πόργοι τῆς, οἱ ἀήττητοι ἕως τότε, ἤρχισαν νὰ τρέμουν ὡς ἐν αἰφνιδίῳ σεισμῷ καὶ ἐπάνω εἰς τὰς ἐπάλξεις των ἤρχισε νὰ ἐπαλαμβάνεται κατὰ σειρὰν ὡς ἐπὶ φῶδος φαρμακερά :

— Πῆραν τὴν Πόλην, πῆραν τὴν !...

Συγχρόνως βοή συγκεχυμένη καὶ γόοι καὶ κοπετοὶ φθάνουν ἀπὸ τὸ βάθος πέραν ἀπὸ τὰς συνοικίας ἕως εἰς μίαν πύλην ἑνδοξον, πύλην ἡγίασμένην, ὅπου ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος θρήνος καὶ ἐχύθη τὸ περισσότερον αἷμα ἀπὸ τὸ ἄνθος τοῦ Γένους. Ἐκεῖ αἰφνης φαρμακερὸν παράπονον διακόπτει τοὺς λυγμοὺς καὶ τοὺς θρήνους :

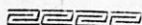
— Δὲν ὑπάρχει κανένας χριστιανὸς νὰ πάρῃ τὴν κεφαλὴν μου ; Ἦσαν οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.

Μετὰ τοῦτο σιγὴ νεκρικὴ !

«Κι' ὁ Ἀμνηρᾶς* εἰσέβηκε στὴν Πόλην καβαλάρης».

Τῇ δευτεραίᾳ δὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, λέγει ὁ χρονογράφος, εἰσελθὼν ὁ Μεχεμέτης*, περιώδευσε τὴν πόλιν καὶ τὴν ἡ πᾶσα αἰκίος, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε κτῆνος, οὔτε ὄρνεον κραυγάζον ἢ λαλοῦν ἐντός... Καὶ τὴν ἰδεῖν τὴν ἅπασαν πόλιν ἐν ταῖς σκιναῖς τοῦ φουσσάτου*, τὴν δὲ Πόλιν ἔρημον, νεκρὰν κειμένην, γυμνὴν, ἄφρονον...»

1907.

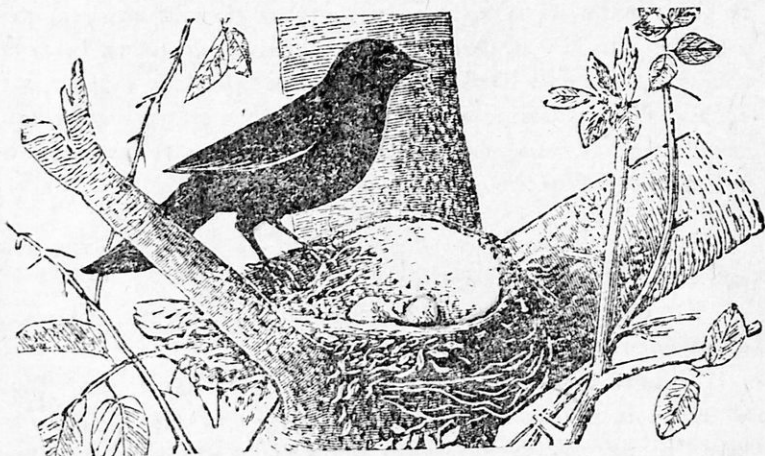
Δ' ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ.

Ὁ κόσσυφας.

Στ. Γρανίτσα.

Πολλοὶ πιστεύουν πῶς στοὺς μεγάλους λόγους εἶναι τὰ καλύτερα πουλιά. Ἀλίμονον ἂν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ ὁ κόσσυφας ! Ὁ

λόγκος θά ἦταν ἓνα πανηγύρι ἀρχοντοχωριατῶν μουγκῶν. Χρώματα, ἄλλο τίποτε. Ὑπάρχουν μάλιστα μερικά, ὡς λόγου χάριν ἡ τσιγκλιτάρα (ὁ δρυοκολάπτης), ὁ τσαλαπετεινὸς (ὁ ἔποψ) καὶ ὁ συκοφαγᾶς, ποὺ εἶναι σὰν πολύχρωμοι ἐφημερίδες· ἂν ὅμως πρόκειται ν' ἀνοίξουν τὸ στόμα των, νὰ εὐχεσθε νὰ μὴν εἰσθε

ἐκεῖ. Ὅ,τι κωμικὸν ἤμποροῦσε νὰ κάμῃ εἰς φωνὴν ὁ Ἰψιστος, τὸ ἔδωκε στὰ λαρύγγια των.

Ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν γελοιογραφιῶν ζῇ ὁ σκέτος κόσσυφας, αὐστηρὸς, σοδαρὸς, μαῦρος ὡς ἔβενος, μὲ τὸ κατακίτρινον ῥάμφος του, ὡς νὰ κρατῇ κεκριμπάρνια πίπα⁽¹⁾. Ὅ,τι εἶναι ἡ μυγδαλιὰ εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον, εἶναι αὐτὸς εἰς τὸν πτερωτόν: τὸ λάλημά του θά πρωτοχαιρετίσῃ τὴν ἀνοιξιν ἓνα δυὸ μῆνες ἐνωρίτερα ἀπὸ τὸν κοῦκον καὶ τ' ἀηδόνι· πρωτολαλεῖ, πρωτοξευγαρώνεται, πρωτοφωλιάζει. Εἶναι δὲ τὸ λάλημά του περιπαθέστατον.

Πότε αὐτὸ τὸ πουλί, τὸ ὅποῖον δὲν παύει τὸ τραγοῦδι, βρῖσκει καιρὸν νὰ κτίσῃ ἐκεῖνο τὸ θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς φιλοδουλειᾶς, ποῦ εἶναι ἡ φωλιά του; Ποτέ, ποτέ, ποτέ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πιστέψῃ κανεὶς ὅτι ἓνα ῥάμφος εἶναι δυνατόν νὰ λεπτοουργήσῃ τὸ καταστρόγγυλον ἐκεῖνο πῆλινον τάσι, τὸ καλοδεμένο ἀπ' ἔξω μὲ πολυτρίχια καὶ ῥίζες, τὸ γαρνιρισμένο ἐπάνω μὲ χαλικάκια, τὸ γαλακτωμένο μέσα ἀπὸ καθαρὸ χῶμα καὶ

(1) Ἡ σύντροφός του δὲν ἔχει οὔτε τὴν μαυρίλαν τῶν πτερῶν του, οὔτε τὸ χρυσάφι τοῦ ῥάμφους του.

στρωμένο με φρύγανα, χνούδια, άφρους σαμαχιών* και πτερών.

Τί περίεργον φαινόμενον ή τέχνη που έχουν οι φωλιές των περισσοτέρων ψιδικών πτηνών! Μερικά αηδόνια ύφαινουν την ιδιικήν τους κρεμαστήν από ένα κλωνάρι σάν κούνια, ή δέ ποταμίδα (ή ύπολατς) ένώνει ένός κλαδιού δύο κατεβατά φύλλα και τά βάθει κάτω κάτω κατά τρόπον που θα έξήλευε και χέρι γυμνασμένο στο βελόνι. Φαίνεται ότι συμβαίνει και με τὰ έκλεκτά πουλιά, τι λέγει ο Πλούταρχος* διά τους έκλεκτους ανθρώπους: «οὐδέν είδος παιδείας άτιμάζουσι». Τραγουδισταί θαυμάσιοι, τεχνίται φίνοι, νοικοκυρέοι τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, άκακα, μεγαλόψυχα, πάντοτε καλόκαρδα.

Κόμειτε τόν κόπον νά διαβάσετε αὐτήν την αφήγησιν, που μου έκαμε φίλος μου λοχαγός:

“Οτε διέμενον πρό έτών εις Καρπενήσιον, ένεκα ύπηρεσίας, είχον κόσσυφον έν κλωδίω,

“Ημέραν τινά παιδίον χωρικού με παρεκάλεσε καθ’ όδον ν’ αγοράσω μικρόν τι πτηνόν, τὸ όποιον ήτο άκόμη άνευ πτερών. “Ένεκα των παρακλήσεων του παιδίου και διότι έλυπήθην τὸ άτυχές αὐτὸ πτηνόν, τὸ ήγόρασα.

“Επειδή δέν είχον που νά τὸ βάλω, τὸ έθεσα έντός του κλωδίου, εις τὸ όποιον είχον τόν κόσσυφον. “Ενῶ δέ περιέμενον νά ίδω αὐτόν άνητυχοῦντα, ως συνήθως συμβαίνει εις τὰ πτηνά, όταν θέτωσιν εις τὸ κλωδίον αὐτῶν έτερον πτηνόν, παρετήρησα μετ’ έκπληξης, ότι υἱος τούναντίον ηὔχαριστήθη, έπλησίασε τὸ μικρόν, τὸ έθώπευε και δέν ήξευρε τίνι τρόπῳ νά εκδηλώσῃ τήν χαράν του διά τήν παρουσίαν αὐτοῦ. “Επειδή δέ επί τῇ εύκαιρίᾳ ταύτῃ του έθεσα και τροφήν, ήτις, ως γνωστόν, συνίσταται εκ κρέατος, άμέσως έλαθεν εκ τούτου μερικά τεμάχια και έδωκεν εις τὸ μικρόν όρφανόν, τὸ όποιον τὰ έφαγε μετ’ εύχαριστήσεως, διότι έπέινα.

“Εξηκολούθησε δέ και κατόπιν νά τὸ τρέφῃ μετὰ στοργῆς, μέχρις οὔ τὸ μικρόν πτηνόν ήρχισε νά τρώγῃ μόνον. “Αφ’ οὔ δέ έμεγάλωσσε και έπετερώθη, διέκρινα ότι ήτο αηδών, ή όποία έξησε πολὺν καιρόν μετὰ του εὐεργέτου και θετου πατρός της έν άκρα άγάπῃ και άρμονίᾳ· ήδον δέ άμφοτέρα ως εάν άπετέλουν μουσικήν συμφωνίαν».

* *

Ἀπὸ τὸν Ἰούλιον ἔμως καὶ ἔπειτα ὁ κόσσυφας γίνεται ἡ πληγὴ τοῦ κήπου καὶ τοῦ ἀμπελιοῦ. Οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος, τὸ ὅποτον λέγεται «ὠφέλιμα καὶ ἐπιβλαβῆ πτηνά», ἰσχυρίζονται ὅτι πρόκειται περὶ δικαίας ἀποζημιώσεως, διότι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα παστρεύει τὴν γῆν ἀπὸ ἔντομα, τὰ ὅποια, λόγῳ τῆς σκληρότητος τοῦ ῥάμφους του, μόνον αὐτὸς δύναται νὰ συγυρίσῃ. Ἄλλ' οἱ γεωργοί, οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ἐντομολογίαν, δὲν βλέπουν κατὰ τί τοὺς ὠφελεῖ αὐτὴ ἡ συνδρομή, τὴν ὅποιαν τοὺς δίδει, προστατεύων τὰ σύκα καὶ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ ἔντομα, γιὰ νὰ τὰ καταπιῇ ὁ ἴδιος. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἔρχεται χρονιά, ποῦ ὁ περιπαθὴς αὐτὸς τραγουδιστὴς μαζί μὲ τὸν ἄλλον ἐκεῖνον σατανᾶν, ὁ ὅποιος λέγεται συκοφαγᾶς, ἀφήνει στ' ἀμπέλια καὶ στοὺς κήπους μόνον συκόφλουδες καὶ τσάμπουρα.

Ἀλλὰ καὶ τότε εἶναι χαρὰ Θεοῦ ὡς θέαμα. Ἐνῶ ἐκεῖνη ἡ ἀθλία κίσσα καὶ τὰ ἄλλα σταφυλοχαρῆ πουλιὰ φαίνονται ὡς νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸ πατητήρι, αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἀξιοπρεπὴς κύριος, τσελεπῆς* μαυρογουαλίζων σὰν ἀτλάζι, καὶ μὲ τὴν κεχριμπαρένια πίπα του κατακάβαρη. Ὅλα κι' ὅλα, ἀλλ' ἔννοεῖ νὰ πάρῃ τὸ μπάνιο του κάθε μέρα.

1914.

Ὁ κοῦκος.

Στεφ. Γρανίτσα.

Ἴδου ἓνα προνομιοῦχον πλάσμα τοῦ Θεοῦ· κορφολογεῖ* τὴν ἄνοιξιν, τὸ τραγοῦδι, δίχως νὰ τὸν βαρύνῃ καμμιά πεζὴ ὑποχρέωσις· ἀκόμη καὶ τ' αὐγὰ του ἄλλοι τὰ κλώθουν*, τὰ ξεκλώθουν, βγάξουν τὰ πουλιά του, τὰ ταΐζουν, τὰ ποτίζουν. Διότι, ὡς γνωστόν, ὁ κοῦκος πετᾷ τὰ αὐγὰ του εἰς τὰς φωλεὰς τῶν ἄλλων πουλιῶν, καὶ ἀφήνει εἰς αὐτὰ τὴν φροντίδα τῶν περαιτέρω.

Ἡ λαϊκὴ φαντασία, ἡ ὅποια ἀφορμὴν θέλει διὰ νὰ πλάσῃ ἀτελειώτους ἱστορίας, ἐδημιούργησεν εἰς δόξαν τοῦ κούκου πληθος προνομίων. Πρῶτα—πρῶτα, ἀδύνατον νὰ πείσετε χωρικὸν ὅτι δὲν ταξιδεύει ἐφιππος. Τὸ ἄλογό του εἶναι ἓνα μεγάλο ἄσπρο πουλί, τὸ ὅποτον δὲν εἶναι γνωστὸν μὲ ἄλλο ὄνομα, παρὰ ὡς «κουκάλογο». Τὸν Μάρτιον ἔρχεται εἰς τὰ μέρη μας ὀλίγας ἡμέ-

* Ἀλεξ. Γ. Σαοῦ — Νεοελληνικὰ Β' ἑλλ. σχολείου.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ρας ένωρίτερον τοῦ κούκου, καί ἡ παράδοσις θέλει ὅτι τὸ στέλλει ὁ ἀφέντης τοῦ ὁ κούκος διὰ νὰ ἐξετάσῃ ἂν ἤλθεν ἡ ἀνοιξὶς στὰ βουνά. Τὸ «κουκάλογο» περιπλανᾶται ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὰ πλάγια, καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφει διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν καθαλάρη του.

Ποτὲ ὁ κούκος δὲν κάθεται ὅπου κι' ὅπου διὰ νὰ τραγουδήσῃ τὴν ἀνοιξιν· ἔχει ὠρισμένους λόφους καὶ ὠρισμένα δένδρα, ἀκόμη καὶ ὠρισμένους κλάδους, κατὰ τοὺς χωρικούς. Εἰς ἓνα λόφον ἀντικρυ ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἦταν ἓνα γηραλέον πουρνάρι*, εἰς τὸ ὅποτον ἤρχιζε στερεοτύπως τὸ λάλημά του τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Κάποτε ὁ βοριάς ἔσπασε τὸ πουρνάρι καὶ ἔκτοτε ὁ κούκος δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸν λόφον, μολονότι γύρω του εἶναι καὶ ἄλλα πουρνάρια.

Λέγουν ἀκόμη ὅτι εἶναι τόσον ὑπερήφανος, ὥστε, μίαν φορὰν νὰ τὸν ἀποδοκιμάσουν εἰς ἓνα μέρος, δὲν ξαναπατᾷ πλέον. Κάποιος γεωργὸς μοῦ ἔλεγεν ὅτι δίπλα ἀπὸ τὸ καλύδι τοῦ ἤρχετο χρόνια καὶ χρόνια ἓνας κούκος καὶ τὸν «ἐχαιρέτιζε πρωὶ-πρωί». Ἀλλὰ μίαν φορὰν τὸν ἐπετροβόλησε καὶ ἔκτοτε δὲν ἐνεφανίσθη πλέον.

—Γιατί τὸν ἐπετροβόλησες; τὸν ἠρώτησα.

—Μοῦ «κόμπωνε» τὰ παιδιὰ μου.

Γενική πρόληψις ὑπάρχει ὅτι ἅμα ἀκούσης τὸν κοῦκον πρῶτῃ πρῶτῃ νησιτικὸς θὰ κομπωθῇς, θὰ αἰσθανθῇς δηλαδὴ εἰς τὸν λαϊμόν σου στενοχωρίαν, ἣ ὅποια θεωρεῖται ὡς «ἀναποδιά». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ κυνηγοὶ τὴν ἀνοιξιν φροντίζουν νὰ μὴν ἀκούσουν τὸν κοῦκον νησιτικοί.

Τόσον ἡ λαϊκὴ παράδοσις θεωρεῖ τὸν κοῦκον ὡς θεόθεν προνομιούχον, ὥστε νὰ παραδέχεται ἀκόμη ὅτι ὁ Δημιουργὸς καὶ ἰδιαιτέραν τροφήν ἐδημιούργησε δι' αὐτόν. Ἐνα μικρὸν φυτόν, τὸ ὅποῖον φυτρώνει καὶ σταφυλιάζει τὸν Ἀπρίλιον, εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «σταφύλι τοῦ κοῦκου».

— Μὰ εἶδατε νὰ τρώγῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σταφύλι ὁ κοῦκος; ἐρωτοῦσα κάποτε ἓνα τζομπάνην.

— Ἀκοῦς τὸν βλέπομε... Σάμπως τρώει τίποτε ἄλλο;

Δύσκολον πρᾶγμα νὰ πείσῃς χωρικὸν ὅτι ὁ κοῦκος εἶναι ἀδικαιολόγητος χασομέρης, ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν πουλιῶν, ὅπως ὁ κεφαλαιοῦχος, ὁ τρώγων τοὺς τόκους δίχως νὰ ἐργάζεται. Διὰ τὴν ἀτυχῇ τρυγόναν, μάλιστα· αὐτὴ εἶναι «τεμπέλα»· δὲν ἐπιμελεῖται τὴν γένναν της ὅπως πρέπει, ἀλλὰ στρώνει λίγα ξυλάκια, τὰ ὅποια εἶναι ὅλη ἡ φωλεὰ της.

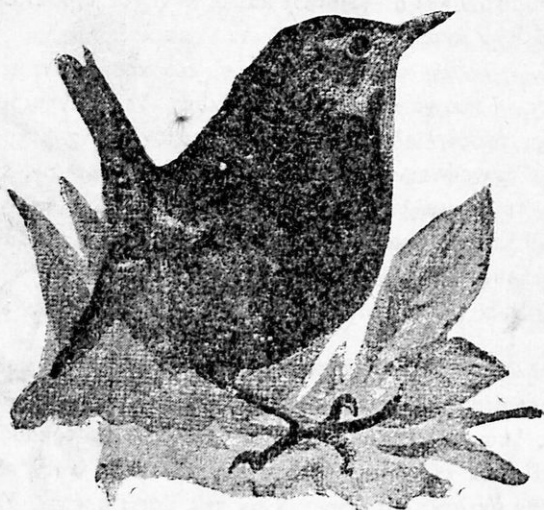
— Μὰ αὐτὴ ἐπὶ τέλους, ἔλεγα εἰς τὸν φιλόσοφον μυλωνᾶν τοῦ χωριοῦ, ὁ ὅποῖος σχολιάζει τὰ κακῶς κείμενα εἰς τὸ βασιλειον τῶν ζώων, μὰ αὐτὴ ἐπὶ τέλους κάνει μιὰ φωλιά, κλῶθει μόνη της τὰ αὐγά της καὶ τραγουδάει τὴν ἀνοιξιν...

— Δὲν σοῦ λέγω ὅχι... Κι' αὐτὴ καὶ τὸ ἀηδόνι τραγουδοῦν, ἀλλ' αὐτὰ πρέπει νὰ δουλεύουν κιόλα...

— Κι' ὁ κοῦκος, γιατί νὰ μὴ δουλεύῃ;

— Γιατὶ αὐτὸς φέρνει τὴν ἀνοιξιν... Τὸ πᾶν εἶναι ποιὸς θὰ κάμῃ τὴν ἀρχή... Νᾶξερес πῶς πηδάει ἡ καρδιά μας ἅμα τὸν ἀκοῦμε, ἐμεῖς ἡ τσαπατουριά*...

Ἀλήθεια, τί εὐαγγέλιον καλωσύνης καιροῦ, ἀληθινὴ σάλπιγξ Θεοῦ εἶναι τὸ λάλημα τοῦ κοῦκου στὰ μέρη μας! Ἄνθρωποι, βῶδια, ἄλογα, ἀλέτρια χύνονται εἰς τὸν κάμπον καὶ ξεκληρίζουν τὴν γῆν. Ἡ φωνὴ του ταράσσει τὴν σιωπηλὴν ἐρημίαν εἰς τὸ τέλος περίπου τῆς παλαιᾶς συγκομιδῆς· εἶναι ἡ ἐπαγγελία τῆς νέας ἐσοδείας τῶν χωραφιῶν, ὁ μακρυνὸς ἤχος τῶν ἐρχομένων ἀπὸ τὰ χειμαδιὰ προβάτων μὲ τὰ γαλακτερά μαστάρια καὶ τὰ ἄφθονα μαλλιά.

Ὁ τρυποφράχτης.

Στεφάνου Γρανίτσα.

Ἔχει καὶ ἓνα ἔκπτωτον βασιλιᾶν ὁ λόγκος· ὀνομάζεται Τρυποφράχτης. Ἔχετε ἰδῆ αὐτὸ τὸ πτερωτὸ ψίχουλο; Ὑποθέτω ὅχι, διότι ἀκολουθεῖ τὸ ἀξίωμα τῶν σοφῶν μετριοτήτων, αἱ ὁποῖαι προτιμοῦν νὰ ἀκούωνται παρὰ νὰ φαίνωνται. Δὲν ἀκούεται παρὰ ὅταν τὰ βάτα καὶ ἡ ἀγράμπελη σκεπάσουν πλέον τὴ φράχτη, εἰς τὰ βάθη τῆς ὁποίας ζῇ, τραγουδεῖ, θορυβεῖ μέχρι τρίτου οὐρανοῦ.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ μικρὸς κατάδικος τῆς φράχτης ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῶν πουλιῶν ὡς ἐξῆς: Ὅταν ὁ πτερωτὸς κόσμος πρωτοαπεφάσισε νὰ συγκροτηθῇ εἰς πολιτείαν, ὁ Τρυποφράχτης, ὁ σπουδαῖος ῥήτωρ τῆς πρώτης ἐκείνης ἐθνοσυνελεύσεως—μόνον τῇ νύχτα κλείνει τὸ στόμα του,—ἤξιωσε νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς τοῦ κράτους τῶν πουλιῶν.

Τὸ πρᾶγμα ἐπροκάλεσε πολὺν θόρυβον, διότι ἦτο πολὺ μικρὸς τὸ δέμας, τόσον μικρὸς, ὥστε εἰς κάμποσα μέρη ὀνομάζεται καὶ **Τρυποκάρυδο**, προσεπώνυμον, τὸ ὅποιον μόνον ἡ Παπαδίτσα (ὁ Αἰγίθαλος) τοῦ ἀμφισβητεῖ. Αὐτὸς ὅμως ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀξίωσίν του, καὶ ἐπὶ τέλους κατὰφερε τὰ ἄλλα πουλιὰ νὰ τὸν δεχθοῦν ὡς τὸν γενναιότερον ἄνδρα μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Ἐνα πρωὶ ἐγινεν ἡ στέψις καὶ ὁ θρόνος τῶν πουλιῶν ἀστράφεν ἀπὸ μεγαλεῖον γενναιότητος.

Παπαδίτσα.

Πολὺν ἡ ὀλίγον καιρὸν ἐστάθη εἰς τὸν θρόνον, πῶς ἐκυβέρνησε καὶ ἂν ὑπῆρξε φίλαλλος ἢ ὄχι, ἡ παράδοσις δὲν ἀναφέρει τίποτε. Τὸ μόνον γνωστὸν κεφάλαιον τῆς ἱστορίας του μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του εἶναι ἡ ἐκθρόνισίς του, ἡ ὁποία ἐγινεν ὡς ἑξῆς :

Μιά μέρα αἱ ἀρχαὶ εἰδοποιήθησαν ὅτι εἰς τὰ σύνορα τοῦ βασιλείου ἐνεφανίσθη ἓνα πελώριο πουλί. Ἦταν ὁ Ἀετός, ἄγνωστος μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς εἰς τοὺς ὑπηκόους τοῦ Τρυποφράχτη, οἱ ὅποιοι φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν καὶ πολὺ μεγαλοσωμότεροι τοῦ βασιλέως των· διότι, καθὼς λέγει ὁ μῦθος, ἔκαμεν εἰς τοὺς ἰδόντας αὐτὸν πόσῃν τρομάραν, ὥστε, ὅταν, σπεύσαντες εἰς τὴν πρωτεύουσαν, παρουσιάσθησαν στὸ βασιλεῖα τους, δὲν κατῴρθωσαν νὰ διηγηθοῦν ποίου μεγέθους ἦτο ὁ ἐμφανισθεὶς ἑχθρός.

Ὁ Τρυποφράχτης, ἔξω φρενῶν γιὰ τὴ δειλία τους, τοὺς ἐπέπληξε, διότι ἐνέσπειρον τὸν πανικόν, καὶ πρὸς καθησύχασιν τοῦ λαοῦ του ἐνεφανίσθη καὶ τοὺς ἐνεψύχωσεν ὡς ἑξῆς :

— Μὴ φοβᾶσθε ! Ἐδῶ εἰμαι ἐγὼ κι' ὅποιος εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ μένα ἅς κοπιᾶσῃ..

— Τί λές, βασιλεῖα ; τοῦ εἶπαν τὰ πουλιὰ, ποῦ εἶδαν τὸν Ἀετό. Ἐρεῖς πόσο μεγάλος εἶναι :

‘Ο Τρυποφράχτης ἐτέντωσεν ὀλίγον τὸ δεξί του φτερούγι καὶ ῥώτησε :

— Εἶναι τόσοσ;

— Τί λές, βασιλιᾷ; Εἶναι μέγας!... ἐφώναξαν ἀπὸ κάτω τὰ πουλιά.

‘Ο Τρυποφράχτης ἐτέντωσε περισσότερον τὸ δεξί του φτερούγι καὶ ῥώτησε πάλιν περιφρονητικῶς :

— Ἄμ εἶναι καὶ τόσοσ;

— Εἶναι μέγας, βασιλιᾷ!... Εἶναι πολὺ μέγας, πολὺ μέγας!....

‘Ο Τρυποφράχτης ἀπεφάσισε νὰ ἀνοίξῃ ὅλη τὴ μία φτερούγα του καὶ νὰ ξαναρωτήσῃ :

— Ἐχει γούστο νὰ μοῦ πῆτε ὅτι εἶναι καὶ τόσοσ!...

‘Ἄλλ’ ἔξαφνα κάποιος ἱσκιος σὰν σύννεφο ἐπέρασεν ἐμπρός του.

— Νά τος, βασιλιᾷ, αὐτὸς εἶναι! ἐφώναξαν τὰ πουλιά τρομαγμένα.

— Αὐτὸς εἶναι; εἶπεν ὁ Τρυποφράχτης, κοιτάζων κάτω τὸν ἱσκιο τοῦ Ἀετοῦ.

— Τώρα θὰ πηδήσῃ ἐπάνω του ὁ βασιλιᾷς μας! εἶπαν τὰ πουλιά, ποῦ ἤξευραν πὼς ὁ ἀρχηγὸς των δὲν ἐδέχετο κανένα παλικαρώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ ὁ ὅποιος ἐξηκολούθει νὰ κοιτάξῃ ἀγριεμένος τὸν ἱσκιο τοῦ Ἀετοῦ.

— Ἐέρετε, μωρέ, καλὰ, ὅτι αὐτὸς εἶναι;

— Αὐτὸς, αὐτὸς, βασιλιᾷ, ὁ ἴδιος! ἀπήντησαν τὰ πουλιά.

‘Ο Τρυποφράχτης ὥρμησε τότε ἀπὸ τὸν θρόνον του πρὸς τὰ κάτω.

— Τί μέγας μακελειὸ ἔχει νὰ γίνῃ σήμερα! εἶπαν τὰ πουλιά. Ἄς βάλῃ ὁ Θεὸς τὸ χέρι του!...

Μερικὰ ἔτρεξαν νὰ τὸν βοηθήσουν. Ἄλλα πάλιν, ὑποπτευθέντα μήπως ὁ βασιλιᾷς των ἐπῆρε τὸν ἱσκιο γιὰ Ἀετό, τοῦ φώναζαν :

— Ὅχι κατ’ αὐτοῦ, βασιλιᾷ. . . Αὐτὸς εἶναι ὁ ἱσκιος του. . . Ὁ Ἀετὸς εἶναι ἐπάνω...

— Μὴ μὲ κρατᾶτε, μωρέ!... φώναξε ὁ Τρυποφράχτης.

Ἐν τῇ μεταξὺ ἐφθασε κοντὰ στὴ φράχτη τοῦ κάμπου.

— Ἐδῶ εἶναι ἀκόμα; ῥώτησε.

— Ἐδῶ... Νά τος... στριφογυρίζει ἀπὸ πάνω μας!.

— Ἐ, τότε φράχτη σας καὶ φράχτη μου, κι' ὅποιος γλυτώσῃ!... Καὶ ἐχώθη εἰς τὰ βάθη τῆς φράχτης, ἡ ὁποία ἔκτοτε εἶναι τὸ παλάτι του.

Στὴ φράχτη τοῦ ὁ Τρυποφράχτης ἀνεδοκατεδαίνει διαρκῶς μέσα στὶς ἀγράμπελες καὶ τὰ βάτα, ἀσώπαστος εἰς λάλημα, τὸ ὅποτον ἔχει ἓνα τέτοιον τόνον θυμοῦ, ὥστε νομίζετε ὅτι εὗρισκεται διαρκῶς εἰς καθγάν.

Ἄμα ὅμως πηδᾷ καμμιὰ φορὰ στὴν κορυφὴ τῆς φράχτης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀμίλητος. Ἀρπάζει τὸ ἔντομον, τὸ ὅποτον σπανίως καταδιώκει ἕως ἐκεῖ, καὶ χώνεται, ἡ μᾶλλον τρυπᾷ τὴ φράχτη σὰν βέλος καὶ ἀρχίζει πάλι τὸν καθγατζίδικο χαδᾶ* του, ὁ ὅποιος εἶναι σὰν βροχὴ στὸν τσίγκο. Ὁμοιάζει μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔξω εἶναι ταπεινότατοι ῥαγιαῖδες, καὶ ἅμα πατήσουν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ των ἢ τοῦ γραφείου των «ποιός εἶδε τὸ Θεὸ καὶ δὲ φοβήθηκε!» Ποιὸς ξέρει τί νὰ τραυᾷ ἐκείνη ἡ ἀτυχὴς κυρία Τρυποφράχτου καὶ ἡ λοιπὴ οἰκογένειά του ἀπὸ τοὺς παλικαρισμοὺς του καὶ τὰς διηγήσεις του. Ὡς, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν καταδίωξιν κανενὸς ἐντόμου, ἡ ὁποία, ἐπαναλαμβάνω, σπανίως ἐπεκτείνεται πέραν τῆς ἀγραμπελοκορυφάδας, ἐπιμένει νὰ τὴν πείσῃ ὅτι κατεδίωκε τὸν Ἀετόν, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος τῶθαλε στὰ πόδια καὶ τοῦ ξέφυγε.

Ἡ μικρότης τοῦ σώματός του, τὸ αὐθαδέστατον ἀνατίναγμα τοῦ κεφαλίου του καὶ τῆς οὐρᾶς του, τὸ θυμῶδες λάλημά του, τὸ νευρικὸ ῥάμφισμά του, τὸ πηδηχτὸ περπάτημά του μέσα στὴ φράχτη, ἡ ταπεινοσύνη του ἅμα ξεμουτίζει ἀπὸ τὰ βάτα διὰ τὸν φόβον τοῦ Ἀετοῦ, τὸ σύνολον τέλος τῶν σκέρτσων του δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἀφήσῃ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἀχρησιμοποίητον· τὸ ἐπῆρε καὶ ἔκαμε τὸν μῦθον τῆς θρασυτήτος.

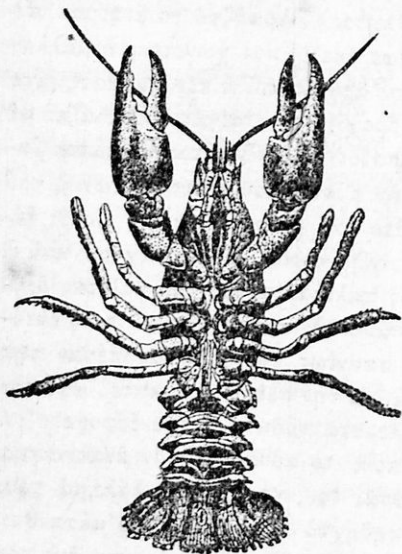
Ὅταν ὅμως ποτὲ τὸ Κράτος ἢ καμμιὰ Ἐταιρεία ἀποφασίσῃ νὰ γνωρίσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας γεωργοὺς τοὺς ἐχθροὺς των καὶ τοὺς φίλους των, δίχως ἄλλο ἢ μικροσκοπικὴ αὐτὴ ὑπαρξίς, ποὺ τὴν ἔχει ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ὡς σύμβολον τῆς θρασυδειλίας, θὰ καμαρώνῃ εἰς πίνακας καὶ βιβλία ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ εὐεργετικώτερα πουλιά τοῦ ἀγροῦ.

Οἱ ἄστακοί.

Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου.

— Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἄστακοί!

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἐμέ, ὅπου κατάγομαι ἀπὸ ἄστακοτρόφον νή-
σον, νὰ μὲ συγκινοῦν βαθύτερον αἱ φωναὶ τῶν πλανοδίων πωλη-
τῶν, οἱ ὅποιοι πρῶι-πρῶι, τώρα τὴν Σαρακοστήν, περνοῦν ἀπὸ
τὸ παράθυρόν μου, μὲ τὰ πανεράκια ὑπὸ μάλης, σκεπασμένα μὲ

ἀρτίδρεκτον σακκόπανον καὶ
βιαστικοὶ πάντοτε, διὰ νὰ
μὴ διαφευθῇ ἡ βεβαίωσις
των ἰσως.

Καὶ φαντάζομαι τότε ἐγώ,
ὅπου εἶμαι ἀπὸ ἄστακοτρό-
φον νήσον, τὴν ἐκλεκτὴν αὐ-
τὴν ἄγgran, οὐχὶ ἐπάνω εἰς
τὰς πάγκας τῆς ἀθηναϊκῆς
ἀγορᾶς, ξεπλυμένην μὲ τὰ
γλυκὰ νερὰ τοῦ ὑδραγωγείου,
ἀλλ' εἰς τὴν μοσχοδολοῦσαν
ἀκτὴν τῆς νήσου μου, εἰς τὴν
πρῶραν ἐπάνω τῆς ἀλιάδος,
θέαμα μᾶλλον καὶ ὁσμὴν
εὐωδίας ἢ ὀψώνιον.

Διαφόρου ἡλικίας καὶ με-
γέθους, ἀπὸ ἐφήδων νεοσυλλέκτων, ἕως γηραιῶν στραταρχῶν,
ἕνας δλόκληρος λόχος, ὅλοι ὠπλισμένοι — σὰν ἄστακοί, — ὅλοι
ξεκουραζόμενοι, ὡς ἀπὸ μεγάλα στρατιωτικὰ γυμνάσια, καὶ εἰς
ἀνάπαυσιν ἤδη, ἐπάνω εἰς τὴν πρῶραν τῆς ἀλιάδος. Μὲ τὰ πό-
δια των τὰ ἀγκυλωτὰ καὶ γαμφώνυχα, δέκα ὁ καθένας, ὅλοι ἄρ-
ματωμένοι μὲ τὰ σελάχια* των τὰ ἀκανθώδη, μὲ τὰς πάλες* των,
τὰ κουμπούρια* των, τὰ μαχαίρια των, τὰ γιαταγάνια* των. Καὶ
ὅλοι θωρακοφόροι, μὲ ἓνα ἀκανθωτὸν θώρακα, περιβάλλοντα ἰσχυ-
ρῶς τὰ νῶτά των, μὲ τὴν οὐράν των τὴν ὀστρακοσκεπῇ, μὲ τὰς
δύο ἀεικινήτους κεφαλὰς ἐμπρός, μακρὰς ὡς δύο δόρατα, τὰ κα-
πετανίσια μουστάκια των.

Κι' ἐκεῖνα τὰ χρώματα, τί μαγεία! Ὅλαι αἱ εὐγενέστεραι

ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ· ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν τριανταφυλλὶ μέχρι τοῦ βαθέος ἐρυθροῦ καὶ τοῦ κυανοῦ, τοῦ θελκτικοῦ ἐκείνου, τοῦ ἀνταυγάζοντος ἐπὶ τοῦ θώρακός των τὸν πόντον αὐτόν, τὰς ὑγρὰς τοῦ ὀστρακοδέρμου τούτου κατοικίας. Εἶπα, θέαμα μᾶλλον τερπνὸν ἢ ὀψώνιον...

— Ἄστακοί! Ἄστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Παρετήρησα ὅτι αἱ φωναὶ αὗται τῶν πλανοδίων πωλητῶν ἀντηχοῦσι συνήθως κατὰ Παρασκευήν· διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν καταπλέει ὁ Τζῶν* ἀπὸ τὴν Σκυρόν.

Εἶναι δὲ ἡ Σκυρός ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀστακοτρόφος νῆσος. Ἴσως θὰ ὑπῆρχε κανένας μῦθος τῆς ἀρχαιότητος, ἀπολεσθεὶς πλέον, ὅπου θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ Κίμων, καθυποτάξας ποτὲ τὴν νῆσον ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν, ἐπνιξεν ὅλους τοὺς ἀρχαίους τῆς νήσου κατοίκους, τοὺς ἀγρίους Δόλοπας, ἐνόπλους παραδοθέντας—καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ σύγχρονοι ἀστακοί.

Κι' ἐξακολουθεῖ ὁ μῦθος: Ἐκεῖθεν διεδόθη τὸ ὀστρακοδέρμον τοῦτο καὶ σκληρὸν καὶ τόσον ἀκριβὸν γένος εἰς ὅλας τὰς Σποράδας, εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους* καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἑλλάδος παράλια. Καὶ σήμερον ἀλιεύονται ἀστακοὶ εἰς ὅλας τὰς Σποράδας μεγάλοι καὶ θαυμαστοί. Εἰς δὲ τὴν Ὑδραν πολλάκις οἱ δύται μὲ τὰ χέρια τοὺς πιάνουν, εἰς τὰ βαθύτατα τῆς νήσου ἐκείνης ὕδατα, κάτι ἀστακοὺς γηραλέους, μὲ γκρίφια* εἰς τὸν θώρακά των καὶ τὸν λοιπὸν ὀπλισμὸν των, ἀληθινοὺς γέροκαπετανέους Δόλοπας.

Ἄλλ' εἰς τὴν Σκυρόν ἡ ἄγρα τῶν ἀστακῶν εἶναι πλουσιωτάτη. Εἰς τὴν παράμερον ἐκείνην θάλασσαν τῆς μοναχικῆς νήσου διαιτῶνται χιλιάδες χιλιάδων καὶ μυριάδες μυριάδων ἀστακῶν. Ὀλόκληρος στρατιά, ἰδίως συντάγματα ἐφήδων τρυφερωτάτων—καὶ μέχρις 100 δραμίων,—τῶν ὁποίων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τόση ἐξαγωγή, ὥστε εἰς τὸν δημοτικὸν προϋπολογισμὸν τῆς νήσου ὑπάρχει ἰδιαιτέρον κονδύλιον «ἐκ φόρου ἐξαγωγῆς τῶν ἀστακῶν».

Γίνεται δὲ ὡς ἐξῆς ἡ ἀλίεια τῶν ἀστακῶν ἐν Σκυρῷ:

Ἐχουν οἱ ἀλιεῖς ἐκεῖ ἐπίτηδες δίκτυα δι' ἀστακοῦς, μὲ μεγάλας ὀπὰς, δι' ὧν συλλαμβάνονται τὰ γλυκύτατα αὐτὰ θαλασσινὰ εὐχολώτατα, τὴν ὥραν ὅπου ἐξέρχονται παγγενιὰ* εἰς βο-

οκήν. Τὰ δὲ ὄπλα των ἐκεῖνα, τὰ πολλὰ καὶ δεινὰ, οἱ γαμποὶ
δρυχεσ καὶ αἱ ἄλλαι ἀκάνθαι τοῦ θώρακός των χρησιμεύουν
μόνον εἰς τὴν ἀσφαλεστέραν σύλληψίν των.

Κατόπιν τοὺς μανδρώνουν τοὺς αἰχμαλώτους των αὐτούς· τοὺς
μεταφέρουν δηλαδὴ καὶ τοὺς ῥίπτουν μέσα εἰς θαλασσίους μάν-
δρας, ὅπου ἐπίτηδες ἔχουν οἱ ἄλιεῖς εἰς τοὺς πλέον ἡσύχους ὄρ-
μους τῆς νήσου, ἵνα διατηρῶνται ζωντανοὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, ἕως
τῆς ἡμέρας ὅπου θὰ καταπλεύσῃ τὸ ἀτμόπλοιο.

Τότε τοὺς τοποθετοῦν μὲ προσοχήν ἐντὸς καλάθων μεγάλων,
τοὺς ὁποίους σκεπάζουν διὰ κλώνων σχοίνων ἢ ἄλλων χαμοκλά-
δων, καὶ ἐπάνω ῥάπτουν τεμάχιον λινάσας. Διὰ μέσου δὲ τοῦ
καλάθου περνοῦν μίαν λεπτὴν ῥάβδον ἕως κάτω, ὥστε νὰ μένουν
ἀκίνητοι ἐν τῷ καλάθῳ οἱ ἀστακοί. Καὶ οὕτω διατηροῦνται πολ-
λὰς ἡμέρας. Φροντίζουσιν δὲ πάντοτε οἱ *μανάβηδες*, οἱ παρα-
σκευάζοντες οὕτω τοὺς πρὸς ἐξαγωγὴν ἀστακοὺς, νὰ εἶναι πλή-
ρεις οἱ καλάθοι· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει συμπληροῦν τὸν καλάθον
διὰ κλάδων ἐκ διαφόρων θάμνων. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ μὴ ἀπομένῃ
κενὸς χώρος καὶ ἔρχωνται εἰς χεῖρας οἱ αἰχμάλωτοι ἐκεῖνοι
ἀστακοὶ ἐντὸς τῶν καλάθων, ὅτε ἀλληλοκτυπούμενοι μὲ τὰς οὐ-
ράς των ψοφοῦν.

Ὅσοι τῶν ἀλιέων δὲν ἔχουν μάνδρας, κρεμοῦν ἐν τῇ θαλάσῃ
αὐτοὺς τοὺς καλάθους, τοὺς ἐτοίμους πρὸς ἐξαγωγὴν, ὡς ἀνω-
τέρῳ περιεγράψαμεν, μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

Περιεργότερον εἶναι τὸ θέαμα, ὅταν ἐντὸς τῆς θαλασσοῦ
μάνδρας, ὅπου κρατοῦνται λυτοὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἀστακοί, εἰσχω-
ρήσῃ κανὲν ὀκταπόδι.

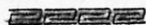
Εἶναι τοῦτο ὁ φοδερώτερος ἐχθρὸς τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς ὁ
πάνοπλος, ὁ ἔχων τόσον βαρύτερον ὅπλισμόν, ὁ ἔχων θώρακα
ἰσχυρότατον, μὲ ἀναριθμήτους ἀκάνθας ἐστιγμένον, καταλαμβά-
νεται αἶφνης ὑπὸ ἀνεξηγήτου δέους εἰς τὴν θέαν τοῦ μάλακοῦ
καὶ ἀόπλου ὀκταπόδος. Κάμνει βιασιότατος κινήσεις ἐντὸς τῆς
θαλασσοῦ μάνδρας, ἀναταράσσων τὸ ὕδωρ, κινεῖ ἀπληγισμένους
τὰ πελώρια ἐκεῖνα μουστάκια του, σπαράσσει ἀστραπιαίως τὴν
τόσον δεινῶς θωρακισμένην οὐράν του, καὶ τόσα ἄλματα αἰφνί-
δια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε ἐπὶ τέλους διὰ ζωηροτάτων
τιναγμῶν ἐκτινάσσεται ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν ἐπαλλόμενος, ὅπως
σωθῇ, ὁ δυστυχὴς στρατάρχης.

Διότι ὁ εἰσχωρήσας εἰς τὴν μάνδραν του φοβερὸς ἐκεῖνος ἐχθρὸς του μὲ τὴν πλαδαράν κατσούλαν* του, μὲ τὴν ὡς ζυμάρι ἐκείνην μαλακὴν σάρκα του, ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ περισφίγγῃ τὸν καημένον τὸν ἀστακὸν μὲ τοὺς πλοκάμους του καὶ νὰ τὸν ψοφῇ, ὁ ὕπουλος ἐκεῖνος μαλακὸς ἐχθρὸς.

Μοὶ λέγουν οἱ ἄλιεῖς ὅτι τόσος εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ ὀκτάποδος φόβος τῶν ἀστακῶν, ὥστε καὶ ξηρὸν χταπόδι νὰ κρεμάσῃ κανεὶς ἐξαφνα μέσα εἰς τὴν ἀστακοβριθῇ ἐκείνην μάνδραν, ψοφοῦν πάραυτα ὅλοι οἱ ἀστακοί, μόνον νὰ ὀθρανθοῦν τὴν βαρεῖαν ὀσμὴν τοῦ ὀκτάποδος, νομίζοντες τοῦτον ὡς ζωντανόν. Καὶ χύνεται καὶ χάνεται τότε τὸ φαγί των, εἰς ὑγρότατον χυλὸν μεταποιούμενον, καὶ ἀπομένει μόνον ἡ βαρεῖα ἐκείνη ἀποσκευὴ τοῦ ὀπλισμοῦ των.

1907.

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Τὸ καημένο σπίτι.

Β. Ἀδαμίδου.

Καμμιά δεκαπενταριά γερόντοι καὶ γριεὲς καὶ δυὸ μικρὰ ἀδέρφια, δασκαλόπαιδα, εἶχαν ἀπομείνει μοναχὰ στὸ χωριό μου ἀπ' τὴν ὥρα ποὺ ἀκούστηκαν ψηλὰ στὸ κατάραχο οἱ τρομαχτικὲς φωνὲς τοῦ δραγάτη, τοῦ ἀγροφύλακα τοῦ χωριοῦ :

— Φευγαῖτε, χωριανοί ! Πλάκωσαν οἱ Τοῦρκοι ἀπ' τὸ Παλιό-

χώρι. Πάρτε τὰ μάτια σας νὰ γλυτώσετε, θὰ χαλάσουν καὶ τὸ χωριό μας.

Οἱ γέροι τοῦ εἶχαν πάρει ἀπόφαση νὰ μὴν ταραχτοῦν ἀπ' τὴ γωνιά τους, κι' αὐτοὶ γίνῃ ὅτι πῆ ὁ Θεός! Ἐκεῖ ποὺ θὰ σωριάζονταν σὲ καμμιά βρεματιά, σὲ κανέναν ὄχτο*, τελεμένοι ἀπὸ τὴν κούραση, καὶ καὶ ποὺ θὰ κοκκάλωναν ἀπ' τὸ νεροχιόνιο κι' ἀπ' τὴν παγωνιά στὰ βουνά, ἀποφασίστηκαν νὰ ξεφυχίσουν καλύτερα ἀπὸ μαχαίρι, ἢ νὰ κοῦν κι' αὐτοὶ μαζὶ μὲ τὰ σπίτια τους, ποὺ βασανίστηκαν μιὰ ζωὴ ὀλάκερη νὰ τ' ἀποχτήσουν. Ὑστερα, αὐτοὶ πέρασαν κακὰ ψυχρὰ τὸν καιρὸ τους, ἔφαγαν, ποὺ λέει, τὸ ψωμί τους· αὐτοὶ ἔφευγαν νὰ γλυτώσουν ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι γιὰ μπροστά.

Τὰ δύο παιδιὰ τῆς χήρας Κυρατάσαινας, ποὺ ἀπόμειναν, τὰ εἶχε στείλει λίγο μπροστύτερα ἡ μάνα τους μὲ τὸ λαδερὸ ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια στὴ ξωκλήσι τοῦ Ἀνδρέα Νικόλα γιὰ νὰ τῆς φυλάξῃ τὸ μεγαλύτερο παιδί της, τὸ Νικόλα της, ποὺ εἶχε βγῇ κι' αὐτὸ ἐθελοντής. Καὶ καὶ στὴν ἐκκλησίᾳ, μέσα στὴς κρانيές* ποὺ ἀχολογοῦσε ὁ λάκκος καὶ βρούζε ἡ φτερωτή* ἀπὸ τὸ μυλαράκο τοῦ χωριοῦ, δὲν ἀκουσαν τὰ κακόμοιρα τίς φωνές τοῦ δραγάτη.

Ἡ μάνα τους καρτέρησε, καρτέρησε μὴ θὰ γυρίσουν «τ' ἀνέφτακα», τὰ ξεχασμένα, ποὺ κάλλιο νὰ πλάνταζε* καὶ νὰ τρελάζε ὅταν τῆς κατέδῃκε νὰ τὰ στείλῃ· μὰ σὰ γύριζε κι' ἔδλεπε μπροστά της τὰ δύο κορίτσια της, κοπέλλες τῆς ἡλικίας, σωστὲς νυφάδες, τὴν ἀνασήκωνε ἡ γῆ, στ' ἀγκάθια κάθονταν ἀπὸ τὴ λαχτάρα της. Κι' ὕστερα, σὰν εἶδε καὶ ἀπόειδε, ἔκανε τὸ σταυρό της καὶ κίνησε μὲ τίς κοπέλλες της μοναχά, καὶ τρόμαξε ν' ἀνταμωθῇ μὲ τοὺς πολλοὺς ποὺ ἔφευγαν· ἔφευγαν ὅλοι, ὅχι σὰν ἄνθρωποι πιά ζωντανοὶ μὲ λογικά, μὰ ποδάρια μοναχὰ ποὺ δοῦλεuan γρήγορα-γρήγορα, ἀσυλλόγιστα, στὰ τυφλά, καὶ σὰ μηχανὲς κουρδισμένες, χωρὶς νὰ κοιτάζουν πίσω τους, οὔτε νὰ λογιάζουν ποιὸς ἀπόμεινε καὶ τί παράτησαν κοντὰ τους.

Ὑστερα, ποὺ ἀλήθευε πιά τ' ὄνειρο ποὺ ἀμέτρητα χρόνια μαλάκωνε κι' ἀγάλιαζε* τοὺς πόνους τῆς σκλαβιάς, καὶ σὰν ἄλλο ὄνειρο πάλι ξεδιπλώθηκε περήφανη ἡ γαλαζία σημαία μας ψηλά στὸ καμπαναριό. Ὑστερα, ποὺ ἀνταμώθηκαν στὸ χωριό καὶ κεῖνοι ποὺ ἔφυγαν τότε κι' αὐτοὶ ποὺ ἀπόμειναν, ὅλοι μολογοῦσαν καὶ δὲν ἀπόσωναν τὰ βιάσανά τους, κι' ὁ καθένας πάντα θάρρυνε τὰ δικά του χειρότερα.

Ἐκεῖνοι μὲ λιανόπαιδα*, μὲ μωρὰ παιδιὰ στὴν ἀγκυλιά, με-
σόκαιροι*, ἀνήμποροι, λεχῶνες, διάδθηκαν χειμῶνα καιρὸ τὸ
βουνό, ξενόχτισαν ψηλὰ στὰ Πενταλῶνια, ἀπάνω στὰ χιόνια,
περνώντας γιὰ τὴ Θεσσαλία, ὅπου ξεχειμώνιασαν μαζωμένοι,
χωρὶς φωτιά, χωρὶς στρωσίδι, χωρὶς νοικοκυριό, βρέχοντας μὲ τὸ
δάκρυ τους τὸ ψωμί ποὺ ἔπαιρναν σὰν πρόσφυγες ἀπὸ τὸ δημόσιο.

Οἱ γέροι ποὺ ἀπόμειναν, εἶδαν τόσες φορές τὸ Χάρο μὲ τὰ
μάτια τους· αὐτοὶ εἶναι ποὺ εἶπαν: «Ἐδῶτε σεῖς οἱ πεθαμένοι
νὰ μπούμε μεῖς οἱ ζωντανοί!». Ἀπὸ τὴν τυραννία κι' ἀπο τὴς
φοδέρους τῶν Τούρκων, ζοῦσαν μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα. Ἡ ζωὴ
τους, σὰ σπῖθα φωτιά· μισοσῶσμένη, κρατιόνταν μὲ μιὰ ἐλπί-
δα ἀκόμα λαμπερή, ἀπὸ τοὺς ἀχοὺς μοναχὰ τῶν κανονίων, ποὺ
τράνταζαν τὰ βουνὰ ἀπ' τὸ Μπιζάνι*.

Τὰ δυὸ μικρὰ ἀδέρφια τὰ συμμάζεψε ἡ θεὸς τους, ἡ γριά
Φίτσαινα, καὶ τὰκρυβε ἡ καημένη νὰ μὴν τὰ τυραννήσουν οἱ
Ἀρβανίτες, καὶ τὰ φύλαξε τόσους μῆνες στὸ σπῖτι της· γιατί—
ὅπου φτωχὸς κι' ἡ μοιρὰ του—σὰν ἔμαθε ὁ Μπεκχέρ* ἀγὰς πῶς
ὁ μεγάλος γυιὸς τῆς Κυρατάσαινας σηκώθηκε στὸ κλαρί, τῆς
ἔκαψε τὸ σπῖτι. Ἦταν κι' αὐτὰ τὰ παιδιὰ τὸ τυχερὸ τῶν γερόν-
των· αὐτὰ τοὺς κουβαλοῦσαν νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση, αὐτὰ ψωμί ποὺ
ζύμωναν οἱ γριές, αὐτὰ τὸ καθετί, τὸν καιρὸ ποὺ ἔλειπαν αἱ
Τούρκοι ἀπὸ τὸ χωριό τους.

Τώρα περασμένα ξεχασμένα, ποὺ λέει ὁ λόγος. Μοναχὰ τὸ
καμένο σπῖτι τῆς Κυρατάσαινας θυμίζει τὴς περασμένες συμφορές.
Ἀλήθεια, τὸν πιάνει τὸ παράπονο νὰ τὸ βλέπη κανένας τέτοιο
τρίπατο σπῖτι σαραβαλιατμένο.

Ἕνας τοῖχος ἀπόμεινε ἀπ' αὐτὸ μοναχὰ ὀρθός· καὶ σώζεται
μὲ τὴς γλάστρες τοῦ βασιλικοῦ στὴς ξεπιταγμένες σιδεριές* τῶν
παραθυριῶν, μὲ τὴς φωλιές τῶν ἀγριοχελιδονιῶν ἀπὸ κἀτω ἀπ' τὴν
κρητίδα του, μὲ τὴν κληματαριά σκυρπαλωμένη ἐπάνω του, ποὺ
κρέμασε πάλι τὰ ῥαζακιά σταφύλια της ἢ ξέννισαστη σὰν πρῶτα,
ὅπως κι' ἡ ἄπονη τριανταφυλλιά στὴν ἄκρη τῆς αὐλῆς σκορ-
ποῦσε ὡς τὰ χτέες τὴς μυρωδιές της στὸ δρόμο.

Οἱ γίδες τῆς Κυρατάσαινας δὲν ξέμαθαν ἀκόμα τὸ παλιό τους
σπιτικό καὶ πολλὲς βραδιὲς ποὺ γυρίζουν ἀπ' τὸν πιστικὸ* παίρ-
νουν οἱ ξεχατιάρες τὸ συνηθισμένο δρόμο, σταματοῦν τὸ ταχτικό
τους ἀργοπάτημα στὴν ξόθυρα τοῦ καμένου σπιτιοῦ καὶ καρτε-

ροὺν γονατιστὲς ν' ἀνοίξῃ ἡ θύρα, σὰ στὸν καλὸν καιρὸ, νὰ μποῦν στὸ γονικό τους.

Κι' αὐτὰ τὰ χελιδόνια, στὸ ἀνοιξιάτικο τους ξαναγύρισμα ἀπ' τὸ χειμωνιάτικο ταξίδι, ἔσκουζαν λυπητερά τόσες μέρες κλωθογυρίζοντας ξαφνισμένα τὸ καμένο ῥημάδι, γιατί τὴν ἔβλεπαν χαλασμένο τὸ κατοικίδιο τους. Καὶ κεῖνα ἀκόμα τὰ χελιδόνια ποὺ σώζονταν οἱ φωλιές τους στὸν τοῖχο τὸν ὀρθό, ἔσκουζαν πιὸ πολύ, γιατί τί σὰν ἦταν ἀπείραχτες; Τίς τὴν ἔβλεπαν πιασμένες ἀπὸ τὰ σπουργίτια ποὺ καλοθρονιάστηκαν μέσα στὶς ξένες φωλιές ἀνερώτητα σὰν καλοὶ νοικοκυρεῖοι. Θαρρεῖς πὼς πῆραν καὶ τὰ πουλιὰ ἀκόμα ἀπ' τὸν περασμένο χειμῶνα τὸν ἀρδανίτικον ἀέρα, τὸ νόμο τῆς ἀρπαγῆς: «τοῦτο νὰ σοῦ τὸ παίρνω, καὶ κεῖνο νὰ μοῦ τὸ δίνῃς»

Καλὰ λέν, ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει κανένα. Μιὰ περασμένη Κυριακή, στὸ ἀπόλυμα τῆς ἐκκλησιᾶς, ῥίχτηκε μιὰ ὥραια ἰδέα στοὺς χωριανούς, νὰ τῆς ξανακάνῃ τὸ χωριὸ τὸ σπίτι τῆς Κυρατάσaiνας. Βρέθηκε κι' ἡ ξυλικὴ πελεκημένη στὸ βουνὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη χρονιά, ἔτοιμη γιὰ τὸν Ἅγιον - Θανάση, τὸ παλιὸ ξωκλήσι ποὺ μελετοῦσαν ἀπὸ καιρὸ νὰ μεγαλώσουν.

Δυὸ τρεῖς ἀπ' τοὺς χωριανούς ὅλο καὶ δίσταζαν, μὰ πάτησαν ποδάρι οἱ γερόντοι ποὺ εἶχαν συμπαθήσει ἀπὸ κεῖνες τίς φριχτὲς μέρες τὰ μικρὰ Τασόπουλα, κι' ἀποφασίστηκε νὰ χτιστῇ τὸ καμένο σπίτι ἀπὸ τὴν κοινότητα, ὅπως ἦταν, ἀπαράλλαχτο.

— Τί μεγαλύτερη ἐκκλησιὰ θέλετε, φώναζε ὁ Γεροχρίστος ὁ Παπαδήμας, ἀπ' αὐτὸ τὸ Μοναστήρι ποὺ θὰ κάνωμε; Θὰ σώσωμε μιὰ φτωχὴ νοικοκυρά, μιὰ χήρα μὲ πέντε παιδιὰ, ποὺ νὰ τῆς ζήσουν, μὲ κορίτσια τῆς παντρεῖας. Κι' ὕστερα, γιατί τῆς ἔκαψαν τὸ σπίτι; Γιατί πῆγε καὶ τὸ παιδί τῆς νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα του. Ποιὸς Θεὸς τὸ θέλει αὐτό, νὰ μὴ βρῇ σπίτι σὰν γυρίσῃ ἀπὸ τὸν πόλεμο, καὶ μετὲς νὰ χαϊρόμαστε τὴ λευτεριά μας! Ὁ Ἅγιον - Θανάσης καρτερεῖ, ἡ δυστυχία ὀχι.

Καὶ κεῖνοι οἱ χωριανοί, ποὺ ἦταν πρῶτα ἐνάντιοι, παραδέχτηκαν ὕστερα κι' αὐτοὶ καὶ ξεμολογήθηκαν στοὺς ἄλλους πὼς δὲν τόκαναν ἀπὸ καμμιὰ κακία γιὰ τὴν Κυρατάσaiνα, ποὺ τὴν πονοῦν κι' αὐτοὶ ὅπως ὅλοι· μὰ ὁ ἕνας, ποὺ εἶναι κι' ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς, φοβήθηκε μὴν τοῦ φανερωθῇ ὁ Ἅγιον - Θανάσης στὸν ὕπνο του καὶ τὸν μαλώσῃ· ὁ ἄλλος, μὲ τὸ νὰ τὸν λέν Θανάση,

τὸ πῆρε κάπως στὸ φιλότιμο νὰ μὴν ἀφήσῃ ἔτσι ἀπάνω στὴ σύσχεψη τὸν ἀγιοῦ του ἀδοξήθητο.

Ἔτσι λοιπὸν προχτὲς τὸ σαββατόδραδο ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τοῦ δραγάτη ἀπὸ τὸ ἴδιο κατάραχο, ποὺ φώναζε τότε στοὺς χωριανοὺς νὰ πάρουν τὰ μάτια τους :

— Ἀκοῦτε, χωριὸ ! Αὖριο θὰ κουδαλήσωμε ἀπ' τὸ βουνὸ τὰ ξύλα γιὰ τὸ σπῖτι τῆς Κυρατάσαινας. Ὅσοι ἔχουν μουλάρια, νὰ τὰ στείλουν· κι' ὅσοι δὲν ἔχουν, νὰ ῥθοῦν νὰ βοηθήσουν. Κανέννας νὰ μὴ λείψῃ ! Τὸ ἓνα χέρι νίθει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.

Τὴ χτεσινὴ Κυριακὴ ἔγινε σωστὸ πανηγύρι ψηλὰ στὸ βουνό. Ὡς καὶ γερόντοι καὶ μικρὰ παιδιὰ ἀνέβηκαν, κάτι νὰ βοηθήσουν κι' αὐτά, κάτι νὰ τραυήξουν γιὰ τὸ σπῖτι τῆς Κυρατάσαινας, ποὺ εἶχε ἀνεβῇ κι' αὐτὴ ἀπάνω μὲ τις θυγατέρες τῆς, καὶ ἦταν ὅλο στὶς χαρές τῆς, καὶ γιὰ τὸ σπῖτι τῆς ποὺ θὰ ξαναγίνοι, καὶ γιὰ τὸ μεγάλο παιδί, τὸ Νικόλα τῆς, ποὺ πληγωμένος ἀλαφρὰ στὴν Κρέσνα* τῆς ἔγραφε πὼς θὰ ἔρχονταν νὰ τὴ δῇ. Μάννα καὶ θυγατέρες μοίραζαν στὸν κόσμον ἐκεῖ ἀπάνω σταφύλια, ῥοδάκινα, μήλα καὶ λεπτόκαρα*.

Ἐκεῖ θυμῆθησαν ὅλοι τί τραυήξαν τὸν περασμένο χειμῶνα. Τῆς Κυρατάσαινας δὲν τῆς βγαίνει ποὺ τις ἔλεγαν ἐκεῖ στὸ Βόλο «πρόστυχες».

— Ὅχι, μητέρα, τῆς εἶπε μιὰ κόρη τῆς, «πρόσφυγες» μᾶς ἔλεγαν.

— Ὅχι, αὐτὸ μόν' αὐγοζοῦμι ! τῆς ἀπολογήθηκε ἡ Κυρατάσαινα.

Ἡ Ρούσιω πάλι, ἡ μικρόκερη κοπέλα τῆς, εἶναι διαβολισμένη. Αὐτὴ μολογοῦσε πὼς τὴν πείραζαν τὰ κορίτσια τὰ Βολιώτικα, γιὰτὶ ἤξερχαν πιάνο, ξένες γλῶσσες, ζωγραφικὴ, πλαστικὴ, κι' αὐτὴ δὲν ἤξερε τίποτ' ἀπ' αὐτά.

— Ἐμασ*, ἔμασα, ἔλεγε, κόντευα νὰ σκάσω. Μιὰ μέρα δὲ βάσταξα. «Στὴν πατρίδα μου, τίς εἶπα, οἱ βλάχισσες μιλοῦν δυὸ γλῶσσες, καὶ τὰ λαλούμενα* τὰ παίζουσιν οἱ γύφτοι*. Μιὰ πλαστικὴ ξέρομε μεῖς, νὰ πλάθωμε πίτες... Καὶ τί χρησιμεύουν ὅλα αὐτά ; Σκουτοῦρες μοναχὰ καὶ χατομέριες ἀνωφέλητες ! Ἐκεῖνα ποὺ μαθαίνομε μεῖς, ἐκεῖνα σᾶς κάνουν νοικοκυρές.—Καὶ τί μαθαίνετε σεῖς ; μὲ βώτησαν.—Νὰ τί μαθαίνομε, τοὺς εἶπα.—Ζυμῶνομε, πλάθωμε, μαγειρεύωμε, πλένομε, σιδερώνωμε, γραίνομε*,

γνέθομε, ὑφαίνομε, πλέκομε, ῥάδομε. Καὶ ποῦ νὰ σᾶς πῶ καὶ τίς ἔξω δουλειές ! — Κι' ἄλλες ἀκόμα ξέρεις ; μοῦ εἶπαν. — Ἀκοῦς λέει ! ξέρω καὶ κλάδο*, σκάλο*, κάθαρο*, βότανο*, φύτεμα, πότισμα, θέρο, ἀλώνισμα, λίχνισμα...»

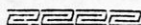
— Σκασμός ! φωνάζει ἡ μάννα της, ξεδγῆκες* ἐκεῖ στὸ Βόλο, καὶ παίζει τὸ στόμα σου σὰν ψαλίδι. Παπαρδέλω* !

Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνή της ἡ Ῥούσιω ξαναρχίζει :

— Φυλάω καὶ μελίσσια, φυλάω καὶ κουκούλι, βγάζω βούτυρο, ἀρμέγω, παχνιάζω*, φορτώνω...

— Ἔλα σὺ, πολύξερη καὶ χρυσοχέρα, τῆς ξαναφωνάζει ἡ μάννα της· ἔλα σὺ ποὺ ξέρεις καὶ φορτώνεις, γιὰ διπλώσε τὴ φλοκάτα* σου στὸν ὦμο, γιὰ νὰ κατεδάσωμε αὐτὸ τὸ μεγάλο ξύλο, αὐτὸ τὸ βουδό, κάτω, ἐσὺ ἀπ' τὴ μίαν ἄκρη κι' ἐγὼ ἀπ' τὴν ἄλλη, καὶ κόντεψε* τὴ γλῶσσά σου, καημένη, νὰ μὴ στὴν ξεριζώσω !

1913.

Ὁ Κερκέζος*.

Ἰω. Κονδυλάκη.

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες* ποὺ ἔφερε τὸ Πανελλήνιον*. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς, κατήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους ποὺ ἐλάμβαναν ὅπλα· ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, ὀρθίος, τὰ ἐμοίραζεν, ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν: «Καλορίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλη !» καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλὶδὸς νὰ πάρῃ· ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀνδρουλὶδὸς, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε.

Ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν, καὶ ὁ Ἀνδρουλὶδὸς ἐκί-

νήθη νά πάρη τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῦτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

— Μωρέ, δὲν ἀφίνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νά τὸ πάρη κανεὶς ἄλλος; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νά φανῇ σκληρός. Ἐσύ... εἰντα νά σοῦ πῶ;

Ὁ Σαῦτονικολῆς ἤθελε νά εἶπῃ: «Ἐγὼ τί νά τὸ κάμῃς;» καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη· δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκραν, ὥς νά μὴ ἔδωκε τὴν θύραν διὰ νά φύγῃ.

Ὁ Σαῦτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν· ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νά περιμένουν τὴν εὐχὴν.

— Μωρέ, τὸ πίστεψες αὐτὸ ποῦ σοῦπα, Ἀνδρουλιό, κι' ἀφῆκες νά πάρη ἄλλος τὸ τουφέκι; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν διὰ νά συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιά ξυπνητό. Γιαε*, μωρέ, ν' ἀφῆσῃ νά τοῦ πάρη ἄλλος τὸ τουφέκι!

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποῦ τὸν ἐπῆρε ἄλλος. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα* ἐγώ.... κάνει κι' αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία μάλιστα τώρα τὸ σύνθηες καλοκάγαθον μειδισμὸν του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλλετο ἓνα δάκρυ.

Ὅταν ἐξηλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενὴς του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν:

— Μωρέ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά; Δὲ φτάνει ποῦ δὲ σοῦδωκε τουφέκι ὁ βιλάνος* ὁ Σαῦτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦκανε καὶ τέτοια προσβολάρα, καὶ σὺ ἐκόντεψε νά τοῦ πῇ; σπολλάτῃ!

— Ὁ ἀνθρώπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ἔλους, καλύτερα νά τὰ πάρουν οἱ καλοὶ καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει*.

— Τὸν καχό του τὸν καιρὸ κατέχει.

— Κι' ἂν δὲν τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχός μου ἐγώ. Εἶμαι κακουρές*, ἀνεμάθρωπος*, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιός, μὲ ὀλίγον πείσμα, τὸ ὅποῖον ἀπευθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

— Σῶπα, λέω, καὶ τς ἄνδρες δὲν τσι ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζων-

τόβολα. Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κιανένα. Σ' ὄλο τὸ ὕστερο χαίρεται κι' ὁ κόρακας τῇ φωνῇ του σάν καὶ τ' ἀηδόνι. Νὰ συλλογιστῇς σκιαῶς* τοὺς συγγενεῖς σου πού τοὺς ντροπιάζεις.

— Μὰ ἤθελες δὲ νὰ μαλώσωμε γιὰ ἓνα τουρέκι;

— Ναί, γιατί ὅποιος δὲ μιλεῖ, τότε θάφτουνε.

— Ἐγὼ ἔχω τὴν κακολαζαρίνα· ἄλλοι δὲν ἔχουνε μουδὲ καλαμοπιστιλα. Καλὰ ἔκανε ὁ Σαῖτονικολῆς καὶ μ' ἀπομούρισε*.

— Αὐτὴν τὴν κεφαλὴ νὰ βαστᾷς καὶ καλὰ θὰ πᾶς. Θὰ γενῆς ἀνεμπαίγνιδο* τοῦ χωριοῦ.

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυρό-μενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῇ.

Ὁ Ἀνδρουλῖος ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κόντακιανός*, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνάς, περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐξάρωναν τὰ σιτιδάνια*.

Ὡς νέος καὶ αὐτὸς καὶ ἄγαμος μάλιστα ἐπροσπάθει κάπως νὰ κομψεύεται, ἡγάκα τὸν χορὸν καὶ ἐγνώριζεν ἄπειρα δίστιχα καὶ τὰ περιπαθέστερα μέρη τοῦ Ἑρωτοκρίτου*.

Ἀλλὰ μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς ἐκ τούτου ὅτι ὁ Ἀνδρουλῖος ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον ὑποκείμενον. Ὅλῃγοι ἦσαν φιλόπονοι ὥσάν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἄμψ ἐτελεῖωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτίστην, εὑρίσκει δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὅποιον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκὸς· ἐπροσκύνα δλα τὰ εἰκονίσματα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα, νὰ φέρῃ φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, ν' ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῇται τὰ κανδήλια, νὰ βο-ηθῇ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δὲ διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρέη ψάλτου, ἀλλ' οὐχ ἦ-τον καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγα-νὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν. Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέ-βειά του μόνον εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χρι-στιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμῃ.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ

συνετέλει πρὸ πάντων καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἢ σχεδὸν καχεκτική καὶ τὸ μικρὸν τοῦ ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη των διὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν, καὶ ἐψιθύριζαν μεταξύ των μὲ μικροὺς σπασμωδικοὺς γέλωτας:

— Διάολε, ἀντρίτσι* τ' Ἀνδρουλιό!

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἔδλεπεν ὅτι τὸν ἐχλεύαζαν, δὲν ὠργίζετο, οὔτε ἐδυσθύμει· ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο τοὺς γέλωτας, καὶ ἐπήδα δυνατώτερα τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάξῃ περισσότερον τοὺς θεατάς. Δὲν γνωρίζω ἂν διὰ τῶν υπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ καὶ παλικάρισμόν· τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἐριδας, καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦτα ἀρεταὶ δὲν ἐννοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν· καὶ ὁ Ἀνδρουλιός δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς, καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ υπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός δὲν ἦτο φωστήρας. Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνο τὸ σκαρί* του... Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο ἀντρίτσι, ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του· ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις, καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει στὸ διάολο ἡ Τουρκιά! Τινὲς ἐξέφραζαν τὸν φόβον ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρήσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου· κάποιος δὲ ἐβεβαίωνεν ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα, δι' ὃ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τούρκοι. Ὡς εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός δὲν ἐμνησι-κάκησε· μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσῃ τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλارχηγοῦ φράσιν.

Εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν* του. Τί γέλια ἐγίναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους, καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάκρος τριῶν πήχεων!

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ* τοῦ σαραντάπη-
χου τὸ τουφέκι ! τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχε ἀναμιχθῆ
ἴσως μὲ ξενοχωριανούς, ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῇ.
Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδαν, καὶ τὸ φέσι του
ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξ ἅπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει
καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴ λαζαρίνα του. Τοῦλάχιστον ἐξηστειτο
εἰς τὴν σκοποβολήν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐδοῦράθη. Ὁ Ἀν-
δρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθίος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι
τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ
μετερίζι*, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα*, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲ σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις* ;

— Ἐχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν
σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρ-
μα ἔχει στὸ πλευρό του.

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεδιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν.
Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυἀριθμὸς τοὺς κατεδίωξε
μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαπάθου*, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν.
Ἐθελονταὶ ἐφρονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν
δὲν τοὺς ἐδοῇθαι ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστά-
ται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν
νὰ διαφύγῃ δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν. Μεταξὺ τῶν Κρητῶν
ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα ἐκεῖνο κι' ἐντὸς τῆς ὁμίχλης ὁ Ἀνδρου-
λιὸς διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα, φοροῦντα ὕψηλόν σκουφόν.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη ! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέ-
σης σοί ! Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὕψηλόν σκουφόν διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλά,
ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος*.
Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καλοσκοπήσῃ, καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον
κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντήν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ
τὴν λόγχην.

Ὅπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλί-

κία· ἡ δὲ ἀπόστασις ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσῳ μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δουλοκόκκινον* λαζαρίαν. Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν:

— Θεὲ Δημητρίου!

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικόν της θόρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος.

Ὁ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἔδλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνει. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς. Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσῃ τὸν νέον Νέστορα*, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τὴν ἤρπασεν, ἐρρίψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν* καὶ κράκ-κράκ! τὴν ἔστρεψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν, καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρὸς....

Τὴν ἐπιοῦσαν ἑξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸν ἡ κραυγή: «Τοῦρκοι! Κερκέζοι!...»

Ὁ κόσμος ἔγινεν ἄνω κάτω: καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι ν' ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν.

Ἀλλ' ἀντὶ Τοῦρκων καὶ Κιρκάσιων, εἶδαν ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδίξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί:

— Μωρ' ἐγὼ 'μαί! ἐγὼ 'μαί! Μὴ φοβάσθε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὅποτος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς, καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐζήταζαν

τὸν καυκάσιον ἱματισμόν του, τοῦ ὁποῖου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσίγγιοθῆκων.

Παρακάτω συνήντησαν τὸν καπετάνιον, τὸν Σαῖτονικολῆν, καὶ ὁ Ἀνδρουλιδὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων : — Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τῶχης τοῦ λόγου σου, καπετάν Νικολῆ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμόν καὶ πόθον τὸ ὥρατον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιδόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

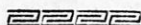
— Ὅχι, ὄχι. Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τῶχης.

Ὁ Ἀνδρουλιδὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιδὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

1906.

Τῆς Κοκκώνας τὸ σπίτι.

Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

Δὲν ἦτο δρόμος πλέον περαστικὸς εἰς ὄλον τὸ χωρίον. Ἀδύνατον νὰ μὴν ἐπερνοῦσε κανεὶς ἀπ' ἐκεῖ ὅστις θὰ ἀνέβαιnen εἰς τὴν ἐπάνω ἐνορίαν, ἢ ὅστις θὰ κατέβαιnen εἰς τὴν κάτω. Λιθόστρωτον ἀνηφορικὸν ἀπὸ κάτω ἀπ' τῆς Σαματρίφαινας τὸ σπίτι ἕως ἐπάνω εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῆς Σαλονικιάς. Χίλια βήματα, κάθε βῆμα καὶ ἄσθμα. Ἐφούσκωνεν, ἐκοντανάσαινε κανεὶς διὰ ν' ἀναβῇ, ἐγλίστροῦσε διὰ νὰ καταβῇ.

Ἄμα ἐπάτει τις εἰς τὸ λιθόστρωτον, ἀφοῦ ἄφηνεν ὀπίσω του τὸ μαγαζί τοῦ Καφσοπύρου, τὸ σπίτι τοῦ Καφτάνη καὶ τὸ παλιόσπιτον τοῦ γέρο-Παγούρη μὲ τὴν τοιχογυρισμένην αὐλήν, εὐρίσκετο ἀπέναντι εἰς τὸ σπίτι τοῦ Χατζῆ-Παντελῆ, μὲ τὸν αὐλόγυρον σύρριζα εἰς τὸν βράχον. Κάτω ἔχασκε μέγας κρημνός, μονότονος, προκαλῶν σκοτοδίνην, σημειούμενος ἀπὸ ὀλίγους ἔρποντας θάμνους ἐδῶ κι' ἐκεῖ, οἱ ὅποιοι θὰ ἐφαίνοντο εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐκείνης ὡς νὰ ἦσαν κακοποιοὶ ψηλαφῶντες καὶ ἀναρριχώμενοι, ἢ καὶ καλικάντζαροι, ἐλλοχεύοντες καὶ παραδοκοῦντες ἕως νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ εἰσβάλουν εἰς τὰς οἰκίας διὰ τῶν καπνο-

δόχων. Τὸ κύμα ὑποκώφως ἐφλοίσβιζεν εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ κρημνοῦ, καὶ ἀκούραστος βορρᾶς, φυσῶν ἀπὸ προχθές, μαλακῶσας τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἐξήπλωνε τὶς ἀποθαλασσιές* του ἕως τὸν μεσημβρινὸν τοῦτον μικρὸν λιμένα, ὁ παγκρατῆς χιονόμαλλος βασιλεὺς τοῦ χειμῶνος.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δρόμου, ἀριστερὰ εἰς τὸν ἀνερχόμενον, δίπλα εἰς τὸ σπῖτι τοῦ γέρο-Παγούρη, καὶ ἀντικρύζουσα μὲ τὸ τοῦ Χατζή-Παντελῆ, ὕψοιτο ἀτελείωτος οἰκοδομή, μὲ τέσσαρας τοίχους ὀρθοὺς μέχρι τοῦ πατώματος, μὲ τὰς ξυλῶσεις χασκούσας ἕως τῆς ὀροφῆς, μὲ τὴν στέγην καταρρέουσαν, μὲ φαιοὺς καὶ φθειρομένους τοὺς τοίχους, τὴν ὅποιαν ἢ ἐγκατάλειψις, ὁ ἀνεμος καὶ ἡ βροχὴ εἶχον καταστήσει ἐρείπιον καὶ χάλασμα. Τὰ παῖδια, ὅσα κατήρχοντο τὴν μεσημβρίαν ἀπὸ τὸ ἐν σχολεῖον καὶ ὅσα ἀνήρχοντο τὴν ἐσπέραν ἀπὸ τὸ ἄλλο, διὰ νὰ ἀφήσῃσι τὰ βιβλία εἰς τὴν οἰκίαν, νὰ κλέψῃσι τεμάχιον ἄρτου ἀπὸ τὸ ἐρμάριον καὶ νὰ τρέξωσιν ἀκράτητα διὰ νὰ παίξωσιν εἰς τὸν αἰγιαλόν, τῆς ἔρριπτον ἀφθόνους πέτρας, διὰ νὰ τὴν ἐκδικηθῶσι τὴν ἡμέραν δι' ὅσον τρόπον τοὺς ἐπροξένει τὴν νύκτα, ὅταν ἐτύχαινε νὰ περάσωσιν. Οἱ παπᾶδες, ὅταν ἐπέστρεφαν τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων ἐν σώματι ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ δημάρχου, μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ τὰς φωτιστήρας των, ἀγιάζοντες οἰκίας, δρόμους καὶ μαγαζιὰ, καὶ διώκοντες τοὺς καλικαντζάρους, ἐλησμόνουν νὰ εἴδωσι μικρὰν σταγόναν ἁγιασμοῦ καὶ εἰς τὴν αὐτοχὴν ἐγκαταλελειμμένην οἰκίαν, τὴν ὅποιαν δὲν εἶχε χαρῇ ὁ οἰκοκύρης, ὅστις τὴν ἔκτισε, καὶ ἥτις δὲν εἶχεν ἀξιωθῇ ν' ἀπολαύσῃ τὴν οἰκοκυράν της. Τοιαύτη οἰκία ἐπόμενον ἦτο νὰ γίνῃ κατοικητήριον τῶν φαντασμάτων, αὐτὸν ἴσως τῶν βρικολάκων, καὶ ἴσως ὁρμητήριον καὶ τόπος συγκεντρώσεως τῶν τυράννων τῆς ὥρας ταύτης, τῶν καλικαντζάρων.

Δὲν εἶχεν ἀξιωθῇ ν' ἀπολαύσῃ τὴν οἰκοκυράν της. Ὁ καπετάν-Γιαννάκος ὁ Συρμαῖος, ἀνὴρ αἰσθηματικὸς, ὅσον κανεὶς ἄλλος ἐκ τῶν συγχρόνων του, εἶχεν ἀγαπήσει ποτὲ εἰς τὸ Σταυροδρόμι τὴν Κοκκώνα-Ἀννίκαν, ὡραίαν, ὕψηλὴν, μὲ χρυσοξανθα μαλλιά, λευκὴν καὶ μὲ χαρακτῆρας λεπτοτάτους. Ὁ πλοίαρχος ἡρραβωνίσθη ἐν τῇ βασιλευσίᾳ καὶ κατήλθε μὲ τὸ καράδι εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου παρήγγειλε νὰ τοῦ κτίσουν, μὲ σχέδιον κομψὸν καὶ ἀσύνηθες ἕως τότε εἰς τὴν πολίχνην, τὴν μικρὰν ὡραίαν οἰκίαν, σκοπεύων μὲ τὸ πρῶτον ταξίδιον νὰ φέρῃ ἐπιπλα ἀπὸ τὴν

Βενετίαν, διὰ τὰ εὐπρεπίσῃ, τὰ στολίσῃ τὴν νεόκτιστον οἰκίαν καὶ τὴν κάμῃ ἀξίαν τῆς ἀδελφῆς Κοκκῶνας, τὴν ὅποιαν ἐμελέτα νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν Πόλιν.

Ἄλλ' ἡ οἰκία δὲν ἐμελλε νὰ τελειώσῃ· καὶ ἡ Κοκκῶνα, ὀκτῶ μῆνας μετὰ τὴν μνηστείαν, ἀπέθνησκε φθισικὴ εἰς τὸ Σταυροδρόμι καὶ ἡ οἰκία ἔμεινεν ἀτελειώτῃ, ἔρημῃ καὶ ἄχαρῃ, ἀνὰ τὸν λιθόστρωτον ἀνηφορικὸν δρόμον, σιμὰ εἰς τὸν κρημνώδη βράχον. Ὡς ἀόρατος δὲ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς καταρρεούσης οἰκίας, ὡς ἀόριστος τραγικὴ εἰρωνεία ἐπὶ τῆς τύχης τῆς, ἔμενε τὸ ὄνομα: «τῆς Κοκκῶνας τὸ Σπίτι».

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 185., δύο παιδία κατήρχοντο μὲ ζωηρὰ βήματα τὸ λιθόστρωτον, καὶ οἱ πόδες των, ἀσυνήθιστοι εἰς τὰ πέδιλα, τὰ ὅποια εἶχον φορέσει ἴσως ἐκτάκτως τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἔκαμναν μέγαν κρότον ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους. Ἀμφότεροι ἐκράτουν ἐλαφρὰς βάρδους. Ὁ εἰς ἐκράτει φανὸν μὲ τὴν ἄλλην χεῖρα. Ἦτο ἐδδόμη ὥρα. Νῦξ ἀστροφεγγῆς καὶ ψυχρά. Σφοδρὸς ἄνεμος κατήρχετο παγετώδης ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνά. Ὁ ἄνεμος ἔκαμνε τὰ σφικτοκλεισμένα παράθυρα καὶ τὰς κλειδομανταλωμένας θύρας νὰ στενάζωσιν ὑπὸ τὴν ψυχρὰν πνοήν του.

Τὰ παιδία ἐμάλωναν ὡς δύο γνήσιοι φίλοι.

— Ἐγὼ εἶδα π' σῶδωκε ἓνα εἰκοσιπενταράκι, βρε Ἀγγελῆ, ἔλεγε τὸ ἓν.

— Ὅχι, μὰ τὸ θεριό, ἔλεγε τὸ ἄλλο, μιὰ πεντάρρα μῶδωκε. Νὰ τῆνε. Κι' ἐδείκνυε μεταξὺ τῶν δακτύλων μιὰν πεντάραν.

— Ὅχι, ἐπέμενε τὸ ἄλλο, τὸ ὅποσον ἐκράτει τὸ φανάριον. Τὸ εἶδα ἐγὼ ποῦ ἦταν εἰκοσιπενταράκι. Δὲν μὲ γελᾷς.

— Ὅχι, μὰ τὴν Παναγίδα, βρε Νάσο. Μιὰ πεντάρρα σοῦ λέω.

— Μ' ἀφήνεις νὰ σὲ ψάξω;

— Θὰ σ' πέσῃ τὸ φανάρι.

Διὰ μιᾶς ὁ Νάσος ἄφησε τὸ φανάρι κατὰ γῆς καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ψάξῃ τὸν Ἀγγελῆν. Εἶχον λάθει τὸ μέτρον, ἐπειδὴ δὲν ἐνεπιστεύοντο ἀλλήλους (ἦσαν δεκαετῆς τὴν ἡλικίαν), εὐθὺς ἅμα κατήρχοντο ἀπὸ ἐκάστην τῶν οἰκιῶν, ὅπου ἀνέβαινον καὶ ἐτραγουδοῦσαν τὰ Χριστούγεννα, νὰ κάμνωσιν εὐθὺς μερίδιον πεντάρρα καὶ πεντάρρα, καὶ κανεὶς ἐκ τῶν δύο νὰ μὴν εἶναι «κάσσα»

μέχρι τέλους τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν φορὰν ὁ Νάτος εἶχεν ὑποπτευθῆ τὸν Ἀγγελῆν.

Ἐν τῇ θέρμῃ τῆς λογομαχίας των, εἶχον λησμονήσει ὅτι ἔφθασαν ἤδη εἰς τὸ στενὸν τοῦ λιθοστρώτου, τοῦ ἄγοντος εἰς τὴν ἐπάνω συνοικίαν, καὶ εὗρισκοντο ὑποκάτω εἰς τὸ σπίτι τῆς Κοκκῶνας, ὅπου ἐδραίναν φαντάσματα. Εἶχον σταματήσει ἐκεῖ καὶ ὁ Νάτος ἤρχισε νὰ ψάχνῃ τὸν Ἀγγελῆν.

Ὁ Ἀγγελῆς, ἐνόσῳ ὁ ἄλλος ἠρεῦνα τὰ θυλάκια τῆς περισκελίδος του, ἴστατο ἀδιάφορος, ἀλλ' ἅμα ἡ χεὶρ ἀνῆλθε καὶ ἤρχισε νὰ ψαύῃ τὸν κόλπον, ἔπιασεν ὁ ἴδιος τὸ γιλέκον του ἀριστερὰ πρὸς τὴν μέσῃν, καὶ τὸ ἔσφιγγε μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του, ἐμποδίζων τὴν χεῖρα τοῦ φίλου του νὰ φθάσῃ ἔως ἐκεῖ.

— Δὲν μ' ἀφήνεις νὰ σὲ ψάξω;

— Ἀφῆσέ με, δὲν ἔχω τίποτε.

— Εἰσαι ψεύτης!

Ὁ Ἀγγελῆς ὕψωσεν ἀπειλητικὴν χεῖρα.

— Εἰσαι ψεύτης καὶ κλέφτης!

Ἐλαφρὸς κόλαφος ἠκούσθη καὶ συγχρόνως φωνὴ παραδόξου ὄντος, μελανοῦ τὴν ὄψιν, μὲ μαλλιά ἀνατσουτσουρωμένα*, μὲ ἀλλόκοτα ῥάκη ὡς ἐνδυμασίαν, ἀντήχησε:

— Τί μαλώνετε, βρέ;

Τὰ δύο παιδιὰ ἀφήκαν συγχρόνως διπλὴν πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ ἐδοκίμασαν νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν, ἀφήνοντα τὸ φανάριον κατὰ γῆς. Ἀλλὰ τὸ παράδοξον ὃν μὲ τὸν πόδα ἀνέτρεψε τὸ φανάριον, τὸ ὅποιον ἔσθλησεν εὐθὺς, καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας συνέλαβεν ἀπὸ τοὺς βραχίονας τὰ δύο τρέμοντα παιδιὰ.

— Ποιὸς εἶναι κάσσα, βρέ;

Τὰ δύο παιδιὰ ἤσπαιρον καὶ ἐδοκίμαζαν νὰ φύγουν.

— Μὴ φοβάστε, δὲ σὰς τρώω. Δόστε μου τοὺς παράδες σας γιὰ νὰ μὴ μιλώσετε καὶ σκοτωθῆτε. Καλὰ ποὺ βρέθηκα ἐδῶ καὶ σὰς γλύτωσα.

Ἐφαξε τίς τσέπες τῶν δύο παιδιῶν, καὶ συγχρόνως τὰ ἔσυρε πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου τῆς κατηρειπωμένης οἰκίας, ὁποῦθεν εἶχεν ἐξέλθει, ὡς φαίνεται, τὸ παράδοξον ὃν. Ἐκεῖ ἔβαλε τὸν Νάσον ὑπὸ κράτησιν ὀπισθεν τῆς θύρας, ὡχύρωσε τὸ ἀνοιγμα μὲ τὸ ἴδιον σῶμά του καὶ ἔφαξεν ἐν ἀνέσει τὸν Ἀγγελῆν. Εὖρε δεκαπέντε ἢ εἴκοσι πεντάρες καὶ δεκάρες εἰς τὰ θυλάκιά του.

Εἶτα ἔφαξε τὸν Νάσον, εὗρεν ἄλλα τόσα καὶ εἰς αὐτοῦ τὸ θυλάκιον, καὶ ἀκολούθως ἀπέπεμψε τὰ δύο παιδιά.

— Πηγαίνετε τώρα καὶ μὴ φοδᾶσθε, ἄλλη φορὰ νὰ μὴ μαλώνετε.

Ὁ Γιάννης ὁ Παλούκας δὲν εἶχε πῶς νὰ μεθύσῃ καὶ πῶς νὰ ἑορτάσῃ τὰ Χριστούγεννα, ἐκείνην τὴν χρονιά. Ἦτο συνήθως ἄεργος καὶ οἱ τεμπέλικοι μικροδουλιές, τὰς ὁποίας ἐξετέλει κάποτε, πότε κουβαλῶν νερὸ μὲ τὴν στάμναν εἰς τὰς οἰκίας, πότε ὑπηρετῶν τοὺς κηπουροὺς, τοὺς ἁλωνιστάς καὶ τοὺς ἐργάτας τῶν ἐλαιοτριβείων, πότε βοηθῶν τοὺς γρουπάρηδες εἰς τὴν ἀνέλκυσιν τοῦ μακροῦ ἀτελειώτου γρύπου ἐπὶ τῆς μεγάλης ἄμμου εἰς τὸν αἰγιαλόν, δὲν τὸν εἶχαν «σηκώσει» κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Τί νὰ κάμῃ; Πῶς νὰ περάσῃ τέτοια χρονιὰρα μέρα;

Τί ἐσοφίσθη;

Τῆς Κοκκώνας τὸ σπίτι, τὸ ὅποτον ἐφοβοῦντο τὰ παιδιά τῆς πολίχνης, καὶ τὸ ὅποτον δὲν ἀγίαζαν οἱ παπᾶδες ὅταν κατήρχοντο ἀπὸ τὴν ἄνω συνοικίαν μὲ τοὺς σταυροὺς, ἦτο κατάλληλος σταθμὸς διὰ νὰ κρυβῇ κανεὶς καὶ νὰ περάσῃ ὡς καλικάντζαρος, ἐπειδὴ τὸ ἐκαλοῦσαν οἱ ἡμέρες, ἀφοῦ μάλιστα χάριν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν θὰ τὸ ἔκαμνε καὶ ὁ Παλούκας. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐπερνοῦσαν ὅλα τὰ παιδιά τῆς κάτω ἐνορίας, δηλαδὴ τὰ δύο τρίτα τῶν παιδιῶν τοῦ χωρίου, εἰς τὸ γύρισμά των ἀπὸ τὴν ἐπάνω ἐνορίαν, ὅτε θὰ εἶχαν ἱκανὰ κέρματα εἰς τὰ θυλάκιά των.

Ὁ Παλούκας δὲν ἐσκέφθη περισσότερον. Ἐλαβε παλαιὸν σιδηροῦν τηγάνιον, ἐμουντζουρώθη ὅλος εἰς τὸ πρόσωπον (μετέθεσε, τὸ ἐπ' αὐτῷ, δύο μῆνας πρωιμώτερα τὴν ἀποκρῆν), ἐφόρεσε παλαιὰ ῥάκη τὰ ὅποια ἐπρομηθεύθη κάπου, καὶ ἀπελθὼν, ἅμα ἐνύκτωεν, ἐξεκάρφωεν ἀθορύβως τὰς παλαιὰς σανίδας, τὰς σχηματίζουσας χιαστὶ πρόχειρον φραγμὸν εἰς τὸ ἰσόγειον τῆς ἐρήμου οἰκίας τῆς Κοκκώνας, καὶ ἐχώθη μέσα. Μίαν ὥραν ὕστερον κατήλθε διὰ τοῦ λιθοστρώτου ἢ πρώτη συνωρίς τῶν ἄδόντων παιδιῶν, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς. Εἶδομεν πῶς ἦλθαν βολικὰ τὰ πράγματα, καὶ πῶς ὁ Παλούκας κατῴρθωσε μάλιστα νὰ περάσῃ ὡς εἰρηνευτὴς μεταξὺ τῶν παιδιῶν ποῦ ἐμάλωναν.

Ἀφοῦ ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, αἰσθα-

νύμενοι φεύγον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τοὺς πόδας των, κατῆλθον ἄλλα παιδιά, εἶτα ἄλλα.

Ὁ Παλούκας ἤκουε μακρόθεν τοὺς κρότους τῶν βημάτων των, τὰς εὐθύμους φωνάς των, καὶ ἐψιθύριζε :

— Μᾶς ἔρχεται ἄλλη ζυγιά*.

Ἡ τελευταία ζυγιά, ἥτις κατῆλθε, συνίστατο ἀπὸ τὸν Στάμον καὶ ἀπὸ τὸν Ἀργύρην, δύο φρονίμους παῖδας. Οὗτοι δὲν ἐμάλωναν, ἀλλ' ἐσχεδίαζαν μεγαλοφώνως τί νὰ τὰ κάμουν τὰ λεπτὰ ἐκεῖνα πού θὰ ἐμάζωναν ἐκεῖνην τὴν βραδεῖαν.

— Νὰ φτειάσουμε κ' ἓνα σκεπαρνάκι, βρέ.

— Νὰ κόψουμε μιὰ λεύκα.

— Νὰ πάρουμε φλαμοῦρι νὰ κάμουμε καράδι.

— Νὰ βγάλουμε ἀπὸ τὸν πεῦκο τ' Ἀλμπάνη τὴν καρὶνα καὶ τὰ στραβόξυλα.

— Ἐπὶ θὰ εἶσαι μαραγκός, κι' ἐγὼ πρωτομάστορας.

— Βρέ! καλῶς τοὺς μαστόρους, ἠκούσθη ἑξαφνα μία φωνή.

Ὁ Παλούκας εἶχεν ἐξορμήσει, τρίτην ἢ τετάρτην φορὰν, ἀπὸ τὴν κρύπτην. Ὁ Στάμος καὶ ὁ Ἀργύρης ἀφῆκαν πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ ἠθέλησαν νὰ φύγουν, ἀλλ' ὁ Παλούκας ἐφήρμοσε τὴν μέθοδόν του καὶ τοὺς ἐλήστευσεν.

— Εἶναι ἄλλη ζυγιά; ἠρώτησεν εἶτα.

Τὰ παιδιά τὸν ἐκοίταζαν μὲ ἀπλανῆ ὄμματα, ἀπολιθωμένα ἀπὸ τὸν φόβον. Ἀλλ' ὁ Στάμος, ὅστις ἦτο δωδεκαετής καὶ ξυπνηγτός, ἐνόησεν ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι δὲν ἦτο φάντασμα. Ὁ φόβος του ἐμετριάσθη καὶ μετέδωκε θάρρος εἰς τὸν Ἀργύρην.

— Εἶναι κι' ἄλλη ζυγιά; ἐπανέλαθεν ἀκαταλήπτως ὁ παράδοξος ἄνθρωπος.

— Τί ζυγιά; ἠδυνήθη ν' ἀρθρώσῃ ὁ Στάμος.

— Εἶναι ἄλλα παιδιά νὰ κατεδοῦν ἀπὸ τὸν ἐπάνω μαχαλᾶν;

— Δὲν ξέρω, εἶπεν ὁ Στάμος.

Τὴν φορὰν ταύτην ὁ Παλούκας εἶχεν ὀλιγορῆσει νὰ σβήσῃ τὸν φανόν, διότι ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας του ἐπέισθη ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀνεγνώριζαν τὰ παιδιά. Ἀλλ' ὁ Στάμος τὸν ἐκοίταξε τόσον καλὰ, ὥστε «ἐγύριζε μέζ' τὸν νοῦν του» ὅτι κάποιος ἦτον, καὶ δὲν ἀπέτρεχε πολὺ τοῦ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ.

— Πέστε μου, βρέ, ἂν εἶναι κι' ἄλλη ζυγιά, ἐπέμεινεν ὁ Παλούκας.

— Δὲν ξέρουμε, ἐπανέλαθεν ὁ Στάμος.

Τέλος ὁ Παλούκας ἀφῆκε τὰ παιδία ἐλεύθερα.

Παρήλθον δέκα λεπτά τῆς ὥρας, καὶ γενναῖον πετροβόλημα ἤρχισε νὰ δέρνην τὴν στέγην, τὰς ξυλώσεις καὶ τὰς δοκοὺς τοῦ ἀφανώτου πατώματος τῆς ἐρήμου οἰκίας. Πολλοὶ λίθοι μὲ ὑπόκωπον δοῦπον, διερχόμενοι διὰ τῶν δοκῶν, καὶ ἄλλοι διὰ τῆς θύρας, ἐπιπτον εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ ἰσογείου. Στράτευμα παιδίων εἶχεν ἐξορμήσει ἀπὸ τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τριακόσια ἢ τετρακόσια βήματα ἀπέχοντος, καὶ ἐξετέλει φοδερὰν ἐφοδον κατὰ τοῦ ἀσύλου τοῦ καλικαντζάρου.

Τὰ πρῶτα ληστευθέντα παιδία, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελῆς, ἀφοῦ ἐφθασαν ἀσθμαίνοντα εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τὴν ἐμπροσθεν τοῦ ναοῦ, μὴ ἔχοντα πλέον διὰ τί πρᾶγμα νὰ μαλώσουν, ἔκαμαν ἀγάπην. Μετὰ φιλικωτάτην δὲ συζήτησιν, ἐκ συμφώνου ἀπεφάνθησαν ὅτι τὸ παράδοξον ὄν, τὸ ὅποιον τοὺς ἐπῆρε τὰ λεπτά, ἀφοῦ δὲν τοὺς ἐπῆρε οὔτε τὴν φωνὴν οὔτε τὸν νοῦν των, θὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἦτον φάντασμα, οὔτε βρικόλακας· καὶ ἀφοῦ δὲν ἐδοκίμασε νὰ τοὺς φάγῃ, θὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἦτο καλικαντζάρος. Τί ἄλλο θὰ ἦτο λοιπόν; θὰ ἦτον ἄνθρωπος, χωρὶς ἄλλο.

Ἡ δευτέρα ζυγιά τῶν παιδίων ἐφθασε μετ' οὐ πολὺ, εἴτα ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη. Ὅλα τὰ ὁμοιοπαθῆ παιδία δὲν ἤργησαν νὰ συνεννοηθῶσιν ὁμοῦ. Τέλος ὁ Στάμος, ὅστις ἦλθε τελευταῖος μετὰ τοῦ Ἀργύρη, ἐπρότεινε καὶ ὅλοι ἐψήφισαν νὰ ἐκτελέσωσι τακτικὴν νυκτερινὴν ἐφοδον κατὰ τῆς οἰκίας.

Ὁ Παλούκας τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐδίσταζε, καὶ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἀποσυρθῇ ἀφοῦ εἶχε κάμει ἀρκετὴν λείαν, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ μεθύσῃ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, ὡς καὶ τὴν ἡμέραν τῶν Ἐπιλοχίων καὶ τὴν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἀκόμη. Ἐνῶ δὲ ἦτο ἑτοιμος νὰ φύγῃ καὶ πάλιν ἔμενεν, ἐπῆλθεν ἡ πρώτη πυκνὴ χάλαζα τῶν λίθων.

—Νὰ μιὰ ζυγιά! ἐφώναζε φιλέκδικος ὁ Στάμος.

—Νὰ μιὰ ζυγιά! ἐπανέλαβον ἐν χορῶ τὰ παιδία.

Πέντε δευτερόλεπτα πρότερον ἂν ἀπεφάσιζεν ὁ Παλούκας νὰ φύγῃ, θὰ ἦτο ἤδη ἐκτὸς βολῆς. Δυστυχῶς ἦτο ἀργὰ τώρα.

Ἀπεφάσισε νὰ ἀρπάξῃ μίαν σανίδα καί, μεταχειριζόμενος αὐτὴν ὡς σπάθην ἄμα καὶ ἀσπίδα, νὰ ἐκτελέσῃ ἐξοδον διασχίζων τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ δευτέρα ραγδαιοτέρα χάλαζα λίθων

τὸν ἔκαμε νὰ ὀπισθοδρομήσῃ μὲ δύο πληγὰς εἰς τὴν κνήμην καὶ εἰς τὸν βραχίονα.

— Νὰ κι' ἄλλη ζυγιά! ἐφώναξεν ἀδιάλλακτος ὁ Στάμος.

— Νὰ κι' ἄλλη ζυγιά! ἠγάλαξαν τὰ παιδία.

Ὁ Παλούκας ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν γωνίαν τοῦ ἰσογείου, στηρίζας τὰ νῶτα εἰς τὸν τοίχον, ζαρωμένος ὑπὸ τινα δοκὸν τοῦ πατώματος, σύρριζα εἰς τὸν τοίχον βαλμένην, ἀλλὰ κι' ἐκεῖ, μέγας λίθος, κτυπήσας ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐλόξευσε καὶ τὸν ἐπληξε μετὰ μετρίας βίας εἰς τὸν ὦμον.

— Βρέ! ἀποσπόντα*, ἐμορμύρισε γελῶν ἀκουσίως ὁ Παλούκας.

Εὐτυχῶς δι' αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ δὲν ἀπεφάσισαν νὰ ἔλθωσιν ἕως τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου. Λεῖψανον φόβου ὑπῆρχεν ἀκόμη, φαίνεται, εἰς τὸ βάθος τοῦ παιδικοῦ θράσους.

Τέλος, ἐπειδὴ ἡ μάχη παρετείνετο, ὁ Παλούκας μετὰ φρόνιμον σκέψιν ἀπεφάσισε ν' ἀναρριχηθῇ εἰς τὸν τοίχον (ἐγνώριζε ποῦ ὑπῆρχαν ὀπαὶ ἀπὸ τὰ ἱκρία καὶ τίς σκαλωσιὲς τῆς οἰκοδομῆς), πατῶν ἀπὸ ὀπὴν εἰς ὀπὴν. Τὸ ἔκαμε ταχέως καὶ ἐπιτυχῶς, καί, ἀφοῦ ἐφθασεν εἰς τὸ πάτωμα, ἀόρατος εἰς τὸν ἐχθρὸν ὀπισθεν λειψάνου ξυλοτοίχου, ἀποφασιστικῶς ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς αὐλῆς τοῦ γέρο-Παγούρη.

Ἦτον ὡς δύο μπόγια ὑψηλή, ὅχι περισσότερον. Διότι τὸ ἔδαφος ἦτο ὑψηλότερον κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας σπιθαμὰς ἔσωθεν τοῦ αὐλογύρου.

Ὁ Παλούκας ἔπεσε βαρὺς, ἐκτύπησεν εἰς τὸ γόνυ, ἀνετράπη, ἀνωρθώθη, ἔψαυσε τὰ μέλη του, καὶ βεβαιωθείς ὅτι δὲν τοῦ εἶχε σπάσει κανὲν κόκκαλον, ἐτράπη εἰς φυγὴν, τρέχων πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ αὐλογύρου, ὅπου ἤξευρεν ὅτι ὁ περιβολὸς ἐκλείετο ἀπὸ ἀπλοῦν φράκτην, συγκοινωνῶν πρὸς τὴν αὐλὴν συγγενικῆς οἰκίας.

Ὁ δοῦπος τῆς πτώσεώς του ἠκούσθη ἐκεῖθεν τοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς.

Ὁ Στάμος ἐφώναξεν «ἐμπρός!» καί, δοκιμάσας τὸ μάνδαλον τῆς θύρας τοῦ αὐλογύρου, εἶδεν ὅτι ἡ θύρα ἦτο ἀνοικτή. Εἰσώρμησε πρῶτος, καὶ τὰ ἄλλα παιδία τὸν ἠκολούθησαν.

Ἡ φυγὴ τοῦ Παλούκα συνωδεύθη, ἐκτὸς τοῦ δούπου τῆς πτώσεώς του, καὶ ἀπὸ ἄλλον κρότον, κρότον μεταλλικόν. Λεπτὰ τοῦ εἶχαν πέσει ἀπὸ τὴν τσέπην.

Ὁ Παλούκας δὲν ἐγύρισεν ὀπίσω νὰ τὰ μαζεύσῃ.

Ὁ Ἀγγελῆς, ἐν τῶν παιδίων, ἤκουσε ζωηρότατα τὸν μεταλλικὸν κρότον, ἀγροίκησε πολὺ καλὰ τὸ μέρος, εἰς τὸ ὅποτον εἶχον πέσει τὰ κέρματα, καὶ κύψας καὶ ψηλαφῶν ἤρχισε νὰ τὰ μαζεύῃ μὲ τὴν φούχταν, ἐνῷ τὰ ἄλλα παιδία ἔτρεχαν κατόπιν τοῦ φεύγοντος Παλούκα, ῥίπτοντα λίθους καὶ κρᾶζοντα :

—Νὰ κι' ἄλλη ζυγιά! Νὰ κι' ἄλλη ζυγιά!

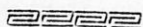
Κρότος παραθύρου ἀνοιγομένου ἠκούσθη ἤδη εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ γέρο-Παγούρη, ὅστις, ἀκούσας τὴν ἀκατανόητον ἔφροδον, τὴν γενομένην τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς τὸν αὐλόγυρόν του, ἤνοιγε τὸ παράθυρον καὶ ἡρώτα ἐκπληκτος :

—Τί εἶναι; Τί τρέχει;... Ποιός εἶναι;... Ποιοί εἰστε;... Ἔ! δὲν ἀκοῦτε!

Ὅταν ὁ Ἀγγελῆς εἶχε μαζεύσει ἤδη ὅλα τὰ λεπτὰ ὅσα ἤυρε, ἔφυγεν ὀπίσω διὰ τῆς μεσημβρινῆς θύρας, ἐνῷ τὰ ἄλλα παιδία, πέραν τοῦ βορεινοῦ φράκτου, κατεδίωκον εἰς τὸν βρόντον τὸν Παλούκαν, ὅστις εἶχε γίνει ἄφικτος ἤδη, ἐπαναλαμβάνοντα :

—Νὰ κι' ἄλλη ζυγιά! Νὰ κι' ἄλλη ζυγιά!

1895.

• Ο παπᾶς.

N. Πετιμεζᾶ (Λαύρα).

Ἦσαν ἑννέα. Τοὺς διεκρίνομεν καθαρὰ ἀπὸ τὰς θέσεις μας, ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἐξηπλωμένους εἰς διαφόρους στάσεις: ὁ ἕνας πρηγῆς· ὁ ἄλλος ὕπτιος· κάποιος ἄλλος στηριζόμενος εἰς ἕνα κομμένον κορμὸν δένδρου. Ὅλοι μὲ τὴν παγερὰν ἀκαμψίαν τοῦ θανάτου εἰς τὰ μέλη, ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἄταφοι. Κατὰ τὸ δειλινὸν ἐδλέπομεν σμήνος κοράκων νὰ περιπταται μὲ βουλιμίαν καὶ ἐπιμονήν, ἐποφθαλμιῶν καὶ ἀνυπόμονον, παρ' ὅλας τὰς σφαίρας, αἵτινες ἐσφύριζον πέριξ του, καὶ τὸν θόρυβον τῆς μάχης.

Εἶχον μείνει καὶ οἱ ἑννέα κατὰ τὴν πείσμονα συμπλοκὴν, ἣ ὅποια ἐγένετο ἐπὶ τοῦ λόφου δύο ἡμέρας πρὶν. Ἐκτοτε ὁ λόφος ἐκρίθη καὶ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, χωρὶς καμμίαν ἀπόφασιν τῶν ἀνωτέρων, ἀπλῶς ἀπὸ τὸ σοφὸν ἐνστικτον, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ κρατηθῇ, καὶ ἐγκατελείφθη μὲ τοὺς ἑννέα νεκροὺς εὐζώνους ἐπὶ τῆς γυμνῆς βραχῶδους κορυφῆς του.

Μετά τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, κατόπιν διαρκοῦς καὶ ἐπιμόνου βροχῆς καὶ ὀμίχλης, εἶχεν ἐπικρατήσῃ αἰθρία καὶ ἕνας γλυκύτατος καὶ γαλήνιος οὐρανὸς ἐστέγαζε τοὺς ἐξακολουθοῦντας νὰ μάχωνται διαρκῶς ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τῶν ἰδίων θέσεων ἐκατέρωθεν τοῦ λόφου.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι νεκροὶ εἶχον περισυλλεχθῇ μέσα εἰς τὰς χαράδρας, τὰς πλαγιάς τῶν λόφων, ἀπὸ ὅλα τὰ δασώδη μέρη, καὶ εἶχον ταφῇ τὴν παραμονὴν μὲ τὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἐννέα; Δις καὶ τρις ἐπεχείρησαν οἱ τραυματιοφορεῖς ἔρποντες νὰ τοὺς τραυήξουν κάτω, καὶ τὴν αὐταπάρνησίν των τὴν ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ: οἱ ἐννέα εἶχον γίνει δώδεκα!

— Καὶ ὁμως πρέπει νὰ ταφοῦν! Ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφήνω νὰ τοὺς φᾶν τὰ ὄρνια, ἡκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ διοικητοῦ. Νὰ ταφοῦν ἐκεῖ ἐπάνω! Νὰ ταφοῦν ἐπὶ τόπου. Νὰ πάῃ ἐκεῖ καὶ ὁ παπᾶς.

Νὰ πάῃ ἐκεῖ καὶ ὁ παπᾶς. Ὁ ἀγαθώτατος Παπα-Γιώργης, ὁ ὅποιος ἀπὸ ἀπλοῦς καὶ εἰρηνικὸς ἐφημέριος κάποιου ὀρεινοῦ χωρίου τῆς Ῥούμελης εὐρέθη ἕνα πρωὶ ἱερεὺς εὐζωνικοῦ τάγματος, ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν μεγάλον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλο ἀκόμη: Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὸ τάγμα ἦσαν ἀπὸ τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς πατρίδος του. Τοὺς ἐγνώριζε μὲ τὰ ὀνόματά των. Ἦξευρε τὰς μητέρας των, τὰς γυναῖκάς των, τὰς ἀδελφάς των. Καὶ ὅλαι αὐταὶ τὸν εἶχον προτρέψει νὰ δεχθῇ, τὸν εἶχον παρακαλέσει γονυκλινεῖς νὰ πάῃ μαζὶ μὲ τὰ παιδιά· νὰ τὰ προστατεύῃ μὲ τὸ σχῆμά του καὶ νὰ ἀποτρέπῃ τὸν κίνδυνον μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐκκλησίας. Εἶχεν ὑπερνικήσῃ τοὺς δισταγμούς του, καὶ πρὸ πάντων εἶχε κατορθώσει νὰ πείσῃ τὴν παπαδιὰ ὅτι αὐτὸ ποῦ κάμνει εἶναι θέλημα καὶ εὐχὴ Θεοῦ.

Ἐκτοτε, ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας, καὶ εἰς τοὺς δύο πολέμους, ἠκολούθει τὸ τάγμα· ἐσυνήθισε εἰς τὰς στερήσεις μὲ ὅλα τὰ πενήντα ἔτη του, εἰς τὰς κακουχίας, εἰς τὴν πείναν, εἰς τὸ ψῦχος καὶ τὰς βροχάς, τυλιγμένος μὲ μίαν κάπαν καὶ κοιμώμενος ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον.

Εἰς δύο πράγματα δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ συνηθίσῃ: Τὸ ἓν ἦτο, νὰ συγκρατῇ τὰ δάκρυά του, καὶ μίαν φρικίαν, ὅταν τὸν ἐκάλουν νὰ εἴπῃ τὰς εὐχὰς τῶν νεκρῶν, ἐπάνω εἰς καμμίαν ἀπὸ τὰς ἐπιμήκεις ἐκείνας τάφρους, τὰς ἀνοιγομένας εἰς κάποιαν ἔρημον κορυφὴν ἢ χαράδραν, καὶ μέσα εἰς τὰς ὁποίας

ἐτοποθετοῦντο μεθοδικώτατα, ὁ εἰς παραπλευρώς τοῦ ἄλλου, παραμορφωμένοι, εἰδεχθεῖς καὶ ἀγνώριστοι, οἱ γνωστοὶ τοῦ τῆς χθές· διὰ τοὺς ὁποίους τὴν ἰδίαν νύκτα θὰ ἔγραφεν εἰς τὴν παπιδιά του τὸ σύνθημα καὶ τακτικὸ του: «νὰ πῆς μὲ τρόπο στὴ γυναῖκα τοῦ τάδε ὅτι πᾶει αὐτός! καὶ στὴ μάννα τοῦ δεῖνα πῶς δὲ θὰ τὸν ξαναῖδῃ».

Τὸ ἄλλο, τὸ σπουδαιότερον: ὁ ἀληθὴς ἐφιάλτης του ἦτο ὅτι ἐστάθη ἀδύνατον ἐπὶ δέκα μῆνας νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὸ σφύριγμα τῆς σφαίρας, μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀκαριαίου θανάτου· ὅτι, ἐνῶ ἔζη τὴν μίαν στιγμὴν, τὴν ἄλλην ἀποτόμως θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν· καὶ ὅτι αἰτία θὰ ἦτο ἐκεῖνος ὁ μικρὸς διάβολος, ὁ ὁποῖος ἐσφύριζε τόσον ἀπαίσια! Καὶ ἐσύριζαν, ἐσύριζαν αἱ σφαῖραι διαρκῶς ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ εἰς πᾶσαν στιγμὴν· εἰς τοὺς καταυλισμούς, ἐκεῖ ὅπου ἔτρωγε, ἐκεῖ ὅπου ἔγραφε· καὶ ὅταν προσεπάθει νὰ κοιμηθῇ ἀκόμη, ἀπὸ τὰ γειτονικὰ ἀντίσκηνα ἤκουε κάποιον θόρυβον, μίαν μικρὰν κίνησιν, μίαν κραυγὴν πόνου: —Δὲν εἶναι τίποτε, παπᾶ. Κάποιος κτυπήθηκε!

Καὶ μετεχειρίζετο ὅλας τὰς πονηρίας διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὰς πιθανότητας τοῦ κινδύνου· καὶ εἶχε σπουδάσει σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν ὅλον τὸ ἔδαφος. Δὲν ὑπῆρχε πέτρα, μικρὸς βράχος, μονοπάτι, ἔστω καὶ ἡ πλέον ἀνεπαίσθητος πτυχὴ ἐδάφους καὶ ὁ λεπτότερος κορμὸς δένδρου, τὸν ὁποῖον νὰ μὴ εἶχε μελετήσῃ καὶ νὰ μὴ ἐχρησιμοποιοῖ μὲ προσποιητὴν ἀπάθειαν καὶ ἀφέλειαν, ὥστε νὰ μὴ ἐκτίθεται εἰς τὰ βλέμματα τῶν ἄλλων.

—Νὰ πάῃ καὶ ὁ παπᾶς ἐκεῖ, εἶχεν ἐπαναλάβει ὁ ταγματάρχης.

Πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατελεῖν, ἐξεκίνησαν οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγαρείας, ἕκαστος μὲ ἓνα πτόον καὶ μίαν σκαπάνην ἐπ' ὧμου· διέβησαν κάτω τὴν θασώδη χαράδραν, βαδίζοντες ἀραιά, ὁ εἰς ὀπισθεν τοῦ ἄλλου, καὶ ἐπλησίασαν τὴν πλαγίαν τοῦ ἀπαισίου λόφου. Τελευταῖος ἠκολούθει, μὲ ἓνα μικρὸν σκοῦφον μαῦρον φέροντα τὸ στέμμα, χωρὶς κάπαν, μὲ τὰ ξεθωριασμένα καὶ σχισμένα ῥάσα, ὁ ἱερεὺς, κρατῶν εἰς τὸ ἓνα χερί τὸν σταυρόν, καὶ εἰς τὸ ἄλλο ὑπὸ μάλης διπλωμένον τὸ ἐπιτραχήλι του.

Ὅπως κάθε πρωί, πυκνὴ ὁμίχλη ἐκάλυπτεν ἀκόμη τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Ὅλοι ἐτάχυναν τὸ βῆμα διὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν. Ἐβάδιζον κατ' ἀρχὰς ὄρθιοι. Μετ' ὀλίγον ὁ πρῶτος ἐγονυπέτησε· τὸν ἐμιμήθησαν ἀμέσως καὶ οἱ ἄλλοι, καθὼς καὶ ὁ παπᾶς.

Ὅταν ἐφθασαν τέλος εἰς τὸ μικρὸν πλάτυσμα ποῦ ἐσχηματίζετο εἰς τὴν κορυφήν, ἔπεσαν ἄλλοι πρηγεῖς, ἄλλοι εἰς τὰ πλάγια, καὶ βοηθούμενοι μὲ τὰς χεῖρας, μὲ τὰ γόνατα, ἔρποντες, ἐπλησίασαν τοὺς νεκρούς, καὶ τοὺς ἔσυραν ἕνα ἕνα, ὀπίσω ἀπὸ μίαν προεξοχὴν βραχώδη, ἣ ὅποια ἠδύνατο νὰ τοὺς προκαλύψῃ, γονυπετεῖς τοῦλάχιστον· ἐκεῖ, συγκεντρωμένοι, ἤρχισαν νὰ σκάπτουν, μερικοὶ πλαγιασμένοι, ἄλλοι πρηγεῖς, ἕκαστος ὅπως ἠδύνατο, κατὰ μῆκος τοῦ βράχου, τὴν τάφρον, ἣ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ περιλάβῃ τὰ πτώματα τῶν συντρόφων των.

Ἡ ὁμίχλη εἶχεν ἀραιώσει ὀλίγον, καὶ μέσα ἀπὸ τὸν πέπλον διαφαίνετο ἕνας ἥλιος κατέρυθρος, μόλις ἀνατέλλων. Πότε πότε ἐσύριζε καμμιὰ σφαῖρα τυχαία καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ σκύδουν ἀκόμη περισσότερον.

Ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν τὸν ἕνα πλησίον τοῦ ἄλλου τοὺς νεκρούς, εἰς γραμμὴν θλιδεράν, μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς τάφρου, προτοῦ ἐπαναρρίψουν τὰ χῶματα ἐκάλεσαν ὅλοι μαζί τὸν παπᾶν μὲ φωνήν, ἣ ὅποια ἀντήχησεν εἰς τὰ ὠτά του ὡς κραυγὴ θανάτου προερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τῆς τάφρου:

— Ἐμπρὸς τώρα, πατερᾶκη· ἡ δουλειὰ ἡ δική σου!

Ἐρπων καὶ αὐτὸς εἶχεν ἀνέλθει τὴν ὑπολειπομένην κλιτὺν τοῦ λόφου καὶ συσπειρωθεὶς ὅσον ἠδύνατο περισσότερον, ἐκαλύπτετο ὀπισθεν ἐνὸς τεμαχίου κορμοῦ καμένης δρυός. Δύο τρεῖς ἀπὸ ἡμᾶς παρηκολούθουν περίεργοι μὲ τὰ δίοπτρα ἀπὸ τὸν ὀπισθεν λόφον.

Μόλις ἤκουσε τὴν φωνήν, ἐσύρθη σιγὰ-σιγὰ, μὲ μυρίας ὑπερβολικὰς προφυλάξεις, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου. Ἐκεῖ ἐστάθη πρὸς στιγμὴν, ὥσάν νὰ ἐσκέπτετο κάτι, ὥσάν νὰ ἐδίσταζεν· ἐξεδίπλωσε τὸ πετραχήλι του· δύο τρεῖς φορές τοῦ ἔπεσαν ἀπὸ τὰ τρέμοντα χέρια του· ἐπὶ τέλους τὸ ἐφόρεσε. Οἱ ἄλλοι ἀπεκαλύφθησαν· ἔκαμαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, πάντοτε κρυμμένοι ὀπίσω ἀπὸ τὴν προεξοχὴν τοῦ βράχου.

Ἐξαφνα διακρίνομεν ἕνα μαῦρον ῥάσον νὰ σηκώνεται ὀρθιον, καὶ τὸ χρυσίζον πετραχήλι νὰ λαμποκοπᾷ εἰς τὰς ἀκτῖνας ἐνὸς λαμπροῦ ἡλίου, ὁ ὅποιος εἶχε διαλύσει ἐντελῶς τὴν ὁμίχλην· καί, ὡς ἐὰν τοῦτο ἦτο σύνθημα ἀναμενόμενον, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἤρχισε γενικὸν πῦρ. Τὴν ξηρὰν καὶ παρατεταμένην ἡχὴ τῶν ὅπλων παρηκολούθησεν ἀμέσως ἡ ὑπόκωφος καὶ βαθεῖα τῶν πυροδόλων. Αἱ βολίδες ἐσύριζον· ἀμέτρητα πλέον τὰ μικρὰ νέφη

τῶν διαρρήξεων τῶν ὀδιδῶν ἔστιζον τὸ ὑπόγλαυκον τοῦ πρωينوῦ οὐρανοῦ.

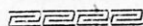
—Κάθισε κάτω, παπᾶ! Θὰ μᾶς ἴδουν! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι. Ἄλλ' αὐτὸς ἐφαίνετο ὡς νὰ μὴ ᾔτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκείνην τὴν στιγμήν. Ἀνεστήλωσε περισσότερον τὸ μικρὸν τοῦ ἀνάστημα, ὕψωσεν ὅσον ἠδύνατο ὑψηλὰ μὲ τὸ δεξιό του χέρι τὸν σταυρόν, καὶ ἡ λευκάζουσα γενειὰς του ἤρχισε νὰ κινῆται, σημειώνουσα ἀπὸ μακρὰν τὰ λόγια καὶ τὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀργά-ἀργά, ὅπως ἔταν εὐρίσκετο εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωριοῦ του.

Ἡ ἀγγελία τῆς ταφῆς, ἀφοῦ ταχέως ἐσκέπασε τοὺς νεκρούς, τρέχουσα εἰς τὴν κατωφέρειαν ἐν μέσῳ τοῦ σάλου τῆς μάχης, ἐξηφανίζετο κάτω εἰς τὴν χαράδραν.

Αὐτὸς ἀτάραχος, ἀναστηλωμένος, προβαλλόμενος εἰς τὸ γλαυκὸν στερέωμα, ἐξηκολούθει νὰ μένη εἰς τὴν στάσιν ἐκείνην, ἕως ὅτου καὶ ἡ τελευταία λέξις τῆς ἀκολουθίας τῶν νεκρῶν ἐξηλθεν ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, συνέπτυξε τὸ πετραχήλι του ὑπὸ τὴν μασχάλην, καὶ μὲ βῆμα βραδὺ καὶ σταθερὸν κατήλθε τὴν κλιτύν, πάντοτε ὀρθίος, ρίπτων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἥσυχον βλέμμα πρὸς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, ἕως ὅτου ἐφθασε κάτω εἰς τὴν χαράδραν, ἀσφαλῆς καὶ ἐκτὸς κινδύνου.

Ὅταν τὸ βράδυ, μετὰ τὴν μάχην, ἐπῆγα νὰ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν μου, τὸν εὖρον νὰ κάθηται σταυροπόδι εἰς τὸ ἀντίσκηνόν του καὶ νὰ γράφῃ τὸ συνηθισμένο πρὸς τὴν παπαδιά: «Νὰ εἰπῇς μὲ τρόπο στὴ γυναῖκα τοῦ τάδε πῶς πάει αὐτός· καὶ στὴ μάνα τοῦ δεῖνα πῶς δὲ θὰ τὸν ξαναῖδῃ».

1913.

6. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

Ὁ Δαβὶδ Λίδιγκστον.

Δημητρίου Κακλαμάνου.

Ἐτυχε ν' ἀκούσατε τὸ ὄνομα τοῦ Λίδιγκστον; Ἐὰν ἀνοίξετε ἐν ὁποιοδήποτε λεξικόν θὰ ἴδῃτε ὅτι θὰ τὸν περαβάλλῃ μὲ τὸν Χριστόφορον Κολόμβον* καὶ τὸν Βαρθολομαῖον Διάζ*. Ἄν ὁ

πρῶτος ἐκ τῶν δύο τούτων μεγαλοφυῶν ναυσιπόρων προσέθεσεν εἰς τὴν γῆν ὁλόκληρον ἡμισφαίριον διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, ὁ δευτέρος δὲ πρῶτος ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἑλπίδος καὶ ἐγνώρισε διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν κόσμον ὅλον τὸ νότιον καὶ δυτικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὁ Λίβινγκστον ἐδῶρξεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν μέσσην Ἀφρικὴν, εἰς τὴν ὅποιαν πρὸ αὐτοῦ δὲν εἶχε πατήσῃ πούς πολιτισμένον ἀνθρώπου.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι δικαίως θεωροῦνται ἴσοι καὶ μεγαλύτεροι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους κατακτητάς, ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ἀπὸ τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, καὶ ἀπὸ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα. Αὐτοὶ περιωρίζοντο νὰ κατακτιῶσι γνωστὰς χώρας, χύνοντες ἀφειδῶς τὸ ἀνθρώπινον αἷμα. Ὁ Κολόμβος, ὁ Βαρθολομαῖος Διάζ, ὁ Λίβινγκστον, χωρὶς νὰ χύσωσιν οὔτε σταγόνα αἵματος καὶ μὲ μόνον ὄπλον τὴν μεγαλοφυῶν των, εἰσδύουν εἰς τόπους ἀγνώστους καὶ κατακτιῶσιν αὐτούς, ὅχι ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Δαβίδ Λίβινγκστον ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκωτίαν τὴν 19ην Μαρτίου 1813. Μόλις ἐμεγάλωσεν ὀλίγον καὶ κατέστη ἱκανὸς δι' ἐργασίαν, ὁ πατήρ του τὸν εἰσήγαγεν εἰς ἓν βαμβαουργεῖον, εἰς τὸ ὅποιον αὐτὸς εἰργάζετο ὡς ὑπάλληλος. Ὁ Λίβινγκστον ἦτο τότε δέκα μόλις ἐτῶν.

Ὁ παῖς εἶχε φύσιν φιλομαθῆ. Ἠγόρασε βιβλία καὶ ἤρχισε μόνος νὰ ἐργάζεται, ἀφιερῶν εἰς τὴν μελέτην ὅσας ὥρας τοῦ ἄφηνεν ἐλευθέρας ἢ ἐργασία του. Διὰ τῆς ἐπιμονῆς του κατῴρθωσεν οὕτω νὰ καταστῇ κύριος τῆς λατινικῆς καὶ τῆς ἐλληνικῆς, νὰ σπουδάσῃ δὲ ἀρκούντως τὴν βοτανικὴν καὶ τὴν γεωλογίαν καὶ τὴν ἱατρικὴν. Εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐπτά ἐτῶν ὑπέστη μετ' ἐπιτυχίας τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις του ὡς ἱατρός. Ὁ ἀπλοὺς ἐργάτης διὰ τῆς ἐπιμελείας του εἶχε μεταμορφωθῇ εἰς σοφόν.

Ὅτε ἦτο ἀκόμῃ νέος ὁ Λίβινγκστον, μελετῶν τὸν χάρτην τῆς Ἀφρικῆς, παρετήρησεν ὅτι ὁ γεωγράφος εἶχεν ἀφήσῃ λευκὸν ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς εὐρυτάτης αὐτῆς ἡπείρου, ἥτις εἶναι ἀρκετὰς φορές μεγαλυτέρα τῆς Εὐρώπης. Ὁ Λίβινγκστον ἐζήτησε πληροφορίας, ἔμαθε δὲ πράγματι ὅτι ἡ κεντρικὴ Ἀφρικὴ ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος. Ἐκτοτε τὸν ἐκυρίευσεν ἡ ἐπιθυμία νὰ

γίνῃ αὐτὸς ἐξερευνητὴς τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ μέρους τῆς γῆς.

Γνωστὸν ἦτο μόνον ὅτι εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνους κατόικουν ἄγριαι φυλαί, αἱ ὅποίαι ἦσαν σκληρόταται· ὅτι ἀντὶ πάσης ἄλλης θρησκείας ἐπίστευον εἰς χονδροειδεστάτας προλήψεις, καὶ ὅτι ὁ κανιβαλισμός, δηλαδὴ ἡ φοβερὰ συνήθεια τοῦ τρώγειν ἀνθρώπινον κρέας, ἦτο ἔθιμον σχεδὸν γενικόν. Ὁ Λίβινγκστον εἶχε μεγάλην καρδίαν καὶ συνεπάθει εἰς ὅλας τὰς ταλαιπωρίας τῶν ὁμοίων του. Ἡ ἰδέα ὅτι ἠδύνατο νὰ διαδώσῃ μεταξὺ τῶν ἀγρίων τούτων φυλῶν τὰ δόγματα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Χριστιανισμοῦ τὸν ἐγοήτευσεν. Ἐκτοτε δὲ ὡς σκοπὸν τοῦ βίου του ἔταξε τὴν ἀποστολὴν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς ἀγνώστους ἐκεῖνας χώρας τῆς μέσης Ἀφρικῆς καὶ νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ἐξερευρῶν αὐτάς, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, προσπαθῶν νὰ κάμῃ χριστιανοὺς τοὺς βαρβάρους, τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ συναντήσῃ.

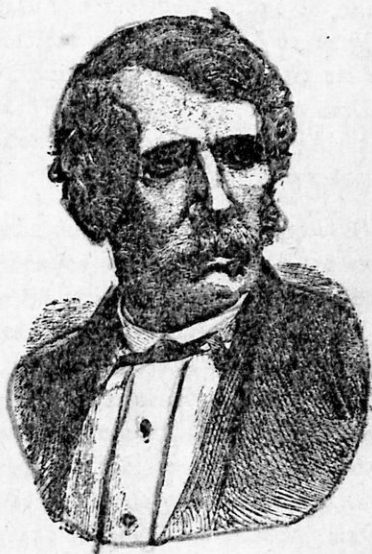
Διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μέγα σχέδιόν του ἀνεχώρησε τὴν 1840 διὰ θαλάσσης εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποικίαν τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος, ἣτις καίτοι, καθὼς εἶπομεν, εἰς τὴν νοτιωτέραν ἄκραν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἀπ' ἐκεῖ ἐπροχώρησε πρὸς βορρᾶν· εἰσεχώρησεν εἰς τὴν αἰθιοπικὴν χώραν καὶ προσεκολλήθη πλησίον ἰσχυροῦ τινος ἀρχηγοῦ· διὰ νὰ ἐκμάθῃ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν τόπων, τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ. Ὁ φυλάρχης οὗτος ἐπεριποιήθη παντοιοτρόπως τὸν Λίβινγκστον. Τόσον δὲ τὸν ἠγάπησεν, ὥστε μετ' ὀλίγον ἔγινε χριστιανὸς με' ὀλίγους ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν² ὁ Λίβινγκστον ἐπροχώρησε βορειότερον· ἀνεκάλυψε μίαν μεγάλην λίμνην καὶ ἓνα πλατύτατον ποταμόν, τὸν Ζαμβέζην, τοῦ ὁποίου ἕως τότε οἱ Εὐρωπαῖοι μόνον τὰς ἐκβολὰς ἐγνώριζον. Τέλος ἐφθασεν³ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀγίου Παύλου τῆς Λοάन्दας, τὴν ὁποίαν εἶχον κτίσει οἱ Πορτογάλλοι εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἠναγκάσθη νὰ διαμεῖνῃ ἐπὶ πέντε μῆνας, διὰ νὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς κόπους τοῦ ταξιδίου του καὶ νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τοὺς πυρετούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχε προσδληθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ.

1. Τῶν Βακουανῶν. 2. Τὸ 1849. 3. Τὸ 1854.

Ὅταν ἀνέρρωσεν, ἀντὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Καλὴν Ἑλπίδα, συνέλαβε σχέδιον, τὸ ὅποτον κανεῖς πρὸ αὐτοῦ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκτελέσῃ. Ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καθ' ὅλον τῆς τὸ πλάτος τὴν ἀφρικανικὴν ἡπειρον. Τὸ μεγαλεπήβολον αὐτὸ ταξίδιον ἐπέτυχεν, ὅπως καὶ τὸ πρῶτον, χάρις εἰς τὴν ἀκαταπόνητον ἐνεργητικότητά τοῦ περιηγητοῦ. Οὔτε οἱ θανάσιμοι πυρετοί, οἱ ὅποιοι μαστίζουσιν τοὺς νοσηροὺς αὐτοὺς τόπους, οὔτε τὰ φοβερὰ ζῷα, λέοντες δηλαδή, ἐλέφαντες, ῥινοκερω-
τες, πάνθηρες, δηλητηριώδεις ὄφεις, τὰ ὅποια τρέφονται εἰς τὰ ἀπέραντα δάση των, οὔτε ἡ ἀγριότης τῶν αἰθιοπικῶν φυλῶν, αἱ ὅποιαί τοὺς κατοικοῦν, ἴσχυσαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὸν Λίβιγκστον. Ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τοὺς γιγαντιαίους καταρράκτας τοῦ Ζαμβέζη, ὅπου ὁ ποταμός, ἔχων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο πλάτος 1700 μέτρων, πίπτει ἐντὸς φοβεροῦ βαράθρου βάθους 138 μέτρων, ὁ ἀκούραστος ταξιδιώτης ἐφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν **Κιλιμάναν**, πόλιν κειμένην ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

Ὁ Δαβίδ Λίβιγκστον.

Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐπιτυχίαν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε τὴν γεωγραφικὴν ἐπιστήμην διὰ πολυτίμων πληροφοριῶν, ὁ Λίβιγκστον ἐπανῆλθε τὸ 1856 εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Ἀγγλίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε φύγει πρὸ δέκα ἔξ ἐτῶν.

Αἱ στερήσεις, οἱ κόποι καὶ οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους ὑπέστη κατὰ τὸ πολυετές ταξίδιον του, ὅχι μόνον δὲν ἐψύχραναν τὸν ζῆλον τοῦ Λίβιγκστον, ἀλλὰ τοῦναντίον τὸν ἐνίσχυσαν εἰς τὸ ἔργον του καὶ τοῦ ἠῤῥησαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ φέρῃ αὐτὸ εἰς πέρας.

1. αἱτινες ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1857 εἰς τὸ βιβλίον του «Ταξίδια καὶ ἐρευναι ἀπὸ τοῦ Νότιο Ἀφρικανικοῦ Πεδίου».

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1858 ἀνεχώρησεν ἐκ νέου ἐξ Ἀγγλίας. Ἐπανήλθεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ζαμδέζην, ἀνέπλευσε τὸν ποταμὸν τοῦτον μὲ μικρὸν ἀτμόπλοιον, τὸ ὅποτον εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἀνεκάλυψε τὴν λίμνην *Νυάσσαν*, ἡ ὅποια ἔχει πλάτος 80—100 χιλιομέτρων, μῆκος 320 καὶ βάθος 180—200 μέτρων. Αἱ ὄχθαι τῆς λίμνης ταύτης εἶναι θαυμασίως ὠραταί. Ἀπειροὶ καλύβαι ἐγείρονται ἐπ' αὐτῶν κατοικούμεναι ἀπὸ Αἰθίοπας, οἱ ὅποιοι ζῶσι διὰ τῆς ἀλιείας.

Μετὰ τὸ δευτέρον τοῦτο ταξίδιον ὁ Αἰθιοπὸς ἐπανήλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Οἱ συμπολιταὶ τοῦ τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμὰς· καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα, κατὰ τὸ ὅποτον ἔμεινεν ἐν Ἀγγλίᾳ, δὲν ἔπαυσαν νὰ τοῦ ἐπιδαφιλεύουν δειγμάτων θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης¹.

Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸν πείσωσιν ὅτι ἀρκούντως εἶχεν ἐργασθῇ διὰ τὴν δόξαν του, καὶ ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον ν' ἀποστρατευθῇ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ νὰ ἡσυχάσῃ.

Κατὰ τὸ τελευταῖον ταξίδιον τοῦ ὁ Αἰθιοπὸς παρέστη μάρτυς αὐτόπτης τῶν φρικτῶν σκηνῶν, τὰς ὁποίας προεκάλει τὸ ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐξασκούμενον ἐμπόριον τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐπωλοῦντο ἀπὸ ἀσυνειδήτους σωματεμπόρους, ὅπως εἰς τὴν Εὐρώπην πωλοῦνται οἱ ἵπποι, οἱ βόες, τὰ πρόβατα καὶ τὰ ἄλλα ἄλογα ζῶα. Εἶχεν ἴδει τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν φυλῶν νὰ πωλῶσι τοὺς ὑπηκόους των εἰς Ἀραβας ἐμπόρους, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο ἀπὸ μακρὰν χάριν τοῦ ἀτίμου, ἀλλ' ἐπικερδοῦς αὐτοῦ ἐμπορίου. Ὁ ἀγαθὸς Ἀγγλος ἱατρὸς ἤθελε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὰς χώρας, ὅπου τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐκυριάρχει, καὶ νὰ ἐργασθῇ μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις πρὸς ἐξολόθρευσιν αὐτοῦ. Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Αἰθιοπὸς δύο μεγάλα αἰσθήματα διημφεσθήτουν τὰ πρωτεῖα, ἡ ἀγάπη τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὁ ἔρωσ τῆς ἐπιστήμης.

Παρ' ὅλας τὰς προσπάθειας τῶν φίλων τοῦ διὰ νὰ τὸν κρατήσωσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ Αἰθιοπὸς ἀνεχώρησε καὶ πάλιν εἰς Ἀφρικήν. Τὴν 19ην Μαρτίου 1866 κατέλιπε τὴν νῆσον Ζανζιβάρην, ἡ ὅποια κεῖται εἰς τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς ἡπείρου ταύτης καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, διευθυνόμενος πρὸς δυσμὰς.

1. Τὰ πορίσματα τοῦ δευτέρου τοῦ ταξιδίου ἐδημοσίευσεν τὸ 1865 εἰς τὸ ὑποβιβλίου του «*Ἀπὸ τῶν ἐκδρομῶν εἰς τὸν Ζαμδέζην*».

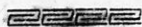
λῶν ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Βαγκουέλο. Ἐκεῖ κατελήφθη ἀπὸ βραχθαίας βροχάς, αἱ ὁποῖαι ἐπροξένησαν φοδερὰς πλημμύρας, ἡναγκάσθη δὲ νὰ σταματήσῃ εἰς τι αἰθιοπικὸν χωρίον, ὃ ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου τὸν ἐδέχθη φιλικώτατα.

Εἰς τὰ νοσηρὰ ἐκεῖνα μέρη προσεδλήθη ἐκ νέου ἀπὸ πυρετούς. Αἱ δυνάμεις τοῦ ἐξηντλήθησαν ταχέως. Μίαν ἡμέραν δὲν ἠδυνήθη νὰ γράψῃ οὔτε τὰς συνήθεις σημειώσεις, τὰς ὁποίας τακτικῶς καθ' ἐκάστην κατέγραφεν εἰς τὸ σημειωματάριον τοῦ. Τὴν 17ην Μαΐου 1873 οἱ πιστοὶ ὑπηρέται, οἱ ὁποῖοι τὸν συνώδευον, εἰσελθόντες εἰς τὴν καλύβην τοῦ, τὸν εὗρον νεκρόν· εἶχεν ἀποθάνει τὴν νύκτα, προσδληθεὶς ἐξ ἰσχυροῦ πυρετοῦ.

Τότε ἐγινε καταφανὴς ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσις, τὴν ὁποίαν ὁ Λίδιγκστον μὲ τὴν ἄπειρον καλοκαγαθίαν τοῦ εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τοὺς ἀμαθεῖς, ἀξέστους καὶ ἀπλοῖκούς ἐκείνους Μαύρους. Ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ πτώμά του. Τὸ ἐταρίχευσαν ὥπως ἡμποροῦσαν καλύτερον, τὸ ἐτύλιξαν εἰς ἓν τεμάχιον ὑφάσματος καὶ τὸ ἔβαλαν ἐπὶ τοῦ φορείου, μὲ τὸ ὅποτον περιέφεραν τὸν Λίδιγκστον κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του, ὅτε, ἐντελῶς ἐξαντληθεὶς, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ περιπατήσῃ. Συνάμα συνέλεξαν μὲ εὐλάβειαν ὅλα τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτὸν ἀντικείμενα, τὰ ὅπλα του, τὰ ἐνδύματά του, τὰ ἐγγραφά του, καὶ ἔλαβον τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἄγουσαν, περιφρονούντες τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς κόπους τοῦ ταξιδίου, διὰ νὰ παραδώσουν τὰ λείψανα τοῦ Λίδιγκστον εἰς χεῖρας τῶν συμπατριωτῶν του. Εἶχον πεισθῇ καὶ αὐτοὶ ὅτι ὁ κύριός των ἦτο μέγας ἀνὴρ καὶ ὅτι ὁ νεκρὸς του ἔπρεπε νὰ ταφῇ εἰς εὐπρεπὲς μνημεῖον.

Ἡ πένθιμος συνοδεία ἔφθασεν εἰς τὴν Ζανζιβάρην τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἐπομένου ἔτους (1874). Ὁ νεκρὸς τοῦ ἐξόχου ἐξερευνητοῦ παρεδόθη εἰς τὸν Ἀγγλον πρόξενον, ἀπεστάλη δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ κηδεία τοῦ Λίδιγκστον ἐτελέσθη μετὰ πρωτοφανοῦς μεγαλοπρεπείας ἐν Λονδίῳ. Τὰ ὅσῃα του σήμερον ἀναπαύονται εἰς τὸ *Οὐεστμίνστερ**, ὅπου θάπτονται ὅλοι οἱ Ἀγγλοὶ, οἵτινες ἐπρόσφεραν ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα των.

1890.

‘Ο ‘Ιωάννης Βαρδάκης.

‘Αριστοτέλους Π. Κουρτίδου.

‘Ο ‘Ιωάννης Βαρδάκης ἐγεννήθη τὸ 1745 εἰς τὰ Ψαρά. ‘Ο πατήρ του εἶχεν ἰδικόν του πλοῖον καὶ ἦτο ἐμποροπλοίαρχος· ὠνομάζετο Ἀνδρέας Λεοντίδης· διότι τὸ οἰκογενειακὸν τῶν ὀνομαδὲν ἦτο Βαρδάκης. Βαρδάκης ὠνομάσθη πρῶτος ὁ ‘Ιωάννης διὰ τὸν ἐξῆς λόγον· Εἰς τὰ Ψαρά, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ νυκτώνῃ, ἐμφανίζονται ἄφθονα νυκτόδια πτηνὰ μὲ μεγάλα στρογγυλὰ προεξέχοντα μάτια, τὰ ὅποια οἱ κάτοικοι ὀνομάζουν *βαρβάκια*. ‘Ο μικρὸς ‘Ιωάννης εἶχε μεγάλα, πετακτὰ καὶ κάπως ἀγριωπὰ μάτια, διὰ τοῦτο τὰ ὁμήλικά του παιδία, μὲ τὰ ὅποια ἐπαιζεν εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, τὸν ἐπωνόμασαν *βαρβάκι*. Μὲ τὸν καιρὸν τὸ παρανόμι ἐγίνε τὸ πραγματικὸν οἰκογενειακὸν ὄνομα καὶ ὁ Βαρδάκης ἀπερρόφησε τὸν Λεοντίδην.

Γράμματα ἔμαθε πολὺ ὀλίγα, ὅπως ὅλοι οἱ θαλασσόδιοι νησιῶται τῶν χρόνων ἐκείνων· καὶ αὐτὰ τὰ ἔμαθεν εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου, κατὰ τὰ μακρυνὰ ταξίδια, σχεδὸν μόνος του, ὀλίγον κατ’ ὀλίγον, χωριστὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ἔπειτα ἀπὸ καιρὸν τὴν γραπτὴν ἀρίθμησιν, καὶ ἔπειτα τὴν γραφὴν.

‘Απὸ μικρὸ παιδί ἐμδῆκε ναυτόπουλον εἰς τὴν *γαλιόταν** τοῦ πατρός του· ἦτο δὲ ἀληθινὸς *μουτσος**, χωρὶς κανὲν πλεονέκτημα ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ πλοίαρχου. ‘Ισως τὸ ἔκαμεν ἐπίτηδες ὁ πατήρ του, διὰ νὰ τὸν συνηθίσῃ ἀπὸ μικρὸν εἰς τὴν σκληραγωγίαν καὶ νὰ τὸν ἐξοικειώσῃ μὲ τὴν θάλασσαν. Καὶ τὸ ἐπέτυχεν. ‘Ο ‘Ιωάννης ἐγίνε βαθμηδὸν λαμπρὸς θαλασσινός· ἀπεδιδάσθη εἰς τοὺς μεγάλους λιμένας τῆς Μεσογείου, τὸν ἐβρεξαν τὰ κύματα τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἐφόρτωσε σῖτον ἀπὸ τὴν Ἀζοφικὴν· ἐταξίδευσε καλοκαίρι· καὶ χειμῶνα.

Σιγὰ σιγὰ ἀνέβη ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς θαλασσινῆς ἱεραρχίας· ἀπὸ ναυτόπουλον ἐγίνε ναύτης, ὑποπλοίαρχος, πλοίαρχος —*καπετάνιος*—, ἐμποροπλοίαρχος· ὡς ἐμποροπλοίαρχος ἔκαμε μακρυνὰ ἐμπορικὰ ταξίδια διὰ λογαριασμόν του, δίδων μερίδιον τῶν κερδῶν εἰς τοὺς συμπατριώτας του ναύτας τοῦ πληρώματος.

‘Η γενναιότης του εἰς τοὺς κινδύνους, ἡ ἀντοχὴ του εἰς τὰς κακουχίας, ἡ χαλυβδίνη θέλησίς του καί, ἀκόμη, ἡ ἐμπορικὴ του ἰδιοφυΐα, ἡ φρεσύνῃς του εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ἡ ἀντι-

μιότης του εἰς τὰς συναλλαγὰς, κατέστησαν παντοῦ γνωστὸν τὸ ὄνομά του καὶ ὅλοι ἐτίμων τὸν Βαρβάκην ὡς τὸν πρῶτον Ψαριανὸν ἐμποροπλοίαρχον.

Ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσίας Αἰκατερίνα* εἶχε στείλει πράκτορας εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας διὰ νὰ ἐξεγείρουν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν.

—Ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ σηκωθῇ τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, ἐκήρυτον οὗτοι, ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ ἀναστήσετε τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, νὰ στήσετε καὶ πάλιν τὸν Σταυρὸν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν!

Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἐστέναζαν εἰς τὴν σκλαδιάν, ἡσθάνθησαν ἱερὸν ῥίγος νὰ διατρέχῃ τὰς φλέδας των· ἡ ναρκωμένη ἐλπίς ἐξύπνησε καὶ ἐσπαρτάρησε μέσα εἰς τὴν πονεμένην ψυχὴν των. Ὡ! Ὁ ἅγιος πόθος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους μὲ πρωτεύουσιν τὴν βασιλίδι τῶν πόλεων!... Ὅτε δὲ ἐφθασεν ἡ φήμη ὅτι ῥωσικὸς στόλος ἐφάνη εἰς τὴν Μεσόγειον, τότε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἡ Στερεὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος ἠλεκτρίσθησαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον.

Οἱ θαλασσομάχοι Ψαριανοὶ πρῶτοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ δὲ Βαρβάκης ἀπὸ τοὺς πρῶτους μετεσκεύασε τὸ ἐμπορικὸν τοῦ πλοῖον εἰς καταδρομικόν. Δὲν ἐχρειάζετο δὲ πολὺς κόπος πρὸς τοῦτο, διότι τὰ ἐμπορικὰ τῶν χρόνων ἐκείνων ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ὀλίγον τι πολεμικά. Τότε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἡρῆμωνον Ἀλγερινοὶ πειραταί· οἱ δὲ Ψαριανοὶ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον εἰς ἕκαστον ταξίδιον νὰ μὴ συναντηθοῦν μὲ τοὺς φοβεροὺς κουρσάρους*. ἔπρεπε δὲ ἢ νὰ τοὺς νικήσουν, νὰ καταδυθίσουν τὰ πλοῖά των, νὰ «γεμίσῃ ἡ θάλασσα πανιά, ἀντένες καὶ κατάρτια», ὅπως λέγει τὸ δημοτικὸν ᾄσμα, καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν δρόμον των, ἢ νὰ σφαγαῶν ἀγρίως, ἢ νὰ αἰχμαλωτισθοῦν καὶ νὰ συρθῶν σκλάβοι εἰς τὴν Βαρδαρίαν* τῆς Ἀφρικῆς καὶ νὰ δουλεύουν χρόνους μακροὺς ἀλυσσοδεμένοι. Διὰ τοῦτο τὰ Ψαριανὰ πλοῖα ἔπρεπε νὰ εἶναι στερεὰ καὶ γοργοκίνητα καὶ καλῶς ὀπλισμένα, καὶ νὰ ναυτολογοῦν ναύτας ἱκανοὺς νὰ πολεμοῦν ὄχι μόνον μὲ τὰ κύματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς πειρατάς.

Τὸ καταδρομικὸν τοῦ Ψαριανοῦ κατέστη μετ' ὀλίγον ὁ φόδος καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, εἰς τὰ παράλια

51
τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· διότι ὁ Βαρδάκης ἦτο ἀτρόμητος καὶ τολμηρὸς καὶ ῥιψοκίνδυνος.

Ἦτο ὁμῶς καὶ κάτι περισσότερον : εὐγενὴς καὶ μεγάλη ψυχὴ· φοδερὸς μόνον εἰς τὴν ἑξαψιν τῆς μάχης, εἰς τὰς στιγμὰς τοῦ κινδύνου, ἀλλὰ μεγαλόψυχος πρὸς τοὺς ἡττημένους, φιλόανθρωπος πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους.

Μετὰ μίαν ναυμαχίαν καὶ ἀπόδασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε συλλάβει πολλοὺς αἰχμαλώτους Ὁθωμανοὺς καὶ Ἰουδαίους, τὸ καταδρομικὸν ἔπλεε πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας. Εἶχεν εὐνοϊκὸν τὸν ἄνεμον καὶ ἀνοιγμένα ὅλα τὰ ἱστία καὶ διέσχιζε γοργὸν τὴν θάλασσαν, ἀφήνον ὀπίσω ἀφρισμένας ὕγρὰς αὐλακὰς.

Ὁ Βαρδάκης ἀνεπαύετο κάτω εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου. Ἐξαφνα ἀκούει θόρυβον πολὺν καὶ φωνὰς εἰς τὸ κατάστρωμα. Ὑπέθεσεν ὅτι ἐφάνη ἐχθρικὸν πλοῖον, καὶ ἐτινάχθη ἀμέσως ἐπάνω. Καὶ τί βλέπει ;

Ὅλους τοὺς γενναίους Ψαριανοὺς τοῦ ὀπλισμένους μέχρι ὀδόντων μὲ πιστόλια καὶ γιαταγάνια* καὶ πελέκεις, ἐτοίμους νὰ κατασφάξουν τοὺς σιδηροδεσμίους αἰχμαλώτους. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἐξέδαλλον ἀγρίας φωνὰς, ἐσύροντο εἰς τοὺς πόδας τοῦ πληρώματος, ἐξώρκιζον, ἰκέτευον, καὶ ἤκούετο ἡ ἀπελπιστικὴ κραυγὴ, ἡ γοερὰ ἐπὶ κλησὶς ἀνθρώπων σφαζομένων :

— Τζὰν κουρταράν γιόκμου ; (Δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπος ποὺ νὰ γλυτώσῃ μὴ ψυχὴ ;)

Μέγας καὶ ἐπιδλητικὸς ἐμφανίζεται ὁ Βαρδάκης :

— Κανεῖς νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ βάλῃ χέρι ἐπάνω εἰς αἰχμάλωτον ! ἐπρόσταξε μὲ βροντώδη φωνήν. Εἰς τὸ δικό μου τὸ καράδι δὲν ἔχει κανεῖς τὴν ἄδειαν νὰ πειράξῃ ἀνθρώπον, εἴτε σκλάβος εἶναι, εἴτε ἀλλόθρησκος !...

Οἱ ναῦται ἔμειναν διὰ μιᾶς ἀκίνητοι καὶ ἄφωνοι, μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας ὥς νὰ ἐπετρώθησαν.

— Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἐξηκολούθησεν ἐντόνως, δὲν εἶναι πλέον ἐχθροὶ μας· εἶναι παραδομένοι· ἡ ζωὴ των κρέμεται ἀπὸ τὸν λαιμόν μου, καὶ δὲν θ' ἀφήσω τρίχα των νὰ πάθῃ. Ἄν τοὺς θγάλῃ ἐκεῖ ἔξω — καὶ ἔδειξε τὴν ξηρὰν τῆς Μυτιλήνης — καὶ λύσω τὰ δεσμά των καὶ τοὺς ὀπλίσω, τότε ὅποιος θέλει ἄς ὑπάγῃ νὰ πολεμήσῃ μαζί των· ἀλλὰ ἐγώ, ποτὲ δὲν θ' ἀφήσω ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου νὰ σφάξετε ἀόπλους ἀνθρώπους ὥς πρόβατα !...

*
* *

Ὁ ἀτρόμητος Ψωριανὸς ἐξηκολοῦθησε νὰ ριψοκινδυνεύῃ τὴν ζωὴν του ὑπὲρ πατρίδος. Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ἀκόμῃ εὐχαριστημένος. Συχνὰ ἐδημάτιζε συλλογισμένος εἰς τὸ κατάστροφμα τοῦ *βρίκιου** του, ἐκοίταζε τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, κι' ἐφιθύριζε μὲ στεναγμὸν:

— Ἀχ! Νὰ εἶχα μία φρεγάδα*!

Καὶ τὸ δλέμμα του ἐφωτίζετο ἀπὸ ἥρωικὴν λάμψιν.

Τὰ πολεμικὰ τῶν ἐχθρῶν ἦσαν συνήθως μεγάλα τρικάρταρα καὶ εἶχον πολυάριθμον πλήρωμα καὶ μεγάλα τηλεδόλα, τῶν ὁποίων αἱ σφαῖραι ἐφθانون μακράν. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἦσαν τότε *σακαλέβαι** καὶ μικρὰ *βρίκια**, εἶχον ὀλίγους ἄνδρας καὶ μικρὰ τηλεδόλα. Πῶς ν' ἀντιπαραταχθοῦν κατὰ τῶν πλωτῶν ἐκείνων κολοσσῶν; Πῶς νὰ συνάψουν ἐκ τοῦ συστάδην ναυμαχίαν; Μόνον μὲ τὰς ἐξαφνικὰς ἐπιθέσεις των, τὰς τολμηροτάτας, μὲ τὴν μεγάλην των εὐκινησίαν καὶ ταχύτητα κατῴρθωναν νὰ τὰ βλάπτουν.

Μικρὸν ἦτο καὶ τὸ βρίκιον τοῦ Βαρβάκη. Πολὺ μικρὸν ἰδίως ὡς πρὸς τὰ μεγάλα τολμήματα, τὰ ὁποῖα ὠνειρεύετο. Ἡ μεγαλουργὸς τόλμη του εἶχεν ἀνάγκην μεγάλου πλοίου. Πωλεῖ λοιπὸν τὸ βρίκιον, συλλέγει καὶ ὅλην τὴν ἄλλην περιουσίαν του, ναυπηγεῖ ἐν μέγα τρικάρταρον πολεμικὸν καὶ τὸ ἐξοπλίζει εἰς τὴν ἐντέλειαν μὲ μεγάλα τηλεδόλα. Ἡ *Φριγαδέλα*—ὅπως ὠνόμασαν διὰ τὸ μέγεθός του μὲ θαυμασμὸν οἱ Ψωριανοὶ τὸ πολεμικὸν τοῦ Βαρβάκη—ἦτο ἡγκυροβολημένη εἰς τὸν λιμένα τῶν Ψαρῶν. Χυτὴ, ὠραία καὶ φοδερὰ. Δὲν ἔδλεπε τὴν ὥραν νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὸ πέλαγος, νὰ σχίσῃ τὰ κύματα, νὰ ζητήσῃ κινδύνους καὶ θριάμβους.

Ἄλλ' ἐξαφνα ἐν γεγονὸς καταποντίζει εἰς τὸν βυθὸν ὅλα τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ Βαρβάκη. Ὑπογράφεται εἰρήνῃ μεταξὺ τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Ὄθωμανικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ὁ πόλεμος παύει.

Τί νὰ κάμῃ τώρα ὁ θαλασσομάχης; Ἐμπορικὰ ταξίδια; Τὸ ὑπερήφανον τριῖστιον δὲν ἦτο προσωρισμένον διὰ τὰ πεζὰ ἔργα τῆς εἰρήνης· ἦτο ὡς ἀτίθασον ἄλογον, χρεμετίζον εἰς τὸν καπνὸν τῆς μάχης, ἀλλ' ἀκατάλληλον νὰ σύρῃ φορτίον. Ὁ Βαρβάκης ἐσκέφθη νὰ πωλήσῃ τὸ ὠραῖον πλοῖόν του εἰς τοὺς Ῥώσους.

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Εἰρηνικὸς καὶ ἀδολογὸς διασχίζει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος,—τὸ

θέατρον τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς μεγαλοφυχίας του, — παραπλέει τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Τένεδον, καὶ διέρχεται τὸν Ἑλλήσποντον.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις, ἅμα ἔμαθεν ὅτι εἰς τὴν Προποντίδα εἰσέπλευσε τόσον μέγα σκάφος, ὠπλισμένον ὡς πολεμικόν, μὲ πλοίαρχον μάλιστα τὸν Βαρβάκην, τὸν περιδόητον ἐπαναστάτην, δίδει ἀμέσως αὐστηροτάτην διαταγὴν νὰ κατασχεθῇ τὸ πλοῖον καὶ νὰ συλληφθῇ ὁ ἐπαναστάτης.

Ὁ Βαρβάκης κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ῥωσικὴν πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ἡ Φριγαδέλα, ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀτυχὴς Φριγαδέλα, ἐρρυμουλκήθη δεσμία, ὡς πολεμικὸν λάφυρον, εἰς τὸν Ταρσανᾶν, τὸν ναύσταθμον, ἐντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου.

Ὁ δυστυχὴς Βαρβάκης!... ἔχασε τὸ πλοῖόν του, καὶ μὲ αὐτὸ ὤλην τὴν περιουσίαν του· ὁβολὸν δὲν εἶχε πλέον· καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ—διότι εἰς τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους οὐδ' αὐταὶ αἱ πρεσβεῖαι ἦσαν ἀσφαλεῖς—καὶ νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸ κάτεργον* ἢ εἰς τὰς φοδερὰς φυλακὰς τοῦ Γεδι-κουλέ*, ἢ μὲ μίαν πέτραν εἰς τὸν λαυμὸν εἰς τὰ κύματα τοῦ Βοσπόρου, ὅπως, ἀργότερα, ὁ ἥρωικὸς κλέφτης Ἀνδρουτσος, ὁ πατήρ τοῦ Ὀδυσσέως.

Εἰς τὴν ῥωσικὴν πρεσβείαν ὁ Βαρβάκης συνηντήθη μὲ Ῥώσους ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους εἶχε γνωρίσει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος· οὗτοι ἡγάπων καὶ ἐτίμων τὸν ἀνδρεῖον συναγωνιστὴν των καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν εἰς τὴν Ῥωσίαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείας.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐξέλθῃ ὁ πρόσφυξ ἀπὸ τὸ ἄστυλόν του, χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσουν οἱ κατάσκοποι, οἱ ὅποιοι ἐπεριτριγύριζον νύκτα καὶ ἡμέραν τὴν πρεσβείαν; Ποῦ νὰ εὕρῃ πλοῖον πιστόν, τὸ ὅποῖον νὰ δεχθῇ νὰ τὸν παραλάβῃ; Καὶ πῶς νὰ πληρώσῃ τὸν ναυλὸν του; Καὶ τί θ' ἀπεγίνετο, ἀφοῦ τὸν ἀπεβίβιζε τὸ πλοῖον εἰς μίαν παραλίαν τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας;

Ὁ Βαρβάκης ἐξοικονόμησεν ὀλίγα χρήματα, διέφυγε τοὺς κατασκόπους, ἐπεβιβάσθη κρυφὰ εἰς ἓν πλοῖον διευθυνόμενον εἰς Ῥωσίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ὁδησσὸν καὶ ἐκεῖ ἐνεπιστεύθη πλέον τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν, ἀλλὰ

χρήματα δὲν εἶχε. Καὶ ὁ Ψαριανὸς ἐπεχείρησε κάτι πρωτάκουστον καὶ ἥρωικόν, μαρτυροῦν τὴν ἀκαταδάμαστον θέλησιν του. Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν μέχρι τῆς Πετρούπολεως ἡ ἀπόστασις εἶναι περίπου τέσσαρας φορές ὅση ἀπὸ τὸ Ταίναρον μέχρι τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς Ἑλλάδος· καὶ τὸ φοβερὸν τοῦτο διάστημα διήνυσεν ὁ Βαρδάχης πεζός, καὶ μάλιστα ἀνυπόδητος. Διήλθε δάση, λίμνας, ποταμούς, ἀπεράντους πεδιάδας, βυθιζόμενος εἰς τὰς χιόνας, ὀλισθαίνων εἰς τοὺς πάγους, κοιμώμενος εἰς τὸ ὑπαιθρον, πεινῶν, παγωμένος, κινδυνεύων νὰ κατασπαραχθῇ ἀπὸ λύκους... Ἐδάδιζεν, ἐδάδιζεν, ἐδάδιζε!... Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ἐσχημάτισαν τυλώματα· ῥάκη ἐγιναν τὰ ἐνδύματά του· ἐν μόνον ἐμεινεν ἀκούραστον ἐντὸς του· ἡ ἀπόφασις.

— Ἐμπρός, ἐφώναζεν ἡ ἀδάμαστος ψυχὴ του, ἐμπρός! Καὶ πάντοτε ἐμπρός!

Καὶ ἡ ἀπόφασις ἐθριάμβευσε, καὶ ὁ πεζοπόρος μὲ τὴν χαλυδίνην θέλησιν ἐφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Ῥωσίας.

— Ἄς ἀκούσωμεν τώρα τὸν ἴδιον :

— Ὅταν ἐφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἕνα φίλον του, τὰ φορέματά μου ἦσαν καταξεσχισμένα, ῥάκη· πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; θὰ μ' ἐδιώχναν ὡς ἐπαίτην. Κάτι Ἕλληνες μ' ἐδάνεισαν φορέματα καὶ ὑποδήματα. Ἀλλὰ διὰ τὴν κακὴν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλὰ εἰς τὸ Τσάροσκοε-Σέλο*, καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἐξεκίνησα ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατορίσαν· τὰ ὑποδήματα, εἶπα, ἦσαν ξένα, καὶ διὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον τὰ ἐβγαζα καὶ ἐπήγαίνα ἀνυπόδητος. Ἐδωκα τὴν ἀναφοράν μου. Ἐγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενα. Καμμία ἀπάντησις. Ξανακάμνω δευτέραν φορὰν τὸν δρόμον—πάντα πεζός καὶ πάντα ἀνυπόδητος,—πηγαίνω στὸ παλάτι καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ φτώχεια μου καὶ ἡ κακομοιριά μου δὲν περιγράφονται. Ἐγραψα καὶ τρίτην ἀναφοράν μὲ ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου· ἔκαμα καὶ τρίτην φορὰν τὸ κουραστικὸν καὶ θλιβερὸ ταξίδι· ἐπήγα καὶ πάλιν εἰς τὸ παλάτι. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!....

Τότε τὰ εἶδα ὅλα μαῦρα· μ' ἐπνιξεν ὁ πόνος καὶ μίαν ἡμέραν μέσα σ' ἕνα καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἄρχισα νὰ

* 424. F. Σαφὴ—Νοβελάνκα B. 2. οὐκίτου.

φωνάζω σάν τρελλός και—ήμαρτον, Θεέ μου!—νά καταριῶμαι τὴν ἡμέραν ποὺ ἐγεννήθηκα, και μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ ὅλους και γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαι, ποὺ ἄφηνε νὰ χαθῇ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἐπολέμησε γιὰ τὴ Χριστιανωσύνη κάτω ἀπὸ τὴ σημαία της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἦσαν και δύο ἄνθρωποι ποὺ κάθονταν πα-
ράμερα. Ὁ ἕνας, ὕψηλός και ὠραῖος σάν ἄγγελος, ἐφαίνότανε σάν
ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, και ὁ ἄλλος σάν δεύτερος. Ὁ δεύτερος
ἐνιωθε τὰ ἐλληνικά.

—Τί ἔχει αὐτός ὁ ξένος και φωνάζει μὲ τέτοιο καημό; και τί
λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαι μας; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος. Ὁ δεύτε-
ρος τοῦ εἶπε τί ἄκουσε.

Τότε ὁ πρῶτος τοῦ λέγει κάτι, και αὐτός μὲ σιμῶνει και μοῦ
λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἱστορήσω ὅλα μου τὰ βάσανα και τὰ
πάθη καταλεπτῶς.

Κι' ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὰ λέγω ὅλα· κι' αὐτός τᾶκουε μὲ προσοχή
και τᾶλεγε ρούσιχα εἰς τὸν ἄλλον και ὅλο ἔλεγα ἐγὼ και ὅλο
ἐξηγοῦσεν ἐκεῖνος.

Ὁ ὕψηλός και ὠραῖος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἱστορίαν
μου, ἔμεινε συλλογισμένος κάμποσιν ὥραν. Ἐπειτα μ' ἐρωτᾷ, μὲ
τὸ στόμα τοῦ δραγουμάνου* του :

—Πῶς λέγεσαι;

—Καπετὰν Γιάννης Βαρβάκης, ἀπὸ τὰ Ψαρά.

*Ἐδγαλεν ἕνα καταστιχάκι κι' ἔγραψε τ' ὄνομά μου.

—Μὴν ἀπελπίζεσαι, μοῦ λέγει· ἔλα αὔριο στὴν Αὐλὴ....

—ὦ! ἔχω πάγει τόσες φορές, τοῦ λέγω πικρά.

—Νὰ ἔλθης αὔριο· σὲ βεβαιῶνω πῶς τώρα θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλή
μας αὐτοκρατορίσσαι.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ξανάρχισα πάλι τὸ δρόμο τοῦ Τσάρσκοε-
Σέλο*, νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια, χωρὶς μεγάλην ἐλπίδα. Μόλις ὅμως
εἶπα τὸ ὄνομά μου, και ἀμέσως μὲ ὀδηγοῦν εἰς τὸν ὑπασπιστήν.
Σὲ λίγο ἐρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῶ στὴν αὐτοκρατορίσσαι.

Μὲ ἐμβάζουν σὲ μία μεγάλη αἴθουσα ποὺ ἔλαμπε στὸ βελούδο
και στὸ χρυσάφι. Σ' ἕνα κάθισμα, σάν θρόνο, στολισμένο μὲ χρυσή
κορῶνα, ἐκάθονταν ἡ μεγάλη αὐτοκρατορίσσαι. Καὶ σιμὰ της—
ἄχ, Θεέ μου!—ἐστεκότανε ὁ ὕψηλός και ὠραῖος ἄνθρωπος ποὺ
ἦταν στὸ καφενεῖο, ἀλλὰ ὅχι πολιτικᾶ ντυμένος ὅπως τότε, ὅχι!
ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ και στὸ στήθος εἶχε πλάκα

τὰ παράστημα. Ἦταν, ὅπως ἔμαθα κατόπιν, ὁ περίφημος Ποτέμ-
κιν*, ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατορίσσης Αἰκα-
τερίνας.

Μπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς δὲν εἶμαι δειλός· πολλές φορές ἀντίκρυσα
τὸ θάνατο χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω. Μὰ ἐκεῖ μ' ἐπίασε φόβος· ἄρ-
χισα νὰ τρέμω. Ἐσυλλογίσθηκα ὅσα εἶπα ἐπάνω στὸν πόνο μου
γιά τὴν αὐτοκρατορίσσα.

— Πάει, χάθηκες, καπετὰν Γιάννη, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου.

Ἄλλὰ ἡ αὐτοκρατορίσσα δὲν φαινότανε θυμωμένη· μ' ἐκοί-
ταξε μὲ περιέργεια καὶ μὲ συμπόνεση· ἓνας αὐλικὸς μὲ γαλόνια
μὲ πλησιάζει· ἤξευρε τὴν γλῶσσάν μας· μοῦ λέγει:

— Ἡ Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ μιλήσῃς ἐλεύθερα· νὰ
τὰ πῆς ὅλα.

Ἐγὼ τότε ἱστόρησα τοὺς ἀγῶνάς μου, τὰς θυσίας μου, τοὺς
κινδύνους μου· εἶπα τί ἔκαμα καὶ τί ἐσκόπευα νὰ κάμω· εἶπα γιὰ
τὴ Φριγαδέλα μου, ποῦ ἔβαλα ἀπάνω της ὅλη μου τὴν ψυχὴ
καὶ ὅλο μου τὸ ἔχει, εἶπα γιὰ τὸ ἀπότομο καὶ ξαφνικὸ μου κρή-
μνισμα στὴ φτώχεια, στὴ γδύμνια καὶ στὴν πείνα· γιὰ τὸ μα-
κρυνὸ ταξίδι, σὰν νὰ εἰπῶ τὸ προσκύνημα, ποῦ μὲ πόδια ματω-
μένα ἤλθα νὰ ζητήσω τὴν προστασία τῆς μεγάλης αὐτοκρατό-
ρισσας, καὶ τὴν ἀπελπισία μου γιατί ἡ πολυεὐσπλαγχνὴ γιὰ
ὅλους μόνον σὲ μένα φαινότανε ἄπονη... Καὶ ἐνῶ μιλοῦσα, ἡ
φωνή μου ἔτρεμε, ὁ πόνος τῆς καρδιάς μου ἐξεχείλιζε καὶ τὰ
δάκρυα ἀνέβαιναν εἰς τὰ μάτια μου!...

Ἡ αὐτοκρατορίσσα εἶπε μερικὰ λόγια στὸν αὐλικὸν καὶ αὐτὸς
μ' ἐπαρηγόρησε καὶ μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδες.

— Μὴ λυπᾶσαι, μοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θὰ φροντίσῃ γιὰ
σένα· εἶσαι ἄξιος νὰ σὲ προστατεύσῃ!

Τὴν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρνουν χίλια ρούσικα φλωρικὰ γιὰ
τὰς πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρνουν καὶ κάτι ἄλλο: ἓνα χαρτί
ποῦ μοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νὰ ψαρεύω τὴν Κασπία θάλασσα
χωρὶς φόρον.

Δὲν χάνω καιρό· γυρίζω εἰς τὴν Πετρούπολιν· δίδω πίσω τὰ
δανεικὰ φορέματα καὶ ὑποδήματα· ἀγοράζω ψαράδικα φορέματα,
κάνω τὸν σταυρόν μου καὶ ξεκινῶ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν.

Ἡ ἀπέραντος Κασπία θάλασσα εἶναι ὀνομαστή διὰ τὸ πλη-
θος καὶ τὸ ξεχωριστὸν εἶδος τῶν ψαριῶν της. Ἄλλ' ἡ ἀλιεία

τότε εὐρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῇ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἄνθρωποι ἁμαθεῖς καὶ ἡμιδάρβαροι, ἐψάρευαν μὲ ψαθοσκέπαστα πλοιάρια καὶ ἀτελῇ ἀλιευτικὰ μέσα, ἐπάστωνον ὅπως ὅπως τοὺς ἰχθύς, μικρὰ δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

Ὁ Βαρδάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. Ὅ,τι ἔως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγγώριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ ὀξυδερκές του μάτι· ὁ μεγαλουργὸς Ἕλλην, τὸ ἐσχεδίασε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καὶ τὸ ἐξετέλεσε μὲ τὴν ἰσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγρίζουσιν τὰ ἐμπόδια. Ὁ Βαρδάκης ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθύς τῆς Κασπίας Θαλάσσης ἦτο δυνατόν νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτὰ εἶδη — χαδιάρια καὶ παστὰ — καὶ νὰ σταλοῦν εἰς πολλὰ καὶ μακρυνὰ μέρη, καὶ ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καὶ ἐπικερδὲς ἐμπόριον. Ὑπάρχει γνῶμη ὅτι τὸ μαῦρο χαδιάρι — τὸ ἀπαραίτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καὶ πολύτιμον ὀρεκτικόν, τὸ διαδεδομένον καὶ εἰς τὰς πέντε ἡπείρους — ἦτο ἄγνωστον ἔως τότε, καὶ ὅτι ὁ Βαρδάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καὶ γνωστὴ ἂν ἦτο ἡ κατασκευὴ του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιωρισμένη ἦτο ἡ διάδοσίς του. Ὁ Βαρδάκης, καὶ ἂν δὲν τὸ ἐφεῦρεν, ἐτελειοποίησεν ὅμως τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ταρίχευσίν του καὶ τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὗρεν εἰς τὴν Κασπίαν Θάλασσαν ἀντάξιον στάδιον. Ὁ Βαρδάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδικόν του κλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὅποιον ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος. Μεγάλα λοιπὸν ἦσαν τὰ κέρδη του, καὶ τόσον πλούσιος ἔγινε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἡγόρασεν ὡς ἰδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους, κειμένας ἐντὸς τῆς Κασπίας Θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησε πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ῥωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτῆμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των «δουλοπαροίκους»· οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν εἶδος σκλάβων· κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ ζωὴ των ἦτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἡγόραζον ὅπως πωλεῖ κανεῖς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη. Ἀφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία καὶ ἔπαυσεν ἐντελῶς ἡ πώλησις καὶ ἡ ἀγορὰ τοῦ «μαύρου κρέατος», μόλις πρὸ τινων δεκάδων ἐτῶν (τὸ 1863) κατηργήθη καὶ ἡ δου-

λοπαροικία εἰς τὴν Ῥωσίαν. Στεναγμός ἀνακουφίσεως ἑκατομμυρίων ψυχῶν ὑπεδέχθη τὸ χαρμόσυνον ἀγγεῖμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας, ἐπιδοκιμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Σαράντα ἐπτὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπινα κτήνη ἐγίναν τέλος ἀνθρώποι. Ἡ κατάργησις τῆς δουλοπαροικίας ἐχαιρετίσθη ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον ὡς μέγα σημεῖον πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ Βαρβάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαδιὰν ἐβδομήντα ἔτη πρωτότερα. Εἰς τὰς ἐργασίας του εἶχε τραῖς χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους, καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ βασιανιστὴς χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν!...

Ο πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ἠῤῥαυε καθ' ἡμέραν.

Πολλοὶ ἀνθρώποι τὸν χρυσόν των μεταχειρίζονται ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ: κατασκευάζουν ἐν εἰδῶλον καὶ χορεύουν μὲ τρελλὰς ἐπιθυμίας ὀλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωὴν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιδάσουν τὸ μεῖδιμα εἰς τὰ ὠχρὰ χεῖλη τοῦ ἀρρώστου παιδίου. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον-πρῶτον δῶρόν του ἦτο ἐν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετίζετο μὲ τὴν Φριγαδέλαν. Ὅταν τὸ ὠραῖόν του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖτον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἐκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκάθισεν εἰς τὰ ῥηχὰ καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἄμμον. Ἄν ἐσηκῶνετο ὁ ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. Ὅλοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοήθειας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλην του ὑπὲρ τῶν ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιούχον Ἁγίον τῶν Ψαρῶν.

— Ἀι-Νικόλα μου, ἐφώνασε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, γλύτωσέ μου τὴ Φριγαδέλα μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!...

Ἡ Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλίμονον! Ἦναγκάσθη ν' ἀλλαξοπιστήσῃ

ή δυστυχισμένη και χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εἰς τὰ βάθη τοῦ Κερατίου κόλπου!... Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρδάχης· καὶ ἔττειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ μίαν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῆ ἄργυρον, ὁμοιοτάτην, μὲ δλα τὰ ἐξαχρήματα, ὠπλισμένην, ὅπως ἐκείνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέμετο πανεύμορφη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικολάου μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοδερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ἦτο γραπτὸν τῆς νὰ πέσῃ δύο φορὰς εἰς τὰ ἐχθρικά χέρια!...

Ἐπειτα ἤρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρδάχης ἀνήγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὁλοκλήρους ἐκκλησίας, ἱδρύσε νοσοκομεῖα, κατεσκεύασε γεφύρας, ἤνοιξε διώρυχας.

Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἐθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ῥῶσον ἀρχιστράτηγον. Ἐπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ἡ Ῥωσία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εἰς τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στείλῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμεφόδια εἰς τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὐθόρμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρδάχης. Ἐκφορτώνει ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖά του τὰ ἐμπορεύματά του, φορτώνει τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμεφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει ὠρεὰν εἰς τὸ ὠρισμένον μέρος, καὶ γίνεται σωτὴρ τῆς δευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχάν ἦτο μία στενὴ βαλτώδης λίμνη, ἐν ἧλος σκορπιζόν περίξ μiasματικὰς ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια του νερά ἐνεφώλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἡ Μεγάλη εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἕλληνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι δὲν κατώρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικήν του πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικὰς του δαπάνας ἤρχισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον· ἐξεχωμάτωσε τὸν βυθόν, ἐπέξετεινε τὴν ἐκσκαφήν, καὶ ἀφ' ἑνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλτον, ἀφ' ἐτέρου δὲ κατέστησε πλευστὴν τὴν διώρυχα, τὴν ὁποίαν ἤνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἕνα ἄλλον ποταμὸν. Ἐπειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὄχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἄλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχεον τώρα τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἕως τότε τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία. Κομφαὶ γέφυραι ἤνωσαν τὰς δύο ὄχθας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἀνδρη* τῶν ὀχθῶν,

περιπατοῦντες εἰς τὰς δενδροστοιχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιάδας, ἔδλεπον νὰ διαβαίνουν εἰς τὴν διώρυχα πλοῦτα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρυνὰς χώρας προϊόντα τῆς Ῥωσίας ἢ ξένων τόπων. Καὶ ἠυλόγουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἐτίμησεν ἡ Ῥωσικὴ Αὐτοκρατορία. Τὸν ὠνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἱπποτὴν, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

Ὁ Ἄλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπεροφῆθη ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρίδα του. Ὡ, ὄχι! Ἐσυλλογιζέτο καὶ τὴν μακρυνὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἡρωϊκόν, τὸν κοσμοξαικουσμένον ἀγῶνά της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας!... Ἡ μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὁποία διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτὰς ψυχὰς πρὸς τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἴλκυε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Λόγοι υἱείας τὸν ἔκαμαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταῦγάνιον. Εἰς τὸ Ταγανρόκ, ὅπως λέγουν αὐτὸ οἱ Ῥῶσοι, ἤρχοντο πολλοὶ Ἕλληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικῶς. Ῥωσικὰ δὲν ἤξευρον, ἐλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχε, καὶ οἱ Ἕλληνες ἠναγκάζοντο, μὲ βαθεῖαν λύπην των, νὰ στερῶνται τὴν θείαν μυσταγωγίαν. Ὁ Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἡγεμόνος κτίζει μεγαλοπρεπὴ λιθόκτιστον ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἤκουον μὲ ῥίγος ἱερᾶς κατανύξεως—θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς—τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Βαρβάκης ἐπίνοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. Ὁλόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέβαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα, καί, ἐξοδεύσας ἐν ὧν 600,000 ρούβλια*, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα ὥρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἕλληνα ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταῦγάνιον διὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τὰ δὲ

πλούσια εισοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ» ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ὁ Βαρδάκης ἱδρυσε σχολεῖα διὰ νὰ μανθάνουν γράμματα τὰ παιδιὰ τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Ἔστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Ῥάλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχοὺς σπουδαστὰς καὶ ἐκδότας ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.†

Εἰκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὅποτον ἤχημαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καὶ εἰκοσιν ἄλλας χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρδάκης τὴν ὥραϊαν νήσον τοῦ Αἰγαίου, τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἰωνίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν τοῦ Ψαρῶν; Ἡ μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἱερὸς δεσμός; Εἰς τὸ Ταῦγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρδάκης τὴν μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρδάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ υἱοῦ τῆς καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικὴν του χρῆσιν. Ἐμάνθανεν ὅτι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἱερὰ σκεύη, ὅτι ἔστειλε βοηθείας εἰς τὰς καλύδας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακὰς—πολλάκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίνῃ καὶ μόνος του,—καὶ ἡ εὐλαδὴς ψυχὴ τῆς ἡσθάνετο ἀγαλλίασιν ὅταν τὸν ἐβλεπε πόσον ἀπλά, χωρὶς πομπῆν καὶ ἐπίδειξιν, μετέδαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὡς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου. Ἡ εὐλαδὴς Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς τῆς ἔχασε τὸ φῶς τῆς. Τὰ μάτια τῆς ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον· ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τῆς ἐστράφησαν μὲ διπλασίαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὠδηγήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερὸς δεσμός ὁ συνδένων τὸν Βαρδάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον». Ἡ γηραιὰ καλογραῖα ἐζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ 1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ ζεῖμπέκικο* γιαταγάνι*. ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὤρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἤρπασαν, τὴν ἐπεβίβασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφεραν εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

*

Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Βαρθάκη ἐν τῷ Ζαπτεῖῳ.*

Όταν τὸ 1821 ἐδρόντησε τὸ ὄπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρδάκης ἦτο πολὺ γέρον. ὦ! Μὲ ποίαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθη τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλικαριᾶς εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ πῶς θὰ ἐφιθύρισε μὲ στεναγμόν: «Ἄχ! καημένα νιάτα!...»

Ἄλλ' ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὀρμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοδόλος, ἦτο δυνατόν νὰ στείλῃ ἐκεῖ κάτι ἰδιόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιωμαχοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμεφόδια καὶ χρήματα—καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν—καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὑψηλάντην*.

Ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς χώρας, τὰς πυρποληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναῖκες, παρθένοι καὶ παιδία. Ὁ Βαρδάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον—ἀτρόμητον εἰς τὸ καθήκόν του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν Γρηγορίου τοῦ Ε'—ἐφρόντιζε μυστικᾶ περὶ λυτρώσεώς των καὶ ἔστειλεν 100.000 ρούβλια πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣτις εἶχε μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐγίνετο σπορά, πρὶν ἔλθῃ ὁ θερισμὸς ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἐχθρικά στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὔτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πείνα ἐδασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικόπαιδα. Ὁ Βαρδάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὁλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ὁλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

Ὅτε ἐφθασεν ἡ φοδερὰ εἰδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρδάκης εὐρίσκετο εἰς τὴν Βιέννην. Ἡ ἡρώϊκῃ νήσος εἶχε καταστραφῇ ἐκ θεμελίων· πολλαὶ γυναῖκες ὄρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶν Ψαριανῶν πολεμιστῶν εἶχε φονευθῇ εἰς τὴν μάχην ἣ εἶχεν ἀνατιναχθῇ ἡρωικῶς εἰς τὸν ἀέρα· χιλιάδες γυναικοπαίδων εἶχον διασκορπισθῇ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ Βαρδάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε· οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίωμά του, οὔτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ῥωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ

γῆρας τῶν σχεδὸν ὀγδοήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην, Ψαριανός, Βαρδάκης. Ἀμέσως καταβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὀλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ μὲ τροφάς, καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπον τῆς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρά, «ἡ ὀλόμαυρη ῥάχη», τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρά ἦσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἐξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἱματοβαμμένα ἐρείπια, καὶ ὁ Βαρδάκης ἀπεδιδάσθη εἰς τὴν Μονεμβασίαν.

Σπαρκατικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναῖκες καὶ παιδία περιεπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὄντα ῥακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους, καὶ ἐμαδοῦσαν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των, καὶ ἐκτυποῦσαν τὸ στῆθος των μὲ ἀπελπισίαν. Πρὸς τὸ πέλαγος ἐστραμμένοι μὲ δακρύνοντα πρόσωπα, ἐπροσχάλουν ἄλλη τὸν ἄνδρα τῆς, ἄλλη τὸν ἀδελφόν τῆς, ἄλλη τὸν υἱόν τῆς, τὰ ὀρφανὰ τὸν πατέρα των. Ἐγνώριζον ὅτι οὗτοι ἐκοίτοντο εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ἢ τοὺς εἶχαν καταφάγει αἱ φλόγες, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιστρέψουν, καὶ ὅμως τοὺς ἐφώναζαν, καὶ ἅπλωναν πρὸς αὐτοὺς τὰ χέρια ὡς νὰ τοὺς ἐπερίμεναν!....

Ὁ Βαρδάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ἀγαθοεργίας. Ἐνδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας· τὸ εὐσπλαχνικόν του χέρι ἀκούραστος ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφάς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμεφόδια διὰ τὴν ἱερὰν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὑψηλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του, ὁ «πατέρας τῆς ὀρφάνιας» ὁμοίαζε μὲ ἄγιον ποῦ ἐπρόβαλεν ἐξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχισε τὰ πλήθη τῶν δυστυχισμένων, μοιράζων βοήθειαν καὶ παρηγορίαν, σπογγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλσαμον εἰς τὰς πληγωμένας καρδίαις!...

Ὁ γεωργός, ὅταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἐρείπια τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προέβη ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἐρημωμένον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφοράς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Συλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. Ἀπ' ἐκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν ποῦ

θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐξορμήσουν οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ φοβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἔγινε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικὰς τῶν δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ἦτο δίκαιον. Ἀπ' ἐκεῖ μέσα ἐξῆλθεν ἡ Νίκη!

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πείναν καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς, μέσα εἰς τὰ ῥάκη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὐτὴ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέβη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρδάκη.

Ἡ Βουλὴ, ἥ, ὅπως τὴν ἔλεγον τότε, τὸ «Βουλευτικὸν Σῶμα», συνεδρίαζεν εἰς τὸ Ναύπλιον. Ὁ Βαρδάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φιланθρωπικὸν τοῦ ἔργου, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν τράπεζαν ἀρκετὸν ποσὸν χρημάτων διὰ νὰ ἰδρυθῇ καὶ διατηρῇται ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

— Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἶπεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς Ἐπικρατείας», καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίασιν τῆς ὁλομελείας τοῦ Βουλευτικοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκει τὸ ἐξῆς πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρδάκη:

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα:

Ἐπειδὴ, διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὑρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν καὶ ζωοτροφῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἐν Κεντρικὸν Ἐθνικὸν Σχολεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειούμενος, θέλων νὰ ὠφελήσω τὸ ἔθνος μου, ἀφιερῶ ρούβλια 300,000, τὰ ὅποια θέλω καταθέσει αἰωνίως εἰς τὸ Βασιλικὸν Ταμεῖον τῆς Μόσχας.... ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρὸν εἰς 30,000 γρόσια θέλει δίδεται ἑτησίως διὰ τιμῶν ἐπιτρόπων.... εἰς μισθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον.

Μὲ ὅλον τὸ σέβας

ὁ πρόθυμος πατριώτης

Ἰωάννης Βαρδάκης.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824*.

*

Μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ ἔδρεξε μὲ τὸν ἱερὸν ἰδρωτά του τὸ ὠργωμένον ἔδαφος, ὁ γεωργὸς μὲ εὐχαριστημένην συνείδησιν ὅτι ἔκαμεν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἐπιστρέφει εἰς τὸ σπίτι του νὰ ξεκουρασθῇ. Καὶ ὁ Βαρδάκης, ἀφοῦ ἔκαμεν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἡτοιμάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν του ἐστίαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς Τεργέστην, διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Βιέννην, καὶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσιν τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν γραφικωτάτην ἑπαυλὶν του, ἣ ὁποῖα ἀπεῖχεν ἑπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον.

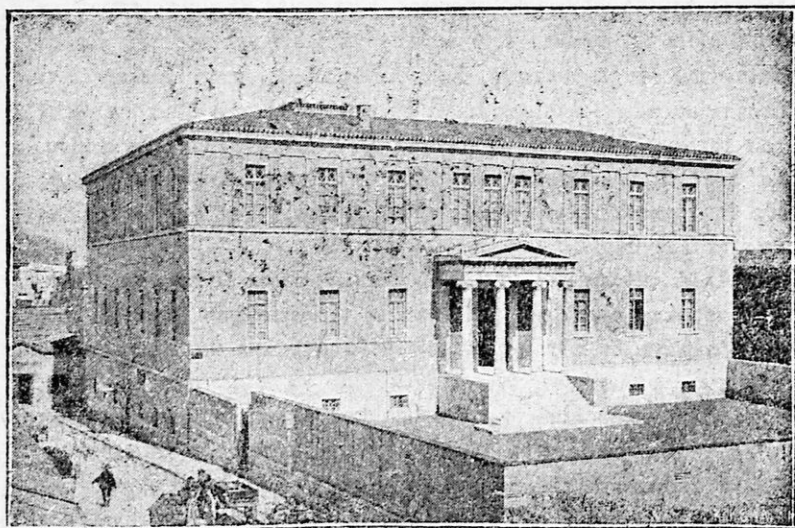
Ἀλλὰ «ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει». Ὁ Βαρδάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὴν δευτέραν πατρίδα του. Εἶχε σημάνει δι' αὐτὸν ἡ μοιραία ἐπίσημος ὥρα, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν, ἐνῶ ἐτοιμάζεται νὰ πτερυγίσῃ ἡ ψυχὴ, τοὺς λόγους πού λέγει ὁ ἐτοιμοθάνατος εἰς τὸ δημοτικὸν ἄσμα :

«Ἀκούω φικιάρια νὰ χτυπᾶν, ἀκούω τσαπιὰ νὰ σκάπτουν, κι' ἀκούω καὶ τὰ σήμαντρα νὰ κράζουν τ' ὄνομά μου».

Τὸ ὄνομα τοῦ Βαρδάκη ἔκραξαν μὲ τὴν ἀπαράμιλλον καὶ μοναδικὴν μελωδικὴν των ἀρμονίαν αἱ καμπάναι τῆς Ζακύνθου. Εἰς τὸ μοσχοβολημένον νησί τοῦ Ἰονίου παρέδωκε τὴν ὥραιαν ψυχὴν του ὁ Βαρδάκης, τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἐλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτραύηξε καὶ τὸν ἐσφιγξεν εἰς τὴν ἀγκάλῃν του· τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἦτο πολὺ ψυχρὸν, πολὺ βαρὺ. Ἐμείνει καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχὴ!....

Ἡ Βουλὴ, μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα, ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὕλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ Ἑθνους.

Τὸ μνημόσυνον ἐκεῖνο δὲν ἦτο ἀπὸ τὰς ψυχράς, τυπικὰς ἱεροτελεστίας, εἰς τὰς ὁποίας ἄνθρωποι ἀδιάφοροι συναθροίζονται πέριξ ἐνὸς δίσκου κολλύδων. Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὑπωρείας, μὲ συνοδείαν ῥόχθου κυμάτων ἢ ψιθυρισμοῦ πευκῶν, εἰς πόλεις καὶ ἐξωκκλήσια, καμπάναι καὶ σήμαντρα ἔκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλωσύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς ὀρφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατάνυξιν τῆς πενθήμου τελετῆς, ἓνας ὁλόκληρος λαός, ἓνας εὐγνώμων λαός, ἐρράντιζε μὲ δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο : Αἰωνία του ἡ μνήμη!

Τὸ Βαρβάκειον* Λύκειον.

Ἡ διαθήκη του ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ Βαρβάκη: ἀποχαιρετισμός πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

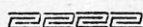
Ἐν πρώτοις ὥριζε ῥητῶς καὶ αὐτολεξεῖ· «ὁ ἐνταφιασμός μου νὰ γίνῃ χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοὶ ποὺ εἶχαν διασκορπισθῇ εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, εἶχαν συνοικισθῇ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδύξου Ἐρετρίας, εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ ἱδρυσαν τὰ Νέα Ψαρά. Τὰς τελευταίας του στιγμὰς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας του ὁ ψυχορραγῶν Βαρβάκης, καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδες τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολιχνῆς.

Τὴν κινητὴν του περιουσίαν ὅλην ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἔθνος. Μὲ πολὺν ζήλον ἐφρόντισε νὰ συλλέξῃ τὰ χρήματα καὶ νὰ τὰ καταθέτῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ὁ φίλος τοῦ Βαρβάκη, φιλόπατρις Ἕλληγ καὶ ἐθνικὸς εὐεργέτης καὶ αὐτός, ὁ Ἰωάννης Μπόζος. Σήμερον ἡ δωρεὰ τοῦ Βαρβάκη

ὁπολογίζεται εἰς 3.000.000 περίπου δραχμὰς καὶ δίδει ἐτήσιον εἰσόδημα 120.000 περίπου δραχμὰς¹.

Ἡ εὐγνωμονοῦσα πατρὶς τῷ ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

1910.

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός*.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός, Χίος τῇ καταγωγῇ, ἦτο υἱὸς ἱατροῦ.

Ὁ πατὴρ του, μὴ κατορθώσας, φαίνεται, νὰ διαγνώσῃ τὴν ἰδιοφυΐαν του, τὸν προώριζε καὶ τὸν ἀνέτρεφε δι' ἐπιστήμονα. Ἀλλ' ὁ μικρὸς Ἀνδρέας, μαθητὴς τότε τοῦ γυμνασίου Σύρου, ἔχασκεν ἐπὶ ὥρας ἐμπρὸς εἰς τὰς λίρας τῶν ἀργυραμοιδῶν καὶ ἐπλέετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ γίνῃ ἔμπορος. Ἐχρειάσθησαν χίλια βάσανα, μέσα καὶ παρακάλια, διὰ νὰ μεταπεισθῇ ὁ ἄκαμπτος καὶ ἐπίμονος πατὴρ του καὶ ν' ἀποφασίσῃ, ἅμα ἐτελείωσῃ τὸ γυμνάσιον, νὰ τὸν στείλῃ «χάριν δοκιμῆς» εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ μαθητεύσῃ ἐκεῖ εἰς γραφεῖον ἐμπορικόν.

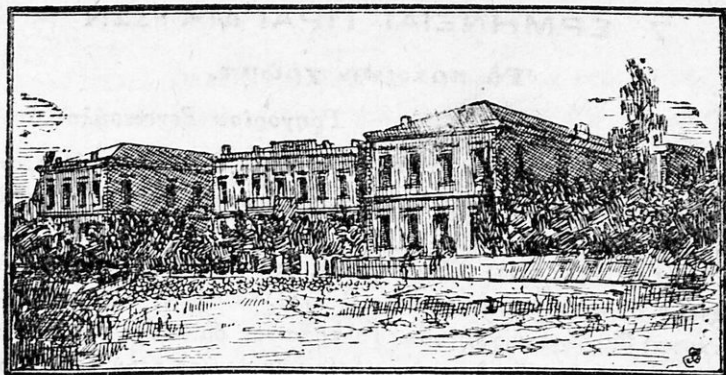
Ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς δοκιμῆς ὑπερέδῃ τὰς προσδοκίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Διὰ νὰ τὴν ἐκτιμήσετε καλύτερα, θὰ σᾶς ὁμιλήσω μὲ ἀριθμούς. Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο μόλις δεκαεξαετῆς, ὅταν μετέβῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσῆχθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Δαμιανοῦ (τὸ γραφεῖον αὐτὸ ἦτο ὑποκατάστημα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων ἐλληνικῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν τῆς ἐποχῆς

¹ Διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Βαρβάκη ἰδρύθη καὶ συντηρεῖται τὸ ἐν Ἀθήναις Βαρβάκειον Λύκειον καὶ τὸ ἐλλ. σχολεῖον τῶν Ν. Ψαρῶν.

Τὸ ἐν Ἀθήναις Δημοτικὸν Θέατρον.
(Δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Συγγροῦ εἰς τὸν Δῆμον τῶν Ἀθηναίων).

ἐκεῖνης). Εἶχε τελειώσει, ὡς εἶπομεν, τὸ γυμνάσιον ἤξευρεν ἀρκετὰ γαλλικά, ὀλίγα ἰταλικά καὶ ἀγγλικά, εἶχε σπουδάσει κατὰ τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν στοιχεῖα διπλογραφίας καὶ λογιστικῆς, καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐντὸς ἑξ μηνῶν, κατώρθωσε νὰ μάθῃ καὶ τὰ τουρκικά, τὰ ὅποια τῷ ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ἐργασίαν του. Μετὰ ἓν ἔτος, εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ὁ ἀπλοῦς μαθητευόμενος ὠνομάζετο πρῶτος γραμματικὸς καταστιχάρης εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Δαμιανοῦ, δηλαδή, μὲ ἄλλους λόγους, ὑποδιευθυντὴς! Εἴκοσι ἐτῶν εἶχεν ἤδη σχηματίσει τὸν πυρῆνα τῆς περιουσίας του, ἀπὸ τὰς οἰκονομίας του καὶ ἀπὸ μικρὰς ἐμπορικῆς πράξεις, τὰς ὁποίας εἶχε τὸ προνόμιον νὰ κάμνῃ διὰ λογαριασμόν του· εἶχε τότε ἕως 40.000 φράγκα ἰδικά του. Εἰκοσιδύο ἐτῶν προσελαμβάνετο ὡς συνεταῖρος τῆς μεγάλης ἐταιρείας, μὲ συμμετοχὴν εἰς τὰ κέρδη κατὰ 5 καὶ μετ' ὀλίγον κατὰ 7 τοῖς ἑκατόν. Ὁ Δαμιανὸς εἶχεν ἀποθάνει, καὶ αὐτὸς ἦτο πλέον ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποκαταστήματος καὶ εἰς τῶν κυριωτέρων μοχλῶν τῆς ἐταιρείας. Εἰκοσιδύο ἐτῶν, φαντασθῆτε! Εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἄλλοι μόλις ἀρχίζουν

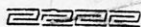
Τὸ ἐν Ἀθήναις νοσοκομεῖον ὁ Εὐαγγελισμός.
(ἀνεγερθὲν κυριωτάτῃ δαπάνῃ τοῦ Ἀ. Συγγροῦ).

τὸ στάδιόν των, ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ἦτο ἤδη μεγαλέμπορος, μ' ἐτήσιον κέρδος πολλάκις ἄνω τῶν ἑκατὸν χιλιάδων!

Ὁ μανθάνων αὐτὰς τὰς λεπτομερείας δὲν ἀπορεῖ πλέον πῶς ὁ Ἀνδρέας Συγγρός κατώρθωσε νὰ κάμῃ τόσῳ μεγάλῃν περιουσίαν. Ἐπὶ ἔτη ἀκόμη πολλὰ ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται μετ' τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ μετ' τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν. Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς μία κλίμαξ, τῆς ὁποίας σταθερῶς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἑκάστην μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὠπισθοχώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίας. Πάντοτε ἐμπρός, πάντοτε πρὸς τὰ ἐπάνω! Καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφήν. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι κατεῖχε τὸ μαγικὸν τετράφυλλον τριφύλλι, ποῦ ἀνοίγει ὅλας τὰς θύρας καὶ καταλύει ὅλα τὰ προσκόμματα. Καὶ τὸ μαγικὸν αὐτὸ τριφύλλι ἦτο ἡ θέλησις, ἡ ἰκανότης, ἡ ἰδιοφυΐα, ἡ ἐπιμονὴ ἡ ἀκοίμητος καὶ ἡ φιλεργία ἡ ἀδιάκοπος!

Καὶ ἔπειτα, μετὰ τὸν θησαυρισμόν, ἡ ὥραία ἐκείνη χρῆσις τοῦ πλούτου. Ἐμβλημα τῆς ζωῆς του ὁ Ἀνδρέας Συγγρός κατέστησε τὸ *Ἔρδ' ἀγαθὸν* (κάμνε τὸ καλόν). Τὰς πολυαρίθμους εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἐπραγματοποίησε ζῶν ὁ μέγας εὐεργέτης, ἐσυνέχισε καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῆς διαθήκης του, ἡ ὁποία δικαίως ἐπωνομάσθη «ποίημα εὐποιίας». Διὰ τοῦτο ὀλίγων πλουσίων τὸ ὄνομα παραμένει τόσῳ λατρευτὸν καὶ εὐλογητόν, ὅσον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ.

1908.

7. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Τὸ πρᾶσινον χρώμα.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

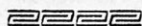
Ἐχετε παρατηρήσει διὰ τὸ γλυκύτερον, τὸ ἀναπαυτικώτερον διὰ τὰ μάτια χρώμα εἶναι τὸ πρᾶσινον; Πρῶτον αὐτὸ καὶ ἔπειτα τὸ κυανόν.

Καὶ τὰ ἄλλα εἶναι βέβαια ὥρατα, καὶ τὰ ἄλλα θέλγουν, πρὸ πάντων τὸ κόκκινον, τὸ χρυσοειδὲς καὶ τὸ ἰώδες, ἀλλὰ κουράζουσι καὶ θαμβώνουσι γρήγορα. Τὸ πρᾶσινον ὅμως ὄχι. Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀτενίσῃ διαρκῶς χωρὶς κόπον· καὶ ὅταν τὰ μάτια τοῦ εἶναι βαριὰ καὶ κουρασμένα ἀπὸ τὴν μακρὰν ἐνατένισιν ἐνὸς ἐκτυφλωτικοῦ λευκοῦ, ἐνὸς πορφυροῦ ἢ χρυσοκίτρινου, ἀρκεῖ νὰ τὰ στρέψῃ πρὸς μίαν πρασινάδα, πρὸς τὸ δένδρον τοῦ δρόμου, πρὸς τὴν χλόην τοῦ πάρκου, πρὸς τὸν κισσὸν τῆς αὐλῆς, διὰ ν' ἀνακουφισθοῦν καὶ νὰ ἐλαφρῶσιν ἀμέσως. Τὸ πρᾶσινον διὰ τὰ μάτια εἶναι ἀληθινὴ θωπεία. Μία ἐπιφάνεια ἄλλου χρώματος ζωηροῦ θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι κρύπτει ἀοράτους βελόνας λεπτότητας, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν πρώτην εὐχάριστον θωπείαν τρυποῦν καὶ πονοῦν. Ἀλλὰ ἐπιφάνεια χρώματος πρασίνου, οἷουδ' ἕποτε τόνου, καὶ τοῦ ζωηροτέρου, μᾶς εὐχαριστεῖ, χωρὶς νὰ μᾶς πληγώῃ ποτέ. Αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἀπὸ αὐτὴν αἱ βελόνας λείπουν. Καὶ εἶναι διὰ τὴν ὄρασιν, ὅτι τὸ χνουδωτὸν βελουδοῦ διὰ τὴν ἀφήν!

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι πρώτην φοράν, ὅταν ἦμουν παιδί, ἐπέστησε τὴν προσοχήν μου ἐπὶ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῆς τοῦ πρασίνου ἕνας γέρων, ἀγαθὸς καὶ σεβάσμιος ἱερεὺς τῆς πατρίδος μου. Ἦτο πολὺ φιλανθήης καὶ ἐπεριποιεῖτο μόνος τοῦ τὸν μικρὸν κήπον τῆς ἐκκλησίας τοῦ. Δὲν εἶδα ποτὲ ὠραιότερον εἰς τὴν ζωὴν μου! Ὅλος σχεδὸν ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀναδενδράδας*. Ὁ ἱερωμένος κηπουρὸς ἐκαλλιεργοῦσε κατὰ προτίμησιν κισσοὺς καὶ ἄλλα ἀνερπυστινὰ, τὰ ὥρατα φυλλώματα τῶν ὁποίων ἐσχημάτιζαν παντοῦ ἐκτεταμένας καὶ ποικιλοσχήμους ἐπιφανείας, στολισμένας μὲ ἄνθη λευκά, κυανὰ, κόκκινα, κίτρινα καὶ ἰώδη. Μίαν ἡμέραν τοῦ ἐθαύμαζα τὴν πλουσίαν αὐτὴν ἀνοιξιὰτικὴν πρασινάδα, ὃ γέρων ἱερεὺς ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μοῦ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ πρασίνου «τοῦ περισσότερον ὑγιεινοῦ καὶ ἀναπαυτικοῦ διὰ τὴν ὄρασιν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα χρώματα», καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπρόσθεσε:

— Δι' αὐτὸ καὶ ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ ἐσκόρπισε τόσον ἄφθονα εἰς τὴν φύσιν.

Ἀγαπᾶτέ το λοιπόν, κυνηγᾶτέ το τὸ πράσινον ὅσον ἡμπορεῖτε! Ὅσοι δὲν ἔχετε τὸ εὐτύχημα νὰ ζητε εἰς τὴν ἐξοχὴν, φροντίζετε τοῦλάχιστον ὥστε ἀπὸ τὸ παράθυρόν σας νὰ φαίνεται πολλὴ πρασινάδα. Δὲν ὑπάρχει ὠραιότερον παραπέτασμα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ σχηματίζει ἐν φύλλωμα δένδρου ἢ θάμνου, χρυσιζόμενον ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Προτιμᾶτε, ὅσάκις ἔχετε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς, τὸ ἀνοικτὸν πράσινον διὰ τοὺς τοίχους τῶν δωματίων σας καὶ διὰ τὰ ὑφάσματα τῆς ἐπιπλώσεώς των. Ἄς εἶναι πράσινον τὸ ἀλεξιφωτον τῆς λυχνίας σας καὶ ὠχροκύανον τὸ χαρτὶ ποὺ γράφετε συνήθως. Καὶ φροντίζετε νὰ ἔχετε εἰς τὰ σπῖτια σας ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα φυτά. Τὸ πράσινον πρέπει νὰ σᾶς περιστοιχίζῃ. Καὶ ἡ χαρὰ τῆς ἀνοίξεως εἶναι μία πράσινη χαρὰ· ἀρχίζει ἀπὸ τὴν γλυκυτάτην θωπείαν τῶν ὀφθαλμῶν, διὰ νὰ καταλήξῃ ὡς ὑπερτάτη ἀγαλλίασις εἰς τὴν ψυχὴν.

1913.

8. ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Θείου.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

(Ἡ σκηνὴ παριστάνει παιδικὸν δωμάτιον. Ὁ Ἀριστείδης, 12 ἐτῶν, ἐπιστρέφει ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Κρατεῖ τὰ βιβλία του καὶ ἕνα γράμμα σφραγισμένον. Ἀφήνει τὰ βιβλία του στὸ τραπέζι, καί, χωρὶς νὰ βγάλῃ τὸ κασκέτο του, ἀρχίζει).

Μόνο σ' ἐμένα συμβαίνουν τέτοια παράξενα πράγματα!... Ὅριστε πάλι σήμερα: Μὲ βρίσκει ὁ θεὸς Παντελῆς στὸ δρόμο, μοῦ δίνει αὐτὸ τὸ σφραγισμένον γράμμα, καὶ μοῦ λέει: «Πάρε, Ἀριστείδη· εἶναι δικό σου. Ἐχει μιὰ εἰδηση μέσα ποὺ θὰ σὲ χαροποιήσῃ πολὺ-πολύ. Ἀλλὰ στὸ δίνω μὲ μιὰ συμφωνία: θὰ μοῦ δώσης τὸ λόγο σου, ὅτι δὲν θὰ τὸ ἀνοίξης, παρὰ μόνον αὐριο τὸ πρωί, πρὶν φύγῃς γιὰ τὸ σχολεῖο.

— Μὰ γιατί; τοῦ λέω.

— Ἔτσι· εἶναι μυστικό. Μοῦ δίνεις τὸ λόγο σου;

— Καλὰ· καὶ ἂν τ' ἀνοίξω πρωτύτερα;

— Ἡ καλὴ εἰδησις θὰ χαθῇ. Μοῦ δίνεις τὸ λόγο σου;

—Μὰ πῶς γίνεται νὰ χαθῇ ἡ εἰδησις; Θὰ σβήσουν τὰ γράμματα, ἅμα τὰ ἰδῇ ὁ ἥλιος, ὅπως κάτι φωτογραφίες ποὺ κάνει ὁ Τάκης;

—Δὲν ξέρω· εἶναι μυστικό, σοῦ εἶπα. Μοῦ δίνεις τὸ λόγο σου;

—Καλά. . . . σὰς τὸν δίνω.

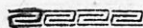
—Λοιπὸν σύμφωνοι. . . μόνο αὔριο τὸ πρωί· πρωτότερα ὄχι.

Πρωτότερα ὄχι. . . πᾶει πιά, ἔδωσα τὸ λόγο μου! Αὐτὸ τὸ γράμμα δὲν θὰ τ' ἀνοίξω, δὲν πρέπει νὰ τ' ἀνοίξω, δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τ' ἀνοίξω. Ὅχι πὼς πιστεῶ ὅτι μπορεῖ νὰ χαθῇ ἡ καλὴ εἰδηση, ὄχι· ἀλλὰ ἔτσι, ἐπειδὴ ἔδωσα τὸ λόγο μου στὸ θεῖο. Ἐπειτα, ποιὸς ξέρει! Κάτι θὰ συμβαίῃ ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὸ μάθω, παρὰ μόνο αὔριο. Ἀλλὰ τί; Ἐδῶ σὲ θέλω, Ἀριστείδη! Ἀπὸ τῇ στιγμῇ ποὺ τὸ πῆρα, αὐτὴ ἡ περιέργεια μὲ βασανίζει. . . ὦ, πῶς μὲ βασανίζει! Νὰ τῷξερα, δὲν θὰ ἔδινα τὸ λόγο μου μὲ τόση εὐκολία. (Στριφογυρίζει τὸ γράμμα στὰ χέρια του). Τί νὰ λέῃ; . . , Τί εἶναι αὐτὸ τὸ μυστικὸ τέλος πάντων; Ὅσο καὶ νὰ σπάζω τὸ κεφάλι μου, τίποτα δὲν βγαίνει. (Φέρνει τὸ χέρι στὸ μέτωπο καὶ συναντᾷ τὸ κασκέτο του)—Μπᾶ! Μὲ τὸ καπέλλο βρίσκομαι ἀκόμα· καὶ ἡ μητέρα μοῦ λέει, μόλις μπαίνω στὸ σπίτι, νὰ τὸ βγάζω. (Τὸ βγάζει καὶ τὸ πετᾷ στὸ τραπέζι). Μὰ ἀπ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ καταλάβῃ κανεὶς σὲ τί θέση βρίσκομαι. . . Κι' ἐγὼ δὲν ᾔθελα νὰ εἶμαι τόσο περιέργος. . . τόσο ἀνυπόμονος. . . τόσο βιαστικός. . . τόσο ἀδύνατος. . . τόσο ὀλιγόψυχος. . . Ἀλλὰ τί νὰ κάνω; Μήπως φταίω; μήπως τὸ θέλω; Ἀχ! Ἄς μπορούσα νὰ διαβάσω τὸ γράμμα, χωρὶς νὰ τὸ ἀνοίξω. . . ἀλλὰ πῶς; (Μετὰ μικρὰν παύσιν, βλέπει τὸν φάκελλον). Εἶναι τόσο καλὰ κλεισμένο, κολλημένο, σφραγισμένο!.. Νὰ τὸ βάλω στὸ φῶς, μήπως διακρίνονται τὰ γράμματα ἀπὸ μέσα; (Πλησιάζει στὸ παράθυρο καὶ ἐκθέτει τὸ γράμμα στὸν ἥλιο). Τίποτα! Ἐνὰ σκοτάδι φαίνεται μέσα,—σὰν τὸ σκοτάδι ποὺ εἶναι τώρα καὶ στὸ νοῦ μου. .

✕ Κι' αὐτὸς ὁ θεῖος! Ἔδαλε τὸν πιὸ χοντρὸ φάκελλο ποὺ εἶχε! (Περπατεῖ λίγες στιγμὲς σκεπτικός). Οὐφ! Δὲν βαστῶ πιά! Θὰ τὸ ἀνοίξω!! Ἐπὶ τέλους, ποιὸς θὰ μὲ ἰδῇ, ποιὸς θὰ τὸ μάθῃ; (Προσποιεῖται τῇ φωνῇ τοῦ θείου του). «Λοιπόν, Ἀριστείδη, πότε τὸ ἀνοίξεις;—Αὔριο τὸ πρωί. . . (διορθώνει τὸν ἑαυτοῦ του) ὄχι δά!.. σήμερα τὸ πρωί, θεῖέ μου, πρὶν φύγω γιὰ τὸ σχολεῖο.—Μπράβο! ἐκράτησες τὸ λόγο σου!» Ἐ, καὶ ἔπειτα; Τί

πὼς ἐκράτησα τὸ λόγο μου; Τί θὰ κερδίσω μὲ τοῦτο! Δὲν βα-
ρίεσαι! Θὰ τὸ ἀνοίξω ἀμέσως· τὸ γοργὸν καὶ χάριν ἔχει! (Σχί-
ζει τὸ φάκελλο ἀδέξια). Πῶ, Πῶ! Τί σκληρὸν χαρτί. . . κόντεψα
νὰ σχίσω μαζί καὶ τὸ γράμμα. . . ὄχι. . . νὰ το! . . . (Ξεδιπλώ-
νει τὸ γράμμα βιαστικὸς καὶ γεμᾶτος περιέργεια, διαβάξει): «'Αρι-
στείδη μου, ἀν κρατήσης τὸ λόγο σου καὶ δὲν ἀνοίξης αὐτὸ
τὸ γράμμα πρὸ τῆς ὥρας του, θὰ σοῦ ἀγοράσω τὴ φωτογρα-
φικὴ μηχανή, πού ἐπιθυμεῖς τόσο. . .» (Διακόπτεται ταραγμένος.
Κοιτάζει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μὲ φόβο) **Καλά, καλὰ**· δὲν τὸ δια-
βασα. . . ὄχι, αὔριο τὸ πρωί. . . ναί, ναί, αὔριο τὸ πρωί τὸ δια-
βασα. . . 'Αχοῦς ἔχει! καὶ τί ἄλλο θέλω ἀπὸ μιὰ φωτογραφικὴ
μηχανή. . . νὰ κάνω κι' ἐγὼ φωτογραφίες σὰν τοῦ Τάκη. . .
ὄχι δά, καλύτερες! . . . Λοιπὸν σύμφωνοι, αὔριο τὸ πρωί. . .
(Πρὸς τὸ κοινόν): Κύριοι, σὰς παρακαλῶ πολὺ, κυρίες, γιὰ τὸ-
νομα τοῦ Θεοῦ! μὴν πῆτε τίποτα στὸ θεϊτό μου. . . 'Εγὼ βέβαια
δὲν θὰ τοῦ τὸ πῶ ποτέ. . . 'Αν θέλετε τώρα, ὅπως διόλου μεταξὺ
μας, ἂς δοῦμε τί λέει καὶ παρακάτω. Λένε ὅτι δὲν πρέπει ν'
ἀφήνουμε μισοτελειωμένες τίς δουλειές μας. Λοιπὸν. (Ἐξακο-
λουθεῖ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς): «Θὰ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς
νίκης, τὴν ὅποian θὰ νικήσης βέβαια, πολεμῶν τὴν περιέργειά
σου». Τί λόγος! . . . «Σὲ φιλῶ, ὁ θεϊός σου Παντελῆς». 'Ἐτε-
λείωσε. . . Τί καλὰ! Λοιπὸν, ὅπως εἶπαμε! (Καθὼς μιλεῖ, στρέ-
φει, μᾶλλον ἀφηρημένος, τὴν σελίδα τῆς ἐπιστολῆς. 'Ἐξαφνα,
ὀίχνει πάλιν σ' αὐτὴν τὸ βλέμμα). Μπᾶ! 'Ἐχει καὶ ὑστερόγραφο.
Γιὰ νὰ ἰδοῦμε! (Διαβάξει): «Υ. Γ. 'Απόψε θὰ ἔλθω στὸ σπίτι καὶ
θὰ μοῦ δείξης τὴν ἐπιστολήν (μὲ φωνὴν τρέμουσαν) σφραγισμέ-
νην ὅπως σοῦ τὴν ἔδωσα. 'Ο ἴδιος». Καὶ χειρότερος! . . . Νὰ
ἓνα πρᾶγμα πού δὲν τὸ συλλογιστήκαμε! . . . 'Αμὴ τώρα; . .
πού ἔκαμα τὸ φάκελλο χίλια κομμάτια; (Μένει γιὰ μιὰ στιγμή
ἀναυδος, κοιτάζει τὸ κοινὸν μὲ κωμικὴ ἀπελπισία). Πάει!
'Αντίο φωτογραφικὴ μηχανή! **● Τάκης** δὲν θὰ ἔχῃ ἀντίπαλο. . .
Μὰ ἔτσι μοῦ ἔπρεπε, γιὰ νὰ μάθω νὰ μὴν εἶμαι τόσο περιέργος.
(Πρὸς τὸ κοινὸν παρακλητικῶς): **Ω, κυρίες καὶ κύριοι!** Τώρα
εἶναι ἴσα-ἴσα πού θὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μὴν πῆτε κανενὸς τὸ
πάθημά μου. . . Καὶ ἄλλη φορά. . . ὦ, ἄλλη φορά! Τὰ παθή-
ματα, μαθήματα! (Χαιρετᾷ καὶ ἐξέρχεται).

1910.

9. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

Γ ν ὤ μ α ι

Ἄδαμ. Κοραῆ.

Αἱ δυστυχίαι εἶναι τῆς ἀρετῆς ἢ παλαιστρα, εἰς τὴν ὁποίαν διακρίνεται ὁ ἄνδρετος ἀπὸ τὸν ἀνανδρον ἀθλητὴν. Πότε ἄλλοτε ἔχει τις νὰ δείξῃ μὲ πλειοτέραν βεβαιότητα, ὅτι εἶναι φρόνιμος, ἂν δὲν τὸ δείξῃ εἰς τὴν συμφορὰν του; Τὸ νὰ συμβουλεύῃ τις τὰ καλὰ δὲν χρειάζεται μεγάλην γνῶσιν· τὸ νὰ τὰ ἐργάζεται, ὅταν ἡ χρεῖα τὸ καλέσῃ, εἶναι μόνῃς ἀνδρείας καὶ φρονίμου ψυχῆς προτέρημα.

Τότε μόνον γίνεται θεάρεστος ἢ ἐλεημοσύνη, ὅταν γίνεται μὲ κρίσιν. Τότε μόνον εἶναι γέννημα φιλανθρωπίας, ὅταν κόπτῃ τὰς αἰτίας τῆς πτωχείας, ὅχι ὅταν τρέφῃ καὶ αὐξάνῃ διὰ τῆς ἀργίας τὴν πτωχείαν.

Ὁ ἔρως τῆς μετὰ θάνατον δόξης εἶναι ψυχῶν εὐγενῶν ἔρως· μόνον τὰ ἀνδράποδα δὲν αἰσθάνονται τὸν τοιοῦτον ἔρωτα.

Μόνῃ ἢ δικαιοσύνῃ φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν· ὅπλα χωρὶς δικαιοσύνην γίνονται ὅπλα ληστῶν, ζώντων εἰς καθημερινὸν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τὴν δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστὰς ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν οἱ λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν. Ἡ ἀνδρεία χωρὶς τὴν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη ἂν ἐφυλάσσετο ἀπὸ ὅλους, οὐδὲ χρεῖαν ὅλως εἶχε τῆς ἀνδρείας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἔνδοξος καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος: «Οὐδὲν ἀνδρείας χρῆζομεν, ἐὰν πάντες ὦμεν δίκαιοι».

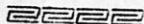
1825.

Γ ν ὤ μ α ι

Δ. Σολωμοῦ.

Ἡ ἀληθινὴ σοφία λέγει τὸ δίκαιόν της μὲ μεγαλοπρέπειαν καὶ χωρὶς θυμούς.

Κλεῖσε μέσα στὴν ψυχὴν σου τὴν Ἑλλάδα, καὶ θὰ αἰσθανθῇς μέσα σου νὰ λαχταρίζῃ κάθε εἶδος μεγαλείου. 1859.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α'. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Α'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ.

Ὁ Νικοτσάρας*.

Δημῶδες.

Ἕνα πουλάκι ξέβγαινε πὸ μέσ' ἀπὸ τὴν Βέρροια·
ῥάχη σὲ ῥάχη περπατεῖ, λημέρι σὲ λημέρι.
Κι' οἱ κλέφτες τὸ ἐρώταγαν, κι' οἱ κλέφτες τὸ ῥωτοῦσι :
«Πουλάκι, πόθεν ἔρχεσαι, καὶ πόθεν κατεβαίνεις ;
— Ἀπὸ τὴ Βέρροϊαν ἔρχομαι, στ' Ἀγραφα κατεβαίνω. 5
Πάω νὰ βρῶ τὸ Νικολό, νὰ σμίξω τὸ Σταμάτη,
νὰ πῶ τὰ χαιρετίσματα ἀπὸ τὸ Νικοτσάρα·
τρεῖς μέρες κάνει πόλεμον, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
πέρα στὸ Ξερολείβαδο, στοὺς πάγους καὶ στὰ χιόνια.

— Ἀκοῦστε, παλικάρια μου, φωνάζ' ὁ Νικοτσάρας, 10
βάλτε τσελίκι* στὴν καρδιά, καὶ σίδηρα στὰ πόδια,
καὶ πάρτε τὰ ντουφέκια σας, βγάλτε καὶ τὰ σπαθιά σας,
γιουρούσι* γιὰ νὰ κάμωμε, νὰ φθάσωμε στὸ Πράβι.
Τὸν ἄλυσον νὰ κόψωμε καὶ πέρα νὰ ριχτοῦμε,
ξερβιά μεριά τὸν ποταμὸ νὰ πάρωμε, παιδιὰ μου, 15
νὰ βροῦμε τὰ Λαζόπουλα, τὸν καπετὰν Λαμπράκη».

Εὐθὺς γιουρούσι ἔκαμαν κι' ἔφθασαν στὸ γεφύρι,
καὶ μὲ τὸ δαμασκί σπαθὶ ὁ Νικοτσάρας κόφτει
τὸν ἄλυσον τοῦ γεφυριοῦ, κι' ἐδιάβηκαν ἀντίκρυ.

1807.

Ἡ ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου.

Δημῶδες.

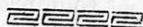

Θέλτε ν' ἀκοῦστε κλάματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια·
Περᾶστε ἀπὸ τὸ Κάρελι*, καὶ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι.
Ἐκεῖ θ' ἀκοῦστε κλάματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια,
πῶς κλαῖν οἱ μάννες γιὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ γιὰ μάννες.
5 Δὲν κλαῖνε γιὰ τὸ σκοτωμὸ πὺν θενὰ σκοτωθοῦνε,
μὸν κλαῖνε γιὰ τὸ σκλαβωμὸ, πὺν θενὰ σκλαβωθοῦνε.

Ἦταν Σαββάτο ἀπὸ βραδύς, ἀνήμερα Λαζάρου·
τρανὸ τελάλῃ ἐβάρεσαν μέσα στοῦ Μεσολόγγι·
στὲς ἐκκλησιᾶς μαζώχτηκαν ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι,
10 καὶ ἓνας τὸν ἄλλον ἔλεγε, καὶ ἓνας τὸν ἄλλον λέγει·
«Ἀδέρφια, τί θὰ κάμωμε στοῦ χάλι πὺν μᾶς ἡῦρε;
εἴκοσι μέρες πέρασαν, πὺν ὁ ζαερεῶς* ἐσώθη·
φάγαμε ἀκάθαρτα σκυλιά, καὶ γάτους καὶ ποντίκια·
τὸ Βασιλάδι ἔπесе, τ' Ἀντολικὸν ἐχάθη,
15 ἦρθαν καὶ τὰ καράβια μας καὶ πάλι πίσω πᾶνε».
Θανάσης Κότσικας* φώναξε, Θανάσης Κότσικας λέει·
«Ἀδέρφια, ἂς πολεμήσωμε τοὺς Τούρκους σὰ λιοντάρια,
καὶ τὸ γιουρρούσι ἂς κάμωμε, πᾶς καὶ διαβοῦμε πέρα.
Μπροστὰ θὰ νᾶβγουν οἱ γεροὶ, στὴ μέσην οἱ γυναῖκες».

20 Ἐγίνηκε τὸ τσάκισμα μέσ' στοῦ Μακροῦ τὴν ντάπια*,
καὶ τὸ γεφύρι χάλασαν, καὶ τὰ παιδιὰ τὰ πνίξαν.
Οἱ ἄρρωστοι μέσα μείνανε, μαζὶ μὲ τὸ δεσπότη·
φωτιά στοῦ κάστρου ἐβάλανε, κανέναν δὲ σκλαβώθη.

1826.

Β' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
(ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΘΡΥΛΟΙ, ΚΤΛ.)

Ο βασιλικός.

Γ. Μ. Βιζυηνοῦ.

«Βαθιά τὸν ἔκρουσαν στὴ γῇ 1
οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι
τὸν Τίμιο Σταυρό.
Τοῦ Σταυρωμένου ἡ προσταγὴ
στὸν ὕπνο μου μὲ λέει
νὰ πάγω νὰ τὸν βρῶ».

Ἔτσι ἡ Ἑλένη διαλαλεῖ 2
τοῦ Κωνσταντίνου ἡ μάνα,
βασίλισσα ἀκουστή.
Στὴν Ἰουδαία προσκαλεῖ
τὸν κάθε μεγιστᾶνα
ὁ βασιλεὺς κι' αὐτή.

Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔναν καιρὸ 3
σάρκα θνητὴν ἐνδύθη
γιὰ μᾶς τοὺς χριστιανούς·
κι' ἀπέθανεν εἰς τὸ Σταυρὸ
κι' ἐτάφη κι' ἀνεστήθη
καὶ πάει στοὺς οὐρανοὺς.

Εἰν' ὁ Χριστὸς ποὺ βοηθᾷ! 4
τὰ κάτεργα* ἁρματωστε
γιὰ τὴν Ἱερουσαλή.
Σκάψτε ἀψηλὰ στὸ Γολγοθᾶ,
τὰ χώματα σηκῶστε
τὴν κόπρο τὴν πολλή!

Κι' ὅποιος τὸν εὔρη τὸ Σταυρό, 5
τὸν φέρη μέσ' στὴν Πόλη,
μέσ' στοὺς ἁγίους περνᾷ·
γιατὶ θὲ νὰῦρη θησαυρὸ

πὺ σκέπει ἀπὸ τὸ βόλι
κι' ἀπὸ τὸν Σατανᾶ.

6 Σκάφτουνε μιά, σκάφτουνε δύο,
σκάφτουν πολλές ἡμέρες
μὲ τ' ἀργυρᾶ τσαπιά.
Ὡ νὰ χαθοῦν, νὰ μὴν τοὺς διῶ!
τὸν σκέπασαν μὲ λέρες!
Ποῦ νὰ τὸν εὔρης πιά!

7 Μὰ ἐκεῖ πὺ σκάφτουν σκυθρωπά,
ἓνα ἄρωμα σκορπιέται,
μοσχοβολᾷ γλυκά.
Μέσ' ἀπ' τὸ χῶμα τὸ σκορπᾷ
μιὰ λουλουδιά, πὺ σειέται
μὲ τ' ἀνθη τὰ λευκά.

8 Τρέχει ἡ Ἑλένη μὲ καρδιά·
σκάφτει σ' αὐτὸν τὸν τόπο
τὸ χέρι της τὸ ἄβρό·
σκάφτει κοντὰ στὴ λουλουδιά·
δὲν ἔχασε τὸν κόπο!
Εὔρηκε τὸ Σταυρό!

9 «Σηκώσετέ τον ἀψηλά!
τὸν ἡῦρα, μὲ ἀνήκει,
βαθιά τὸν προσκυνῶ!
Τὸ φῶς του μᾶς χαμογελᾷ
σὰ λάβαρο, σὰ νίκη
ἀπὸ τὸν οὐρανό!

10 Μὰ καὶ τὸ λούλουδο στὴ γῇ
νὰ σέβεσθε μαζί του,
πὺ ἀξιώθηκα νὰ βρῶ.
Ἀπ' τὸν Παράδεισο ἔχει βγῇ,
μὲ τὴ γλυκειὰ πνοή του
νὰ ῥαίνει τὸ Σταυρό».

Ἐκτοτε μένει σεβαστὸ
τὸ πράσινο βλαστάρι
μὲ τ' ἄνθος τὸ λευκό.
Τοὺς ἁγιασμοὺς κάμνουν μ' αὐτό,
τὸ παίρνουν γι' ἅγια χάρη·
τὸ λὲν βασιλικό.

11

1890.

Ὁ μικρὸς Ἀκρίτας.

Δημῶδες.

Ὁ Κωσταντῖνος ὁ μικρὸς κι' ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρειωμένος,
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλον, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν,
κι' ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαύρους των στὸν πλάτανο δεμένους·
τοῦ Κώστα τρώει τὰ σίδερα, τοῦ Ἀλέξη τὰ λιθάρια,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρα ξεριζώνει.

5

Κι' ἐκεῖ πὺν τρῶγαν κι' ἔπιναν καὶ πὺν χαροκοποῦσαν,
πούλακι πῆγε κι' ἔκατσε δεξιὰ μεριά στὴν τάβλα*
δὲν κελαηδοῦσε σὰν πουλί, δὲν ἔλεε σὰν ἀηδόνη,
μόν' ἐλαλοῦσε κι' ἔλεγεν ἀνθρωπινὴ κουβέντα :
— Ἐσεῖς τρῶτε καὶ πίνετε καὶ λιανοτραγουδάτε,
καὶ πίσω σᾶς κουρσεύουνε* Σαρακηνοὶ* κουρσάροι*.
Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ παιδιὰ, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη.

10

Ὡστε νὰ στρώση ὁ Κωσταντῆς καὶ νὰ σελώση ὁ Ἀλέξης,
εὐρέθη τὸ Βλαχόπουλο στὸ Μαῦρο καβαλάρης.
— Γιὰ σύρε σύ, Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα* νὰ βιγλίσης*.
ἂν εἶν' πενήντα κι' ἑκατό, χύσου μακέλεψέ* τους,
κι' ἂν εἶναι περισσότεροι, γύρισε μίλησέ μας.

15

Ἐπῆγε τὸ Βλαχόπουλο στὴ βίγλα νὰ βιγλίση.
Βλέπει Τουρκιὰ Σαρακηνοὺς κι' Ἀράπηδες κουρσάρους·
οἱ κάμποι ἐπρασινίζανε, τὰ πλάγια κρῆκινίζαν·
ἄρχισε νὰ τοὺς διαμετράη, διαμετρημοὺς δὲν εἶχαν.
Νὰ πάη πίσω ντρέπεται, νὰ πάη ἔμπρὸς φοβᾶται.

20

- 25 Σκύβει, φιλεῖ τὸ Μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ῥωτάει :
- Δύνεσαι, Μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξης ;
- Δύνομαι, ἀφέντη, δύνομαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξω,
κι' ὅσους θὰ κόψῃ τὸ σπαθί, τόσους θὲ νὰ πατήσω.
- Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἓνα χρυσὸ μαντίλι,
- 30 μὴν τύχη λάκκος καὶ ῥιχτῶ καὶ πέσης ἀπ' τὴ ζάλη,
- Σαῖτες μου ἀλεξαντρινές, καμμιὰ νὰ μὴ λυγίσῃ,
καὶ σύ, σπαθί μου διμισκί*, νὰ μὴν ἀποστομώσης.
- Βόηθα μ', εὐχὴ τῆς μάννας μου καὶ τοῦ γονιοῦ μου βλόγια,
εὐχὴ τοῦ πρώτου μ' ἀδερφοῦ, εὐχὴ καὶ τοῦ στερνοῦ μου.
- 35 *Αἶντε νὰ μποῦμε, Μαῦρε μου, κι' ὅπου ὁ Θεὸς τὰ βγάλῃ !
- Στὰ ἔμπα του μπῆκε σὰν αἰτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης*·
στὰ ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στὰ ξέβγα δυὸ χιλιάδες,
καὶ στὸ καλὸ τὸ γύρισμα κανένα δὲν ἀφήνει.
- Πῆρε τ' Ἀλέξῃ τὰ παιδιὰ, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
- 40 καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη.
- Προσγονατίζει ὁ Μαῦρός του καὶ πίσω του τοὺς παίρνει.
- Στὸ δρόμον ὅπου πῆγαινε σέρνει φωνὴ περισσά :
- Ποῦ εἶσαι, ἀδερφέ μου Κωσταντῇ κι' Ἀλέξῃ ἀντρειωμένε ;
ἂν εἶστε ἐμπρός μου, φύγετε, κι' ὀπίσω μου, κρυφτῆτε,
- 45 τί θόλωσαν τὰ μάτια μου, μπροστά μου δὲ σᾶς βλέπω,
καὶ τὸ σπαθί μου ἐρράγισε κόβοντας τὰ κεφάλια,
κι' ὁ Μαῦρος λιγοκάρδισε πατώντας τὰ κουφάρια.

Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ.

Δημῶδες.

- Τρίτῃ ἐγεννήθη ὁ Διγενῆς καὶ Τρίτῃ θὰ πεθάνῃ.
- Πιάνει καλεῖ τοὺς φίλους του κι' ὅλους τοὺς ἀντρειωμένους·
νᾶρθῃ ὁ Μηνᾶς κι' ὁ Μανραῖλῆς, νᾶρθῃ κι' ὁ γιὸς τοῦ Δράκου,
νᾶρθῃ κι' ὁ Τρεμαντάχειλος, πὺν τρέμει ἡ γῆ κι' ὁ κόσμος.
- 5 Κι' ἐπῆγαν καὶ τὸν ἠῦρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο.
- Βογγάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

— Σὰν τί νὰ σ' ἦρε, Διγενῆ, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;

— Φίλοι, καλῶς ὠρίσατε, φίλοι κι' ἀγαπημένοι,
 συχάσατε, καθίσατε κι' ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι.
 Τῆς Ἀραβίνας* τὰ βουνά, τῆς Σύρας* τὰ λαγκάδια, 10
 ποὺ κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάξουν,
 παρὰ πενήντα κι' ἑκατὸν καὶ πάλι φόβον ἔχουν,
 κι' ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς κι' ἄρματωμένος,
 μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὀργιές κοντάρι.
 Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια*, 15
 νυχτιὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιὲς χωρὶς φεγγάρι.
 Καὶ τόσα χρόνια ποῦζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμον
 κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
 Τώρα εἶδα ἕναν ξυπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,
 πῶχει τοῦ ῥίσου* τὰ πλουμιά*, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια· 20
 μὲ κράζει νὰ παλαίψωμε σὲ μαρμαρένια ἁλώνια,
 κι' ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δύο, νὰ παίρνῃ τὴν ψυχὴ του.

Κι' ἐπῆγαν κι' ἐπαλαίψανε στὰ μαρμαρένια ἁλώνια·
 κι' ὅθε χτυπάει ὁ Διγενῆς, τὸ αἶμα ἀυλάκι κάνει,
 κι' ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἶμα τράφο κάνει. 25

Τὸ γιοφύρι τῆς Ἀρτας.

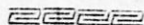
Δημῶδες.

Σαράντα πέντε μάστοροι κι' ἑξήντα μαθητάδες
 τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι·
 ὀλημερις ἐχτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν.
 Μοιρολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες :
 — Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κοῖμα στίς δούλεψές μας, 5
 ὀλημερις νὰ χτίζωμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται.

Πουλάκι ἐδιάβῃ κι' ἑκατсен ἀντίχου στὸ ποτάμι·
 δὲν ἐκελάηδε σὰν πουλί, μὴδὲ σὰ χελιδόνι,
 παρὰ ἐκελάηδε κι' ἔλεγεν ἀνθρωπινὴ λαλίτσα.
 — Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἀνθρώπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει· 10
 καὶ μὴ στοιχειώσετε ὀρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
 παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὁμορφὴ γυναῖκα,
 ποῦρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχῦ* καὶ πάρωρα* τὸ γιόμα*.

*

- Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
- 15 Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι:
 ἄργα ντυθῇ, ἄργα ἀλλαχτῇ, ἄργα νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
 ἄργα νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
 Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε κι' ἄλλιῶς ἐπῆγε κι' εἶπε:
 «Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
- 20 γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι».
- Νά τηνε κι' ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
 Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ῥαγίζεται ἡ καρδιά του.
 Ἀπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾷ κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει:
 Γεῖά σας, χαρά σας, μάστοροι, καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες·
- 25 μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι' εἶναι βαργωμισμένος*:
 —Τὸ δαχτυλίδι τοῦπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
 καὶ ποιός νὰ μπῇ καὶ ποιός νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι ναῦρη;
 —Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κι' ἐγὼ νὰ πᾶ στὸ φέρω,
 ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι ναῦρω.
- 30 Μὴδὲ καλὰ κατέβηκε, μὴδὲ στὴ μέση ἐπῆγε:
 «Τραῦα, καλέ μ', τὸν ἄλυσσο, τραῦα τὴν ἀλυσίδα,
 τὶ ὅλον τὸν κόσμον ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ἤῤα».
 Ἕνας πιχάει* μὲ τὸ μυστρί, κι' ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
 παίρνει κι' ὁ πρωτομάστορας καὶ ῥίχνει μέγα λίθο.
- 35 —Ἀλίμονο στὴ μοῖρα μας, κοῖμα στὸ ριζικό μας!
 Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κι' οἱ τρεῖς κακογραμμένες·
 ἡ μιὰ ῥχτισε τὸ Δούναβη, κι' ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,
 κι' ἐγὼ ἡ πλιὸ στερνότερη, τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
 Ὡς τρέμει τὸ καρνόφυλλο*, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
- 40 κι' ὥς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.
- Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε κι' ἄλλην κατάρα δῶσε,
 ποῦχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.
 Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλην κατάρα δίνει:
 —Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
- 45 κι' ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες·
 τὶ ἔχω ἀδερφὸ στὴν ξενιτειά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.

Γ'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Τὸ δέντροι κι' ὁ στρατιώτης.

Δημῶδες.

Ἕνας ἄγουρος*, κι' ἕνας καλὸς στρατιώτης,
κάστρο γύρευε, χωριὸ νὰ πάη νὰ μείνη.
Μαῖδὲ κάστρο ἤϊρε, μαῖδὲ χωριὸ νὰ μείνη,
βρίσκει ἕνα δέντροι, δέντροι ψηλὸ κι' ἀπόσκιο*.

— Δέξου με, δέντροι, καλοκαρτέρες* με 5
γιὰ νὰ κοιμηθῶ, λίγον ὕπνο νὰ πάρω,
γιατὶ ἀπόστασα στὸν πόλεμο ὁλημέρα.

— Νὰ κι' ἡ ρίζα μου, καὶ δέσε τ' ἄλογό σου·
νὰ κι' οἱ κλώνοι μου, καὶ κρέμα τ' ἄρματά σου·
νὰ κι' ὁ ἴσκιος μου, καὶ πέσε νὰ πλαγιάσης. 10
Καὶ σὰ σηκωθῆς, τὸ νοίκι νὰ πληρώσης:
μιὰ σταλιά νερὸ στὴ ρίζα μου νὰ ῥίξης.

Τὸ χωριὸ μας.

Γεωργίου Δροσίνη.

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του ἕνα ἕνα,
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι' ἀνάρια,
στὴ θάλασσα ἀντικρὺ ἀπλωμένα
σὰ μονοκόμματα λιθάρια,

τ' ἄσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια,
ἡλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, ἀσβεστόχριστα, καθάρια,

πρώτη φορὰ ὅποιος τὰ θωρεῖ,
γλυκεῖα ἀνοιξιὰτικὴν ἡμέρα,
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὴ ῥάχη πέρα,

ἡμερὰ ἀρνάκια τὰ θαρρεῖ,
ποὺ βόσκουνε, σκόρπιο κοπάδι,
σὲ χλωροπράσινο λειβάδι.

1902.

Νύχτα.

Ἰωάννου Πολέμη.

- 1 Ἀπλώθηκε παντοῦ γαλήνη·
ἡ νύχτα πρόβαλε γοργή·
στὴν ἀνθισμένη της τὴν κλίνη
ἀποκοιμήθηκεν ἡ Γῆ.
- 2 Κι' ἀποκοιμήθη κι' ἔχει πάρει
γιὰ καντηλάκι φωτεινὸ
τ' ὠχρὸ κι' ἀκοίμητο φεγγάρι
ποὺ κρέμεται στὸν οὐρανό.

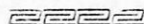
1906.

Ἡ Γαλήνη.

Διον. Σολωμοῦ.

Δὲν ἀκούεται οὔτ' ἓνα κῆμα
εἰς τὴν ἔρημ ἀκρογιαλιά·
λὲς κι' ἡ θάλασσα κοιμᾶται
μέσ' στῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά.

1859.

2. ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΑ.

Μὴ γυρεύης ξένους τόπους.

Ἰ. Βηλαρά.

Στὴν πατρίδα σου ἂν πορεύης,
ξένους τόπους μὴ γυρεύης.
Κάλλια μέτρια στὴ γωνιά σου
μ' εὐχαρίστηση καρδιάς σου,
ἢ πολλὰ νὰ ἀποχτήσης
καὶ μὲ κίνδυνο νὰ ζήσης.

1827.

Ἄπ' τὸν κύκλο σου μὴ βγαίνης.

Ἱ. Βηλαρᾶ.

Κάθε τι ἐπιχειρήσου

ὅσο εἶναι ἡ δύναμή σου.

ὁχ* τὸν κύκλο σου μὴ βγαίνης

ὅτι ἄλλιῶς κακοπαθαίνεις.

1827.

Ἔργασία.

Γερ. Μαρκορᾶ.

Ξημερώνει. Αὐγὴ δροσάτη

1

μὲ τὸ πρῶτο της πουλὶ

λὲς καὶ κράζει τὸν ἔργατη

στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶν ἄχνιση* κάθε ἀστέρι,

2

μὲ χαρούμενη καρδιά

νέοι, μισόκοποι καὶ γέροι

τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθεν οἱ φροντίδες

3

ἃς πετάξουνε, καθὼς

ξαφνισμένες νυχτερίδες,

ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος

4

ἐν' ἀγκάθι στὴν καρδιά·

πέστε ἀζήλευτα: «εἶναι τοῦτος

ἐργασίας κληρονομιά».

Σηκωθῆτε· ἡ γῆ χαρίζει

5

μόνον ἄφθονον καρπό,

ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζει

μ' ἓναν ἴδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέρφια, ἰδρώνει

6

καὶ ὁ σοφός, πὺν μὲ τὸ νοῦ

κάμπους ἄμετρος ὀργώνει

γιὰ θροφή τοῦ λογισμοῦ.

- 7 Δίχως ἄνεση καὶ σχόλη
πάντα, ὥς ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρό του περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει ὁ ποιητής.
- 8 Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποί,
νᾶναι οἱ μόνοι, πὺν τ' ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχή.

1911.

3. ΜΥΘΟΙ.

Γέρος καὶ θάνατος.

Ἰωάννου Βηλαρά.

- Ἕνας γέρος σὲ φτώχειας ἀνάγκη
ἄλλον τρόπο νὰ ζήσῃ δὲν εἶχε,
χώρια ξύλα νὰ κόψῃ στὸ λόγκο*,
μετὰ βιάς τὸ ψωμί του νὰ βγάζῃ.
- 5 Μιὰν ἡμέρα, βαριά φορτωμένος,
περπατώντας σ' ὄρθο μονοπάτι,
ὄχ* τὸν κόπο καὶ κάμα τοῦ ἡλίου
τὴν ἀνάσα* νὰ πάρῃ δὲ φτάνει·
σ' ἕναν ὄχτο* τ' ἀνάσκελα πέφτει·
- 10 καὶ στὸ μέγα, πολὺ κούρασμά του
τὴ ζωὴ του μισώντας βαριέται
καὶ τὸ Χάρο μὲ πόθο του κράζει.
- Νὰ ὁ Χάρος ἐμπρός του πετιέται,
τὸ δρεπάνι κρατώντας στὸ χέρι,
μ' ἄγριαν ὄψῃ καὶ σχῆμα τρομάρας·
15 Για εἶμαι, γέρο, τοῦ λέγει· τί θέλεις;

Ἄχ! ὁ γέρος εὐθύς ἀποκρίθη·
τὸ ζαλίκι* μου αὐτὸ δὲ μποροῦσα
νὰ σηκώσω· σὲ φώναξα ὁ δόλιος
νὰ μοῦ δώκης ὀλίγη βοήθεια.

20

Ἐδημοσιεύθη τὸ 1827.

Τὸ ψάρι καὶ τὰ ψαρόπουλα.

Ἰωάννου Βηλαρά.

« Μὴ χωρίζετε, παιδιά μου,
ὄχ* τὰ ἴχνη τὰ δικά μου·
στὸ ποτάμι μέσα τρέξετε
ὅσο θέλετε, καὶ παῖξετε.

1

Στὰ ῥηχὰ μὴ ξεγελιέστε,
καὶ στὶς ἄκρες νὰ πλανιέστε·
εἶναι ὀχτροί, καὶ φυλαχθῆτε,
νὰ μὴν τύχη καὶ βλαφθῆτε».

2

Ἔτσι τὰ ψαρόπουλά του
σέρονοντάς τα ἀπὸ κοντά του,
ἐσυμβούλευε τὸ ψάρι
μὲ ἀγάπη καὶ μὲ χάρη.

3

Μόν αὐτὰ ἀπ' ἀνεγνωμιὰ* τους,
παιδιακίσια ἀκεφαλιά τους,
μὲ τὴ μάννα τους γελοῦσαν,
τὶς ὀρμήνιες δὲ ψηφοῦσαν.

4

Ἦταν ὥρα πού τὸ χιόνι
τῶν βουνῶν κι' ὁ πάγος λειώνει·
ὀροβoλᾶν* μ' ὀρμή, ἀνγατίζουν*,
καὶ τὰ κάτω πλημμυρίζουν.

5

Τὸ ποτάμι, φουσκωμένο,
κατηβάξει ἀφρισμένο·
τὰ νερά του τόσο ὑψώνει,
πού τοὺς κάμπους θαλασσώνει.

6

- 7 «ὦ! φωνάζουν ὅλα ἀντάμα
τὰ ψαράκια, ὦ! τί θιαῖμα!
σπίτια, δέντρα, ὅλα ἓνα,
νά τα καταποντισμένα.
- 8 Φόβου τόπος πλιὸ δὲ μένει·
πέλαγος ἡ οἰκουμένη·
ἦρθε, ἦρθε ὁ καιρός μας,
εἶναι ὁ κόσμος ἐδικός μας.
- 9 Τί λές, μάννα, εἶναι χορεία,
νάχωμε ἄλλην ὑποψία;
—Μάλιστα, παιδιά μου, τώρα
νά φοβᾶστε εἶναι ὥρα!
- 10 Τὸ νερὸ αὐτὸ διαβαίνει,
κι' ἡ στεριά σὰν προῶτα μένει·
σταματᾶτε, ἀφιγκραστῆτε,
μὴν ἀντέστε* καὶ χαθῆτε.
- 11 —ὦχ κι' ἐσύ, ὅλο γκρινιάζεις,
ὅλο θέλεις νὰ μᾶς σκιαῖζης*!
Ἔχε γειά, τῆς λέν, θὰ πᾶμε!
Ἄλλα λόγια δὲ γρικᾶμε*».
- 12 Τὸ ποτάμι τοὺς ἀφήνουν,
δίχως ἄλλο νὰ προσμείνουν,
κι' ὅσο ἐδύνοντο τρεχᾶτα
πρὸς τοὺς κάμπους κόφτουν στράτα*.
- 13 Τὰ μωρά! Δὲ συλλογιοῦνται.
Τὰ νερὰ ἀρχινᾶν, τραβιοῦνται.
Ἀπομνήσκουν μέσ' στὴν ξέρη,
πέφτουν σὲ διαβάτων χέρι.

Β'. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.

Τὰ Χριστούγεννα τοῦ ναύτη.

Στεφάνου Δάφνη.

Εγώ είμαι ὁ ναύτης ὁ φτωχὸς ποὺ χρόνια ταξιδεύω 1
ἀνάμεσα στὴ θάλασσα καὶ τὸν πλατὺ οὐρανό,
μακριὰ ἀπὸ τὸ νησάκι μου ποὺ λαχταρῶ κι' ἐλπίζω
κι' ἀπ' τὸ λευκὸ σπιτάκι μου ποὺ τόσο τὸ πονῶ...
Μὰ τώρα εἶναι Χριστούγεννα, κι' ἐγὼ στὴν πλώρη ἐπάνω
μὲ τραγουδάκια προσπαθῶ τὴν πίκρα νὰ γλυκάνω.

Αὔριο στὸν ὄρθρο γιορτερὰ θὰ κράξουνε οἱ καμπάνες, 2
καὶ στὴ φωνή τους πρόθυμες οἱ πόρτες θ' ἀνοιχθοῦν·
καὶ στὴν κατάφωτη ἐκκλησιὰν οἱ κυματοδαρμένοι
θὰ πᾶνε ἀπ' τὸ λευκόμαλλο παπᾶ νὰ εὐλογηθοῦν.
Κι' ἐγὼ στὴ Μαύρη Θάλασσα καὶ μέσ' στὴν ἔρημιά μου
θὰ νιώσω ἀπόψε πιὸ ἀδειανὴ τὴν ἔρημη καρδιά μου.

Φτωχιά μαννούλα! Μάταια θὰ καρτερῆς ἀπόψε, 3
μὲ καρδιοχτύπι ἀκράτητο στὴν ἄχαρη ἀμμουδιά·
στὸ πέλαο γύρω θὰ πλανᾷς τὰ γέρικά σου μάτια
μὰ δὲ θὰ δῆς τὰ κάτασπρα τοῦ καραβιοῦ πανιά.
Κι' ὅταν νυχτώσῃ, ἀμίλητη, μονάχη καὶ σκυμμένη
θὰ πάρῃς, μάννα, τὸ στενὸ τὸ δρόμο ἀπελπισμένη.

Ἀλλὰ δὲ θέλω τὸ λευκὸ σπιτάκι μας νὰ μείνῃ 4
χωρὶς τὴν κοσμολόγητη καὶ γιορτερὴ χαρά.
Τριγύρω στὰ εἰκονίσματα νὰ βάλῃς, μάννα, ὡς πρῶτα
σμεριτιὲς καὶ δεντρολίβανα καὶ λούλουδα ἀνθηρά·
καὶ τὸ καντήλι τὸ ἀργυρὸ σὰν πάντοτε ἀναμμένο
νὰ φέγγῃ μέσα στὸν καπνὸς τοῦ λιβανιτοῦ καυμένου.

- 5 Καὶ σύ, γλυκεῖα μελαχροινὴ καὶ σύ, γειτονοπούλα
μὲ τὸ πλατὺ μεταξωτὸ μαντήλι στὸ λαιμό,
κράτει τὰ δάκρυα σήμερα, — θερμὰ παρακαλῶ σε!
κι' ἔχει ὁ Θεός, ἀγάπη μου, ποὺ θέλει τὸ καλὸ.
Καὶ σήμερα ποὺ εἶναι ὅλα ἀγνὰ κι' εἶναι ὅλα εὐλογημένα,
μὴν κλάψουν τὰ ματάκια σου τὰ πολυαγαπημένα.
- 6 Μόνο μπροστὰ στὴν Παναγιά νὰ γονατίσης θέλω
καὶ σὰν τὸ νυχτολούλουδο ν' ἀνοίξης τὴν ψυχὴ,
νὰ εἰπῇς, ἀπόψε ποὺ ὁ Χριστὸς στὴ γῆ μας κατεβαίνει,
γι' αὐτοὺς ποὺ ταξιδεύουνε νὰ εἰπῇς μιὰ προσευχή:
Μέσ' στῆς γολέττας τ' ἄρμενα* νὰ πνέῃ τ' ἀγέρι πρίμα
καὶ νὰ φιλῇ τὴν πρύμνη μας καλόβουλο τὸ κύμα.
- 7 Νὰ εἰπῇς νὰ γίνῃ σπλαχνικὸ πάντα γιὰ μὲ τὸ Ἀστέρι,
κι' ὅπως τοὺς Μάγους ἄλλοτε, πιστὰ νὰ μὲ ὀδηγῇ,
καὶ μιὰν αὐγὴ, ποὺ εὐφρόσυνες θὰ ἡχολογοῦν καμπάνες
καὶ τὰ οὐράνια δλάνοιχτα θὰ χαιρετοῦν τὴ γῆ,
τὸ ὠραῖο καράβι μπαίνοντας στὸ γελαστὸ ἀκρογιάλι
μὲ φέρεῃ στὸ νησάκι μας καὶ στὴ γλυκεῖά σου ἀγκάλῃ!.

1907.

Νηπουρίσματα.

Δημῶδη.

1

Ὕπνε, ποὺ παίρνεις τὰ μικρά, ἔλα πάρε καὶ τοῦτο·
μικρὸ μικρὸ σοῦ τῷδωκα, μεγάλο φέρε μού το.
μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνό, ἴσιο σὰν κυπαρίσσι,
κι' οἱ κλώνοί του ν' ἀπλώνωνται σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

2

Κοιμήσου ἐσύ, μικρούλη μου, κι' ἡ μοῖρά σου δουλεύει·
παλάτια φτιάχνει ν' ἀνεβῇς, χώρα νὰ κατοικήσης,
κι' ὅλα τοῦ κόσμου τὰ καλὰ νὰ τὰ κληρονομήσης.

3

Χήνα μου, ἀπλῶς τὰ φτερά, νὰ πλύνω τοῦ παιδιοῦ μου,
αἰτέ μου, τὰ φτερούνια σου, ν' ἀπλώσω τ' ἀγοριοῦ μου,

καὶ σύ, ἀηδόνι μου χρυσό, στήν κούνια νὰ καθίσῃς,
 μὲ τὴ γλυκειά σου τὴ φωνὴ νὰ μοῦ τὸ νανουρίζῃς·
 καὶ σὰν τὸ ἰδῇς νὰ κοιμηθῇ, τὰ μάτια του νὰ κλείσῃ, 5
 τρέξε τὸν Ὑπνο φώναξε νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσῃ.
 Ἔλα, Ὑπνε, καὶ πάρε το, πᾶν το στὰ περιβόλια,
 καὶ γέμισε τοὺς κόρφους του τριαντάφυλλα καὶ ῥόδα·
 τὰ ῥόδα θὰ εἶν' τῆς μάννας του, καὶ τᾶνθῃ τοῦ κυροῦ του,
 καὶ τὰ χρυσᾶ τριαντάφυλλα θὲ νᾶναι τοῦ νονοῦ του.. 10

Μοιρολόγια.

1

Ἐγὼ γιὰ τὸ χατίρι σου τρεῖς βάρδιες* εἶχα βάλει·
 εἶχα τὸν ἥλιο στὰ βουνά καὶ τὸν αἰτὸ στοὺς κάμπους
 καὶ τὸ βοριά τὸ δροσερὸ τὸν εἶχα στὰ καράβια.
 Μὰ ὁ ἥλιος ἐβασίλεψε κι' ὁ αἰτὸς ἀποκοιμήθῃ
 καὶ τὸ βοριά τὸ δροσερὸ τὸν πῆραν τὰ καράβια.
 Κι' ἔτσι τοῦ δόθηκε καιρὸς τοῦ Χάρου καὶ σὲ πῆρε.

2

«Παράγγειλέ μου, μάτια μου, τὸ πότε θέλεις νᾶρθῃς,
 νὰ στρώσω ῥόδα στὰ βουνά, τριαντάφυλλα στοὺς κάμπους.
 —Κι' ἂν στρώσῃς ῥόδα, μάζω τα, τριαντάφλα, μύρισέ τα,
 κι' ἐγὼ πίσω δὲν ἔρχομαι, καὶ πίσω δὲν γυρίζω.
 Πῆγα στῆς Ἀρνας* τὰ βουνά, στῆς Ἀρνας τὰ λαγκάδια,
 π' ἀρνιέται ἡ μάννα τὸ παιδί, καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα,
 π' ἀρνιῶνται καὶ τὰντρόγενα καὶ πλιά δὲν ἀνταμώνουν.

3

Γιὰ κάτσετε, σιγήσετε, νὰ ἰδοῦμε ποιὸς μᾶς λείπει....
 Μᾶς λείπει ὁ κάλλιος τοῦ σπιτιοῦ κι' ὁ πρωτονοικοκύρης,
 πὺν ἦταν στὸ σπῖτι φλάμπουρο*, στήν ἐκκλησιὰ φανάρι·
 τὸ φλάμπουρο τσακίστηκε, καὶ τὸ φανάρι ἐσβήσθη.
 Κροῖμα σ' ἐκεῖνον πὺν ἔπλεσε, κι' ἄλλιά σ' ἐκεῖον πὺν στάθη.

4

Ἀσπρίσανε τὰ μάτια μου κοιτάζοντας τὶς στρατές,
 πασπάλιασε* ἡ γλῶσσα μου ὥτωώντας τοὺς διαβάτες.
 —Διαβάτες μου, στρατιῶτες μου, καλοὶ μου στρατολάτες,

- πέστε μου, κεῖ στὸ διάβα σας καὶ κεῖ στὸ πέρασμά σας,
 5 μὴν εἶδατε τὸ γυνόκα μου τὸν πολυαρρωστημένο ;
 — Ἐχτὲς προχτὲς τὸν εἶδαμε στοῦ Χάρου τὸ σαράγι*.
 Ὁ Χάρος ἔτρωγε ψωμὶ κι' ἐκεῖνος τὸν κερνοῦσε
 κι' ἂν τὸ πολὺ τὸ κέρασμα τοῦπεσε τὸ ποτήρι.
 Γυρίζει ὁ Χάρος καὶ τοῦ λέει, γλυκὰ τὸν ἐρωτάει :
 10 — Τί ἔχεις, παιδί μου, ποὺ βογγᾷς καὶ βαριαναστενάξεις ;
 μὴν πόνεσες τὸν τόπο σου, πόνεσες τοὺς δικούς σου ;
 — Μήτε τὸν τόπο μου πονῶ, μήτε τοὺς ἐδικούς μου·
 πόνεσα τῇ μαννούλα μου, τὴν πολυπικραμμένη».

5

- Ἐσύ, παιδί μου, ἐκίνησες νὰ πᾶς στὸν κάτω κόσμο,
 κι' ἀφήνεις τῇ μαννούλα σου πικρὴ, χαροκαμένη.
 Παιδάκι μου, τὸν πόνο σου ποῦ νὰν τὸν ἀπιθώσω* ;
 ποὺ κι' ἂν τὸν ῥίξω τρίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες,
 5 κι' ἂν τὸν ἀφήσω στὰ κλαριά, τὸν παίρνουν τὰ πουλάκια.
 Ποῦ νὰ βαλθοῦν τὰ δάκρυα μου γιὰ τὸν ξεχωρισμό σου ;
 Ἄν πέσουνε στὴ μαύρη γῆ, χορτάρι δὲν φυτρώνει·
 ἂν πέσουνε στὸν ποταμό, ὁ ποταμὸς θὰ στύψη·
 ἂν πέσουνε στὴ θάλασσα, πνίγονται τὰ καράβια·
 10 κι' ἂν τὰ σφαλίσω στὴν καρδιά, γρήγορα σ' ἀνταμώνω.

Ὁ γέρος καρβανάρος*.

Κ. Κρυστάλλη.

- Ἐνα πουλάκι λάλησε στῆς ποταμιᾶς τὰ δέντρα·
 ἔνα πουλάκι ὁποῦ λαλεῖ τὸ Μάη μὲ τὴν αὐγοῦλα,
 κι' ὁποῦ ξυπνάει τοὺς πιστικούς*, ξυπνάει τοὺς καρβανάρους,
 τοὺς καρβανάρους στ' ἄλογα, τοὺς πιστικούς στὰ γίδια.
 5 Ἐξύπνησ' ἓνα γέροντα, γέροντα καρβανάρον,
 ποὺ κόνευε* στὴν ποταμιᾶ, παράμερα τοῦ δρόμου.
 Ξεπεδουκλώνει* τ' ἄλογα καὶ πάει νὰ τὰ ποτίσῃ.

Ἐρρόδιζε ἡ ἀνατολὴ κι' ὁ Αὐγερινὸς τραυιόταν,
πάηνε στὰ ὀργώματα ὁ ξευγᾶς κι' ἡ κοπελιά στὸ πλύμα,
καὶ τὸ πουλάκι δλόγλυκον κελαηδισμὸ κρατοῦσε. 10

Ἄκουγε ὁ γέρος τὸ πουλί, τήραε τὰ κορφοβούνια,
ὀλογυρνοῦσε τὰ δεντρά, κι' ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του :

«Καλότυχα, μωρὲ δεντρά, ποὺ ζῆτε χίλια χρόνια,
ποὺ ἀνθίζετε κάθ' ἀνοιξὴ καὶ κάθε καλοκαίρι·
γεράματα δὲν ἔχετε καὶ Χάρο δὲ φοβᾶστε» 15

τὰ μεσημέρια ἀπλώνετε τὸν ἴσκιον στὸ διαβάτη,
στὸ ξευκολάτη, στὸ βοσκό, στοῦ κοπαδιοῦ τὸν πλῆθος·
τὴ νύχτα ὀλόρθα κι' ἄγρυπνα, πίνετε καὶ ρουφᾶτε
δροσιὰ βουνίσια ἀχόρταγα· καὶ τὸ ταχύ*, ὅταν φέγγῃ,
ἔσεῖς παλάτια γίνεσθε στὸν κότσυφα, στ' ἀηδόνι· 20

ἔσᾶς σᾶς τρέφουν κορυὰ νερά, τὰ χιόνια σᾶς πλαταίνουν.
Μωρὲ βουνά, ψηλὰ βουνά, ψηλὰ καὶ δασωμένα,
τώρα ποὺ ὁ Μᾶης σᾶς γιόμωσε μ' ἀνθούς, μὲ χλόη, μὲ νιάτα,
γιατί δὲν ξανανιώνετε κι' ἔσεῖς τὸ γέρο ἐμένα,
σάμπως καινούργια γέγονται καὶ σάμπως ξανανιώνουν 25

τοῦτα τὰ χαμηλὰ κλαριά καὶ τὰ παλιὰ τὰ δέντρα ;
νὰ γίνω πάλι ὡς ἦμουν νιός, νὰ γίνω παλικάρι ;

1893.

Μάννα.

Γερασίμου Μαρκοῦ.

1

Μάννα ! Δὲ βρίσκεται
λέξη χαμμία
νᾶχη στὸν ἦχον της
τόση ἁρμονία.
Σὰν ποιὸς νὰ σ' ἄκουσε
μὲ σιῆθος κυοῦ,
ὄνομα θεῖο ;

2

Παῖδι, ἀπὸ σπάργανα
ζωμένο ἀκόμα,
μὲ χάρη ἀνοίγοντας
γλυκὰ τὸ στόμα,
γυρνάει στὸν ἄγγελον
ποὺ τ' ἀγκαλιάζει,
καὶ, μάννα ! κράζει.

3

Στὸν κόσμον τρέχοντας
ὁ νέος διαβάτης
πέφτει στ' ἀγνώριστα
βρόχια τς ἀπάτης
καί, ἀναστενάζοντας,
μάννα μου ! λέει,
μάννα ! καὶ κλαίει.

4

Τῆς νιότης φεύγουνε
τ' ἄνθια κι' ἡ χάρη·
τριγύρω σέρονται
μὲ ἀργὸ ποδάρι,
ὥς ποὺ στὴν κλίνη του,
σὰ βαρεμένους,
πέφτει ὁ καημένος.

5

Καί, πρὶν τὴν ὕστερη
πνοή του στείλει,
ἀργὰ ταράζονται
τὰ κοῦα του χεῖλη,
καὶ μὲ τὸ «μάννα μου !»
πρώτῃ φωνῇ του,
πετᾷ ἡ ψυχὴ του.

1898.

Στὸ ταξίδι πὺ σὲ πάει... (ἀπὸ τὸν «Τάφον*»).

Κωστῆ Παλαμᾶ.

1

Στὸ ταξίδι πὺ σὲ πάει
ὁ μαῦρος καβαλάρης,
κοίταξε ἀπ' τὸ χέρι του
τίποτε νὰ μὴν πάσης.

2

Κι' ἃ διψάσης, μὴν τὸ πιῆς
ἀπὸ τὸν κάτω κόσμον
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς*,
φτωχὸ κομμένο δυόσμον !

3

Μὴν τὸ πιῆς, κι' ὀλότελα
κι' αἰώνια μᾶς ξεχάσης!...
Βάλε τὰ σημάδια σου
τὸ δρόμον νὰ μὴ χάσης,

4

κι' ὅπως εἶσαι ἀνάλαφρο,
μικρό, σὰ χελιδόνι,
κι' ἄρματα δὲ σοῦ βροντᾶν
παλικάριοῦ στὴ ζώνῃ,

5

κοίταξε καὶ γέλασε
τῆς νύχτας τὸ σουλτάνο,
γλίστρησε σιγὰ κρυφὰ
καὶ πέταξ' ἐδῶ πάνον,

6

καὶ στὸ σπῖτι τ' ἄραχνο*
γυρνώντας, ὦ ἀκριβέ μας,
γίνε ἀεροφύσημα
καὶ γλυκοφίλησέ μας !

1898.

Κοιμᾶται...

N. I. Χατζιδάκη.

Κοιμᾶται τὸ χρυσό μου τὸ πουλάκι 1
κι' ἔχει κρυφὸ χαμόγελο γλυκὸ
στὸ κόκκινό του ἐπάνω στοματάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

Κοιμᾶται γελαστὸ κι' εὐτυχισμένο 2
μέσ' στὴ ζεστὴ τῆς μάννας του ἀγκαλιά.
Κοιμᾶται, ἔν' ἀγγελάκι χορτασμένο
μὲ τόσα χάδια, γέλια καὶ φιλιά.

Μὰ δὲν μπορεῖ γιὰ πάντα ἔτσι νὰ μείνῃ, 3
στὸν ξέννοιο τῶν ἀγγέλων τὸ χορό.
Μιὰ μέρα θᾶρθῃ πού ἄνδρας θὰ μοῦ γίνῃ,
καὶ μέσ' στὸν κόσμον θᾶμπῃ τὸ σκληρό.

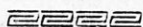
Καὶ τότε θᾶρθουν βάσανα καὶ πόθοι, 4
παλμοὶ καὶ λύπες, ἔννοιες καὶ δουλειά·
χρυσᾷ καὶ τότε ὄνειρα θὰ νιώθῃ,
σὰν τώρα, σὲ μαννούλας ἀγκαλιά ;

Δέσποινα Παναγιά, γλυκειὰ Παρθένα, 5
σῶξέ το 'Εσύ ἀπὸ κάθε συμφορά·
ὅπως κι' 'Εσύ, τῷχῳ, Παρθένα μου, ἔνα,
μόνη μου ἐλπίδα, μόνη μου χαρά.

Κάμε το τὸ ταξίδι νὰ περάσῃ 6
τοῦ κόσμου αὐτοῦ καλόκαρδο κι' ἄγνόν·
νὰ ζήσῃ εὐτυχισμένο, νὰ γεράσῃ,
καὶ νὰ τὸ ξαναβρῶ στὸν οὐρανόν.

Κοιμοῦ, μικρό μου ἀθῶό μου πουλάκι. 7
Μακάρι ἓνα χαμόγελο γλυκὸ
στὸν ὕπνο πάντα νᾶχῃς στὸ χειλάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

1898.

Β'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Χῶμα Ἑλληνικό.

Γεωργίου Δροσίνη.

2
1 Τώρα πὺν θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα,
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι' ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρὶς μου πολυαγαπημένη·
ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω
γιά τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ Χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό.

2
Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι·
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη·
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι·
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα πὺν γεννάει
μόνο μὲ τῆς πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἡλίου τὰ θερμὰ φιλιὰ,
τὸ μοσχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ γλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά.

3
Χῶμα τιμημένο, ὅπου τὸ χουν σκάψει
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἓνα Παρθενῶνα·
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τὸ χουν βάψει
αἵματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθῶνα·
χῶμα ποῦχει θάψει λείψανα ἁγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι' ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα ὅπου φέρνει στὸν μικρὸν ἔμένα,
θάρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά. X

4
X Θέ νὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια·
κι' ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρῃ δύναμη, βοήθεια,
μὴν τὴν ξεπλανέσουν ἄλλα, ξένα κάλλη,

Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνῃ·
 κι' ὅπου κι' ἂν γυρίζω, κι' ὅπου κι' ἂν σταθῶ,
 σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνη·
 πότε στήν Ἑλλάδα πίσω θὲ νὰρθῶ. α

Κι' ἂν τὸ ῥιζικό μου— ἔρημο καὶ μαῦρο—
 μοῦγραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
 τὸ ὕστερνὸ συχώριο εἰς ἑσένα θαῦρω,
 τὸ ὕστερνὸ φιλί μου θὲ νὰ σοῦ χαρίσω...
 Ἔτσι, κι' ἂν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
 καὶ τὸ ξένο μνήμα θᾶναι πιὸ γλυκό,
 σὰν θαφτῇς μαζί μου, στήν καρδιά μου ἐπάνω,
 χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἑλληνικό. γ

5

1890.

Τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς.

Κ. Κρουστάλλη.

Ἀνάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πῶχεις!

Θὰ πάρω ἕναν ἀνήφορο νὰ βγῶ σὲ κορφοβούνη,
 νὰ βρῶ κλαράκι φουντωτὸ καὶ ῥιζιμιδ* λιθάρι,
 νὰ βρῶ καὶ μιὰ κρυόβρυση νὰ ξαπλωθῶ στὸν ἴσκιον
 νὰ πιῶ νερὸ νὰ δροσισθῶ, νὰ πάρω λίγη ἀνάσα*,
 ν' ἀρχίσω νὰ συλλογισθῶ τῆς ξενιτειᾶς τὰ πάθη,
 νὰ εἰπῶ τὰ μαῦρα ντέρτια* μου καὶ τὰ παράπονά μου.

5

*Ἀνοιξε θλιβερὴν καρδιά καὶ πικραμένο ἀχέλι,
 βγάλε κάνα χαμόγελο καὶ πὲς κάνα τραγούδι.

—Τραγούδια ἂν ἔχῃ ἡ μαύρη ἡ γῆ, κι' ὁ τάφος χαμογέλια,
 ἔχει καὶ τοῦ παιδιοῦ ἡ καρδιά, ποὺ περπατεῖ στὰ ξένα.
 Τὰ ξένα ἔχουν καημοὺς πολλοὺς καὶ καταφρόνια πληθὺς!
 Στὰ ξένα δὲν ἀνθίζουνε τὴν ἀνοιξὴ τὰ δέντρα,
 καὶ δὲ λαλοῦνε τὰ πουλιά, ζεστὸς δὲ λάμπει ὁ ἥλιος,
 δὲ φυλλουριάζουσιν* τὰ βουνά, δὲν πρασινίζει ὁ κάμπος,
 καὶ δὲ δροσίζει τὸ νερό, καὶ τὸ ψωμὶ πικραίνει!....

15

- Στὰ ξένα ποιός θὰ σὲ χαρῇ, καὶ ποιός θὰ σοῦ γελάσῃ ;
 Ποῦν' τῆς μαννούλας τὰ φιλιά, τὰ χάδια τοῦ πατέρα ;
 Ποῦναι τὰ γέλια τ' ἀδερφοῦ, κι' ἡ συντροφιά τοῦ φίλου ;
- 20 Ἄν ἀρρωστήσῃς, ποιός θ' ἀρθῇ στὴν ξενιτεῖά σιμά σου,
 νὰ σὲ ῥωτᾷ τὸν πόνο σου, τὰ γιαιτρικὰ νὰ δίνη,
 στὸ ἔρμο σου προσκέφαλο νὰ ξενυχτᾷ μαζί σου ;
 Κι' ἂν ἔρθῃ μέρ' ἀγλύκαντη στὰ ξένα νὰ πεθάνῃς,
 ποιός θὰ βρεθῇ στὸ πλάι σου τὰ μάτια νὰ σοῦ κλείσῃ ;
- 25 Ποιός θὰ σοῦ λούσῃ τὸ κορμί ; Ποιός θὰ σὲ σαβανώσῃ ;
 Στὸ λείψανό σου ποιός θ' ἀρθῇ λουλούδια νὰ σὲ ῥάνῃ ;
 Καὶ ποιός μὲ πόνο θὰ ῥιχτῇ στὸ νεκροκρέββατό σου,
 γιὰ νὰ σὲ κλάψῃ ; Ποιός θὰ εἰπῇ γιὰ σένα μοιρολόγι ;
 Ἀνάθεμά σε, ξενιτεῖά, μὲ τὰ φαρμάκια πῶχεις !
- 30 Ποῦ νὰ τὸν πῶ τὸν πόνο μου, ποῦ νὰ τὸν ἀπορρίξω ;
 Νὰ τὸν εἰπῶ στὰ τρίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες,
 νὰ τὸν ἀφήσω στὰ κλαριά, τὸν παίρνουν τ' ἀγριοπούλια.
 Κι' ἂν κλάψω, τὰ φαρμακερὰ τὰ δάκρυα ποῦ νὰ πέσουν ;
 Ἄν πέσουνε στὴ μαύρη γῆ, χορτάρι δὲ φυτρώνει,
- 35 ἂν πέσουνε στὸν ποταμό, ὁ ποταμὸς θὰ στύψῃ,
 ἂν πέσουνε στὴ θάλασσα, πνίγονται τὰ καράβια·
 κι' ἂν τὰ βαστάξω στὴν καρδιά, μὲ καῖν, μὲ φαρμακώνουν !
 Ἀνάθεμά σε, ξενιτεῖά, μὲ τὰ φαρμάκια πῶχεις !

1891.

Ἡ σημαία.

Ἰωάννου Πολέμη.

- 1 Πάντα κι' ὅπου σ' ἀντικρύζω
 μὲ λαχτάρω σταματῶ,
 καὶ περήφανα δακρύζω,
 ταπεινὰ σὲ χαίρετῶ.
- 2 Δόξα ἀθάνατη στολίζει
 κάθε θεία σου πτυχὴ
 καὶ μαζί σου φτερουγίζει
 τῆς πατρίδος ἡ ψυχὴ.

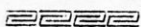
Ὅταν ξάφνου σὲ χαϊδεύει 3
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,
μοιάζεις κύμα, πὺν σαλεύει
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.

Κι' ὁ Σταυρὸς πὺν λαμπυρίζει 4
στὴν ψηλὴ σου κορυφή,
εἶν' ὁ φάρος πὺν φωτίζει
μιὰν ἐλπίδα μας κρυφῇ.

Σὲ θωρῶ κι' ἀναθαρρεύω 5
καὶ τὰ χέρια μου κτυπῶ·
σὰν ἁγία σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

Κι' ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει 6
μιὰ χαρούμενη φωνή·
νάσαι πάντα δοξασμένη,
ὦ σημαία γαλανή.

1905.

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΘΕΟΝ.

Πρὸς τὸν Θεόν.

Παναγιώτου Σούτσου.

Θεέ! Ὑμνεῖ τὴν δόξαν σου ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα.
Μὲ ἄνθη ἔστρωσες τὴν γῆν, μὲ ἄστρο τὸν αἰθέρα.
Τῆς γῆς ἀσύμφων' οἱ λαοὶ αἰνοῦσί σε συμφώνως,
ποικίλαι γλῶσσαι χίλιναι ὑμνοῦσί σε συγχρόνως.
Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρεῖς, ἀόριστος ὁρίζεις·
τὸ πᾶν ἀόρατος ὁρεῖς, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς, Θεέ, τὸ σῶμά σου·
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα σου·
ὁ κεραυνὸς φωνή σου.
Τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα σου ἀνάστημα,
καὶ ὁ αἰὼν στιγμή σου

Δύναται ὁ δάκτυλός σου
ὥς μοχλὸς τὴν γῆν νὰ σείσῃ,
καὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρός σου
τοὺς ὠκεανούς νὰ κλείσῃ.

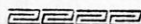
Ἐν σου πνεῦμα μόνον σβήγει
τῶν ἀστέρων τοὺς φανούς·
ἐν σου νεῦμα μόνον κλίνει
πρὸς τὴν γῆν τοὺς οὐρανοὺς·
1842.

Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρότης.

Δ. Σολωμοῦ.

- 1 Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροί, μεγάλοι, ἐτοιμασθῆτε·
μέσα στὲς ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς σύμμαζωχῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιὰς εἰρηνοφόρες
ὁμπροστὰ στοὺς ἀγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε «Χριστὸς ἀνέστη» ἐχθροὶ καὶ φίλοι.
- 2 Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι ¹,
καὶ βρέφη ὥραϊα στὴν ἀγκαλιὰ οἱ μαννάδες·
γλυκόφωνα, κοιτώντας τὲς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
λάμπει τὸ ἀσήμε, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ χριστιανοὶ στὸ χέρι.

1822—1833.

(¹) Ἐν Ζακύνθῳ ἐπεκράτει συνήθεια νὰ θάπτωνται οἱ πρό-
χοντες ἐκάστης ἐνορίας ἐντὸς τῶν ναῶν. Αἱ κατὰ τὴν ὥραν τῆς
Ἀναστάσεως σκορπιζόμεναι δάφναι ἐκάλυπτον οὕτω καὶ τὰς
πλάκας τῶν τάφων αὐτῶν.

Δ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Ἀπρίλης.

Δημῶδες.

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαίρι·
τὸ λὲν τ' ἀηδόνια στὰ κλαριά, κι' οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
τὸ λὲν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλά στὰ καταράχια*.
Πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνά, νὰ ξεκαλοκαιριάσουν,
πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες, βαρώντας τὴ φλογέρα, 5
νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν
καὶ νὰ γιορτάσουν τ' Ἀι-Γιωργιοῦ, νὰ ῥίξουν στὸ σημάδι,
νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἄερα.

Τὸ σταφύλι.

Γεωργίου Δροσίνῃ.

Πολλά εἶναι τ' ἄνθη τοῦ Ἀπριλιοῦ, μὰ σὰν τὸ ῥόδο οὔτ' ἓνα,
πολλοὶ τοῦ χρόνου εἶν' οἱ καρποί, σὰν τὸ σταφύλι οὔτ' ἓνας.
Στ' ἄνθη τὸ ῥόδο βασιλιάς καὶ στοὺς καρποὺς ἔσ' εἶσαι,
σταφύλι, τρισευγενικὸ τῆς γῆς βασιλοπαίδι.

Ἄλλοι καρποὶ ἔχουν μιὰ θωριὰ καὶ σὺ πολυθωριάζεις : 5
ἀπ' τὴ μαυρίλα τῆς ἐλιᾶς στὴν κρυσταλλένια ἀσπράδα,
κι' ἀπ' τὴ χλωμάδα τοῦ κεραιοῦ στοῦ κερασιοῦ τὴ φλόγα.
Μικρὸ εἶτε μεγαλόρογο καὶ τραγανὸ ἢ ἀφράτο,
σὰν ἀκροδάχτυλο μακρὸ καὶ στρογγυλὸ σὰ μάτι,
καὶ καρπερὸ ἀπ' τὸν Ἀι-Λιᾶ κι' ὥς τοῦ Χριστοῦ τὴ γέννα, 10
—τὸ μοσχοστάφυλο ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ σιρίκι τέλος—
πότε στ' ἀμπέλι κρύβεσαι καὶ προσκυνᾷς τὸ χῶμα,
πότε ψηλὰ στὴν κρεββατιά* κρέμεσαι σὰν καντήλι.

Ἐσ' εἶς ὁ πόθος τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγριμιῶν λαχτάρα·
νυχτοπατούσα ἢ ἄλεποῦ γιὰ σὲ τὰ θρονίθια ἀφήνει, 15
κι' ἡ σφῆκα ἀπ' τὴ γλυκάδα σου κυλιέται λιγωμένη.

Δίνεις τὴ σάρκα ζωντανό, κι' ὅταν πεθάνῃς, τὸ αἷμα,
κι' εἶναι γιὰ σένα μακελαιοῦ σφαγὴ τὸ πατητήρι.

1917.

Στὰ χελιδόνια.

Γερασίμου Μαρκοῦ.

1

Γοργὰ τ' ἀγέρι σχίζοντας,
ἐλᾶτε, ἀγαπημένοι
τραγουδιστάδες φτερωτοί·
ἐλᾶτε· εἶν' ὥρα· κάθε τι
μὲ πόθο σᾶς προσμένει.

2

Θαρρῶ πὺς ξεκινήσετε·
ναί· ὁ Μάρτης ἀγρικαί*
τ' ἀναδεμένα* σας φτερά,
καί, πρὶν φανῇτε, ἀπὸ χαρὰ
δακρύζει καὶ γελάει.

3

Λὲς καὶ τὰ σκόρπια φρύγανα,
σὰν νᾶχαν τώρα χεῖλη,
ζητοῦν μ' ἀπόκρυφῃ λαλίᾳ
γιὰ τὴν καινούργια σας φωλιά
νὰ προμηθέψουν ὕλη.

4

Γιατί ἀπὸ φύλλα βιάζεται
τὸ δένδρο νὰ φουντώσῃ;
Στ' ἀνάερο σπίτι σας ποθεῖ
δροσάτον, ἥσυχο, βαθὺ
τὸν ἴσκιο του ν' ἀπλώσῃ.

5

Λιβάνια γιὰ τοὺς γάμους σας,
λιβάνια γιὰ τὶς γέννες,
θὰ περιχύνουνε τερπνὰ
πρασινοσκέπαστα βουνά,
πεδιάδες ἀνθισμένες.

6

Πνοὲς πελάγου ὁλόδροσες,
ἀγέρια μυροβόλα,
νερά ποὺ ἀθόλωτα κυλοῦν,
ὅλα μὲ πόθο σᾶς καλοῦν,
σᾶς περιμένουν ὅλα.

1898.

Ὅλοι ξένοι.

Παύλου Νιρβάνα.

Ξένος ὁ τόπος κι' ὁ καιρὸς κι' οἱ ἄνθρωποι ὅλοι ξένοι!
Μέσ' στὴ μεγάλη μοναξιὰ μάταια ζητῶ ἕναν φίλο...
Μὰ ἐκεῖ ποὺ παραδέρνομαι στὴ νύχτα τὴ θλιμμένη,
ἀκούω γλυκὸ τὸ γαύγισμα τοῦ σπιτικοῦ μου σκύλου.

1915.

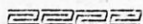
Ἡ Ἀνοιξη.

Χριστου Χριστοβασίλη.

- Νά την, προβάλλει ἡ Ἀνοιξη χιλιοχαριτωμένη,
 μὲ χίλια μύρια χρώματα, μὲ μύριες ὁμορφάδες,
 μὲ κατακάθαρο οὐρανὸ καὶ χρυσαφένιες νύχτες. . .
- Ὁ ἥλιος καίει χαϊδευτά, ξαστράφτει τὸ φεγγάρι,
 λειώνουν τὰ χιόνια στὰ βουνά, οἱ κάμποι λουλουδίζουν, 5
 φουντώνουνε τὰ σύδεντρα, μαυρολογοῦν τὰ λόγκα*,
 ἀνθίζουने χαρούμενα μύριων λογιῶν λουλούδια
 ἄλλα στοὺς κλώνους τῶν δεντριῶν κι' ἄλλα στὲς χλόες μέσα,
 καὶ χύνουने μοσκοβολιές, ποὺ εὐφραίνουने τὸν κόσμο.
- Καὶ μέσ' ἀπὸ τὲς εὐωδιές καὶ μέσ' ἀπ' τὰ λουλούδια 10
 σηκώνεται ἓνα ἀθάνατο τραγοῦδι στὸν αἰθέρα,
 σὰν νά ἦταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.
- Νά την, προβάλλει ἡ Ἀνοιξη, σὰ νύφη στολισμένη.
 Τὰ χελιδόνια τὰ φαιδρά, τὰ κλαυπερά τρυγόνια
 κι' οἱ πελαργοὶ οἱ περήφανοι μὲ τὰ κροκιά* ποδάρια 15
 ἀπὸ τὴν μαύρην Ἀραπιά ἐφτάσανε τρεχάτα
 γιὰ νὰ τῆς ποῦνε μ' ἄπειρη χαρὰ τὸ «καλῶς ἦρθες».
- Μυριάδες τραγουδιάρικα πουλιὰ γλυκολαλοῦνε·
 ἄλλα, κρυμμένα ντροπαλὰ στὸ φύλλωμα τῶν δέντρων,
 ἄλλα, πατώντας μαλακὰ στὰ χόρτα τ' ἀνθισμένα, 20
 κι' ἄλλα πετώντας μὲ χαρὰ στὸν γαλανὸν αἰθέρα.
- Κι' ὁ βασιλιᾶς τοῦ τραγουδιοῦ, τ' ἀθάνατο τ' ἀηδόνι,
 κι' ὁ μαυροφόρος κόσσυβας κι' ὁ παιγνιδιάρης σπῖνος,
 κι' ὁ κοῦκος ὁ ἀνθρωπόφωνος, κι' ἡ ὁμορφη γαλιάντρα
 ἓνα γλυκὸ ταιριάζουने κι' ἀσύγκριτο τραγοῦδι 25
 ποὺ ὑψώνεται περήφανο στὸν ξάστερον αἰθέρα,
 σὰν νά ἦταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.
- Νά την, προβάλλει ἡ Ἀνοιξη μ' ἀνθοὺς στεφανωμένη,
 σὰν ξωτικιὰ πανέμορφη καὶ σὰν νεράιδα ὥραία.
- Χύνει στὸν ἄνεμο δροσιά, στὴ γῆ μαργαριτάρια, 30
 μέσ' στὴν καρδιά μας βάλαμο κι' ἀγάπη στὴν ψυχὴ μας.
- Κοπάζουने οἱ ἀγέρηδες, ξαπλώνεται ἡ γαλήνη,
 τὰ σύννεφα ἀφανίζονται, καὶ τ' ἀγριεμένο κῦμα
 στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀκρογιαλιοῦ κοιμᾶται σὰν ἀρνάκι.

- 35 Οἱ ναῦτες πρόσχαρα πηδοῦν κι' ὀλόισια ἀρμενίζουν.
Οἱ ζευγολάτες δρασκελοῦν μέσ' στὰ πλατυὰ χωράφια,
μὲ τὸ ζευγάρι τους μπροστὰ καὶ τὲς σποριῆς* στὸ πλάγι.
Ἀφήνουνε τὰ χειμαδιὰ τὰ βλάχικα κονάκια*
κι' ἀνηφοροῦν πρὸς τὰ βουνὰ μὲ τ' ἄσπρα τους κοπάδια,
40 κοπάδια γιδοπρόβατα, καλοξεχειμασμένα....
Κι' ἀπὸ τὲς ὄχτες* τῶν γιαλῶν, τὲς χωραφιῆς* τῶν κάμπων
καὶ τὰ λειβάδια τ' ἀνθερὰ καὶ τῶν δασῶν τὴν πύκνα
τραγουδι παναρμόνιο ξαχάει* στὸν αἰθέρα,
σὰν νὰ ἦταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.
- 45 Νά την, προβάλλει ἡ Ἀνοιξη ῥοδοστεφανωμένη·
κι' ἡ Πασκαλιά μας ἡ Λαμπρὴ μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη
ὅλο τὴν ἀνοιξη ἔρχεται καὶ θᾶρχεται γιὰ πάντα.
Ὁ κάθε πόθος τῆς καρδιάς δρομαί* καὶ φτερώνει,
κι' ἀνθρώποι, ζῶα καὶ φυτὰ προσπέφτουνε μπροστὰ της
50 καὶ σὰ θεὰ τὴν προσκυνοῦν καὶ τὴν ὑμνολογοῦνε,
κι' ἓνα τραγούδι θεϊκὸ πετάει στὸν αἰθέρα,
σὰν νὰ ἦταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.
- Γειά σου, χαρά σου, Ἀνοιξη χιλιοχαριτωμένη,
βασίλισσα τῶν ἐποχῶν καὶ καύχημα τοῦ Πλάστη,
55 ἃς ἦταν δώδεκα φορὲς νᾶρχόσουνα τὸ χρόνο !

1914.

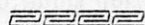
2. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Σὲ τάφο κόρης.

Ἰ. Βλαχογιάννη.

Λουλούδι τοῦ περιβολιοῦ ξεχωρισμένο ἀπ' τᾶλλα,
ζήλεια κρυφὴ ποὺ τῷβλεπε, χαρὰ τρελλὴ ποὺ τῷχε.
Μὰ κεῖ ποὺ τὸ καμάρωγε καὶ τ' ἀκριβοθωροῦσε,
ἀπάνου στὴ δροσοβολιά, στὸ μοσκοβόλημά του,
φύσησε λίβας καιπερὸς κι' ἄνεμος βασκανιάρης,
ποὺ τὴ δροσιὰ του ῥούφησε, τὴ μυρουδιά του πῆρε,
καὶ μαραμμένο καὶ χλωμὸ τὸ πλάγιασε στὸ χῶμα.
Κλαῖτε το ποὺ μαράθηκε, κλαῖτε καὶ ποὺ τὸ κλαίει.

1893.

Γ' ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ὁ θάνατος τοῦ ναύτη.

Δημῶδες.

Κριμα στοῦ νιό τὸν ἄρρωστο στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη·
μάννα δὲν ἔχει νὰ τὸν δῇ, κύρη* νὰ τὸν λυπᾶται,
οὐδ' ἄδερφόν, οὐδ' ἄδερφή, κανένα μέσ' στὸν κόσμο.
Μόνο τοῦ λέει ὁ ναύκληρος μὲ τὸν καραβοκύρη:
—'Ε, σήκω ἀπάνω, ναύτη μας καὶ καλογνωριστή μας, 5
νὰ κομπασάρης* τὸν καιρό, νᾶμπωμε σὲ λιμάνι.

—'Εγὼ σᾶς λέγω δὲν μπορῶ, καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκω·
γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, βάλτε με νὰ καθίσω·
σφίξετε τὸ κεφάλι μου μὲ δυό, μὲ τρία μαντίλια,
καὶ φέρετε μου τὴ χάρτα μου τὴν παντερημασμένη. 10

Βλέπετε ἐκεῖνο τὸ βουνό τὸ πέρα καὶ τὸ δῶθε,
πῶχει ἀνταρούσα* στὴν κορφὴ καὶ καταχνιά στὴ ῥίζα;
πάγεται ἐκεῖ ν' ἀράξετε· ἔχει βαθὺ λιμάνι.
Πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ σίδερα, ξερβιά τὰ παλαμάρια,
καὶ τὴ μεγάλην ἄγκυρα ῥίξετε πρὸς τὸ Νότο. 15

Τὸ ναύκληρο παρακαλῶ καὶ τὸν καραβοκύρη
νὰ μὴ μὲ θάψουν σ' ἐκκλησιὰ μηδὲ σὲ μοναστήρι,
μόνο στὴν ἄκρη τοῦ γιालοῦ, στὸν ἄμμον ἀποκάτω·
ἐκεῖ κι' οἱ ναῦτες νᾶρχωνται, ν' ἀκούγω τὴ φωνή τους.

Ἔχετε γειά, συντρόφοι μου, καὶ σύ, καραβοκύρη, 20
καὶ σὺ *ἐγια λέσα* μου γλυκό, γλυκότερο *ἐγια μόλα*.

Ἐλειωσαν τὰ ματάκια του, ἔλειωσαν καὶ δὲ βλέπει.

Ἡ σπορά.

Γεωργίου Δροσίνη

Θᾶρθουν οἱ μέρες τῆς σπορᾶς, τοῦ ζευγολάτη ἐλπίδα :

- Βαρὺ τὸ ἀλέτρι σέρνεται στὸ βαλτωμένο χῶμα·
τὰ βώδια τ' ἀργοκίνητα ξυπνᾷ ἢ μακριὰ βουκέντρα,
κι' ἀνασαλεύουν τὸ ζυγὸ κι' ἀχνοφυσσοῦν σκυμμένα,
5 στυλώνοντας στὶς αὐλακιᾶς καρτερικά τὰ μάτια,
μάτια μεγάλα, ὀλόμαυρα, γεμάτα καλωσύνη.
Σταλάζει ἀπὸ τ' ἀπλόχερα χρυσὸ καθαροσπόρι
καὶ τροχισμένο ἀπ' τὴν τριβὴ τὸ ὕνι ἀσημένιο λάμπει,
σκάφτοντας λάκκο στὴ σπορὰ τῇ ζωντανοθαμμένη.
10 Σκαλίστρα ἀχόρταγῃ τῆς γῆς καὶ τῆς σπορᾶς ἀρπάχτρα,
τὸ ζευγολάτη ἀκολουθᾷ μαυρόφτερη κουρούνα,
κι' ἀπὸ τὰ νέφη κελαηδεῖ κρυμμένη ἢ σιταρήθρα,
ζητώντας γιὰ τὸν κόπο τῆς ἑνα σπειρὶ σιτάρι.

- Μικρὲς οἱ μέρες τοῦ Σποριά κι' ἀτέλειωτες οἱ νύχτες
15 τὸν ὕπνο δίνουν πληρωμὴ στὸν κάματο τῆς μέρας.
Μόνη ξενύχτρα καίει ἢ φωτιά στὸ ταπεινὸ καλύβι·
κι' ἀπ' τῆς φωτιᾶς τὸ φωτερὸ πλάνημα ὁ ζευγολάτης
βλέπει ὄνειρο : στὸ νιόσπαρτον ἄγρὸ βαρυνὰ τὰ στάχνα
νὰ καρτεροῦν τὸ κοφτερὸ δρεπάνι τῆς θερίστρας.

1917.

Τὸ θέρος.

Γεωργίου Δροσίνη.

- Μὲ τοῦ καιροῦ τὸ γύρισμα τ' ὄνειρο θ' ἀληθύνῃ :
Στὶς καλαμιές, ἀπόγυρτες ἀπ' τὰ βαρυνὰ τὰ στάχνα,
νεράιδες ἀσπρομάντιλες διαβαίνουν οἱ θερίστρες.
Τ' ἀνάλαφρα ἀσπρομάντιλα, σφιγμένα μὲ τὰ δόντια,
5 φυλαχτικά ἀπ' τὸ λιοκάμα τὶς ὄψες ἀποκρύβουν,
καὶ δείχνουν τὰ ματόφρυδα, κοράκια μέσ' στὸ χιόνι.
Πίσω ἀπ' τὸ διάβα τους, στρωτὰ χειρόβολα τὰ στάχνα
χαράζουν στράτα ἀπάτητῃ στὸν ἥλιο καὶ στ' ἀγέρι.

*

Γιὰ τὶς βαρύτερες δουλιὲς ἄξια τ' ἀντρίκια χέρια
στρίβουν κλωνάρια κοτσικιᾶς* καὶ ζώνουν τὰ δεμάτια. 10

Τ' ἄλογο χαμοδένοντας στὸ χέρσωμα νὰ βόσκη,
πάει τὸ κοπέλι γιὰ νερὸ μὲ δυὸ φλασκιά στὰ χέρια.
Κι' ἡ μάννα, ἀποκοιμίζοντας στ' ἀπόσκιο τὸ παιδί της,
στρώνει στεγνὸ, ἀμαγείρευτο τῆς ἀργατιᾶς τὸ δεῖπνο,
μὲ πρῶιμο κριθαρίτικο ψωμί, ποὺ δὲ χορταίνει. 15

1917.

Στ' ἁλώνια.

Γεωργίου Δροσίνη.

Στ' ἁλώνια, καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾷ περνώντας ἡ ῥοκάνη·
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βώδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα 5
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾶ, τὰ βώδια κυβερνώντας,
ὠραία ἄρματοδρομίσσα λαμπαδωτὴ στημένη·
στά χεῖλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
στά χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἡ βουκέντρα.

Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἁλωνιοῦ, μὲ τὸ κρασί στὸ γόνα,
κερνᾷ τοὺς ξένους ποὺ περνοῦν καὶ κράζει τοὺς γειτόνους·
κι' ἓνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδιὰ κάθε φορὰ ποὺ πίνει. 10

Κι' ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ' ἀπόγειο·
σύννεφο ἅπ' τὰ ξυλόφτυρα, στά οὐράνια ἀναπετώντας, 15
τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο, καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
γύρω στὸ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσὴ ψιχάλα ἅπ' τ' ἄστρα.

Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῇ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
πρὶν ἅπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια·
τὰ πόδια μὲ τὸ πῆδημα, μὲ τὴ ματιὰ τὰ μάτια· 20
φτερὸ τοῦ νιοῦ τὸ πῆδημα, σοφὴ ἡ ματιὰ τοῦ γέρου.

*

Ἄβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδιὰ σηκώνεται ἀπ' τ' ἀλώνι·
λίβας* δὲν τὴν καψάλισε κι' ἡ μόρα δὲν τὴν πῆρε·
χρονιαρά τροφοδοτίσσα γεμίζει τὶς κουβέλες.*

1917.

Ψωμί.

Γεωργίου Δροσίνη.

- Καλὸδεχτο τὸ φόρτωμα ποὺ θάρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
Ζυμώνουν τ' ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
- 5 μέσ' στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ—προικιὸ τῆς.
Τὸ φοῦρνο καίει τεχνίτισσα στὸ φοῦρνο ἡ γριὰ κυρούλα,
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιὰ τῆς ῥόκας.
- ὦ βραδινὸ συμμαζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
- 10 Κι' ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμοῦ, ποὺ ἀχνίζει,
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι,
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιὰ, στίς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια!
- Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία τὴν καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
- 15 καλοπλασμένο πρόσφορο, τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποῦ θὰ κοπῆς τὴν Κυριακὴ μέσ' στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι,
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασί θὰ σμίξης!

1917.

Ὁ βοριάς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

Γεωργίου Ζαλοκώστα.

Σημ. Τὸ ποίημα ἐγράφη κατὰ τὸν θάνατον τοῦ τετάρτου
υἱοῦ τοῦ ποιητοῦ Χρίστου.

- 1 Ἦταν νύχτα, εἰς τὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριάς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριάς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει;

Μέσ' στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη
δέκα νύχτες δὲν ἔκλειγε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
ἀγγελούδια, λευκὰ σὰν τὸν κρίνο.
Κι' ἓνα μόνον τῆς ἔμενεν, ἓνα,
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦτον κι' ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογγοῦσε
ὥς νὰ ἐξήταε τὸ δόλιο βοήθεια·
κι' ἡ μητέρα σιμά του ἐθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπώντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρηνοὶ
ἐπληγῶναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τὸ ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριάς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηνοῦσε
ὁ βοριάς πὺν τ' ἀρνάκια παγώνει.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελλή. Ὅλοι γύρω ἐσωπαῖναν·
φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

ὦ, κακὸ πὺν μ' εὗρεῖκε μεγάλο!
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου..
Ἐνα τῶχω, δὲν μ' ἔμεινεν ἄλλο·
σῶσε μού το, καὶ πάρε' τὴν ψυχὴ μου.

Κι' ὁ γιατρὸς μὲ τὰ μάτια σκυμμένα
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων—ἄχ, λόγια χαμένα—
μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

- 10 Κι' ἔκαμώθη πὼς θέλει νὰ σκύψη
στὸ παιδί, καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμό του.
Ἔνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψη
ποὺ κατέβ' εἰς τ' ὠχρὸ πρόσωπό του.
- 11 Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριάς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μηνοῦσε
ὁ βοριάς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.
- 12 Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχῃ βαριὰ ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεβάτι!

1848.

Τέσσερ' ἀδέρφια.

Ἀλεξάνδρου Πάλλη.

- 1 Τέσσερα
(γύριζε γοργά!)
τέσσερα ἀδέρφια τὸ χορὸ ὅξω στοὺς κάμπους σέρουν
πιασμένα χέρι χέρι,
τοῦ Γεροχρόνου τὰ παιδιά
ποῦναι τ' ἀγόρια ὁμορφονιοὶ κι' ἡ κόρη δίχως ταίρι.
- 2 Κι' ἡ κόρη
(κοίταξε ὁμορφιές!)
κι' ἡ κόρη πρώτη τραγουδεῖ: «Τοὺς κάμπους λουλουδίζω,
καὶ τὰ κλαδιὰ φουντώνω·
τοῦ Πάσχα φέρνω τὶς χαρές·
στῆς νύχτας μέσα τὴ δροσιὰ μ' ἀηδόνια ξεφαντώνω».
- 3 Τὸ πρῶτο
(μάννα μας γλυκειά!)
τὸ πρῶτο ἀγόρι τραγουδεῖ: «Σφαλῆστε τὰ βιβλία,
στὶς ἐξοχὲς νὰ πᾶμε,

νὰ δροσιστοῦμε στὰ νερά,
στον ἴσκιό τῆς γερομουριάς τὰ πωρικά νὰ φᾶμε».

Καὶ τ' ἄλλο

4

(κράτα τὸ χορό!)

καὶ τ' ἄλλο ἀγόρι τραγουδεῖ: «Ὁ τρύγος τώρα ἀρχίζει
μὲ χαροπὰ τραγούδια·
σταφύλια κεῖ, σταφύλια δῶ·
πατεῖτε, ἄντρες, στοὺς ληνούς, τρυγᾶτε, κοπελούδια!»

Τὸ τρίτο

5

(ἄ. μὰ τί χαρά!)

τὸ τρίτο λέει: «Ὅμως κι' ἐγὼ τὰ παραμύθια φέρνω
τριγύρω στὰ μαγκάλια,
μαζὶ μὲ κάστανά ψητά.
Ἄγιο-Βασίλει φέρνω γώ, ἐγὼ καὶ πορτοκάλια.

Κι' ὅλα τους

6

(γύριζε γοργά!)

κι' ὅλα τους τραγουδοῦν μαζὶ: «Γυρνᾶμε νύχτα μέρα,
πιασμένα χέρι—χέρι,
ἔμεῖς τοῦ Χρόνου τὰ παιδιά,
τρεῖς γιοὶ κι' οἱ τρεῖς ὁμορφονιοί, μιὰ κόρη δίχως ταίρι».

1889.

Ἡ βροχή.

Ἰωάννου Πολέμη.

Ὁ ἥλιος βλέπει ἀπὸ ψηλά
μὲ μάτι φλογερό,
κι' ἡ γῆ διψᾷ καὶ καίγεται
καὶ σκάζει γιὰ νερό.

1

Τὰ λούλουδα μαραίνονται
σὰ λιγοθυμισμένα,
καὶ τὰ φυτὰ ξηραίνονται
καὶ χάνοντ' ἓνα ἓνα.

2

- 3 Ξάφνω ἀπ' τῇ δύσει ἔκει μακριὰ
φωτίζουν ἀστραπὲς
καὶ τὶς ξανοίγουν τὰ χωριὰ
κι' οἱ χῶρες χαροπές.
- 4 Ἀπ' ἀγεράκι δροσερὸ
τὰ φύλλα ἀνατριχιάζουν,
καὶ σὲ πολὺ, πολὺ νερὸ
τὰ σύννεφα ξεσπάζουν.
- 5 Βρέχει σὲ δάση φουντωτά,
βρέχει σὲ κάμπους καὶ χωριά,
βρέχει, ποτίζει τὰ σπαρτά,
ποτίζει κάθε γῆς μεριά.
- 6 Ἀνθίζει σ' ὅλους τοὺς ἀγροὺς
καὶ τ' ἀνανθο χορτάρι,
καὶ στὸ χωράφι καθενὸς
μεστώνει τὸ σιτάρι.
- 7 Καὶ τρῶνε πλούσιοι καὶ φτωχοὶ
κι' εὐχαριστοῦνε τὴ βροχή.

1907.

Ὁ τυφλὸς πρὸ τοῦ Σταυροῦ.

Ἰωάννου Πολέμη.

- Τ' εἶν' ἡ βοή στὸ Γολγοθᾶ πὺν κόσμος τρέχει ἀπάνω ;
—Πηγαίνουν νὰ σταυρώσουν δυὸ μαζί μὲ κάποιον πλάνο.
—Ποιοὶ νᾶν' οἱ δυό, πὺν ἐκδικητὴς ὁ Χάρος τοὺς προσμένει ;
—Κλέφτες, φονιάδες, ἄρπαγες, κακοῦργοι ξακουσμένοι. X
5 —Καὶ ποιὸς ὁ πλάνος, πὺν κι' αὐτὸς θὰ σταυρωθῇ μαζί τους ;
—Τοὺς Φαρισαίους ῥώτησε, εἶναι δουλειὰ δική τους.
—Θὰ πάω νὰ ᾄδω...

Εἶπα νὰ ᾄδω κι' ἦρθαν στὸ νοῦ μου πάλι
τὰ χρόνια πὺν ἤμουνα τυφλός. Τυφλός !... Ἐσεῖς οἱ ἄλλοι
δὲν ξέρετε πόσο ἡ ψυχὴ μέσα στὰ στήθη εἶν' ἄδεια,

ὅταν μὲ μάτια ὀρθάνοιχτα βαδίῃ στὰ σκοτάδια! 10
 Πῶς τὴ θυμοῦμαι τὴ στιγμή πού ἐστάθη αὐτὸς μπροστά μου
 καὶ μ' ἐσπλαχνίστη κι' ἐσκυψε, πῆρε πηλὸ ἀπὸ χάμου
 κι' ἀλείφοντας τὰ μάτια μου μὲ τὸν πηλὸν ἐκεῖνο
 μοῦ εἶπε νὰ πάω στοῦ Σιλῳὰμ τὴ στέρνα νὰ τὰ πλύνω!...
 Ὅταν τὸν πρωταντίκρυσά τὸ φωτοδότῃ ἔμπρός μου, 15
 στήν ὄψη του εἶδα ὅλες μαζί τις ὁμορφιές τοῦ κόσμου.
 Μοσχοβολοῦσε κι' ἔλαμπε τὸ κάθε κίνημά του·
 φῶς καὶ τὰ χεῖλη κι' ἡ φωνή, τὰ μάτια κι' ἡ ματιά του.
 Στὰ χεῖλη του ἡ παρηγοριά, στὰ μάτια του ἡ ἐλπίδα...
 Ἔστρεψα τότε ὁλόγυρα τὰ δυὸ μου μάτια κι' εἶδα 20
 κάθε πού ζῇ καὶ πού δὲν ζῇ, κι' εἶδα παντοῦ γραμμένη
 τὴν ὄψη του, λὲς κι' ἦτανε καθρέφτης του ἡ οἰκουμένη.
 Φῶς ἡ ζωή, χαρὰ τὸ φῶς!...

Ἄς πάω νὰ ᾶω τὸν πλάνο
 πού θὰ κρεμάσουν στὸ σταυρό.

Κατὰ τὸ λόφο ἀπάνω
 κόσμος, περιγελάσματα κι' ὀχλοβοὴ κι' ἀντάρα· 25
 χίλιες φωνές σὰν μιὰ φωνή κι' ὅλες σὰν μιὰ κατάρρα.
 Ποῦ πάει; Σπρώχνει καὶ σπρώχνεται καὶ πνίγεται καὶ πνίγει
 καὶ σταματᾷ προσμένοντας. Παράμερα ξανοίγει
 τρεῖς μαυροφόρες πού κρατοῦν μιὰ λιγοθυμισμένη·
 θὲ νᾶναι μάννα ἡ δύστυχη. Ξάφνω, μὲ μιᾶς σωπαίνει 30
 τὸ πλῆθος πού ἀνταριάζονταν. Γκάπ! γκούπ! καρφώνουν. Κρότοι
 πνιγμένοι μέσ' στὰ βογγητά. Ὑψώνονται οἱ δυὸ πρῶτοι
 σταυροί· κανεὶς δὲν στρέφεται. Γκάπ! γκούπ! ξανακαρφώνουν,
 μὰ βόγγος δὲν ἀκούγεται. Νά, καὶ τὸν τρίτο ὑψώνουν.

—Πῶς; ! Σὺ πού μοῦῖδωκες τὸ φῶς, ἐσένα πλάνο λένε, 35
 κι' ἦταν γραφτὸ στὰ μάτια μου νὰ βλέπουν γιὰ νὰ κλαῖνε;
 Τί νὰ τὰ κάνω καὶ τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ κάλλη;
 Πάρε τὸ φῶς πού μοῦῖδωκες, καὶ τύφλωσέ με πάλι!

1916.

‘Ο Γιάκουμος κι’ ἡ κόρη του.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

Γνωρίζετε τὸ Γιάκουμο, τὸν Ἀσπροθαλασσίτη*,
 ποῦναι τετράγωνος, γερός, σὰν τοῦ γιαλοῦ τὸ βράχο;
 μ’ ἀγκαθωτὸ σὰ φρύγανο κι’ ἀνάτριχο* μουστάκι,
 μὲ φρύδια σὰν κληματαριές, πὺν κάτωθι τῶν λάμπει
 5 τὸ γερακίσιο μάτι του, πὺν ἀνεμοζάλες τόσες
 ἀντίκρυσεν ἀτρόμητο; Τὸν ἔχετε γνωρίσει;

Τὸν ξεύρουν τὰ ναυτόπουλα κι’ οἱ γέροι καπετάνιοι,
 τὸν ξεύρουν βράχοι καὶ γιαλοί, νησιά κι’ ἐρημονήσια,
 τὸν ξεύρουνε τὰ κύματα τ’ ἀνήσυχα τοῦ Αἰγαίου,
 10 πὺν μὲ τὸ καϊκάκι του μονάχος του ἀρμενίζει,
 μονάχος μέσ’ στὴν ἐρημιὰ τὴν ἄγρια τοῦ πελάγους.
 Μὲ τῶνα χέρι του κρατεῖ καὶ κυβερνᾷ τὸ δοιάκι
 καὶ τὸ σκοινάκι τοῦ πανιοῦ βαστᾷ γερά μὲ τᾶλλο.
 Ἀπὸ νησάκι σὲ νησὶ μ’ ἀντάρα,* μὲ γαλήνη,
 15 εἶδες φέρνει καὶ καρπούς, καρπούς καὶ νέα παίρνει.
 Κι’ ὅλοι τὸν περιμένουνε, κι’ ὅλοι συχνὰ ῥωτοῦνε:
 «Ἐφάνηκεν ὁ Γιάκουμος; Ὁ Γιάκουμος μὴν ἦρθε;»

Ἀλλὰ κοντὰ στὴ μελαψή, τραχειὰ τοῦ Γιάκουμου ὄψη
 κάποτε λάμπει ῥόδινο κι’ ὠραῖο προσωπάκι.
 20 Κι’ ὅσον ἐκεῖνος τὸ κοιτᾷ, κι’ ὅσο τὸ καμαρώνει,
 κρυφὰ κρυφὰ χαμογελᾷ, τὸ μάτι του ἡμερώνει.
 Ἔχει χαρά, καμάρι σου τὴν ἀκριβή του Ἀνθούλα.

Μαζὶ τὴν παίρνει κάποτε, νὰ τὴν διασκεδάσῃ·
 νὰ ἰδῇ τὰ Δωδεκάνησα, νὰ πᾶ νὰ προσκυνήσῃ
 25 τῆς Βαγγελίστρας τὴ χρυσῇ, θαυματουργὴν εἰκόνα,
 νὰ ἰδῇ τὴν Ἀντρο, τὴν Ἀξιά*, πὺν καὶ τὸ κῆμα γύρω
 μυρίζει ἀπὸ τὶς λεμονιές καὶ τὶς πορτοκαλιές τῶν·
 νὰ ἰδῇ τὴν πρώτη τῶν νησιῶν, τὴν ξακουσμένη Σύρα,
 μὲ τὴν ὠραία πόλιν της, τὸ εὐρύχωρο λιμάνι,
 30 πὺν τόσα τὸ στολίζουνε μικρά, μεγάλα πλοῖα,
 καὶ μοιάζουν τὰ κατάρτια τῶν σὰν νᾶναι καλαμιώνας,

καὶ στὸ μουράγιο* βιαστικὸς διαβαίνει τόσος κόσμος·
καὶ θαμπωμένη στέκει ἡ Ἀνθὴ καὶ βλέπει σαστισμένη
τὴν πόλιν τὴν περίφημην, τὴν κίνησιν τοῦ κόσμου,
τὰ κτίρια τὰ περήφανα, τὰ πλούσια μαγαζιά της... 35

Ἔτσι τὴν κόρη ὁ Γιάκουμος συχνὰ μαζί του παίρνει.
Κι' αὐτὴ, σωστὴ νησιώτισσα καὶ καπετανοπούλα,
ξέρει τὸ δοιάκι νὰ βαστᾷ στὴν τρικυμία μέσα,
ξέρει νὰ λάμνῃ τὸ κουπί, γαλήνῃ ὅταν τοὺς ζῶνῃ.
Κι' ὅταν γλιστρᾷ ἡ βαρκούλα των στοῦ μελτεμιοῦ τὸ κῆμα, 40
καὶ μ' ἓνα τρίζιμο ἔλαφρὸ γέρνει γλυκὰ κι' ἀφρίζει,
ἡ Ἀνθούλα σιγοτραγουδεῖ στὴν κουπαστὴ γερμένη
χαϊδεύοντας τὰ κύματα, ποὺ φεύγουν σὰν τ' ἀρνάκια.

Κάποτε μέσ' στὸ πέλαγος καὶ μέσ' στὸ ἀρμένισμά του
συναπνιέται ὁ Γιάκουμος πότε μὲ τρεχαντήρι*, 45
καὶ πότε μὲ περήφανο καράβι, εἴτε γολέττα*.
Κι' οἱ ναῦτες τότε χαιρετοῦν, κι' οἱ ναῦτες τοῦ φωνάζουν:
«Ὡρα καλὴ σου, Γιάκουμ, ὦρα καλὴ μαζί σας!...»

1916.

Λειτουργία σὲ παρεκκλήσι.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

Ἐξεκινήσαμε μὲ τὴ δροσιὰ
γιὰ τῆς Ἀγίας τὴν ἐκκλησιά.
Μέσ' στὰ βουνὰ μικροκτισμένη καὶ φτωχὴ
γύρω τῆς χύνει
μὴν ἱερὴ γαλήνῃ 5
καὶ κατανύγεται ἡ ψυχὴ.
Ψάλλει ὁ παπᾶς τὴ λειτουργιά.
Τριγύρω καίουν τὰ κεριά.
Τοῦ λιβανιοῦ τὰ κύματα τὰ γαλανά
ἀπλώνονται, ἀνεβαίνουν σιγανὰ 10
στῆς στέγης τὰ χοντρά δοκάρια,
—μαδέρια καραβιοῦ, ποὺ ἀνεμοζάλη
τὸ σύντριψ' ἐκεῖ κάτω στ' ἀκρογιαλί.

- Ψάλλει ὁ παπᾶς· καὶ στὰ θυμάρια,
 15 πὺν ἔξω στολίζουν τὸ βουνό,
 λαλοῦνε τ' ἄσμα των τὸ πρωινὸ
 οἱ πλουμισμένες καρδερίνες.
 Καὶ τοῦ μελίχρυσου φωτὸς οἱ ἄχτινες
 γλιστροῦν ἀπ' τοῦ παραθυριοῦ τὶς χαρμαῖδες
 20 καὶ παίζουने μὲ τὶς χλωμὲς λαμπάδες.
 Καὶ ποτισμένο ἀπ' τὰ βουνήσια μύρα
 τ' ἀγέρι μπαίνει ἀπὸ τὴ θύρα
 κι' ἀνάλαφρα σαλεύει·
 θαρρεῖς, μ' εὐλάβεια χαϊδεύει
 25 τὴ δροσερὴ ἀπ' ἀγριολούλουδα κορώνα,
 πὺν στεφανώνει τὴν ξεθωριασμένη εἰκόνα....

1916.

Μετὰ τὴν τρικυμίαν.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

- Ἔσκασεν ἡ ἀντάρα,*
 ἐκόπασ' ἡ νεροποντή.
 Ὅλο πιδ ἀδύνατ' ἡ βροντὴ
 κυλᾷ στοῦ χάους τὴν καμάρα.
 5 Πάει τῶν στοιχείων ὁ θυμός.
 Λάμψις ἀνάρια, μακρονὴ σκιρτᾷ,
 τῆς τρικυμίας πύρινος παλμός,
 καὶ τῶν νεφῶν τὰ χάσματα φωτᾷ·
 Ἄγριο τὸ κῦμ' ἀκόμα,
 10 μ' ἀφροὺς στὸ στόμα,
 τοὺς γιαλοὺς χτυπᾷ,
 καὶ βροντοκοπᾷ,
 καὶ τοὺς σκεπάζει καὶ τοὺς πνίγει.
 Μ' ὄρμην ὀπίσω σύρνεται,
 15 βάραθρ' ἀνοίγει,
 σὰν καταρράκτης ἀπ' τὰ βράχη χύνεται..

Στὴν ἔρημη ἄμμουδιὰ
 ἐσώριασε τοῦ πόντου ἡ Λάμια*
 φρύγανα καὶ κλαδιά,
 σανίδια καὶ καλάμια, 20
 φύκια ξεκολλημέν' ἀπ' τοὺς βυθοὺς
 πράσιν' ἀκόμα, μὲ νωποὺς ἀνθούς.
 Δέντρα ξερριζωμένα
 μ' ἀπονιά,
 φύλλ' ἀνεμοπαρμένα, 25
 τρυφερὰ κλωνιὰ
 σκόρπια μέσ' στὰ λαγκαδία,
 θεομηνίαις ῥημαδία.

Μὲ πόνο ὁ γεωργὸς κοιτᾷ·
 τρέμει στὰ μάτια του δακρύου ῥανίδα· 30
 κομμένα κάτω τὰ σπαρτά,
 σκαμμένο καὶ γυμνὸ τὸ χῶμα,
 ποὺ χθὲς ἀκόμα
 ἦ πράσινη τὸ στόλιζεν ἐλπίδα.

Μὲ πρόσωπο χλωμό, 35
 μ' ἀδάκρυτο, ἄγριο μάτι
 στὰ μαῦρα τοῦ πελάγου πλάτη,
 στέκεται στὸν γκρεμὸ
 νέα μὲ βρέφος στὴν ἀγκάλη.
 Τὸ κῦμα κάτω ἀφρίζει, 40
 τὸ κῦμα τὴν ῥαντίζει.
 Πανάκι δὲν προβάλλει.
 Δὲν βλέπει βάρκα μία
 μέσ' στὴν ὑγρὴ ἔρημία.

Ἐξαφνα, ἀπ' τὰ ψηλὰ χωριά 45
 κι' ἀπὸ τὸ μοναστήρι πέρα
 τρέχει καὶ τρέμει στὸν ἀγέρα,
 ὥσαν παρηγοριά,
 ἦχος ἀπὸ καμπάνα ἐσπερινή.
 Ἀντιλαλεῖ σὲ λαγκαδιὲς 50
 καὶ σὲ γιαλοὺς καὶ σ' ἄμμουδιές

ὥσάν ἀγγελικὴ φωνή,
πρὸς τὰ στοιχεῖα προστάζει
καὶ τὰ δαμάζει.

- 55 Κι' ἀργοκυλᾷ στὸν οὐρανό,
ἀπὸ τῇ δύσει φωτισμένο,
τῆς τρικυμίας τὸ στεγνὸ
τὸ σύννεφο κομματιασμένο.

1916.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

Ἀδελμαντίου Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις.

Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν φιλολογίαν, ἔπειτα δὲ ἐσυνέχισε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Παρισίοις. Ἐπανελθὼν διωρίσθη ἔφορος τῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1912 καθηγητὴς τῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐκτὸς πολλῶν ἀρθρῶν του καὶ πραγματειῶν, δημοσιευθεισῶν εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς ἔργα του: *Τὰ χρονικά τοῦ Μωρέως* (1909), *Ἀγγελίας πείρα* (1911) καὶ ἡ *Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη* (1915).

Ἀδαμίδης Βασίλειος. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1857 εἰς τὴν Δόλιαν τῆς Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων. Ἀπὸ τοῦ 1881 ἐγκατεστάθη εἰς τὸν Βόλον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἀπέθανε τὸ 1923. Ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἀπὸ πεντηκονταετίας ἐκδιδόμενον περιοδικὸν *Διάπλασις τῶν Παίδων* διηγήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς ἰδιαίτερον τόμον μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀπὸ τοῦ χωριοῦ μου* (1913).

Σημείωσις. — Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

Βηλαροῦς Ἰωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1771 εἰς τὰ Ἰωα ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα του προσελήφθη ὡς ἱατρὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Βελῆ. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ, ἀπολέσας τὴν περιουσίαν του, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Ζαγόριον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1823. Ἦτο ὑπέρμαχος τῆς δημοτικῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας καὶ ἐξήγησε ν' ἀπλοποιήσῃ τὴν ὀρθογραφίαν μετὰ τὸ βιβλιάριόν του *Η ρομενικη γλῶσα* (Στὴν τηπογραφηα τον Κορπον, 1814). Εἰς τὴν ἀπλὴν αὐτὴν γλῶσσαν ἔγραψε ποιήματα καὶ μετέφρασε τὴν Βατραχομουμαχίαν καὶ τὸν Κρίτωνα τοῦ Πλάτωνος. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1827 ἐν Κερκύρᾳ.

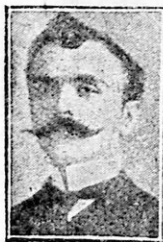

Βιζυηνὸς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Βιζύῃ τῆς Θράκης τὸ 1852. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, κατόπιν δὲ φιλοσοφίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ εἰτα ἐν Εὐρώπῃ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐπανελθὼν διετέλεσε καθηγητὴς γυμνασίου ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Πεζὰ καὶ ποιητικὰ του ἔργα ἐδημοσιεύθησαν τὰ πλεῖστα εἰς περιοδικὰ, καὶ εἰς ἰδιαιτέρους τόμους τὰ ἐξῆς: Α' Ποιητικά: *Ἀντίδες αὖραι*, (Λονδίνον, 1884). *Ποιήματα*, (1916). Β' Πεζὰ (Διηγήματα): *Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου* (1910) καὶ ἄλλα.

Βλαχογιάννης Ἰ. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ τὸ 1868. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἡσχολήθη εἰς ἱστοριοδικὰς μελέτας, ἐγκύψας ἰδίᾳ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κατὰ τὴν δουλείαν καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 21 χρόνων. Εἶναι σήμερον διευθυντὴς τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους. Ἀπὸ τὰ λογοτεχνικά του ἔργα σπουδαιότερα εἶναι: Τὰ *Προπύλαια*, περιοδικὸν ποικίλης ὕλης. Β' Διηγήματα: *Ἱστορίες τοῦ Γιάννου Ἐπαχτίτη* (1893), *Μεγάλα Χρόνια* (σύντομα πεζογραφήματα, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς ἀρματολοὺς καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 21, 1913), *Τοῦ Χάρου ὁ χαλασμός* (φανταστικὸν διήγημα, 1923), *Ἔρμος κόσμος* (δ. ἡθογραφικόν, 1923), *Γῦροι τῆς ἀνέμης* (παραμῦθια πρωτότυπα, 1925) καὶ Γ' Πεζὰ ποιήματα: *Λόγοι καὶ ἀντίλογοι* (1925).

Γρανίτσας Στέφανος. Ἐγεννήθη εἰς Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν, καὶ ἀντεπροσώπῃσεν ἐπὶ τινὰ ἔτη τὴν πατρίδα του ἐν τῇ Βουλῇ. Ἀπέθανε τὸ 1915. Ἐγράφε χρονογραφήματα, διηγήματα καὶ τινὰ ποιήματα ἀγροτικά, καθὼς καὶ περιγραφὰς καὶ λαϊκὰς παραδόσεις περὶ τῶν ζώων τῆς πατρίδος του, ἐκδοθείσας ὑπὸ τὸν τίτλον: *Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγκου* (1921).

Γρηγοριάδης Δημ. II. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1867. Ἐσπούδασεν ἐν Μομπελιέ τὴν γεωπολίαν· ἐπανελθὼν διηύθυνε μεγάλα γεωργικὰ κτήματα ἐν Ρουμανίᾳ πρῶτον καὶ ἔπειτα ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ διετέλεσεν ἐπὶ τινὰ ἔτη διευθυντὴς τῆς ἐν Αἰδινίῳ τῆς Θεσσαλίας γεωργικῆς σχολῆς. Ἀπέθανε τὸ 1907. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Συλλόγου τῶν Ὁφελιμῶν Βιβλίων ἐδημοσίευσεν *Τὸ δένδρον* (1902).

Δάφνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυδούλου Ζωῆτοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργεὶ τὸ 1882, διετέλεσεν ἐπὶ τινὰ ἔτη καθηγητὴς γυμνασίου καὶ σήμερον εἶναι τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσεν σειρὰς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους *Φθινοπωρινὲς Ἄρπες* (1902), *Ρόδανες καὶ Ἀνθέμια* (1904), *Ἑλληνικοὶ Ἀγῶνες* (1907), ὁ *Ἀνθισμένος Δρόμος* (1911), τὸ *Ἀνοιχτὸ Παράθυρο* (1921), βραβευθὲν ἐν ποιητικῷ διαγωνισμῷ). Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερησίας λογοτεχνικὰς μελέτας, ὧν κυριώτεραι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν δημῳδὴν ποίησιν. Ἐβραδεύθη εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῶν διὰ τὸν στρατὸν ποιημάτων καὶ διηγημάτων. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβευθὲν ἐν τῇ Βουλῇ τὸ 1921 *Ἡμερὴς* (1921), καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ ἐκδοτικῇ Πολιτικῇ

Δημητριάδης Ραϊνόλδος. Ἐγεννήθη τὸ 1863 ἐν

Κωνσταντινουπόλει. Ἐσπούδασε γεωπονικά εἰς Γκρινιδὸν τῆς Γαλλίας. Ἐπανελθὼν ἡσχολήθη εἰς ἐργασίας τυροκομικὰς εἰς τὸ Μαλακάσι τῆς Πίνδου καὶ ἐπέτυχεν τὸν τύπον τῶν ἐλληνικῶν τυρῶν **Ἀγρόφων**. Διηύθυνεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ἐν Ἀϊδινῷ γεωργικὴν σχολήν. Ἀπὸ τοῦ 1906 ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1922. Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων τοῦ δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν Σύλλογον

ᾠφελίμων Βιβλίων τὰ ἐξῆς βιβλία : **Ὁ Γεωργὸς** (1901), **Τὸ γάλα** (1903), **Ὁ καπνὸς** (1904), **Ὁ μικρὸς κτηνοτρόφος** (1905), **Ὁ μικρὸς κτηνίατρος** (1906), κ. ἄ.

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις

ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν. Διετέλεσε τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας, ἀπὸ τίνος δὲ εἶναι διευθυντῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου Χειροτεχνημάτων. Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἐξῆς : Α' Ποιητικά : **Ἴστοι Ἀράχνης** (1880), **Σταλακτῖται** (1881), **Εἰδύλλια** (1885), **Ἀμάραντα** (1891), **Γαλήνη** (1902), **Φωτερὰ σκοτιάδια** (1914), **Κλειστὰ βλέφαρα** (1917), **Θὰ βραδυάζῃ** (1922), καὶ **Πυρίνη Ῥομφαία**—

Ἀλκωνίδες (1923), Β' Πεζά : 1) Ἐντυπώσεις : **Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ** (1882), **Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ** (1883). 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα : **Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις** (1886, ὡν μετὰ καὶ ἡ **Ἀμαρυλλίς**, ἐκδοθεῖσα χωριστὰ τὸ 1919), **Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης** (1901), **Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως** (1904), **Ἑλληνικὴ Χαλιμὰ** (παραμύθια, 1921), **Ἔρση** (1922) καὶ 3) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τῶν ᾠφελίμων Βιβλίων, τοῦ ὁποῦ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως διατελεῖ γραμματεὺς, **Αἱ μέλισσαι** (1901), **Αἱ ὄρνιθες** (1903), τὸ **Ψάρευμα** (1904), **Οἱ τυφλοὶ** (1906), **Ὁ κύνιγος** (1907), καὶ ἄλλα.

Ζαλοκώστας Γεώργιος. Έγεννήθη τὸ 1805 ἐν Συράκῃ τῆς Ἠπείρου. Ὁ πατὴρ του ἦτο πλούσιος ἔμπορος, ἀλλὰ κινήσας ἔνεκα τούτου τὴν ὄρεξιν τοῦ ἀπλήστου Ἀλῆ, ἠναγκάσθη τὸ 1814 νὰ ἀφήσῃ εἰς τὸν τύραννον τὸ πλεῖστον μέρος τῆς περιουσίας του καὶ νὰ ἐκπατρισθῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ Λιόδον τῆς Ἰταλίας. Ἐκεῖ ὁ Γεώργιος ἐξεπαιδεύθη καὶ ἤρchiσε νὰ σπουδάζῃ νομικά. Μόλις ὅμως ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμησεν ἀνδρείως εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑπηρέτησεν ὡς οἰκονομικὸς ὑπάλληλος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1858. Ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἡσχολεῖτο εἰς τὴν ποίησιν, τὰ δὲ **Ἀπαντα** αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τῆς χήρας αὐτοῦ τὸ 1859.

Κακλαμάνος Δημήτριος. Έγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1869. Ἐσπούδασε νομικά, εἴτα δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἱδρύσας τὴν ἐφημερίδα **Ἄστυ** καὶ ἀργότερον τὸ **Νέον Ἄστυ**. Τὸ 1907 εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ὅπου τάχιστα διέπρεψε, προαχθεὶς εἰς πρεσβευτὴν. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν: **Περὶ τοῦ ζωγράφου Νικ. Γύζη** (1901), **Ἡ ζωγραφικὴ** (1907), **ὁ Δημ. Βερναρδάκης καὶ τὸ ἔργον του** (Τεργέστη, 1907).

Καμπούρογλου Δημήτριος Γρηγ. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1852. Ἐσπούδασε νομικά. Κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἔπειτα δὲ διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης, καὶ τέλος διευθυντὴς αὐτῆς. Τελευταῖον ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἡσχολήθη εἰς ἱστορικὰς, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς μελέτας, ἐκδώσας τὴν **Ἱστορίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας** (3 τόμους, 1889-1896), τοὺς **Ἀρματολούς**

καὶ κλέφτας (1913), τὸν *Ἀναδρομάρην* (1914), τὰς *Παλαιὰς Ἀθήνας* (1923) κ.ἄ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης, εἰς περιοδικὰ ἰδίως καὶ ἡμερησίως, πολλὰ λογοτεχνικὰ ἔργα, δραματικά, διηγήματα, ποιήματα, ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις, ὧν τινὰ ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως : 1) *Μῦθοι καὶ διάλογοι* (1881), *Στίχοι καὶ μῦθοι* διὰ τὰ παιδιὰ (1904), 2) *Διηγήματα : Περσμένα χρόνια* (1911), *Διηγήματα* (1915), *Ἀθηναῖκά Διηγήματα* (1915), *Μικρὰ Διηγήματα* (1921), *Ἡ Κυρὰ Τρισεύγενη* καὶ ἄλλα διηγήματα (1924). 3) Γνώμαι : *Θρύψαλα* (1911), *Νέα Θρύψαλα* (1922). 4) Δραματικά ἔργα : *Τὸ παιδομάζωμα* (1896), *Ἡ Νεράιδα τοῦ Κάστρου* (1924).

Καρκαδίτσας Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ

Λεχαρινὰ τῆς Ἡλείας. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. Ἀπέθανε τὸ 1922 ἐν Ἀμαρουσίῳ. Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων, ἐντυπώσεων καὶ διηγημάτων, δημοσιευθέντων εἰς ἡμερησίως καὶ περιοδικὰ, ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς ἔργα του, πάντα σχεδὸν διηγήματα : *Διηγήματα* (1892), *Ἡ Λυγερὴ* (1896), *Ὁ ξητιᾶνος* (1897), τὰ *Λόγια τῆς πλώρης* (τόμος Α' 1899, τόμος Β' 1902) *Παλιὰς ἀγάπες* (1900), ὁ *Ἀρχαιολόγος* (1904) κ.ἄ.

Κονδυλάκης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Βιάννῳ τῆς Κρήτης τὸ 1862. Μετέσχεν εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1877 καὶ 1896.

Διετέλεσεν ἐπὶ τινὰ χρόνον διδάσκαλος ἐν Κρήτῃ, εἰτα δὲ ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐδημοσίευσεν πλεῖστα ἄρθρα του, χρονογραφήματα καὶ διηγήματα εἰς ἡμερησίως καὶ περιοδικὰ, ἰδίως εἰς τὸ *Ἐμπρός*, οὗτινος ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν ὁ ἀρχισυντάκτης. Ἀπέθανεν ἐν Ἡρακλείῳ τὸ 1920. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδό-

θησαν ἰδιαιτέρως τὰ ἑξῆς : Α' *Ἐνῶ διέβαινα* (ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων του, ἃτινα ὑπέγραφε συνήθως μὲ τὸ ψευδώνυμον Διαδάτης, 1916), Β' *Διηγήματα : Ὁ Πατούχας* (1916), *Ὅταν ἦμουν δάσκαλος* (1916), *Πρώτη ἀγάπη* (Χανιά, 1919) καὶ ἡ μετάφρασις τῶν *Ἀπάντων τοῦ Λουκιανοῦ* (6 τόμοι, 1910).

Κουρτίδης Ἀριστοτέλης Π. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μυριόφυτον τῆς Θράκης τὸ 1858. Ἐσπούδασε φιλοσοφικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ἐν Εὐρώπῃ, διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθημάτων τούτων ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τινος δὲ διευθύνει τὸ ἐν Πειραιεὶ Διδασκαλεῖον θηλέων. Ἐδημοσίευσεν πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκάλων ἱκανὰ παιδαγωγικὰ ἔργα. Ἀπὸ νεότητος δὲ αὐτοῦ ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐκτὸς πολλῶν μεταφράσεων καὶ διασκευῶν ξένων λογοτεχνημάτων, ἐδημοσίευσεν παντοίας μελέτας καὶ διηγήματα εἰς ἡμερίδας καὶ περιοδικὰ. Ἀπὸ τοῦ 1880 — 1893 διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τῆς *Διαπλάσεως τῶν παιδῶν*, ὅπου ἐδημοσίευσεν καὶ μέχρι σήμερον δημοσιεύει ἔργα του, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐξεδόθησαν καὶ εἰς χωριστοὺς τόμους ἐπανειλημμένως. (*Παιδικὰ Διηγήματα, Θέατρον οἰκογενείας καὶ σχολείου, Παιδικοὶ διάλογοι, κ. ἄ.*).

Κοραῆς Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1748. Ἐκπαιδευθεὶς ἐκεῖ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἐστάλη τὸ 1772 εἰς Ἀμστελδάμον ὡς ἀνταποκριτὴς Σμυρναίων ἐμπόρων. Μετὰ ἑξαετῇ ἐκεῖ διατριβὴν ἀνεκλήθη εἰς Σμύρνην. Μὴ ὑποφέρων τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατώρθωσε μετὰ μυρίας δυσκολίας νὰ πείσῃ τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῇ ἐκ νέου εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς. Οὕτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μομπλιε καὶ μετὰ λαμπρὰς ἐκεῖ σπουδὰς ἀνεκλήρχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας, ἐκδίδων ἰδίᾳ τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνας συγγραφεῖς, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν του. Οὕτω ἐξέδωκε μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ μακρῶν προλεγομένων τὸν Ἰσοκράτην, τοὺς Παραλλήλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου, μέρος τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὁμήρου, τοὺς Αἰσωπεῖους Μύθους, καὶ πλείστα ἄλλα. Ἀκαταπονήτως δ' ἐργαζόμενος ἀπέθανεν τὸ 1833 ἐν Παρισίοις. Ὁ Κοραῆς διὰ τὴν πολύτιμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων του (66 τόμοι ἐν 8λω) καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος κηρύγματά του, ἅτινα ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κρουστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς

Ἡπείρου τὸ 1868. Ἐνῷ ἦτο μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐδημοσίευσεν τὸ ποίημα *Σκιά τοῦ Ἄδου* (1886), εἰς τὸ ὁποῖον ἐξύμνει τοὺς ἥρωας τοῦ 1821. Διωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς ἔργα: Α' Ποιητικά: *Ὁ καλόγηρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου* (1889), *τ' Ἀγροτικά* (1891), *Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης* (1893) καὶ Β' *Πεζογραφήματα* (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῇ μεταξὺ τὴν υγίαν του, ἀναχωρήσας δὲ διὰ νὰ ἐπανάελθῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἀπέθανεν ἐν Ἀρτῇ τὸ 1894.

Μαροκοῦς Γεράσιμος. Ἐγεννήθη τὸ 1826 ἐν Κεφα-

ληνίᾳ, ἐξ ἐπιφανοῦς κερκυραϊκῆς οἰκογενείας. Ἐσπούδασεν τὰ νομικά, δὲν ἤσκησεν ὅμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀλλ' ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ποίησιν. Ἀπέθανεν τὸ 1911. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἐξῆς: Α' Γλωσσικὴ μελέτη: *Ἀπλὴ καὶ καθαρεύουσα* (Κέρκυρα, 1872). Β' Ποιητικά: *Ὁ Ὅρκος* (π. ἐπικολυρικόν, Κέρκυρα, 1875), *Ποιητικὰ ἔργα* (Κέρκυρα, 1890), *Μικρὰ ταξίδια* (1908).

Μελᾶς Σπύρος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1883. Ἀπὸ

νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ταυτοχρόνως ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὰ γράμματα, καὶ ἔγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα. Ἐκ τούτων ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: Α' Δράματα: *Ὁ Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου* (1907), *Τὸ κόκκινο πουνάμισο* (1908), *Τὸ χαλασμένο σπίτι* (1909), *Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο* (1914). Β' Ἐντυπώσεις (ἀπὸ τὸν βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον): *Πολεμικαὶ σελίδες* (1913), Γ' Ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Σφυρίγματα* (1922).

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1851. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις. Συνέγραψε δράματα, διηγήματα, καὶ πλῆθος χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ὅτινα ἐδημοσιεύθησαν εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερηΐδας. Εἰς βιβλία ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε τὰ *Διηγήματά του* (εἰς 5 τόμους, 1921-3) ὡς καὶ ἐντυπώσεις ἐκ διαφόρων ταξιδίων ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον *Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα* (εἰς ἕξ τόμους, 1923—27).

Νιρβάνας Παῦλος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ῥωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολὺ ὡς ἱατρός εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα, ὧν σπουδαιότερα εἶναι: Α' Ποιητικά: *Παγὰ λαλέουσα* (1907). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις καὶ χρονογραφήματα: *Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν* (1898), *Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου* (1917) κ. ἄ. 2) Διηγήματα: *Ἡ βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια* (1914), *Τὸ συναξάρι τοῦ Παπᾶ-Παρθένῃ* (1915) κ. ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται: *Ἀριστ. Βαλαωρίτης* (1917), 4) Στοχασμοί: *Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου* (διάλογοι, 1916). Δραματικά δὲ ἔργα τὰ ἑξῆς: *Τὸ χελιδόνι* (1908), *Μαρία Πενταγιώτισσα* (1909) κ. ἄ.

Ξενόπουλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη τὸ 1867 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ πατρὸς Ζακύνθου. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ γυμνάσιον Ζακύνθου καὶ ἔπειτα ἤκουσε μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1887 ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνεργασθεὶς εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἡμερηΐδας. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: *Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: Μητριά* (1890), *Στρατιωτικὰ Διηγήματα* (1892), *Διηγήματα* (τρεῖς

τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1901, 1903, 1912), *Μαργαρίτα Στέφα* (1905), *Ὁ καιὸς δρόμος* (1913), *Στέλλα Βιολάντη* (1914), *Ὁ Κόκκινος Βράχος* (1915), *Πετριὲς σὺν ἡλίῳ* (1918), *Ὁ πόλεμος* (1919), κ. ἄ. Κριτικά μελέται: *Οἱ Παράσχοι* (1917). Θεατρικά ἔργα: *Θέατρον* (3 τόμοι: 1912, 1913, 1922), *οἱ Φοιτηταὶ* (1919) κ. ἄ. Διευθύνει ἀπὸ τινος τὸ δεκαπενθήμερον περιοδικὸν *Νέα Ἑστία*. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1895 εἶναι ἀρχισυντάκτης τῆς *Διαπλάσεως τῶν παιδῶν*, τοὺς ἀναγνώστας τῆς ὁποίας τέρπει καθ' ἐβδομάδα καὶ ὁδηγεῖ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐν αὐτῇ δημοσιευμάτων του, μὲ τὰς «Ἀθηναϊκὰς Ἐπιστολάς του», τὰς ὁποίας ὑπογράφει μὲ τὸ ψευδώνυμον Φαίδων. Ἐκ τῶν διὰ παιδιὰ καταλλήλων ἔργων του σημειωτέα τὸ μυθιστόρημα ἡ *Ἀδελφούλα μου* (1923), καὶ τὸ *Παιδικὸν θέατρον* (δύο τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1926).

Παλαμᾶς Κωστῆς. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859 ἐκ

γονέων Μεσολογγιτῶν. Νεώτατος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάσῃ νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἀπὸ τοῦ 1897 εἶναι γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐκτὸς πολυαρίθμων δημοσιευμάτων του εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐξεδόθησαν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους τὰ ἐξῆς ἔργα του: Ἀ' Ποιητικά: *Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου* (1886), *Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου* (1892), *Ταῖοι καὶ ἀνάπαιστοι* (1897), ὁ *Τάφος* (ποιήματα ἐμπνευσθέντα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ

τέκνου του, 1898), *Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης* (1900), *Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ* (1904), *Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου* (1907), *Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ* (1910), *Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά* (1912), *Οἱ καημοὶ τῆς Διμνοθάλασσης καὶ τὰ Σατιρικά γυμνάσματα* (1912), *Οἱ Βωμοὶ* (1915), *Τὰ παράκαιρα* (1919), *Τὰ δεκατετράστιχα* (1919). Β' Πεζά: 1) *Διηγήματα: Θάνατος παλικάριου* (1901), *Διηγήματα* (1920), 2) Κριτικά μελέται: *Τὸ ἔργον τοῦ Κρυσιτάλλη* (1894), *Γράμματα* (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικά* (1913), *Βιζυηνὸς καὶ Κρυσιτάλλης* (1917), *Ἰούλιος Τυπάλδος* (1917), κ. ἄ.

Πάλλης 'Αλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Πειραιεὶ τὸ 1851.

Ἐσπούδασεν ἐπὶ τινὰς μῆνας φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ ἐτράπη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν οἶκον Ῥάλλη. Θιασώτης ἐκ τῶν πρώτων τῆς δημοτικῆς γλώσσης συνέγραψε *Τραγουδάκια γιὰ παιδιὰ* (1889), μετέφρασε δὲ τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (ἐκδοθεῖσαν ἐπανειλημμένως), τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὐριπίδου, τὸν Ἑμπορον τῆς Βενετίας τοῦ Σαίξπηρ, κ.ἄ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον *Κούφια καρύδια* (Λίβερπουλ, 1915).

Παπαδιαμάντης 'Αλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851

ἐν Σκιαθῷ, ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἐσπούδασεν ἐπ' ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, εἶτα δὲ εἰργάσθη ἐπ' ὀλίγον ὡς ἰδιωτικὸς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ὡς μεταφραστὴς εἰς ἐφημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς ὁποίας εἶχεν αὐτοδιδασχθῆ. Ἐζήτησεν ἐν πενίᾳ καὶ ἐγκαρτερῆσαι καθ' ὅλον τὸν βίον του, ἀπέθανε δ' ἐν Σκιαθῷ τὸ 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ μυθιστορήματα (*Οἱ ἔμποροι τῶν ἐθνῶν*, ἐκδοθὲν χωριστὰ τὸ 1923, ἢ *Γυφτοπούλα*, 1912), καὶ ὀλίγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὀφείλει ἰδίως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα περιγράφουσιν ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθυτάτην εὐλάβειαν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, μεγίστην ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ζωντανήν λατρείαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς 11 τόμους (1911-1913).

Παπαδοπούλου 'Αλεξάνδρα. Ἐγεννήθη εἰς Χάσκιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Πέραν Παρθεναγωγεῖον τῆς Παλλάδος καὶ διετέλεσεν ἔπειτα ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδασκάλισσα. Ἀπέθανε τὸ 1906. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα, εἰς ἰδιαιτέρους δὲ τόμους τὰ ἑξῆς: *Δεσμὶς διηγημάτων* (Κων)πολις, 1890) καὶ *Περιπέτειαι μιᾶς διδασκαλίσσης* (Κων)πολις, 1891).

Πεζοπόρος 'Α. Ψευδώνυμον 'Αθηναίου δημοσιογράφου.
Πετιμεζᾶς Ν. 'Εγεννήθη τὸ 1873 ἐν 'Αθήναις, ἐκ τῆς

γνωστῆς ἐκ Καλαθρότων οἰκογενείας. 'Εσπούδασεν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων, ἀπὸ τὸ ὅποτον ἐξῆλθε τὸ 1894 ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. 'Απὸ τὸ 1917 παρητήθη ἀπὸ τὸ στράτευμα καὶ ὑπηρέτησεν ὡς νομάρχης. Μὲ τὸ ψευδώνυμον **Δαύρας** ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τοῦ 1910 ποιήματα, διηγήματα, ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά. 'Εκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε εἰς τόμον τὰ

'Απλᾶ Λόγια (1921) καὶ τὰ **'Εγκόλπια** (1923).

Πολέμης 'Ιωάννης. 'Εγεννήθη ἐν 'Αθήναις τὸ 1862.

Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. 'Απέθανε τὸ 1924. Νεώτατος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσεν τὰς ἐξῆς συλλογὰς ποιημάτων: **Ποιήματα** (1883), **Χειμῶνανθοι** (1888), **'Αλάβαστρα** (1900), **Κεϊμήλια** (1904), **'Εξωτικά** (1905), **Τὸ παλιὸ βιολὶ** (1909), **Σπασμένα μάρμαρα** (1917), **Εἰρηνικά** (1918), **'Εσπερινὸς** (1920). Ποιητικὰ δὲ δράματα τὰ ἐξῆς: **'Ο τραγουδιστὴς** (1893), **'Ο βασιλεὺς**

Ανῆλιαγος (1910), **Μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ** (1922). Μετέφρασεν ἐπίσης ἐμμέτρως τὴν **'Ηλέκτραν** τοῦ Εὐριπίδου.

Προδελέγγιος 'Αριστομένης. 'Εγεννήθη ἐν Σίφνῳ

τὸ 1850. 'Εσπούδασε φιλολογίαν, ἠσχολήθη δὲ ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε βουλευτὴς. 'Ενωρὶς διεκρίθη εἰς τὰ γράμματα, ἐδημοσίευσεν δὲ τὰ ἐξῆς ἔργα του: Δράματα ποιητικὰ: **'Ο 'Ρήγας** (1897), **'Η Κόρη τῆς Δήμνου** (1901), **Νικηφόρος Φωκᾶς** (1907), **Φαίδρα** (1919), κ. ἄ. Συλλογὰς ποιημάτων: **Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα** (1896), **Ποιήματα** (1916), **'Εμπρὸς στὸ**

ἄπειρο (1925). 3) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ξένων ἔργων.

Σολωμός Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐννέα ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν ὅποτον ἐκληρονόμησε σημαντικὴν περιουσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1808—1818 διέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, κυρίως ὅμως ἡσχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Ἐπανελθὼν διέμεινεν εἰς τὴν πατρίδα του μέχρι τοῦ 1828· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔγραψε τὰ πρῶτά του ἑλληνικὰ ποιήματα: τὸν *Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν* (1823), *Ῥῶδην εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον* (1824), τὴν *Φαρμακωμένην* (1826), διάφορα σατιρικά κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1857). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡσχολήθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ *Κρητικοῦ*, τοῦ *Δάμπρου*, τῶν *Ἐλευθέρων Πολιορκημένων* (μεγάλου ἐπικολυρικοῦ ποιήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξύμνει τὸν ἥρωισμόν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογίου) κ. ἄ. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἠλπίζετο ὅτι θὰ εὑρίσκοντο ἔλα τὰ ποιήματά του (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὑρέθησαν, ἵσως διότι φθονερά χεῖρ ἐξηφάνισεν αὐτά. Τὰ περισωθέντα συνελέγησαν, ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Σολωμοῦ Ἰακώβου Πολυλά (Κέρκυρα, 1859).

Σοῦτσος Παναγιώτης. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1806, ἐκ τῆς γνωστῆς φαναριωτικῆς οἰκογενείας. Ἐσπούδασεν ἐν Παρίσι καὶ Ἰταλίᾳ. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διεκρίθη ὡς ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1868. Ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: Α' Μυθιστορήματα: Ὁ *Λεάνδρος* (Ναύπλιον, 1834), Ἡ *Χαριτίνη* (1864). Β' Συλλογαὶ ποιημάτων: *Ποιήσεις* (Ναύπλιον, 1831), Ἡ *κιδάρα* (1835), *Μῦθοι* (1865), καὶ Γ' Δράματα: Ὁ *Μεσσίας* (1839), *Τρία λυρικά δράματα* (ἦτοι ὁ *Ἄγνωστος*, ὁ *Γ. Καραϊσκάκης*, ὁ *Ὀδοιπόρος*, ἐξ οὗ ἐλήφθη καὶ τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα, 1842).

Χατζηδάκης Νικόλαος. Ἐγεννήθη τὸ 1872. Ἐσπούδασε μαθηματικὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ εἶτα ἐν Εὐρώπῃ. Ἐπανελθὼν διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν

κατὰ πρῶτον μὲν ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ τῶν Ἑυελπίδων, ἀπὸ τοῦ 1904 δὲ ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ. Πλὴν τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως ἀσχολεῖται καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἐδημοσίευσεν ἀρκετὰ ἄρθρα του καὶ ποιήματα εἰς περιοδικά.

Χριστοδασίλης Χρῖστος. Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ

Σούλι Χριστοδασίλῃ τῆς Ἡπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὅπου εἰργάσθη ὡς συντάκτης εἰς τὴν ἡφμερίδα *Ἀκρόπολιν* καὶ εἰτα ἐπὶ μακρὸν ὡς διευθυντῆς τῶν γραφείων τῆς Ἑταιρείας τοῦ *Ἑλληνισμοῦ*. Ἀπὸ τοῦ 1913 παρέμεινεν ἐν Ἰωαννίνοις, τελευταίως δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ

ἐξελέγη βουλευτής. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ἱστορικὰ καὶ λογοτεχνικά· ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς : Α' Διηγήματα : *Τῆς σιάνης* (1898), *Τῆς ξενιτιᾶς* (1899), *Τοῦ βουνοῦ* (1899), *Θεσσαλικά* (1900), *Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου* (1902), *Ἡπειρωτικὰ παραμύθια* (1906). Β' Δράματα ἔμμετρα : *Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου* (1901), *Γιὰ τὴν τιμὴν* (1903). Γ' Ποιήματα : *Ἡ ἀγάπη* (1897), *Ὁ μαρμαρωμένος βασιλιᾶς* (1901) κ. ἄ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Α

ἀγαλιάζω = μαλακύνω, καθιστῶ τι ἡπιώτερον.

ἀγναντεύω = παρατηρῶ.

ἄγουρος = ὁ νέος.

ἀγρικῶ = ἀκούω, αἰσθάνομαι.

Αἰκατερίνα ἡ Β' αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσίας, ἡ ἐπικληθεῖσα καὶ Μεγάλη (1763—1796). Αὕτη εἶχε συλλάβει τὸ σχέδιον, ἐκδιώκουσα τοὺς Τούρκους, νὰ ἀνιδρύσῃ τὴν παλαιὰν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, μὲ ἡγεμόνα τὸν ἐγγονόν τῆς Κωνσταντίνου. Διὰ τοῦτο περιεποιεῖτο τοὺς Ἕλληνας καὶ ὁσάκις εἶχε πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν (1768—1774 καὶ 1787—1792) ὑπεκλίνει καὶ αὐτοὺς εἰς ἐπανάστασιν.

Ἀλκαῖος = ποιητὴς ἐκ Μυτιλήνης, ἀκμάσας περὶ τὸ 600 π. Χ.

Ἀμυρᾶς = ἡγεμὼν Τουρκοαράδων.

ἀμφιλαφής = ὁ ἀπλούμενος τριγύρω, ὁ περιβάλλων πανταχόθεν, ἄφθονος, μέγας.

ἀναδεμένος = ἴδε ἀναδεύω.

ἀναδενδρᾶς (ἡ) = πᾶν ἀναρριχητικὸν φυτόν, τὸ ὅποτον ἀνελίσσεται ἐπάνω εἰς ἄλλα δένδρα ἢ ξύλινα ἱκριώματα.

ἀναδεύω = ἀνακινῶ, ἀνακατώνω, σαλεύω.

ἀνάσα (ἡ) = ἀναπνοή, ἀναψυχή.

ἀνάτριχος = ὁ ἔχων τὰς τρίχας ἀνωρθωμένας.

ἀνατσουτσουρωμένα μαλλιά = σηκωμένα ὑψηλά.

ἀναφόρια· εἰς τὰ στενὰ, ἐνῷ τὸ ρεῦμα ἐν τῷ μέσῳ βαίνει κατὰ τινὰ διεύθυνσιν, ἐκατέρωθεν αὐτοῦ παρὰ τὰς ἀκτὰς σχηματίζονται ἀσθενέστερα ρεύματα κατὰ τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν· ταῦτα καλοῦνται ἀναφόρια ἢ ἀναφοῦρια.

ἀνδῆρον (τὸ) = ἐπιχωματισμὸς ἐπίπεδος, ἀνάχωμα παρὰ τὰς ὄχθας ποταμοῦ.

ἀνεγνωμιά (ἡ) = ἡ ἀνοησία.

ἀνεμάθρωπος = οὐτιδανός, ἄνθρωπος ποὺ ἡμπορεῖ νὰ τὸν ῥίψῃ κάτω ὁ ἄνεμος.

ἀνεμπαίγνιδο (τὸ) = κορόιδο, παίγνιον.

ἀνέφτακο = ἐπίθετον· ἀπὸ τὸ «νὰ μὴ φτάκης (= φθάσης) καὶ νὰ μὴ σώσης...» (νὰ γίνῃς δηλαδὴ ἄνδρας καὶ νὰ μεγαλώσης). Τὴν λέξιν λέγουσιν συχνὰ αἱ μητέρες ἐν Ἡπείρῳ ὅταν ὀργίζωνται διὰ τὰς ἀταξίας τῶν τέκνων τῶν.

ἀντάρα (ῆ) ἢ **ἀνταρούσα** (ῆ) = ἡ ἐμίχλη, ἡ τρικυμία.

ἀντέστε = πληθυντικός τοῦ ἄντε (ἄιντε) = πηγαινέτε.

Ἀντίοχος· ὄνομα σύνθετος ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Σελευκιδῶν βασιλέων τῆς Συρίας. (Ἀντίοχος ἐκαλεῖτο ὁ πατήρ τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας Σελεύκου). Ἐνταῦθα νοεῖται Ἀντίοχος Δ' ὁ Ἐπιφανής (175 — 163 π. Χ.).

ἀντρέτσι = εἰρωνικῶς ὁ μικρὸς ἄνδρας, ὁ ἀνθρωπάκος.

Ἀξιά (ῆ) = ἡ Νάξος.

ἀπιθῶνω = ἀποθέτω.

ἀποθαλασσιὰ (ῆ) = ὁ σάλος τῆς θαλάσσης ὁ ὑπάρχων μετὰ τὴν ἐλάττωσιν ἢ κατάπαυσιν τοῦ ἀνέμου.

ἀπομουρίζω = στρέφω τὸ πρόσωπόν μου πρὸς ἄλλο μέρος, ἄρα περιφρονῶ τινα, ἀποπαίρνω.

ἀπόσκιος = σκιερὸς.

ἀποσπόντια = πλαγίως· λέγεται κυρίως ἐπὶ τοῦ σφαιριστηρίου, ὅταν κτυπῶμεν τὴν σφαῖραν ὅχι κατ' εὐθεΐαν, ἀλλ' ἀφοῦ πρῶτον κτυπήσωμεν τὴν παρεῖαν τοῦ σφαιριστηρίου.

ἀποταχὺ (τ') = τὸ πρῶτ', ἡ αὐγή.

Ἀραβίνα (ῆ) = ἡ Ἀραβία.

Ἀραπιὰ (ῆ) = ἡ Αἴγυπτος.

ἄραχνος = ἀραχνιασμένος, ἔχων ἀράχνας.

ἄρμενα (τὰ) = ὁ ἐξαρτισμός, ἡ ἄρματωσιὰ (δηλ. οἱ ἱστοί, αἱ κεραταί, τὰ σχοινία τῶν ἱστῶν κτλ.) ἐνὸς πλοίου.

Ἄρνα (ῆ) = τόπος ἢ μᾶλλον ποταμὸς ἐν τῷ Ἄδῃ, τοῦ ὁποῦ το νερὸν πίνοντες οἱ νεκροὶ λησμονοῦν πᾶν ὅ,τι τοὺς συνέβη εἰς τὴν ζωὴν. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον εἰς τὸ Διὸς πεδίον καὶ ὕδωρ.

Ἀρχιπέλαγος λέγεται ἐνίοτε τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος.

Ἀσπροθαλασσίτης = κάτοικος τῆς Ἀσπρῆς Θάλασσης, δηλαδὴ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Ἀστερας (ὁ) = ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅστις ἐμφανιζόμενος τὸ πρῶτ' καλεῖται Αὐγερινὸς ἢ Ἀστερας ἢ Ἀστέρι (ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἄστρον), τὸ βράδυ δὲ Ἀποσπερίτης.

αὐγατίζω = αὐξάνω, πληθύνω.

ἀχνίζω = θαμβώνω, ὠχρῶ, σδῆνω.

ἀχὸς (ὁ) = ὁ ἥχος, ὁ θόρυβος.

B

Βαρβάκειον Δύκειον = πρακτικὸν σχολεῖον ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὴν ἀγοράν. Εἰς αὐτὸ σπουδάζουσιν ὅσα παιδιά θέλουν νὰ

εἰσεέλθουν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς (Εὐελπίδων ἢ Δοκίμων) καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, ἢ ν' ἀκολουθήσουν τὰς θετικὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Βαρβαρία ἢ Βερβερία· οὕτω ἐκαλεῖτο ἄλλοτε ἡ μεταξὺ Σαχάρως, Αἰγύπτου καὶ Ἀτλαντικοῦ χώρα τῆς Β. Ἀφρικῆς.

βαργωμισμένος = δύσθυμος.

βάρδια (ῥι) = ἡ φρουρά.

βασίλεια = θηλυκὸν τοῦ βασιλεὺς (ὡς ἱερεὺς, ἱέρεια).

Βαυόνη (ῥι) = πόλις τῆς Γαλλίας παράλιος παρὰ τὰ Πυρηναῖα, δι' ἧς διέρχεται σιδηρόδρομος ἐξ Ἰσπανίας εἰς Παρισίους.

βελέντζα (ῥι) = σκέπασμα τοῦ ὕπνου μάλλινον.

βίγλα (ῥι) = ἡ σκοπιά.

βιγλίζω = παρατηρῶ ἢ φυλάττω ἐκ τῆς σκοπιᾶς.

βιλάνος = ἀγροῖκος, χυδαῖος, ἀγενής.

βλαίτοπωλεῖον = τὸ κατάστημα ὅπου ἐπωλοῦντο τὰ βλαττία, ἦτοι ὑφάσματα, ἰδίως μεταξωτά.

Βλαχέρναι (αῖ) = τοποθεσία τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου, ὅπου ἔκειτο πολυτελέστατος ναὸς τῆς Θεοτόκου (τῶν Βλαχερνῶν) καὶ ἀνάκτορον τῶν αὐτοκρατόρων.

βοῦβόδας = διοικητὴς μικρᾶς ἐπαρχίας ἐν Τουρκίᾳ.

βότανος (ὲ) = ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἀγρίων χόρτων ἀπὸ τοὺς νεοσπαρμένους ἀγρούς.

Βουπρασίων = ἄλλοτε δῆμος τῆς Β. Ἠλείας.

βρίκιον = πλοῖον ἐμπορικὸν μὲ δύο ἰστούς, φέροντας κεραίας.

Γ

γαλιότα (ῥι) = δικάταρτον πλοῖον, ἔχον ἐστρογγυλεμένην τὴν πρῶραν καὶ τὴν πρύμνην καὶ μικρὸν βύθισμα· ἐχρησιμοποιεῖτο ἰδίως πρὸς ἀκτοπλοῦαν.

Γεδι-κουλὲ = τὸ παλαιὸν ἐλληνικὸν Ἑπταπύργιον, δηλαδὴ τὸ κατὰ τὴν ΝΔ. ἄκρην τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέρος τῶν χερσαίων αὐτῆς τειχῶν, τὸ ὅποιον ἐκλήθη οὕτω ἐκ τῶν ὑπάρχοντων ἐκεῖ ἐπτὰ πύργων. Οἱ Τούρκοι ἐχρησιμοποίησαν αὐτὸ ἐπὶ μακρὸν ὡς φυλακὴν.

γιαέ = γιὰ ἰδέε, ὀρίστε, κοίταξε.

γιαταγάνι (τὸ) = εἶδος καμπύλης μεγάλης τουρκικῆς μαχαίρας.

γιόμα (τὸ) = τὸ μεσημέρι.

γιουρδούσι (τὸ) = λέξις τουρκικὴ, ἡ ἐφοδος.

γκιορτάνι (τὸ) = περιδέραιον ἀπὸ φλωρία.

γκρίφι (τί) = ἡ ἀρπάγη.

γολέττα (ῥι) = ἐλαφρὸν δικάταρτον πλοῖον, ἡμιολία.

γραινώ = ξαίνω τὸ ἔριον διὰ τοῦ ξανίου (= λαναρίου).

Γρηγόριος ὁ Ε' πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1798—1800, 1806—1808, 1819—1821, ὅτε καὶ ἀπηγγονίσθη μαρτυρήσας ὑπὲρ τοῦ Γένους.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος = ὁ ἐκ Ναζιανζοῦ πολυμαθέστατος καὶ δεινὸς ῥήτωρ, εἰς ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἐχρημάτισε καὶ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῷ 380—81 μ. Χ. Ὀνομάσθη Θεολόγος, διότι μετὰ πολλῆς δυνάμεως ὑπερήσπισε τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τῶν Ἀρειανῶν. Κατέλιπε πολλὰ συγγράμματα.

γρικῶ = ἴδε ἀγρικῶ.

γυναικομάνι (το) = πλῆθος γυναικῶν.

γύφτοι (οἱ) = οἱ Ἀθίγγανοι.

Διάξ = ὁ διάσημος Πορτογάλλος θαλασσοπόρος (1450-1500), ὅστις συνεχίζων τὴν ἔρευναν τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, κατώρθωσε τὸ 1486 νὰ φθάσῃ εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον αὐτῆς.

διάσελον (τὸ) = στενὸν πέρασμα (αὐχὴν) τοῦ ὄρους, μέρος ὅπου χαμηλώνει ἢ κορυφογραμμὴ, καὶ ἀπὸ ὅπου περνᾷ κανεῖς ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν ἄλλην.

Διγενῆς = ἥρως τῆς μεσαιωνικῆς μας ἱστορίας, πολεμήσας ὡς ἀκρίτας (στρατιώτης φυλάττων τὰ ἄκρα) ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Συρίᾳ κατὰ τῶν Ἀράβων. Τὰ κατορθώματά του ἐξύμνησαν καὶ διέδωκαν εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἔπη, σωζόμενα μέχρι σήμερον.

διμισκί = δαμασκηνόν, δηλ. τῆς Δαμασκοῦ, ἥτις ἦτο ὀνομαστή διὰ τὰς σπάθας τῆς ἄρα στερεόν, ἐλαστικόν.

δολιχόσκιος = ὁμηρικόν ἐπίθετον τοῦ ἑγγους (= δόρατος) = ὁ ῥίπτων μακρὰν σιάν.

δραγουμάνος (ὁ) = ὁ διερχομῆς.

δρομάω = παίρνω δρόμον, τρέχω.

Ε

ἔμασα = ἀόριστος τοῦ μαζεύω = συνάγω, συλλέγω· ἐνταῦθα ἐννοεῖται λόγια, εἰρωνείας· ἄρα ἐφούσκωσα.

Ἐμβολοὶ (οἱ) = στενὰ καὶ μακρὰ ἐστεγασμένα οἰκοδομήματα, ἐν εἶδει στοῶν, κατὰ μῆκος τῶν μεγάλων δρόμων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰ ὅποια ὑπῆρχον καταστήματα. Ἄνωθεν αὐτῶν ὑπῆρχον δώματα, ὅπου συνήθως ἔκαμνον περίπατον.

Ἐρωτόκριτος = ποίημα ἐπικόν, γραφὲν περὶ τὸ 1650 ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοῦ Β. Κορνάρου καὶ περιγράφον τὴν ἀγάπην τοῦ ἥρωος τοῦ Ἐρωτοκρίτου πρὸς τὴν βασιλοπούλαν Ἀρετοῦσαν. Τὸ ποίημα εἶχε καταστῆ προσφιλὲς ἀνάγνωσμα ὅλων τῶν Ἑλλήνων, εἰς πολλὰ δὲ μέρη ἀπεστήθιζαν ὁλόκληρα κεφάλαια ἐξ αὐτοῦ.

Z

ζαερές (ό) = λέξις τουρκική, = ή τροφή, τὸ φαγητόν.

ζαλίκι (τὸ) = δέμα ξύλων, φόρτωμα.

Ζάππειον = μέγαρον ἐν Ἀθήναις, ἰδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ζάππα, εἰς τὸ ὅποιον γίνονται διάφοροι ἐκθέσεις. Οὕτω καλεῖται καὶ ὁ περὶ αὐτὸ δενδρόφυτος χώρος, ὅστις εἶναι τὸ ὠραιότερον κέντρον ἀναψυχῆς τῶν Ἀθηνῶν.

ζεῦμπέκικο = ἀνήκον εἰς ζεῦμπέκην, ὅπερ εἶναι ὄνομα πολεμοχαροῦς φυλῆς ἐν τῇ νομῇ Ἀϊδινίου. Ζεῦμπέκηδες ἐκαλοῦντο ἄλλοτε καὶ οἱ ἐλαφρῶς ὥπλισμένοι Τοῦρκοι στρατιῶται.

ζυγιά (ή) = κυρίως σημαίνει τὸ ζεῦγος, ἔπειτα τὴν συντροφίαν (συνήθως ἐπὶ ὁμάδος μουσικῶν).

ζωνιόβολο (τὸ) = τὸ ζῶν (ἰδίως ὑποζύγιον).

K

Καβάκια (τὰ) = τοποθεσία τοῦ Βοσπόρου παρὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ εἰς τὸν Εὐξείνιον.

κάθαρος (ό) = τὸ κλάδευμα τῶν ἀμπέλων.

κακουρές = ἀδύνατος, ἰσχνός, κακοκαμωμένος.

καλοκαρτεῶ = περιμένω καὶ ὑποδέχομαι τινα μετὰ τὸ καλόν, μετὰ εὐμένειαν καὶ προθυμίαν.

καραβάνιον (τὸ) = περσικὴ λέξις = ὁμάς ταξιδιωτῶν, ὅτινες συνενώνονται διὰ νὰ περάσουν ἔρημον καὶ ἐν γένει χώραν ὅχι ἀσφαλῆ.

καρβανάρος = ὁ ὁδηγὼν караβάνιον (= ὁμάδα) ἵππων.

Κάρελι (τὸ) = οὕτω ἐκαλεῖτο περιληπτικῶς ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάς.

καριοφίλι (τὸ) = ἐμπροσθογεμὲς πυροδόλον ὅπλον, οὕτως ὀνομασθὲν ἀπὸ τοῦ κατασκευαστάς του Κάρουλον καὶ Υἱόν (Κάρλο ἔ φίλιο) τῆς Βενετίας.

καρυόφυλλο (τὸ) = τὸ φύλλον τῆς καρυδιᾶς.

καταράχι (τὸ) = ἡ ῥάχη τοῦ βουνοῦ.

κάτεργον (τὸ) = πλοῖον τοῦ κράτους κωπήλατον, ἡ ἐν τῇ ὁποίῳ κωπηλασία, μετὰ μαστιγώσεως πολλάκις, ἐπεβάλλετο ὡς ποινή.

Αὕτη διήρκει συνήθως δέκα ἔτη καὶ πολλάκις μέχρι θανάτου.

κατέχω = γνωρίζω.

κατσούλα (ή) = ἡ κουκεύλα.

Κεδίβης = τίτλος, ὃν εἶχε ἄλλοτε ὁ ἡγεμὼν τῆς Αἰγύπτου, ὅταν ἦτο ὑποτελής εἰς τὸν Σουλτάνον.

Κερκέζος = ἴδε Κιρκάσιος.

κινστέρινα (ή) = στέρινα, δεξαμενὴ ὕδατος.

Κιρκάσιοι ἢ Κερκέζοι = οἱ κάτοικοι τῆς Κιρκασίας, ὁρεινῆς χώρας εἰς τὰ Δ. τοῦ Καυκάσου. Ῥωμαῖοι καὶ φιλοπόλεμοι ἐπολέμησαν ἐπὶ πολὺ κατὰ τῶν Ῥώσων· κυριευθείσης ὁμῶς ὀριστικῶς ὑπ' αὐτῶν τῆς πατρίδος των τὸ 1864, μετενόστευσαν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἥτις πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐχρησιμοποίησεν ὡς στρατιώτας.

κλάδος (ὁ) = τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων.

κλώθω (αὐγὰ) = κλωσσῶ.

Κολόμβος = ὁ διάσημος ἐκ Γενούης θαλασσοπόρος (1451—1506) ὁ ἀνακαλύψας τὴν Ἀμερικὴν τὸ 1492.

κομπασάρω = μετρῶ μὲ τὸ κομπάσο (= τὸν διαβήτην), ὑπολογίζω.

κονάκι (τὸ) = λ. τουρκικὴ σημαίνουσα 1) κατάλυμα, κατασκήνωσιν, σκηνὴν σκηνιτῶν, 2) τὸ μεγαλοπρεπὲς οἶκημα παντὸς ἐπισήμου ἢ πλουσίου, μέγαρον, ἰδίᾳ τῆς διοικήσεως.

κονεύω = μένω κάπου ἵνα ἀναπαυθῶ κατὰ τὴν νύκτα, καταλύω.

κοντακιανὸς = κοντός.

κοντεύω = κάμνω τι κοντόν, σμικρύνω.

κορφολογῶ = δρέπω τὰς κορυφάς, τὰ τρυφερώτερα βλαστάρια ἢ ἄνθη. Ἐδῶ καρποῦμαι, ἀπολαύω, χαίρομαι.

κοτσικιά (ἡ) = ἡ ἀγρία ξυλοκερατιά.

Κότσικας = ὁ Ἀθανάσιος Ῥαζιχότσικας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μεσολογιτῶν. Οὗτος, ὡς γνωστόν, ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν ἑξοδον.

Κουασιμόδος = ἐν ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Β. Οὐγκὼ «ἡ Παναγία τῶν Παρισίων», τερατώδους ἀσχημίας.

κουβέλα (ἡ) = ἡ σκάφη, σκεῦος χρησιμεύον δι' ἀποθήκευσιν.

κουμπούρι (τὸ) = μεγάλη πιστόλα.

κουρσάρος = ὁ πειρατής.

κουρσεύω = λεηλατῶ.

κρανιά (ἡ) = δένδρον, ἡ ἀρχαία κράνεια.

κρεββατιά (ἡ) = τὸ ἐκ ξύλων σταύρωμα, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται ἡ κλημηταριά.

Κρέσνα (ἡ) = χωρίον καὶ κοιλάς κατὰ τὸν μέσον ῥοὺν τοῦ Στρουμόνος, δι' ἧς ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1913.

κροκίδος = ὁ ἔχων χρῶμα κρόκου, κίτρινος.

κύρης (ὁ) = ὁ πατήρ.

λαγκάδι (τὸ) = δασώδης φάραγξ.

λαζαρίνα (ἡ) = παλαιὸν ὄπλον, ἐμπροσθογεμὲς (μὲ τσακμάκι), ἔχον μακροτάτην καὶ στενὴν τὴν κάννην.

λαλούμενα (τὰ) = τὰ μουσικὰ ὄργανα.

Δάμια (ἡ) = φανταστικὸν τέρας κατατρῶγον τοὺς ἀνθρώπους.

Δαπάθου ὁροπέδιον· εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὄρους Δίκτης.

λεφτόκαρα (τά) = τὰ λεπτοκάρυα, τὰ φουντούκια.
λιανόπαιδο (τὸ) = τὸ μικρὸν παιδίον.
λίβας ἢ λλψ (ὁ) = ὁ νοτιοδυτικὸς θερμότατος ἄνεμος.
λόγκος (ὁ) = φάραγξ σύνδενδρος, δάσος· (πληθυντικὸς οἱ λόγκοι καὶ τὰ λόγκα).

Μ

μακελεύω = κόπτω εἰς τεμάχια.
μεσόκαιρος = μέσης ἡλικίας.
μετερίζι (τὸ) = προκάλυμμα ἐν μάχῃ.
Μεχεμέτης = Μωάμεθ ὁ Β', ὁ πορθητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
Μιλίου λεωφόρος = μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας ὁδοὺς τῆς μεσαιωνικῆς Κωνσταντινουπόλεως.
μιναρὲς (ὁ) = πύργος τῶν τουρκικῶν τζαμιῶν, ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ὁποίου ὁ μουεζίνης προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχήν.
μόλος (ὁ) = προδότης, τεχνητὴ προεξοχή ἐν τῇ θαλάσῃ πρὸς προφύλαξιν τῶν λιμένων ἀπὸ τὰ κύματα.
μουράγιο (τὸ) = ἡ προκυμαία.
μουσαφίρης (ὁ) = ὁ ξενιζόμενος.
μουτσο (ὁ) = τὸ μικρὸν ναυτόπουλον.
μπάλα (ἡ) = ἡ σφαίρα.
Μπεκήρ = ἄξιωματικὸς Τοῦρκος, ὅστις ἐπὶ κεφαλῇς ληστρικοῦ σώματος κατεδυνάστευσε τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἡπειρον κατὰ τὸ 1912—1913.
Μπιζάνι (τὸ) = λόφος πρὸς Ν. τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις ἀπετέλει τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1912—1913.
μπουλούκι (τὸ) = λέξις τουρκικῇ, ἡ ὁμάς.
μπράτιμος = κυρίως ὁ δι' ἱεροτελεστίας γενόμενος ἀδελφός, ὁ ἀδελφοποιτός· ἔπειτα φίλος.

Ν

Νέστωρ = Θεσσαλονικεὺς, γνώριμος τοῦ Ἀγίου Δημητρίου. Ὃτε ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιανὸς μετέβη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τὸ 290 μ. Χ., παρέστη εἰς ἀγῶνας τελουμένους ἐν τῇ πόλει. Εἰς αὐτοὺς ὁ Λυαῖος, παλαιστῆς ἔθνικὸς καὶ φίλος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπαιρόμενος διὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ τὴν βῶμην, ἐκόμπαζεν ἐν τῷ σταδίῳ προκαλῶν καὶ καταβάλλων τοὺς πάντας ἐν μονομαχίαις. Τότε ὁ νεαρὸς χριστιανὸς Νέστωρ ἤλθεν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ἐκρατεῖτο ὁ Ἅγιος Δημήτριος κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος (ἐπειδὴ εἶχεν ἀσπασθῇ τὸν χριστιανισμόν), ἔλαβε τὴν εὐλογίαν του καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸ στάδιον, ἀντιμέτωπος τοῦ Λυαίου.

εἰπὼν δὲ «Ὁ Θεὸς Δημητρίου βοήθει μοι!» συμπλέκεται καὶ φονεῦει αὐτόν· ὁ Μαξιμιανός, εἰς ἄκρον λυπηθεὶς, διέταξε καὶ ἐφόνευσαν τὸν τε Νέστορα καὶ τὸν Δημήτριον.

Νικοτσάρας· κυρίως Νίκος Τσάρας. Ἐγεννήθη τὸ 1774 εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ὀλύμπου Γιαννωτά, υἱὸς τοῦ ἀρματολοῦ τοῦ Βλαχολειβάδου καπετὰν Τσάρα, τὸν ὅποιον καὶ διεδέχθη εἰς τὸ ἀρματολίκι. Ὅτε τὸ 1807 ἐπανεστάτησεν ἡ Σερβία ὑπὸ τὸν Καραγιώργην, οὗτος ἐζητήσῃ βοήθειαν ἀπὸ τοὺς κλέφτες τῆς Ῥούμελης. Τότε κατηρτίσθη σῶμα ἀπὸ 550 παλικάρια, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἐτάχθη ὁ νεώτατος, ἀλλὰ καὶ γενναϊότατος Νικοτσάρας. Τὸ σῶμα τοῦτο ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ ὄρους Ῥίλου, σπεῦδον εἰς βοήθειαν τῶν Σέρβων. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν 10.000 Τούρκοι, καὶ οἱ Ἕλληνες, μετὰ γενναίαν μάχην, ἰδόντες ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ προχωρήσουν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπανέλθωσι πρὸς Νότον. Οἱ Τούρκοι κατεδίωξαν αὐτοὺς συνεχῶς κατὰ πόδας, καὶ τέλος κατῴρθωσαν νὰ τοὺς ἀποκλείσωσι πλησίον τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου. Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες ἠγωνίσθησαν ὑπερανθρώπως ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἐξαντλήσαντες ἐντελῶς τὰ πολεμφοδία τῶν. Μόνη σωτηρία ὑπελείπετο εἰς αὐτοὺς ν' ἀποπειραθῶσι ἀπεγνωσμένην ἔξοδον πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀγγίτου ποταμοῦ γέφυραν (ἣτις ὁμοῦς εἶχε πύλας σιδηρὰς δεμέναις μὲ ἄλυσον διπλῆν), ἵνα, διαβαίνοντες αὐτήν, διευθυνθῶσι πρὸς τὸ Πράδιον. Πράγματι τὴν πρωτὴν τῆς τετάρτης ἡμέρας οἱ 250 ὑπολειφθέντες ἄνδρες ἐπεχείρησαν τὴν περίφημον ἔξοδον διὰ μέσου 15.000 ἐχθρῶν, διέσπασαν αὐτοὺς καὶ κατῴρθωσαν νὰ φθάσουν μέχρι τῆς γεφύρας. Ἐκεῖ ὁ προπορευόμενος Νικοτσάρας, ἐνῶ ἐβάλλετο πανταχόθεν ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων ἐχθρῶν, ἔσπασε ἰδιοχείρως τὴν ἄλυσον τῆς γεφύρας, καὶ οὕτω διαδάντες αὐτὴν ἐφθασαν εἰς τὸ Πράδιον, ὅπου καὶ διενυκτέρευσαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνεχώρησαν κατὰ τὰ χαράγματα, καὶ διὰ τοῦ Παγγαίου ὄρους κατήλθον πρὸς τὴν ἀκτὴν, βαίνοντες δὲ διὰ τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ εὗρον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἄσυλον εἰς τὰς μονὰς τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ πλοῖα ἐσώθησαν εἰς τὴν Σκόπελον, 150 μόλις, καὶ ὅλοι φέροντες πολλὰς πληγὰς.

Καθὼς εἶναι γνωστόν, ὁ Ν. ὀλίγον κατόπιν ἐξώπλισε πειρατικὸν πλοῖον καὶ ταχθεὶς ὡς ὑποναύαρχος τοῦ ὑπὸ τὸν περίφημον Γιάννην Σταθᾶν συγκροτηθέντος στολίσκου, πολλὰς νίκας ἐκέρδισε κατὰ τῶν τουρκικῶν πλοίων. Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν, ὅτε μερικοὶ ναῦται τοῦ εἶχον ἐξέλθει εἰς τινὰ παραλίαν πρὸς ὕδρευσιν, Ἀλβανοὶ τινες ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν. Ὁ Ν. ἔσπευσε νὰ ἐξέλθῃ καὶ διεσχόρπισε τοὺς

ἐχθρούς, ἀλλ' ἐνῷ ἐπέστρεφεν ἡσυχος εἰς τὸ πλοῖόν του,
ἐδλήθη θανασίμως ὑπὸ τινος ἐνεδρεύοντος Ἀλδανοῦ καὶ
ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 36 ἐτῶν.

ντάπια (ῆ) = προμαχὼν κτιστοῦ φρουρίου.

ντέρτι (τὸ) = πάθος, στενοχωρία, λύπη.

ξαχάω = ἡχῶ, διαχέομαι, σκορπίζομαι.

ξεβγαίνω = λαμβάνω θάρρος, ἐξυπνῶ.

ξεπεδουκλώνω = λύω τὰ δεσμὰ (πεδούκλια) τῶν ποδῶν τῶν ἵππων.

Οὔεσμίινστερ = μοναστήριον εἰς τὰ Δ. τοῦ Λονδίνου, ἔχον ὥρατον
ναόν, ἐν ᾧ ἐνταφιάζονται οἱ ἐνδοξοὶ ἄνδρες τῆς Ἀγγλίας.

ὄχ = ἡ πρόθεσις ἀπό.

ὄχτος (ὁ) = ὄχθη, μέρος κρημνῶδες.

παγγελιά = ἑλοὶ μαζί.

πάλα (ῆ) = ἡ σπάθη.

παλιολαζαρίνα = ἴδε λαζαρίνα.

Πανελλήνιον (τὸ) = ἀιμόπλοιον, τὸ ὅποτον κατὰ τὴν κρητικὴν
ἐπανάστασιν τοῦ 1866—68, διασπῶν τὸν ἀποκλεισμόν, με-
τέφερεν ἄνδρας καὶ πολεμεφόδια εἰς τὴν Κρήτην.

Παπαρδέλω (ῆ) = ἡ φλύαρος.

πάρωρα = ἀργά, (ἀφοῦ περάσῃ ἡ ὥρα).

πασίχαρος = πολὺ χαρούμενος.

πασπάλιασε = ἄσπρισε, ἔκαμε φλοῦδα (κυρίως ἔδγαλε πᾶσπαλη,
ἥτις εἶναι τὸ λεπτότατον ἄλευρον, τὸ ὅποτον ἐξακοντίζεται
κατὰ τὴν ἄλεσιν καὶ ἐπικάθηται εἰς τὰ γύρω ἀντικείμενα).

παφιάδες (οἱ) = τὰ στρογγύλα ἢ ὠρειδῇ ἐκ πολυτίμου μετάλλ-
λου θηλυκωτήρια τῆς ζώνης τῶν γυναικῶν, τὰ συνήθως κα-
λούμενα μποῦκλες ἢ ἀσημοζώναρα.

παχινιάζω = θέτω τροφήν εἰς τὴν φάτνην.

πετρίτης (ὁ) = εἶδος ἱέρακος.

Πέτρος ὁ Μέγας = αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας (1682 — 1725),
ὁ δημιουργὸς τοῦ μεγαλείου αὐτῆς.

πιάστρα (ῆ) = τὸ μέρος τοῦ ὅπλου ὅπου εἶναι ὁ λύκος, τὸ στουρ-
νὰρι καὶ τὸ τσακμάκι.

πινὸ (τὸ), τοῦ καρδιοῦ, πληθ. πινὰ λέγονται αἱ κεφαλαί, δηλ.
τὰ ξύλα τὰ προσηρμοσμένα καθέτως ἐπὶ τοῦ ἴστοῦ, ἐπάνω
εἰς τὰ ὅποια δένονται τὰ ἴστια.

πιστικὸς (ὁ) = ὁ βοσκός.

πιχάω = ἐπιχύνω, ἐπιθέτω λάσπην ἢ ἄσβεστον:

πλαντάζω = διαρρηγνύομαι, σπάνω μετὰ κρότου. Ἐπειτα ὑποφέρω πολὺ, ἀγωνιῶ.

πλουμί (τὸ) = στολίδι, ποίκιλμα, κέντημα.

Πλούταρχος = εἰς τῶν σπουδαιότερων Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκ Χαιρωνείας τῆς Βοιωτίας (46—125 μ. Χ.).

Ποτέκμιν = στρατάρχης Ῥώσος, χρηματίσας καὶ πρωθυπουργὸς (1736—1791).

πουρνάρι (τὸ) = πρῖνος, εἶδος μικρᾶς δρυὸς μετὰ ἀκανθωτὰ φύλλα.

Ρ

ρέκασμα (τὸ) = ἡ ἀπότομος καὶ ἰσχυρὰ φωνή, τὴν ὅποιαν ἐκβάλλουν συνήθως τὰ ζῷα ἐνικα σφοδροῦ αἰφνιδίου πόνου (ὅταν π. χ. σφάζονται).

ρίζιμιδ (τὸ) = ἡ πέτρα, ἣτις ἔχει ῥιζώσει εἰς τὸ χῶμα.

ρίσος (ὁ) = εἶδος λεοπαρδάλεως.

ροβολάω = τρέχω, ὀρμῶ πρὸς τὰ κάτω.

ροῦβλιον = νόμισμα ῥωσικόν, ἴσον ἄλλοτε πρὸς 4 περίπου χρυσᾶς δραχμάς.

Σ

σακαλέβα (ἡ) = εἶδος πλοιαρίου. Εἰς αὐτὸ τὸ μεγαλύτερον ἰστίον ἀνοίγεται ὀπισθεν τοῦ ἱστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον προσδένεται διὰ μεγάλου κοντοῦ, ἱσταμένου διαγωνίως.

σαράγι (τὸ) = λ. τουρκικὴ = μεγάλη οἰκία, ἀνάκτορον μεγίστανος.

σαμάχι (τὸ) = καλαμοειδὲς φυτὸν, οὔτινος τὰ σπέρματα, φερόμενα ἐπὶ τῆς κορυφῆς, περιβάλλονται ἀπὸ πυκνὸν χνουδωτὸν περίδηγμα πολὺ μαλακόν, ὅπως τοῦ βάμβακος.

Σαπφῶ = Ἑλληνὶς ποιήτρια, ἐκ Λέσδου (628—568 π. Χ.).

Σαρακηνοὶ = λέγονται ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς οἱ Ἀραβες καὶ ἐν γένει οἱ Ἀφρικανοὶ πειραιαί.

Σεγκαντίνι Ἰωάννης = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος (1858—1899).

σελάχι (τὸ) = ζώνη μετὰ θήκας, ἐν ἣ τίθενται μάχαιραι, ὅπλα κτλ.

σιδεριῆς (οἱ) = τὰ σιδηρᾶ κιγκλιδώματα τῶν παραθύρων.

σισανὲς = παλαιὸν ὅπλον ἐμπροσθογεμές, μετὰ κοντήν, συνήθως ἐξαγωνικὴν κάννην.

σκάλος (ὁ) = τὸ ἐλαφρὸν σκάψιμον τοῦ χώματος τῶν ἀμπέλων πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν χόρτων.

σκαρὶ (τὸ) = τύπος, κατασκευὴ (κυρίως πλοίου).

σκιάζω = φοβίζω.

σκιᾶς = τοῦλάχιστον.

σποριά (ή) = σπόρος ἐν σάκκῳ ὠρισμένος εἰς σποράν.

Στάνλεϋ Έρρϊκος. Έγεννήθη τὸ 1841 ἐν Ντένδιγ τῆς Οὐαλλίας. Έκτὸς τῆς πρώτης του ἐκδρομῆς, καθ' ἣν ἀνεῦρε τὸν Λίβινγκστον, ἐπεχείρησεν ἀργότερον καὶ ἄλλας ἐν Ἀφρικῇ, καὶ ἐξηρεύνησε τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς. Ἀπέθανε τὸ 1904.

στιβάνι (τὸ) = τὸ ὑπόδημα.

στράτα (ή) = λ. ἰταλική, ὁ δρόμος.

στριγκὸς = τραχὺς καὶ διάτορος.

Συγγρὸς Ἀνδρέας. Έγεννήθη τὸ 1830 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν Ἀνδρῷ καὶ ἔπειτα ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον τῆς Σύρου. Νεώτατος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ταχέως ἐπλούτισε. Ἀπὸ τὸ 1872 ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, ὅπόθεν δὲν ἔπαυσε καθ' ἡμέραν εὐεργετῶν τὴν δοῦλὴν καὶ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ἀνῆγειρε τὸ Δημοτικὸν Θέατρον Ἀθηνῶν, τὰ Μουσεῖα τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῶν Δελφῶν, τὸ μέγα θεραπευτήριον ὁ Εὐαγγελισμὸς, τὰς ἐν Ἀθήναις σωφρονιστικὰς φυλακὰς, ἄλλο φερώνυμόν του ἐν Ἀμπελοκήποις τῶν Ἀθηνῶν νοσοκομεῖον, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ ποικίλας εὐεργεσίας παρέσχεν εἰς τὸ ἔθνος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1899· διὰ δὲ τῆς διαθήκης του ἐκληροδότησε μεγάλα ποσὰ εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα Ἀθηνῶν, Χίου καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀξιανόγνωστον βιβλίον εἶναι τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ (εἰς 3 τόμους), ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του, τὸ 1908.

συναξάριον = βίος ἁγίου.

Σύρα (ή) = ἡ Συρία.

Τ

τάβλα (ή) = ἡ τράπεζα.

Τάφος = ἴδε τὴν βιογραφίαν τοῦ Παλαμᾶ (σελ. 172).

ταχύ (τὸ) = τὸ πρῶν, ἡ αὐγή.

Τζῶν = ἀτμόπλοιον τοῦ Τζῶν, ὅστις ἦτο ἄλλοτε ἰδιοκτῆτης ἀτμοπλοίων ἐν Πειραιεῖ.

τράφος (ὁ) = ἡ τάφος, μέγα ὄρυγμα.

τρεχαντήρι (τὸ) = στενόμακρον ταχύπλοον μικρὸν ἰστιοφόρον.

τσαῖρι (τὸ) = λειμὼν, τόπος βοσκῆς.

τσαπατουριά (ή) = οἱ ἐργαζόμενοι μὲ τὸ τσαπὶ (ἐργαλεῖον, δι' οὗ σκάπτουν τὴν γῆν).

Τσάρσκοε Σέλο = (αὐτοκρατορικὸν χωρίον) = πόλις τῆς Ῥωσίας 22 χμ. ΝΔ. τῆς Πετρούπολεως, ἔχουσα ὠραῖον ἀνάκτορον τῶν Τσάρων.

τσελεπῆς = ὁ ἔχων εὐγενεῖς τρόπους, ὅπως πρέπει, ἀφεντάνθρωπος.

τσελίκι (τὸ) = τὸ ἀτσάλι, ὁ χάλυψ.

Ρ

Ῥηλάντης Ἀλέξανδρος (1792—1828), ὁ ἀρχηγὸς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὁ ἀρχίσας τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐκ Μολδοβλαχίας.

Φ

φλάμπουρο (τὸ) = ἡ σημαία.

φλοκάτα (ἡ) = μάλλινος ἐπενδύτης.

φουσσᾶτον (τὸ) = ὁ στρατός.

φρεγάδα (ἡ) = πλοῖον πολεμικὸν τῶν χρόνων τῆς ἐπαναστάσεως με κατὰφρακτον πυροβολεῖτον καὶ τρία θωράκια (κόφες) εἰς τοὺς ἰστούς.

φτερωτὴ (ἡ) = ὁ τροχὸς ὑδρομύλου.

φυλλουριάζω = βγάζω φύλλα.

Χ

χαβᾶς (ὁ) = ὁ ῥυθμός, ἡ μελωδία.

χαμοκέλλα = χαμηλὸς οἰκίσκος, καλύβη.

χαμπέρι (τὸ) = λ. τουρκικὴ, ἡ εἴδησις.

Χρυσολωρᾶς Μανουήλ· λόγιος συγγραφεύς, ἀκμάσας περὶ τὸ 1400. Οὗτος ἐπὶ δεκαπενταετίαν διαμείνας ἐν Ἰταλίᾳ ἐδίδαξεν ἐκεῖ τὴν ἐλληνικὴν φιλολογίαν καὶ συνετέλεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐν αὐτῇ.

χωραφιὰ (ἡ) = τὸ σπειρόμενον μέρος τοῦ ἀγροῦ.

Ω

ὥρια στάσις· εἰς τὸν στρατὸν ὅταν ὁδοιποροῦσιν οἱ στρατιῶται, ἔπειτα ἀπὸ κάθε περιόδου πορείας πεντήκοντα λεπτῶν, σταθμεύουν ἐπὶ δέκα λεπτά. Τοῦτο καλεῖται ὥρια στάσις.

Πατισσιν - μεζοχα
finissant = οὐκ ἐκτελειώται
finissant δὲ - οὐκ ἐκτελειώσασθαι

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.	Σελίς
Α' ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :	
<i>Ἀδαμαντίου Ἀ.</i> Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ	3
<i>Βλαχογιάννη Ἰ.</i> Ὁ σύντροφος	7
<i>Βλαχογιάννη Ἰ.</i> Τὸ σκλαβόπουλο	9
Β' ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ :	
<i>Καμπούρογλου Δ.</i> Τὸ δωρητήριον	10
<i>Νιρβὰνα Παύλου.</i> Σκλαβιά	12
<i>Νιρβὰνα Παύλου.</i> Σκύλος σωτήρ	14
<i>Παπαδοπούλου Ἀλεξ.</i> Τὰ χαιρετίσματα	16
2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.	
Α' ΦΥΣΕΩΣ :	
<i>Πεξοπόρου Ἀ.</i> Βραδιά εἰς κοιλάδα	18
Β' ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ :	
<i>Μελᾶ Σπ.</i> Μία κοιλάς ἐπὶ τοῦ Βερμίου ὄρους	20
Γ' ΠΤΗΝΟΥ :	
<i>Ξενοπούλου Γρ.</i> Αἱ χελιδόνες	21
Δ' ΕΡΓΟΥ ΤΕΧΝΗΣ :	
<i>Δημητριάδου Ρ.</i> Ἡ θεὰ μὲ τὴν δᾶδα	23
3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ.	
Α' ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :	
<i>Γρηγοριάδου Δ.</i> Ἱστορία ἐνὸς χωρίου	25
Β' ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ :	
<i>Κονδυλάκη Ἰ.</i> Μία ἐπίσκεψις	27

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α' ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

<i>Δημητριάδου</i> 'Ρ. Τὸ ἔαρ ἐπὶ τῶν θεσσαλικῶν ὁρέων	29
<i>Καρκαβίτσα</i> 'Α. Ἀνάστασις μεταξὺ τῶν βλάχων.	32

Β' ΕΡΓΟΥ ΤΕΧΝΗΣ :

<i>Ξενοπούλου</i> Γρ. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Ἀδριανοῦ	35
--	----

Γ' ΠΟΛΕΩΣ :

<i>Μωραϊτίδου</i> 'Α. Ἡ Πόλις	39
---	----

Δ' ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ :

<i>Γρανίτσα</i> Στ. Ὁ κόσσυφας	46
<i>Γρανίτσα</i> Στ. Ὁ κοῦκος	49
<i>Γρανίτσα</i> Στ. Ὁ τρουποφράχτης	52
<i>Μωραϊτίδου</i> 'Α. Οἱ ἀστακοί	56

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

<i>Ἀδαμίδου</i> Β. Τὸ καμένο σπίτι	59
<i>Κονδυλάκη</i> 'Ι. Ὁ Κερκέζος	64
<i>Παπαδιαμάντη</i> 'Α. Τῆς Κοκκώνας τὸ σπίτι	70
<i>Πετιμεζῆ</i> Ν. Ὁ παπᾶς	78

6. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

<i>Κακλαμάνου</i> Δ. Ὁ Δαβὶδ Λίβιγκστον	82
<i>Κουρετίδου</i> 'Αρ. Ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης	92
<i>Ξενοπούλου</i> Γρ. Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός	111

7. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

<i>Ξενοπούλου</i> Γρ. Τὸ πράσινον χρῶμα	114
---	-----

8. ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ.

<i>Ξενοπούλου</i> Γρ. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ θεοῦ	115
---	-----

9. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

<i>Κοραῆ</i> 'Αδ. Γινῶμαι	118
<i>Σολωμοῦ</i> Δ. Γινῶμαι	118

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α' ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ. Σελίς

Α'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ :

Δημῶδες. Ὁ Νικοτσάρας 119

Δημῶδες. Ἡ ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου 120

Β' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ (ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΘΡΥΛΟΙ, ΚΤΛ).

Βιζυηνοῦ Γ. Μ. Ὁ βασιλικὸς 121

Δημῶδες. Ὁ μικρὸς Ἀκρίτας 123

Δημῶδες. Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ 124

Δημῶδες. Τὸ γιοφύρι τῆς Ἀρτας 125

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ :

Δημῶδες. Τὸ δεντρί κι' ὁ στρατιώτης 127

Δροσίνη Γ. Τὸ χωριό μας 127

Πολέμη Ἰ. Νύχτα 128

Σολωμοῦ Δ. Γαλήνη 128

2. ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΑ.

Βηλαρᾶ Ἰ. Μὴ γυρεύης ξένους τόπους 128

Βηλαρᾶ Ἰ. Ἀπ' τὸν κύκλο σου μὴ βγαίνης 129

Μαρκορᾶ Γερ. Ἐργασία 129

3. ΜΥΘΟΙ.

Βηλαρᾶ Ἰ. Γέρος καὶ θάνατος 130

Βηλαρᾶ Ἰ. Τὸ ψάρι καὶ τὰ ψαρόπουλα 131

Β'. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ :

Δάφνη Σ. Τὰ Χριστούγεννα τοῦ ναύτη 133

Δημῶδη. Νανουρίσματα 3 134

Δημῶδη. Μοιρολόγια 5 135

Κρυστάλλη Κ. Ὁ γέρος καρβανάρος 136

Μαρκορᾶ Γ. Μάννα 137

Παλαμᾶ Κ. Στὸ ταξίδι πὺν σὲ πάει 138

Χατζηδόκη Ν. Κοιμάται	139
---------------------------------	-----

Β' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ :

Δροσίνη Γ. Χῶμα ἑλληνικὸν	140
-------------------------------------	-----

Κρυστάλλη Κ. Τραγούδι τῆς ξενιτιάς	141
--	-----

Πολέμη 'Ι. Ἡ σημαία	142
-------------------------------	-----

Γ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΘΕΟΝ :

Σούτσου Π. Πρὸς τὸν Θεόν	143
------------------------------------	-----

Σολωμοῦ Δ. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς	144
--	-----

Δ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :

Δημῶδες 'Απρίλης	145
----------------------------	-----

Δροσίνη Γ. Τὸ σταφύλι	145
---------------------------------	-----

Μαρκορά Γ. Στὰ χελιδόνια	146
------------------------------------	-----

Νιρβάνα Π. Ὅλοι ξένοι	146
---------------------------------	-----

Χριστοβασίλη Χ. Ἡ ἀνοιξη	147
------------------------------------	-----

2. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Βλαχογιάννη 'Ι. Σὲ τάφο κόρης	148
---	-----

Γ'. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Δημῶδες. Ὁ θάνατος τοῦ ναῦτη	149
--	-----

Δροσίνη Γ. Ἡ σπορά	150
------------------------------	-----

Δροσίνη Γ. Τὸ θέρος	150
-------------------------------	-----

Δροσίνη Γ. Στ' ἁλώνια	151
---------------------------------	-----

Δροσίνη Γ. Ψωμί	152
---------------------------	-----

Ζαλοκώστα Γ. Ὁ βοριάς πὺν τ' ἀργάνια παγώνει	152
--	-----

Πάλλη 'Αλεξ. Τέσσερ ἀδέρφια	154
---------------------------------------	-----

Πολέμη 'Ι. Ἡ βροχή	155
------------------------------	-----

Πολέμη 'Ι. Ὁ τυφλὸς πρὸ τοῦ Σταυροῦ	156
---	-----

Προβελεγγίου 'Αρ. Ὁ Γιάκουμος καὶ ἡ κόρη του	158
--	-----

Προβελεγγίου 'Αρ. Λειτουργία σὲ παρεκλήσι	159
---	-----

Προβ. λεγγίου 'Αρ. Μετὰ τὴν τριζυμίαν	160
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	162
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	177
---	-----

